

САЙМЪН МОНТЕФИОРЕ ЛЮБОВ В ТЪМНИ ВРЕМЕНА

Част 2 от „Москва“

Превод от английски: Йорданка Пенкова, 2016

chitanka.info

*На родителите ми Ейприл и Стивън и сина ми Саша,
най-възрастните и най-младия*

БЛАГОДАРНОСТИ

Искам да благодаря на онези скъпи приятели и източници на информация, чиито разкази имат неоценим принос за силата на емоцията и автентичността на детайлите в този роман: Хю Лънфи, Джела Чарквиани, Нестан Чарквиани, генерал Степан Микоян и неговата дъщеря Аскен Микоян, Серго Микоян, Станислав Реденс, Галина Бабкова, Рейчъл и Марк Полонски и Софи Шулман.

Най-напред на Хю Лънфи. С Хю се сприятелихме, докато пишех книгата за Сталин, тъй като той е бил преводач на Чърчил в някои от срещите на тримата големи. Хю бе така любезен да ми разкаже историята на своята руска любов и с това ми даде идеята за романа. Без него книгата за Серафима нямаше да бъде написана.

Джела Чарквиани, син на Сталиновия първи секретар на ВКПБ в Грузия, 1938 — 1951 г., Кандид Чарквиани, споделя спомените си за изискания живот на елита в своите „Мемоари на един провинциален комунистически принц“. Софи Шулман любезно ми даде да прочета удивителните си мемоари „Жизненият път на една светска хуманистка“. Джела Чарквиани и Софи Шулман отговориха на въпросите ми за своите ученически години в Сталинова Русия. Генерал Степан Микоян, пилот от военната авиация, и Серго Микоян, синове на члена на Политбюро Анастас Микоян, са били арестувани (Серго едва четиринайсетгодишен) във връзка с действителното Детско дело. Разговарях и с тях, както и със Станислав Реденс, племенник на Сталин, който също е бил арестуван.

Благодаря на семейство Полонски, които ми позволиха да отседна в апартамента на Молотов в сградата „Грановски“.

Безкрайно съм благодарен на чудесния ми неуморен и стриктен редактор и издател Селина Уокър и на непоклонимо безупречната Джорджина Кейпъл, най-добрия агент в града.

Благодаря на родителите ми, задето редактираха този текст.

И най-много благодаря на моята скъпа съпруга Санта за безоблачната любов и прекрасното приятелство, с които ме дарява,

както и за мъдрите съвети във връзка с тази книга — и на обичните ми деца Лили и Саша, които вдъхнаха живот на детските образи и в двата ми руски романа.

ПРОЛОГ

Юни 1945 г.

Само мигове след като проехтяват изстрелите, докато Серафима гледа потресена телата на своите съученици, разкъсаната им плът вече е заскрежена от пухкава белота. Прилича на снежна покривка, но е средата на лятото и тя разбира, че това са полени. Семена от тополи се носят из въздуха, въртят се и се премятат в непредвидими маневри, сякаш има нашествие на миниатюрни извънземни космически кораби. Московчани ги наричат „летен сняг“. Тази влажна вечер Серафима диша трудно, вижда трудно.

По-късно, когато дава своите показания, ѝ се иска да е видяла по-малко, да знае по-малко. „Това не са просто *кои да е* мъртви деца“ — фъфли един от полупияните милиционери, пристигнали първи на местопрестъплението. Докато четат документите за самоличността на жертвите и приятелите им, те присвиват очи, опитвайки се да преценят опасността, и после прехвърлят случая по най-бързия начин. Така че разследването няма да се води от милицията, а от „органите“, от тайната полиция, която ще пита: „Убийство ли е, самоубийство ли е, или пък конспирация?“.

Какво да кажеш? Какво да премълчиш? Сбъркаш ли, главата ти може да хвъркне. И не само своята, но и главите на семейството и приятелите ти, на всички, свързани с теб. Както при група алпинисти: падне ли един, падат всички.

Но при Серафима залогът е по-голям дори от живота: тя е на осемнайсет години и е влюбена. Докато гледа двамата си приятели, които само допреди секунди са били живи, Серафима усеща, че това е най-малкото, което може да ѝ се случи. И е права: от този момент нататък всяко събитие в живота ѝ ще се определя като случило се преди или след изстрелите.

Докато се взира в телата на своите мъртви приятели, в съзнанието ѝ се нижат ярки картини от събитията през този ден. 24 юни 1945 година. Денят, в който Сталин приема Парада на победата.

Да, това е един от дните, когато всеки руснак запомня къде е бил, както на 22 юни 1941 година, деня на нацисткото нашествие. Войната свърши. Улиците гъмжат от пеещи пияни тълпи. Всички вярват, че Русия ще излезе от нея по-добра и по-спокойна. Но това зависи само от човека, чието име разумните хора споменават единствено с благоговейна възхвала.

Всичко това изобщо не интересува Серафима. Тя мисли само за любовта, въпреки че пази любимия си в тайна, и то съвсем основателно. Когато имат такива тайни, ученичките обикновено споделят всички подробности с най-близките си приятелки. Това не е в стила на Серафима: тя е научила от семейството си, че във времето на конспирации и лов на вещици, в което живеят, клюките могат да се окажат фатални. Знае също така, че е някак си по-различна, макар да не може да каже точно защо. Може би защото е израсла в сянката на своята майка. Може би просто защото е създадена такава. Убедена е, че в цялата човешка история никой друг не е изпитвал любов като нейната.

Тази сутрин тя се събужда от бурните ритми на военни оркестри, които изпълняват Глинка на улицата, от грохота на танкове и тропота от копитата на кавалерийски коне по паважа и става от леглото с неприятното чувство, че почти не е спала.

Баща ѝ, Константин Ромашкин, чука на вратата.

— Будна ли си? Вълнуваш ли се заради парада?

Тя отива до прозореца.

— О, не, вали.

— Ще спре за парада. — Ала дъждът не спира. — Да събудим ли майка ти?

Серафима тръгва по покрития с паркет и осветен от полилеи коридор към стаята на родителите си, покрай поставения в рамка плакат за филма „Катюша“, доминиран от изваяна женска фигура с униформа и автомат в ръката на фона на военна сцена. Жената има смолисточерна коса и лицето ѝ е толкова омазано с оръжейно масло, че прилича на индиански вожд. Надпис с грамадни букви известява, че главната роля се изпълнява от СОФИЯ ЦЕЙТЛИН (майката на Серафима) и че автор на сценария е КОНСТАНТИН РОМАШКИН (бащата на Серафима). „Катюша“ е любимият филм на съветските бойци, създаден от най-добрия Сталинов сценарист. Серафима

подозира, че нейният татко е очаровал майка ѝ именно с тези сценарии. И изобщо не се съмнява, че я е задържал с тях.

Спалнята. Купчина копирени чаршафи. Сред тях лежи самата Катюша. Дълги черни коси, пухкава гола ръка. Лъхва я познатата аура на майка ѝ: френски парфюм, френски цигари, френски крем за лице.

— Мамо, събуди се!

— Господи! Колко е часът? Днес трябва да изглеждам добре — всеки ден трябва да изглеждам добре. Запали ми една цигара, Серафимочка.

София сяда в леглото; гола е, с едри гърди. Но незнайно как, вече държи в ръката си цигарето от слонова кост. Баща ѝ, нетърпелив и строг, крачи напред-назад.

Той: Не бива да закъсняваме.

Тя: Престани да ми досаждаш.

Той: Вече си закъсняла. Този път не може да закъсняваме.

Тя: Ако не ти харесва, разведи се!

Най-сетне всички са облечени и готови. Серафима отключва входната врата — тъкмо когато се отварят вратите и на всички останали просторни апартаменти с паркетни подове и високи тавани в розовата сватбена торта, известна като сградата „Грановски“ (както и като „Пети дом на съветите“). Останалите елитни семейства също слизат надолу.

На стълбището: трептящи от вълнение гласове на деца; скърцане на добре излъскана кожа, тракащи токове на ботуши; звънящи медали, пистолети, които се удрят в украсени със звезди токи на колани. Родителите ѝ поздравяват най-напред високомерните Молотови — той с черен костюм като буржоазен погребален агент и пенсне на кръглата като гюле глава, съпругата му с лице като томахава — с наметка от норка. Точно пред тях: маршал Будьони с навосъчени мустаци, широки колкото ръкохватката на велосипед, пее казашка песничка (наквасен, в 8 часа сутринта?); иззад гърба му наднича хубавата нова съпруга.

На първата площадка Херкулес Сатинов в парадната генералска униформа, панталон с червени лампази и алени пагони със златни звезди. Майка ѝ прегръща Херкулес — семеен приятел отпреди революцията. Децата на Сатинов съучастнически кимат на Серафима, като училищни конспиратори.

— Какво ново? — пита нетърпеливо Джордж Сатинов. Това е неизменният му поздрав. Серафима се е видяла с тях предишната вечер в ресторант „Арагви“, следобед ще правят същото, каквото правят винаги. Ще играят Играта.

— Комунистически поздрави, Серафимочка — казва другарят Сатинов.

Серафима отвръща на кимването му. За нея той е студена безчувствена статуя, типичен ръководител. Гранит и лед — и брилянтин. Знае, че той скоро ще застане на трибуната на Лениновия мавзолей редом със Сталин.

— Мисля, че дъждът ще спре заради другаря Сталин — казва Марико, шестгодишната дъщеря на Сатинов. С плитки и плюшено куче под мишницата.

— Със сигурност — смее се Тамара, съпругата на другаря Сатинов.

Отвън на паркинга. Топъл летен дъжд. Въздухът е зареден с приближаваща буря, натежал е от аромати на люляк и цъфнали ябълки. Серафима се безпокои, че от влагата косата ѝ ще се навие на руси тирбушончета и светлосинята рокля с бяла якичка ще стане на нищо. Въпреки всичките тези високи токчета, шапките с форма на камбана и фуражките с червени козирки на мъжете вече се долавя спарена миризма на пот и мокра коприна.

Униформени охранители чакат с отворени чадъри. Бронираните лимузини с фарове, големи колкото планети, и форми като на вариететни танцюрки, потеглят бързо една подир друга, за да ги пренесат през краткото разстояние до Кремъл. Плътната колона от автомобили обикаля около червените му стени почти два пъти.

Серафима: Защо трябва да идваме с кола?

Татко: Само стотина метра са.

Мама: Опитай да идеш някъде на тези високи токчета! Не знаеш нищо за жените, Константин!

Серафима мисли за любимия си: „Липсваш ми, обичам те, искам те“ — шепне тя. Някъде, не много далеч от тук, дали и той мисли за нея?

Колата спира пред големия Кремълски дворец. Червените наъбени стени, златните луковици на кубетата, дворците в охра и бяло са ѝ така познати, че почти не ги забелязва.

Онова, което вижда, докато върви през Кремъл, е нейният свят. Излизат до мавзолея, който прилича на ацтекски храм. Изграден от червен мрамор на петна като кожа на старица, той изглежда много по-малък, отколкото на киноекрана. Зад бариерите и стражата е издигната трибуна за зрителите, болшевишката аристокрация. Серафима знае, че всичко в техния живот е тайно, но нищо не е лично и неприкосновено. Тя е златно дете, всички златни деца посещават едни и същи училища, почиват в едни и същи курорти и когато пораснат, се женят помежду си. Всеки знае своето място и всяка дума има много значения.

Най-добрата ѝ приятелка, Минка Дорова, я целува. Тя е с малкия си брат Сенка, десетгодишен. Баща им Генрих, също в униформа, поздравява Серафима с бледа усмивка и лепкаво ръкостискане. Той е човекът, който казва кое е или не е „болшевишка добродетел“. Минка веднъж ѝ бе доверила, че когато била бебе, баща ѝ слагал в креватчето ѝ портрет на Сталин.

Другите ѝ съученици също са тук, както и почти всеки комисар, маршал, арктически изследовател, композитор или актриса, за които е чувала някога. И децата им, повечето от нейното 801-во училище. Генерал се покланя на някого. Серафима наднича покрай пагоните и вижда Светлана, набитата, луничава, червенокоса дъщеря на Сталин, която не е много по-голяма от нея. Тя е с брат си, който е в униформа на генерал от военновъздушните сили и надига плоско шише. Василий Сталин ѝ се усмихва леко и дори когато извърща очи, Серафима усеща върху себе си настойчивия му поглед.

Много преди десет часа сутринта тя, семейството ѝ и приятелите им вече са заели своите места на трибуната до мавзолея. Огромните тълпи и строените полкове притихват, когато възрастен мъж в маршалска униформа, кривокрак и с патешка походка, изкачва стъпалата на мавзолея, следван от своите другари по оръжие Молотов, Берия и, да, техния съсед Сатинов. Макар да е достатъчно близо, за да вижда как дъждът се излива върху козирката на Сталин и се стича по лицето му и как Сатинов говори с него, Серафима изобщо не се интересува какво си казват. Не запомня почти нищо и от парада. Мечтае си само по-късно през деня да се види с любимия, да го целуне. Знае, че той е наблизо, и това я кара да тръпне от радост.

Парадът свършва. Време е за Играта. Серафима бяга от родителите си, провира се през гъстите тълпи танцуващи войници и шляещи се цивилни, за да се срещне с приятелите си на големия каменен мост до Кремъл. Търси ги и ги съзира. Неколцина са вече в маскарадни костюми. За някои от тях Играта не е просто игра; тя е мания; нещо повече от реалност.

Дъждът внезапно спира, въздухът е изпълнен със задушавачи пухчета от тополя. Докато я люшкат празнуващите тълпи, Серафима губи от поглед приятелите си. Миризмата на водка и цъфнали дървета, оглушителният тътен и стелещият се дим от залповете на петдесетте оръдия, стотиците импровизирани улични хорове, които пеят любовни песни от времето на войната, я обгръщат отвсякъде и я объркват. После два резки пистолетни изстрела, много бързо един подир друг.

Серафима разбира, че с приятелите ѝ се е случило нещо, още преди звукът да е престанал да ехти от стените на Кремъл. Тълпата се отдръпва, но тя продължава да върви, втурва се към мястото, откъдето се е чула стрелбата, блъска се в хората, избутва ги настрана. Вижда как Минка Дорова дръпва братчето си в закрилящата топлина на мантото си и се вторачва в земята. Около нея са застанали приятелите им от училище, подредени в странно официален полукръг. Всички са вперили погледи в нещо долу, всички са неподвижни и тихи.

Минка вдига ръка към лицето си.

— Не гледай, Сенка! — казва на брат си. — Не гледай!

За момент Серафима се вцепенява от неописуемо страшната гледка, която се открива пред нея. Момичето е по-близо. То лежи неподвижно, но целият му гръден кош, покрит от гънките на полата, лъщи от яркочервената кръв, която тече като река над камък. Мъртво е, Серафима знае това, ала е мъртво само от секунди и кръвта още се разлива наоколо, наслагва се, просмуква се, съсирва се, докато го гледа. Погледът ѝ се задържа там само секунда, после се прехвърля върху момчето. Едната страна на лицето му е недокосната, но другата, пръсната от куршума, който се е забил в нея, зее отворена. Тя зърва късчета от черепа, розова тъкан и бяла материя, която лъщи като

влажно прясно тесто. Едното от очите виси отвън на бузата. Забелязва, че момчето потрепва, и изкрещява:

— О, боже! О, господи! Вижте! Той е жив! — Изтичва и коленичи до него, хваща ръката му, усещайки как кръвта мокри коленете и роклята ѝ, прониква между пръстите ѝ. Гърдите му — вратовръзката и кадифето на редингота от маскарадния костюм — са все още чисти, минава ѝ абсурдната мисъл, „Защото са червени“. Той диша учестено, простенва, после въздъхва и това е най-потресаващото: дълга клокочеща въздишка, която сякаш идва направо от гърлото, защото едната страна на шията се е превърнала в лицето му. Цялото тяло потръпва и гърдите застиват. Той вече не е момче, едва ли може да се нарече човек и в никакъв случай не е приятелят, когото е познавала така добре: в състоянието, в което се намира, това ѝ се струва направо невероятно.

Минка повръща. Някой хлипа високо, друг е припаднал и лежи на тревата. Непознати се втурват напред и ужасени бягат обратно със същата бързина. Серафима чува най-силния и пронизителен писък много близо до себе си. Собствения си писък. Изправя се, отстъпва назад, но под крака ѝ попада нещо остро като трън и когато го вдига, разбира, че държи два кървави зъба. Неколцина войници и матроси виждат какво се е случило и прегръщат децата със суровата нежност на селяни, които са били на война. Отвеждат ги настрани, заслоняват ги с телата си. Един от тях дава на Серафима глътка от своята водка, тя грабва шишето от ръката му, преглъща с усилие и продължава да пие, докато не започва да ѝ прилошава, но паренето в стомаха я успокоява. После идват милиционерите — със зачервени лица, прекъснати насред тостовите и песните, те ѝ се струват твърде шумни, не може да ги фокусира ясно, но поне усмиряват тълпата и я отвеждат далеч от телата, от които не може да откъсне очи.

Отива при приятелите си, които се държат един за друг. Но е омазана с кръв и те се отдръпват от нея.

— О, господи, Серафима, изцапана си! Цялата си в кръв!

Серафима вдига ръце — те са покрити с кръв.

Сребърни искри се завихрят в очите ѝ, когато поглежда назад към мъртвите си приятели и после нагоре към рубинените звезди, които блестят над кулите на Кремъл. Знае, че на Сталин много скоро ще бъде докладвано за смъртта на двамата ученици от 801-во училище

и една неуморна, лукава, свирепа сила ще започне да търси в тяхната гибел смисъл, който да отговаря на неговите високи и мистериозни цели.

Когато разсеченото от розови отблясъци небе започва да потъмнява, я обзема една непоносима увереност: че това е последната вечер от тяхното детство. Че тези изстрели ще разбият живота на всеки от тях и ще разкрият тайни, които иначе никога не биха излезли наяве — най-вече нейните.

ПЪРВА ЧАСТ

КЛУБЪТ НА ФАТАЛНИТЕ РОМАНТИЦИ

*Невероятно щастливи са всеки час,
всеки урок и всяка игра,
защото великият Сталин
е приятел на всички деца.*

*За щастливото детство, което ни е
дарено,
лей се, наша радостна песен!
Благодарим на великия Сталин
за щастливите дни!*

*„Благодарим ти, другарю Сталин
за нашето щастливо детство.“*

*Популярна
съветска песен*

ПЪРВА ГЛАВА

Осем седмици по-рано

„Най-доброто училище в Москва — мислеше си Андрей Курбски през своя първи ден в училище 801 на «Остоженка» — и по някакво чудо успях някак да вляза в него.“

Двамата с майка му бяха дошли твърде рано и сега се мотаеха пред входа на сградата като някакви загубени селяндури.

Прокле нейната притеснителност, когато я видя да държи списък на задължителните за учениците лични вещи и да мърмори под носа си:

— Ученическа чанта — да; бяла риза — да; синьо сако — да; сив панталон — да; един том Пушкин; две тетрадки; четири молива; опаковани сандвичи за обяд...

После се втренчи в него с влудяващо неодобрително изражение.

— О, Андрюша, имаш нещо на лицето! — Извади от чантата си използвана книжна салфетка, наплюнчи я и започна да трие нещо от бузата му.

Това бе първият му спомен от училището. Всички бяха там, нишките, които водеха до убийствата, стига човек да знаеше коя да проследи. И тръгваха от опитите на майка му да го почисти, докато той се мъчеше да се избави от нея като от бръмчаща муха, която му досажда в горещ летен ден.

— Престани, мамо! — отблъсна ръката ѝ. Изпитото ѝ сухо лице зад металните очила го вбесяваше, но успя да потисне гнева си, защото знаеше, че чантата, сако и обувките са набавени с просия от съседите, молби към братовчедите (които, разбира се, ги бяха изоставили, когато баща му изчезна) и ровене из битпазарите.

Три дни преди това, на 9 май 1945 г., двамата с майка му бяха излезли на улицата, за да празнуват падането на Берлин и капитулацията на фашистка Германия. Най-удивителното в този ден на чудесата беше, че им бе разрешено да се върнат в Москва, но дори това бледнееше пред истинското чудо: приели го бяха в 801-во единно училище „Йосиф Сталин“, където бяха учили децата на самия Сталин.

Макар че тази изненадващо добра новина моментално хвърли майка му Инеса в нова спирала от тревоги: как ще плаща училищната такса със своята заплата на библиотекарка?

— Виж, мамо, всеки момент ще отворят вратите — каза Андрей, когато дребен възрастен таджик в кафява престилка на разсилен, съсухрен като печен орех, задрънча с верижка ключове. — Какви порти!

— Отгоре имат златни остриета — рече Инеса.

Андрей спря поглед на двете четвъртити колони в сталинско — имперски стил. Всяка от тях бе украсена с бронзова плоча, върху която се открояваха златните силуети на Маркс, Ленин и Сталин.

— Цяла Москва е в развалини, но погледни това училище за хората на върха — те определено знаят как да се грижат за своите!

— Андрей! Внимавай какво говориш...

— О, мамо! — Той бе не по-малко предпазлив от нея. Когато баща ти е изчезнал и семейството ти е загубило всичко, когато живееш на ръба на оцеляването, не е нужно да ти бъде напомняно да внимаваш. Прегърна я — все едно че държеше в ръцете си торба кокали. Храната беше с купони и те едва успяваха да се изхранват. — Хайде. Хората идват.

Изведнъж от всички посоки заприиждаха деца в училищни униформи — сиви панталони и бели ризи за момчетата, сиви поли и бели блузи за момичетата.

— Мамо, виж онази кола! Чудя се кой ли е вътре?

До бордюра спря плавно ролс-ройс. От него изскочи шофьор с фуражка и заобиколи тичешком да отвори задната врата. Андрей и Инеса стояха и зяпаха едрогърдата жена с алени устни, силна брадичка и гарвановочерна коса, която слезе от колата.

— Гледай, Андрюша! — възкликна Инеса. — Знаеш ли коя е тази?

— Разбира се, че знам. София Цейтлин! Обожавам филмите ѝ! Тя е любимата ми актриса.

Дори я беше сънувал: тези пълни устни, тази фигура. Събуждал се бе много засрамен. Тя беше стара — над четиридесет, за бога!

— Виж как е облечена! — промълви възхитено Инеса, докато разглеждаше карирания костюм на София Цейтлин, обувките ѝ с високи токчета. След нея се появи високо момиче с къдрава руса коса.

— О, това трябва да е дъщеря ѝ.

София Цейтлин оправи елегантното си сако, провери прическата си и след това хвърли професионална усмивка в трите посоки, сякаш бе свикнала навсякъде да я посрещат фотографии. Дъщерята, съвсем небрежно облечена, за разлика от безукорната си майка, завъртя очи. Тя тръгна право към портите на училището, като балансираше в ръце купчина книги и се опитваше да задържи презрамката на чантата върху рамото си.

Инеса посегна да изтупа въображаеми прашинки от раменете на Андрей.

— За бога, мамо — прошепна той и отблъсна ръката ѝ. — Хайде! Ще закъснеем. — Добре поне, че първото впечатление на бъдещите му съученици нямаше да е от момента, когато тя бършеше лицето му! Не смееше дори да си го помисли. Какъв ужас!

— Искам само да си в най-добрия си вид — запротестира Инеса, но той вече пресичаше улицата. Нямаше много коли и Москва изглеждаше посивяла, нацърбена, уморена след четирите години война. Поне две от сградите на „Остоженка“ бяха превърнати в куп развалини. Майката и синът Курбски тъкмо стъпваха на паважа, когато лимузина „Пакард“, черна и лъскава, се стрелна към тях, следвана от тумбеста победа. Спирачките изскърцаха, от предната врата на пакарда изскочи охранител с навосъчени мустаци и отвори задната врата. От колата слезе мъж.

— Познах го — каза Андрей. — Това е другарят Сатинов.

Запомнил го бе от „Правда“ — на снимката целите му гърди бяха покрити с медали (заглавието бе „Железният комисар на Сталин“), но сега носеше обикновена кафява униформа с един-единствен орден „Ленин“. Леден поглед, хладнокръвна дисциплина, орлов нос, болшевишка суровост. Колко често бе виждал това лице на плакати, големи колкото къщи, на знамена, развявани по парадите; дори имаше град в Урал, наречен Сатиновград.

Майка му го стискаше за лакътя.

— Страхотно училище — каза той.

Охраната образува фаланга около другаря Сатинов, който бе придружен от дребна жена и три деца в училищна униформа, две момчета, които бяха на възрастта на Андрей, и много по-малко момиче.

Херкулес Сатинов, член на Политбюро, секретар на партията, генерал-полковник, тръгна към портите на училището, хванал за ръка дъщеря си, сякаш водеше марш на победата. Андрей и майка му инстинктивно отстъпиха встрани и не бяха единствените — на входа вече се бе образувала опашка, но всички направиха път на Сатинови. Когато тръгнаха след тях, Андрей и майка му се озоваха почти на първата линия, точно зад синовете на Сатинов.

Андрей никога досега не се бе доближавал толкова до държавен ръководител и притеснено погледна майка си. Инеса му направи знак да отстъпи.

— Да изостанем малко. По-добре да не сме прекалено напред.

Правило номер едно: не се набивай на очи, не привличай вниманието. Това бе навик, роден от дълга поредица злощастия и страдания в тази безсърдечна система. Години, през които си оставал невидим на претъпкани гари, боял си се някой да не ти поиска документите. Разкъсван между страхливата предпазливост и желанието да отърка рамене о новите си съученици, златната младеж на Москва, Андрей не можеше да откъсне поглед от подстригания по военному тил на другаря Сатинов. И стана така, че много скоро отново се озоваха непосредствено зад първата линия — между двете колони на портите със златните образи на вождовете, под горещото московско небе, толкова безоблачно синьо, че чак неприветливо.

Около тях — гъста тълпа от родители: добре облечени жени, мъже със златни пагони (най-отпред зърна маршал) и летни костюми, деца с червени пионерски връзки. До него — потящата се Инеса с изкривено от тревога лице, кожата суха като картон. Андрей знаеше, че е само на четиридесет години, не беше чак толкова стара, но контрастът между нея и майките с лъскавите прически и елегантните летни рокли беше съвсем очевиден. Арестът и изчезването на баща му, изгонването им от столицата, седемгодишното изгнание в Средна Азия, всичко това я бе смазало. Редом с нея Андрей изпитваше раздразнение, тя го караше да се чувства неловко и да се държи покровителствено, всичко това едновременно. Хвана я за ръката. Безрадостната ѝ усмивка го накара да си спомни баща си. „Къде си, татко? Между живите ли си?“ Връщането в Москва край на кошмара ли беше, или поредната жестока шега?

Другарят Сатинов излезе напред и бе поздравен от жена с широка черна рокля, в която приличаше на калугерка.

— Добре дошли, другарю Сатинов! Аз съм Капитолина Медведева, директорът, и искам да заявя от името на 801-во училище „Сталин“, че за нас е голяма чест да се срещнем с вас. Най-сетне! Лично!

— Радвам се, че съм тук, другарко директор — отвърна Сатинов със силен грузински акцент. — Бях на фронта и от 22 юни 1941 г., деня, в който Хитлер нападна Русия, не съм правил нищо заедно с децата си, но ето че бях повикан да се върна от Берлин.

— Повикан! — повтори директорката, като се изчерви леко, защото „повикан“ можеше да означава единствено заповед от самия маршал Сталин. — Повикан от...

— Другарят Сталин ни даде указания: сега, когато войната свърши, трябва да възстановим истинските руски и съветски ценности. Да дадем пример. Съветският мъж е също така и семеен мъж. Така че може би ще ме виждате твърде често пред училищните врати.

Андрей бе впечатлен от тона на Сатинов, търпелив и властен, но никога арогантен. Това бе пример за болшевишка скромност.

Директор Медведева склочи ръце като за молитва и пое дълбоко дъх.

— Колко мъдро! Другарю Сатинов, ние, разбира се, познаваме много добре семейството ви. Съпругата ви е високо ценен член на нашия колектив и тук сме свикнали с видни родители, но член на Политбюро — ние... ние сме изумени и така поласкани, че идвате лично...

Момчето пред Андрей клатеше глава, докато слушаше тази тирада.

— Господи, човек може да си помисли, че татко е Второто пришествие — каза високо то. Андрей не бе сигурен към кого се обръща. — Всеки път ли, когато ни докарва до училището, ще трябва да търпим това кланяне и раболепничене? — Беше един от синовете на Сатинов, полуизвърнат към него. — Достатъчно е неприятно да имаш майка, която е учителка, а сега и... Боже, отвратително е!

Андрей бе стъписан от това неуважение, но издокараното момче с лъснати обувки, остри ръбове на панталона и брилянтин по

непокорната коса изглеждаше много доволно от произведения ефект върху новия ученик. То му се усмихна любезно.

— Аз съм Георгий Сатинов, но всички ме наричат Джордж. В английски стил. — В края на краищата, англичаните още бяха съюзници. Джордж подаде ръка.

— Андрей Курбски — каза Андрей.

— А, да. Току-що си се върнал в града, нали? Новият ученик? — рязко попита Джордж.

— Да.

— Така си и мислех. — И усмивката му изчезна. Без нея лицето на Джордж Сатинов изглеждаше самодоволно и отегчено. Аудиенцията беше приключила и Андрей усети как пак пада на земята.

— Минка! — Джордж прегръщаше момиче със заоблени форми и мургава кожа. — Какво ново?

Андрей пребледня леко и отново почувства до себе си присъствието на майка си. И двамата знаеха какво е имал предвид Джордж с думите „току-що си се върнал в града“. Той бе белязан с клеймото на интернираните, бе син на един от „бившите“.

— Не очаквай прекалено много. Накрая всички ще искат да са твои приятели — пошушна му Инеса и стисна нежно ръката му. Беше ѝ благодарен за това. Момичето, наречено Минка, бе толкова хубаво! Щеше ли някога да е в състояние да говори с нея толкова уверено и непринудено, както Джордж Сатинов? Родителите ѝ стояха зад нея заедно с малко момче.

— Онази там трябва да е майка ѝ. Познах и нея. Доктор Дашка Дорова, министърът на здравеопазването.

Майката на Минка, мургава и тъмноока, носеше кремав костюм с плисирана пола, който бе по-подходящ за тенисистка, отколкото за хирург. Най-елегантната жена, която бе виждал в Москва, погледна за момент закърпените чорапи на майка му, протритите ѝ обувки, лилавите кръгове под очите ѝ. Съпругът ѝ също бе в униформа, но дребен, с преждевременно побеляла коса и лице с нездравия цвят на съветски бюрократ: кремълски тен. Андрей тъкмо се мъчеше да си върне присъщия оптимизъм, когато майка му го бутна напред.

— Благодаря, другарко директор — каза накрая Сатинов. — Ние също ценим вашата работа.

Докато Сатинови влизаха, директор Медведева остана приведена едва ли не в поклон, но когато се обърна към Андрей, лицето ѝ отново бе застинало в маска на неподкупна строгост.

— Да? — каза тя.

Когато надникна в суровите ѝ очи под правата коса и свъсените вежди, Андрей се изплаши, че тя може да не знае името му или пък, още по-лошо, да го е запомнила, за да го отпрати от тук. Инеса също подаде ръка на директорката с изражение, което казваше: „Удари ме. Свикнала съм с това, очаквам го“.

„Мамо, как ще плащаме за това училище“, попитал бе той едва тази сутрин, а тя му бе отговорила: „Нека първо доживеем дотогава“. Дали нямаше да го разобличат като син на враг на народа и да го изгонят още преди да е започнал?

Медведева неохотно се ръкува и с него, ръката ѝ бе толкова костелива, че пръстите сякаш изскърцаха.

— Новият ученик? Да. След събранието ела в кабинета ми да поговорим. Непременно! — И се обърна към Дорови: — Добре дошли, другари!

Андрей почувства, че го залива гореща вълна. Директор Медведева щеше да го попита как ще си плаща таксата. Спомни си колко често всяка мъничка капка надежда, която им се предлагаше — намиране на нова работа за майка му, преместване в по-голяма стая от комунална квартира, разрешение да живеят по-близо до Москва, — в последния момент винаги им биваше отнемана. Започна да губи присъствие на духа.

Преддверието водеше към широк коридор.

— Да вляза ли с теб? — попита Инеса.

Няма нищо по-плашещо от първия ден в ново училище: в един момент той изпита необходимост да усеща до себе си нейната топлина, в следващия я почувства като тежки окови на глезените.

— Имаш ли нужда от мен, скъпи?

— Да. Не. Искам да кажа...

— Тогава ще те оставя. — Тя го целуна, обърна се и тълпата я погълна. Андрей беше сам. Сега можеше отново да прояви твърдост. Закаляването на характера беше принцип на болшевизма. Самият Сталин бе обещал, че синовете никога няма да бъдат наказвани заради грешките на бащите, но Андрей знаеше, че ги наказват, и то жестоко.

ВТОРА ГЛАВА

Постоя за момент сам пред вратата, която водеше към главния коридор на 801-во училище, и пое дълбоко въздуха на новия си живот — острата миризма на дезинфектанти от тоалетните, по-меката на паркетин от лъснатите подове, омайващите парфюми на прекрасните майки, парливия мирис на водка в дъха на някои учители и преди всичко напълни дробовете си с кислорода на надеждата. После се хвърли в тълпата и заразглежда стените, които бяха украсени с плакати, показващи млади пионери на лагер, поставени в рамка илюстрации с приключенията на децата от „Тимур и неговата команда“ през войната и списъци на отличниците. Да, той беше вътре — и усещаше как жилавата му жизнерадост надмогва презрението на Джордж Сатинов и зловещото привикване на директорката. Ето, точно пред него бе филмовата звезда София Цейтлин, разговаряше с другаря Сатинов. Андрей не можеше да спре да я зяпа. Никога не бе виждал две толкова известни личности да водят обикновен разговор. Беше като кинопреглед в естествени цветове. Чуваше гласовете им. Каза си: „И те ли дишат като нас, смъртните?“, после се присмя сам на себе си. Разбира се, че дишаха.

Облечените цивилно охранители на Сатинов го поглеждаха презрително и той се обърна, при което едва не се блъсна в дъщерята на София Цейтлин — и спря, без да знае какво точно у нея бе привлякло вниманието му. Разбира се, фактът, че бе дошла на училище с ролс-ройса на филмова звезда, обясняваше донякъде интереса му.

Тя вървеше безгрижно, с енергията на много по-младо момиче. Къдравата ѝ руса коса беше невчесана, по лицето ѝ нямаше грим, но Андрей долавяше лъхащата от нея стихийна първична сила — силата на човек, който очаква уважение и осъществяването на това му очакване зависи изцяло от него. Зелените ѝ очи за миг срещнаха неговите и той установи, че дългите черни мигли и широките чувствени устни са толкова поразителни, че напълно заличават впечатлението от чорапите с бримки и старомодната бяла престилка, закопчана чак до врата. София Цейтлин и другарят Сатинов вървяха по

коридора и поздравяваха всички подред, а дългокраката дъщеря на Цейтлин, може би забелязала, че Андрей я гледа, вдигна отчаяно очи към тавана и жестът бе толкова красноречив, сякаш му казваше, че нейната майка също я кара да се чувства неловко.

— Серафима! — Пак беше синът на Сатинов. — Добре ли прекара ваканцията? Какво ново? — Изглежда, това беше дежурният въпрос на Джордж.

Когато звънецът удари, Андрей още вървеше след Серафима и Джордж. Родителите започнаха да се разотиват, а децата се отправиха към салона. Когато се разминаха с доктор Дашка Дорова и болнавия ѝ на вид мъж, Серафима и Джордж ги проследиха с погледи.

— Какъв пример за привличане на противоположностите са родителите на Минка — подхвърли Джордж.

— Той е съвсем като... ами да, като суров пилешки котлет — каза Серафима.

— Вярно, точно така изглежда — изкикоти се Джордж.

Андрей също се усмихна. Безобразната шега на Серафима беше доста сполучлива.

Децата се движеха в една посока, родителите в обратната. Когато мина покрай него, другарят Сатинов кимна отсечено на Андрей, който нямаше представа как трябва да реагира, но множеството го понесе по коридора.

Под дебелите възета, които висяха като гигантски примки от гредите на високия таван във физкултурния салон, бяха сложени редове дървени столове. Отстрани имаше шведски стени, конят с гривни бе преместен отзад, до белия бюст в ленинския кът. На дървената сцена бяха сложени два реда столове за учителите, в средата този за директор Медведева — единственият с подлакътници и възглавница. Андрей си помисли, че училището е като една малка Русия. Всяка институция си имаше своя йерархия, също както в партията. На стената бяха окачени огромни портрети на Сталин и другите членове на Политбюро (да, ето, четвъртият подред беше Сатинов).

За момент Андрей изпадна в паника, когато петстотинте ученици започнаха да се събират с приятелите си, всички се поздравяваха след ваканцията. Ами ако не успееше да си намери място? За момент срещна погледа на Джордж, но той се извърна и извика:

— Минка, запазих ти стол. Серафима е тук! — Седнал между Минка Дорова (дъщерята на Невареното пиле) и Серафима (дъщерята на филмовата звезда), той излъчваше розовобузото задоволство на момче, което вярва, че е на мястото, което му се полага. Висок риж ученик се втурна да седне на стола до Серафима.

Андрей имаше чувството, че се оглежда за свободно място безкрайно дълго, накрая се настани с облекчение на един от празните столове срещу Джордж и Серафима. На съседния седна стройно бледо момиче с руса коса. То погледна към Джордж и приятелите му и после се обърна към Андрей, сякаш току-що се беше пробудило.

— О, здрасти. Нов ли си?

— Да — отвърна той.

— Ммм — промърмори момичето. — Аз съм Роза Шако.

„Трябва да е дъщеря на маршал Шако“ — помисли си Андрей, който бе зърнал командващия военновъздушните сили пред училището. След като се ръкуваха, тя сякаш забрави за него и отново впери поглед в реда на Джордж на отсрещната страна.

— Това са приятелите ми — каза след малко. — Ти не се ли запозна с Джордж пред училището?

— Не съвсем.

— Сигурно е трудно да се преместиш за последния срок от годината — каза тя. Андрей си помисли, че с тези сини очи и руси къдрици тя е досущ като ангел от детска книжка.

— Виждаш ли червенокосото момче?

— Онова, което седи до Серафима ли?

През лицето ѝ мина облак.

— Това е Николаша Благов. Моят приятел. — Отвори уста да каже още нещо, но изведнъж всички гласове преминаха в шепот. Учителите тръгнаха в колона по един по пътеката и нагоре по стъпалата към сцената, също както Сталин и членовете на Политбюро на конгресите. — Знаеш ли кои са всичките? — любезно попита Роза.

— Познавам само нея — отвърна Андрей, когато директор Медведева излезе с маршова стъпка на сцената, следвана от своя заместник, който се бе опитал да прикрие плешивината си с рядък кичур мазна кестенява коса.

— Това е доктор Рим — пошушна му Роза, когато той мина покрай тях. — Серафима, която измисля прякори на всички, го нарича

Бръмчилото. Чуй го. — Другарят Рим тананикаше високо мелодия, която безпогрешно можеше да се разпознае като „Да живее другарят Сталин“.

— Тишина, Джордж! — извика другарят Рим. — Очите право напред, Серафима! Изправи се! Дисциплина!

После се зададоха останалите учители.

— Това е жената на другаря Сатинов, Тамара — рече Роза. — Тя ни преподава английски.

Следващият беше мускулист възрастен мъж, чиито набръчкани колене с цвят на кафява кожа се подаваха между широките сини гащета и червените чорапи.

— Това е Апостолон Шуба, учителят ни по физическо възпитание. Прилича ли ти на старши сержант от царската армия? Защото е бил.

— Наистина ли? — Как този старец с мустаци с форма на вила бе успял да преживее терора? Но Андрей беше от поколението деца, израсло с вярата, че предпазливостта е най-важното нещо в живота, затова не каза нищо повече.

Един от учителските столове все още оставаше празен. После мъж с безформен пясъчножълт костюм и раирани чорапи пъргаво скочи отзад на сцената. Ученическите редици зажужаха.

— Винаги последен — каза тихо Роза. — Обаче си има нова яркожълта вратовръзка! Това е Беня Голден, той ни преподава Пушкин. — Андрей видя на свободното място да сяда пъргав оплешивяващ мъж с отстъпваща от челото руса коса и игрива усмивка. — Серафима го нарича Романтика. Ако ти провърви, ще си в неговия клас; ако не, ще се паднеш при Рим Бръмчилото.

Ново удряне на звънеца даде знак за пълно мълчание. Директор Медведева почука с палката по катедрата.

— Добре дошли на училище в ерата на историческата победа, извоювана от гения на нашия вожд, другаря Сталин. — Тя се обърна към д-р Рим, който излезе напред.

— Един въпрос, комсомолци — протръби той с глас, който по телефона можеше да бъде взет за сопрано. — Ако трябва да избирате между комсомолската си значка и всичко останало, което притежавате, кое бихте предпочели да изгубите?

Момче с гладко вчесана назад коса като на съветския вожд стана и даде верния отговор.

— Всичко, което притежаваме — извика то.

Андрей го разпозна като втория син на Сатинов.

— Това е братът на Джордж, Марлен — потвърди Роза в коментара си на ухо. Ухаеше на розова вода. — Ти комсомолец ли си, Андрей?

Искаше му се да беше, но при младите комунисти нямаше място за опетнени младежи.

— Млади пионери! Първи във всичко! Станете! Млади пионери, бъдете готови — извика другарят Рим.

Пионерите с червените връзки отговориха като един:

— Винаги готови!

— Браво, пионери! — Д-р Рим огледа салона.

Андрей беше твърде голям, за да е пионер, ала би дал всичко, за да носи червената връзка.

Директор Медведева почука с палката.

— Марико Сатинова, би ли дошла до трибуната? — каза тя. „Това семейство е навсякъде“ — помисли си Андрей, когато момиченце с плитки и червена връзка излезе пред сцената.

Директорката почука отново — знак за младата руса учителка да удари клавишите за първите тактове, които Андрей познаваше толкова добре.

— А пианистката коя е? — попита той.

— Това е Агрипина Бегбулатова, помощник-учителката по музика — отговори Роза, докато момиченцето пееше първите стихове от химна на учениците: „Благодарим ти, другарю Сталин, за нашето щастливо детство“.

Андрей можеше да ги изпее дори насън; всъщност понякога това наистина му се случваше.

Директор Медведева направи някои съобщения за новия срок: за пионерския лагер в Артек на Крим; че втората единайсеторка на футболния отбор ще играе срещу тима на 54-то училище „Молотов“. Беня Голден май не намираше тези съобщения за особено интересни, защото се изниза от салона. И срокът започна.

Директор Медведева пишеше нещо на бюрото си, когато Андрей бе въведен при нея. В кабинета имаше само един бакелитов телефон, малка снимка на Сталин и миниатюрен сейф. (Той беше наясно, че броят на телефоните, големината и качеството на Сталиновите портрети и сейфовете са мерило за власт.) Плакат, заемащ една цяла стена, прогласяваше: „Благодарим ти, маршале, за свободата, за радостта на децата, за нашия живот“. Директорката посочи дървен стол.

— Добре дошъл при нас. Нашето училище е ковачница за нови съветски граждани, знаеш това, нали?

Андрей очакваше със страх онова неизменно „но“ — както показваше собственият му горчив опит, то нямаше много да закъснее.

— Но твоята биография не е чиста. Повечето от колегите тук не одобряват приемането ти. Съмнявам се, че от това ще излезе нещо, но е само за един срок. Ще следя и за най-малкия знак, че се отклоняваш от линията. Това е всичко, Курбски.

Когато Андрей тръгна с натежали крака към вратата, тя се изправи рязко.

— Сега ще отидеш на първия си урок. Върви с мен!

Главата му бучеше. Трябваше ли да попита за таксата?

Какъв смисъл имаше? По всичко личеше, че тя скоро ще се отърве от него. Стъпките им отекваха в коридора, който вече бе празен. Докато се мъчеше да не изостава от нея, Андрей си мислеше, че сухата кожа и правата ѝ коса като че ли никога не са целувани от слънчевите лъчи. Накрая тя спря пред една от затворените врати и му направи знак да приближи.

— Няма да плащаш училищна такса.

Андрей отвори уста да попита как и защо, но погледът ѝ го накара да замълчи.

— Не говори за това, Курбски. Разбрахме ли се? Това е твоят клас. — Тя се обърна кръгом като часови и тракането на високите ѝ обувки с железца на токовете се отдалечи по дългия коридор.

Искаше му се да изкрещи от облекчение, но знаеше, че не бива. „Не казвай на никого. Не издавай чувствата си. Анализирай смисъла на

казаното по-късно.“ Андрей се помъчи да успокои дишането си, овладя треперенето на ръцете и почука на вратата.

* * *

Първият му урок беше руска литература, но не знаеше дали ще му се падне д-р Рим или учителят Голден. Кой от двамата щеше да му е по-полезен? Когато отвори вратата, двајсет и пет чифта очи се обърнаха към него и той веднага забеляза със смесица от радостно вълнение и тревога, че Серафима, братята Сатинови и сериозното червенокосо момче, наречено Николаша, са в неговия клас. Само Роза му кимна.

— А, непознат! — каза Беня Голден, който седеше отпуснат на стола с крака на катедрата. — Влизай! Тъкмо започваме.

— Нали не съм сбъркал класа? Това руска литература ли е?

— Отчасти е, отчасти не е. — Класът се засмя на безгрижния отговор. — Искаш ли да се присъединиш към нашето братство на скъпи приятели, изпълнени от любов романтици, неизлечими мечтатели?

— Ами, мисля, че искам.

— Име?

— Курбски, Андрей.

— Седни. Николаша Благов, премести се и направи място.

Червенокосото момче отново седеше до Серафима и премести учебниците си намусено, с много въздишки. На свой ред трябваше да се премести и Серафима. Когато Андрей седна до него, Николаша промърмори нещо под нос.

— Е, Курбски — каза Беня Голден, — откъде си?

Андрей се поколеба.

— Ами, бях в Сталинабад и току-що се връщам в Москва.

— Сталинабад! Париж на Средна Азия! — възкликна Николаша с дебел глас, който като че ли се късаше тъкмо когато не трябва.

Ученикът с дълга черна коса, който седеше зад тях, допълни подигравателно:

— Атина на Таджикистан!

Всички знаеха защо момче като Андрей бе стигнало дотам да живее на такова затънтено място в Средна Азия. Отново и отново нещата опираха все до опетнената му биография.

— Някой да те е питал, Николаша? — Беня Голден скочи на крака и отиде при момчето с дългата черна коса. — Или теб, Влад? Няма нищо по-неприятно от снобизма на московчани. Присъствието ви в този клас в никакъв случай не е задължително! Чувам, че часовете на д-р Рим били много по-забавни от моите!

Николаша се обърна към Влад и двамата се спогледаха. Изглеждаха стреснати от заплахата на Беня.

Явно Николаша бе тарторът, а Влад негов поддръжник от група младежи, които май вземаха своите дълги коси и интелектуални вкусове много на сериозно.

— Нека кажем добре дошъл на Андрей, негостоприемни негодници такива. Щом директор Медведева го е сложила в нашия клас, значи си има съображения. Този срок ще изучаваме Пушкиновия „Евгений Онегин“.

Беня Голден се качи обратно на подиума, където беше катедрата му, и взе една книга.

— „Евгений Онегин“ — каза той. — Повечето от нас знаят наизуст части от този текст. А ти, Андрей Курбски?

*... дано от моя труд си взел
поне троха за своята цел:
за развлечения, насмешки,
за критики или мечти...^[1]*

— отвърна Андрей, предизвиквайки одобрителното мърморене на класа.

Серафима го погледна изненадано — или просто си въобразяваше?

— Много добре! Обзалагам се, че е приятно да си отново в Москва — каза с усмивка Беня Голден.

Окуражен от неговия ентусиазъм, Андрей продължи:

*Москва, как често в скръб горчива
при моя скитнически дял,
за теб в разлъка съм копнял!*^[2]

— Сега разбирам защо директорката те е сложила в моя клас, Курбски!

Голден се качи на стола и застана прав, хванал томчето в едната ръка. — Николаша, надуй тръбата!

Николаша бе извадил инструмента от калъфа до себе си и тръскайки гордо червени къдрици, стана и наду своя тромпет, сякаш възвестяваше влизането на средновековен крал.

— Този срок косата ти е още по-дълга — отбеляза Беня Голден. — Това нов коафьор ли означава, или нова любов? Колегите ми няма да са във възторг. Дори може да решат, че влизаш в неболшевишкия образ на млад романтик. Точно така! Е, добре дошли при „Онегин“! Пригответе се да бъдете омаяни от барда на Русия. В поезията му се крие такова богатство, че тя никога не престава да ни изненадва и очарова. Наистина ли този роман в стихове е „енциклопедия на живота в Русия“? Трагедия ли е, комедия ли е, или пък любовна история?

Николаша вече бе седнал на мястото си, прибрал бе тромпета и с най-сериозен вид си водеше бележки в тетрадка с алени кадифени корици. Когато забеляза, че Андрей го гледа, той промърмори: „Гледай си работата!“, и премести тетрадката възможно най-далече от него.

— Дали самият Онегин е мрачен меланхоличен нарцисист, или жертва на любовта и обществото? Дали Татяна е ограничена провинциалистка, която не заслужава такива чувства, или образец на руска жена? Дали това е ръководство как да обичаме днес? Да, Демян Доров?

— Разбира се, животът ни днес може да бъде ръководен само от партията, нали?

Андрей разпозна острите черти и червената връзка на главния училищен пионерски ръководител.

— И от другаря Сталин — вметна Марлен Сатинов.

— Какво другаря Сталин? — попита Беня Голден, все още изправен на стола върху платформата.

— Само другарят Сталин и партията могат да ръководят живота ни — заяви Марлен. — Има опасност да изпаднете в буржоазен сантиментализъм.

— Е, благодаря, че ни го напомни — каза Голден. — Но тук аз само преподавам Пушкин. Сега да започваме. Готови ли сте? — Беня Голден затвори очи. — Мобилизирайте сетивата си, драги приятели, скъпи романтици, изпълнени от копнеж мечтатели. Не забравяйте: животът е кратък. Животът е приключение. Всичко е възможно! Дишайте с мен!

Той вдиша през носа и децата сториха същото. Всички издишаха заедно. Андрей се огледа, за да види дали някой в стаята не се смее или не протестира, но Николаша му хвърли мрачен поглед, сякаш вършеше светотатство, а Серафима пое въздух със следа от усмивка само колкото да покаже, че е забелязала погледа му. Така че и той се включи в общата лудост и тъкмо беше издишал отново, когато, без дори да надникне в своята книга, разтворил ръце, сякаш изричаше заклинание, Голден започна от първите стихове, *Човек на честни, строги нрави...*^[3], и продължи нататък, рецитирайки текста с такова изящество, че децата го слушаха занемели... докато Джордж Сатинов не вдигна ръка.

— Да? — каза Беня Голден.

— Просто се питах какво ли е имал предвид Пушкин с тази *новобрачна постеля*^[4]?

Това предизвика хихикане откъм дъното на класната стая.

Николаша се обърна.

— Тук става дума за любов! — изсъска той.

— Порасни, Джордж — обади се като ехо неговият верен Влад, който, изглежда, подкрепяше Николаша във всичко.

— Мислиш за Роза, нали? — подразни го Джордж.

— Не, мечтае си за Серафима — обади се Минка Дорова.

Отново избухна смях. Роза се изчерви, Серафима изобщо не обърна внимание на словесната престрелка и Андрей си даде сметка, че през цялата сутрин тя сякаш не забелязваше Николаша.

Беня Голден запуши с ръце ушите си.

— Джордж! Минка! Как можете да съсипвате поезията с вашите безвкусни закачки? — Андрей никога не бе виждал учител, който да изпитва такова удоволствие от лудориите на класа. — Да се върнем

към божествената поезия! — Голден отново седна на стола. — Серафима, с нас ли си тази сутрин? Кажи ни как Онегин се влюбва в Татяна, едно невинно момиче от провинцията.

Когато Серафима започна да чете, класът отново притихна. Андрей я гледаше възхитен и знаеше, че всички останали също я гледат. Тя не беше красива колкото Роза, нито привлекателна колкото Минка на последния ред, но в изумителните ѝ зелени очи имаше златни пръски, които проблясваха изпод черните мигли. Дали не беше мъчително стеснителна и просто не осъзнаваше своята сила? Андрей не можеше да реши.

— Много добре, Серафима — спря я накрая Голден. Тя вдигна поглед към него и се усмихна. — Стига за днес. Андрей, искам да останеш за малко.

Децата събраха книгите и тетрадките си, столовете заскърцаха по къртиящия под. Когато Джордж Сатинов мина покрай техния чин, Николаша прошепна нещо и му даде тетрадката с кадифените корици.

— Както виждаш — каза Беня Голден, когато останаха сами, — моите ученици се отнасят толкова сериозно към приятелските си групички, колкото и към поезията. Но макар някои от тях да са синове и дъщери на наши ръководители, повечето са добри деца. Във всеки случай и те като мен бяха впечатлени от лекотата, с която цитираш Пушкин.

— Благодаря — каза Андрей.

Голден го потупа по рамото.

— Горе главата. Тук ще имаш успех.

— Аз... аз съм много щастлив, че съм тук.

— Накрая ще се сприятелиш с групата на Серафима, не се безпокой. Но знам, че не е леко да се завърнеш...

— Наистина ли?

— Да — каза Голден. — Защото и аз самият не съм в Москва от много отдавна.

Андрей вдигна очи към учителя, към неговата отстъпваща назад от челото светла, вече прошарваща се коса, трапчинката на брадичката и набразденото му лице. Усмивката му изглеждаше непресторена — но наистина ли беше такава? Знаеше, че е добре да не казва нищо повече. Погледна програмата и побърза да потърси класната стая за следващия си час.

Когато стана време за обяд, Андрей изяде сандвича си от черен хляб и кисели краставички на чина, доволен да остане за малко сам, докато Николаша и приятелите му Влад, Джордж и Роза събраха няколко чина, за да направят маса с петна от мастило, където да споделят рибата, говеждото, сиренето и доматиите, които си бяха донесли. Изглежда, Николаша никога не оставаше сам, без своя антураж от бледи дългокоси създания, които имаха такъв вид, сякаш никога не бяха правили физически упражнения и не си бяха показвали носовите навън. Започна да им чете от своята червена тетрадка и те зашушукаха оживено. Андрей бе обзет от презрение и завист, ала си спомни за своя баща и осъзна, че тези чувства са недостойни за него. Вече беше изял сандвича си и когато мина край тях, видя, че Николаша подаде тетрадката на Джордж.

— Можеш да го прочетеш, Джордж — каза той, — но се отнеси сериозно и искам да ми го върнеш до утре. С твоите коментари.

— Разбира си, разбира се — безгрижно отвърна Джордж.

След това, докато бързаше по коридора към следващата класна стая, Андрей чу шляпане на гумени подметки по паркета зад себе си. Обърна се и в зрителното му поле изплува бяло луничаво лице. Николаша Благоев бе толкова висок, че се прегърбваше, когато върви. Следваха го, както винаги, чернокосият, подобен на мъртвец, Влад и бледата Роза Шако.

— Какво мислиш за учителя Голден? — попита го мрачно Николаша. Гласът му бе толкова нисък, че изговаряше думите много неясно, сякаш в устата си имаше дървена лъжица наместо език.

Влад и Роза проточиха вратове да чуят отговора му.

Андрей се поколеба, внимаваха да не направи някоя ужасна грешка още първия ден.

— Интересен — каза накрая.

Николаша поклати глава, сякаш беше разочарован.

— Само това ли можеш да кажеш? — Наведе се към него, като че ли се канеше да му разкрие някаква много опасна тайна. — По-добре внимавай. Тук нещата са по-различни.

— Серафима каза ли ти нещо? — попита Влад.

— Серафима ли? Аз дори не познавам Серафима.

— Серафима наистина разбира от поезия — отбеляза сериозно Николаша. — Е, очевидно не си взел изпита, при все че можеш да извадиш от джоба някой и друг Пушкинов цитат.

— Какъв изпит?

— Ще видиш. Помисли върху това.

Двамата с Влад завиха зад ъгъла. Роза поизостана и докосна ръката на Андрей.

— Той взема всичко твърде на сериозно, обаче е много умен и оригинален, ще видиш.

* * *

Първият ден на Андрей в училище 801 почти бе свършил. Последният час беше комунистическа етика при д-р Рим, който му се стори педант в сравнение с Беня Голден. Кремавата му рубашка тип „сталинка“ бе толкова тясна, че само подчертаваше колко тремава е фигурата му. Когато влезе, класът застана мирно и стоя прав, докато той не даде безмълвна команда да седнат, като придвижи надолу разтворената си длан. След бомбастичния час, през който Демян Доров и Марлен Сатинов се надпреварваха с д-р Рим да цитират трудовете на Сталин и Ленин, докато останалите се прозяваха, разменяха си бележници и се мъчеха да останат будни, Андрей излезе последен от стаята.

Когато си тръгваше, забеляза червената кадифена тетрадка на Николаша на пода до чина на Джордж Сатинов. „Ще им я върна утре“, помисли си той и я сложи в чантата.

---

[1] А. С. Пушкин. Евгений Онегин, гл. 8/49. Тук и до края цитатите са от превода на Николай Хрелков, 1946 г. — Бел.пр. ↑

[2] Гл. 7/36. — Б.пр. ↑

[3] Гл. 1/1. — Б.пр. ↑

[4] Гл. 4/50. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Пет часът следобед пред златната порта. Облекчението от настъпилия мир и приповдигнатото настроение от новите свободи се носеха из въздуха като цветни листенца. „Това наистина е ера на чудесата“, мислеше си Андрей, докато гледаше как лимузините прибират неговите съученици. Шофьори и ординарци чакаха, облежнати на пакардите и линкълните с елегантни форми, пушеха цигари и се потяха на слънцето. Няколко майки също бяха дошли да вземат децата си, но повечето болшевички ходеха на работа. Бавачките, племе от червендалести жени в пеньоари, стояха отделно и се смееха на собствените си шеги. Човек не можеше да ги сбърка с майките. Двете групи никога не говореха помежду си.

Андрей спря между златовърхите колони на портите и се огледа — за какво? Майка му да се появи и да го отведе в огромна лимузина? Нямаше такава вероятност, но почти очакваше тя да се е освободила за известно време от работа, за да дойде да го посрещне, и едновременно с това изпитваше облекчение, че не е дошла. Ала продължаваше да се оглежда с надеждата да види отново Серафима и нейната майка, кинозвездата... когато тя мина точно покрай него.

— Наистина владееш добре „Онегин“ — каза му тихо тя. — Обзалагам се, че Николаша ревнува. — Вниманието му отново беше привлечено, за кой ли път, от сърцевидното ѝ лице, бялата кожа и онези смеещи се зелени очи. Тя не спря да чуе отговора му, и по-добре, защото той не можеше да измисли какво да ѝ отговори. По-късно щяха да му дойдат наум куп остроумни реплики.

Ролсът я чакаше, шофьорът облежнат на радиатора с цигара между металните зъби. Родителите ѝ не се виждаха. Но тя не изглеждаше доволна. Каза му:

— Благодаря, че дойде, Кирченко. Но ще повървя пеша. Кажи на мама, че нямам нужда от колата. — Шофьорът сви рамене, когато тя го отмина и продължи по топлата улица сред облака пухчета от тополи, които кръжаха около нея като случаен ескорт.

Когато шофьорът потегли, Андрей закопня да е част от живота на тези златни деца. „Спокойно — каза си, ти си в тяхното училище и в техния живот. Скоро ще влезеш и в тяхната група.“

Хванал ученическата си чанта, той тръгна по улицата. Усещаше горещината, която лъхаше от паважа. Столицата на победата около него приличаше на победен град. Виждаха се рушащи се сгради с надупчени от шрапнели фасади, изпочупени прозорци, улици, осеяни с бомбени кратери. Всичко: стените, къщите, колите — всичко, с изключение на червените знамена — бе сиво, бежово, жълто, олющено. Но лицата на минувачите бяха розови, победата и слънчевата светлина като че ли компенсираха липсата на храна, улиците бяха пълни с хубави момичета в къси рокли, войници, моряци и офицери в бели летни униформи. Камioni „Студебейкър“, джипове „Уилис“ и служебни буици профучаваха покрай него — сред този град с шпилове и позлатени кубета имаше и файтони, теглени от коне, и каруци, натоварени със сено, дюшеци и ряпа. От време на време Андрей затваряше очи и в жегата светът ставаше нежно оранжев. До ушите му долитаха смях и песни и той беше сигурен, че чува как раните на града заздравяват под слънчевите лъчи. Мина по „Остоженка“, после зави покрай хотел „Национал“ и Кремъл и тръгна по „Горки“, покрай Дома на книгата вдясно и Градския съвет вляво. Надникна през поредната арка и във вътрешния двор видя кози и говеда. Пасеше ги възрастна селянка с червена забрадка и гега в ръката. И все пак това бе градът, който бе спрял хитлеристите и бе сложил началото на дългия път до Берлин! Сърцето му преливаше от гордост пред величието на неговата родина и от ужас пред жестокостите ѝ. Старицата клекна да се изпикае, без да вади от устата си стиснатата между два гнили зъба цигара. Андрей въздъхна: обичаше своята Москва.

Почти бе стигнал до дома си. Мина през следващата арка, през зеленчуковите лехи, насадени между тръбите на отоплението, стигна до двора и влезе във входа на блок от трийсетте години. Качи се до втория етаж по бетонното стълбище, просмукано от кисела миризма на борш и урина, и бутна с рамо вратата на апартамента. Беше пуснато радио, Левитан четеше новините с авторитетния си плътен глас и в коридора, където нямаше нито килим, нито мазилка, отново се

вихреше скандал. Иванов, учен на средна възраст от Ростов, крещеше на едно от мършавите деца на семейство Голдберг.

— Малка хлебарка такава, ти си изпил млякото ми. Ще се оплача от теб в домсъвета, ще ги накарам да те изхвърлят от тук...

Вратата вляво се отвори и очите на Андрей се насълзиха от вонята на пресни човешки изпразнения още преди от там да излезе със залитане старият, но несломим великан Пешлок, вдигайки огромните си панталони.

— Беше тежко раждане, но завърши благополучно! — похвали се той.

Още едно от децата на Голдберг — колко бяха те всъщност, четири ли, пет ли, тази пасмина недохранени плъхове? — се шмугна покрай Андрей.

— Ей, не ме бутай — каза той, но после си спомни, че в Съветския съюз никой не уважава личното пространство на другите: всеки живее в състояние на мъчително невротично безпокойство, но както непрекъснато повтаряше майка му: „Ключът към оцеляването е ти самият да бъдеш спокоен и в безопасност. Никога не питай никого какво е правил преди и какво ще прави в бъдеще. Никога не казвай какво мислиш. И се сприятелявай с всекиго, с когото можеш“.

— Мамо! — Андрей влезе в тясната стаичка с двете допрени едно до друго походни легла. Тя често миришеше като заешка клетка, но беше в Москва и си беше тяхна.

— Само затвори вратата — каза Инеса, която бе легнала и четеше „Правда“ за войната с Япония. Войната в Европа бе свършила и сега Сталин се беше заел да смаже Япония. Тя потупа леглото до себе си. — Разкажи ми за училището.

— Намери ли нещо за ядене?

— Разбира се, Андрюша. Сигурно страшно си изгладнял. Сирене и черен хляб. Виж в „пещерата на Аладин“.

Андрей прекрачи през другото легло, коленичи, отмести подвижен сгуробетонен блок от стената и извади отвътре студеното сирене. В техния апартамент нямаше хладилник. През зимата пазеха млякото си от вкисване, като го окачваха отвън на прозореца, но през лятото това бе най-добрият начин да опазят продуктите от разваляне, както и далеч от ръцете на дечурлигата Голдберг и ненаситния Пешлок.

Инеса го гледаше с лека усмивка как се храни и когато възстанови силите си, Андрей ѝ се усмихна щастливо.

— Добри новини, мамо: приет съм в училището и таксата ми е платена!

— О, скъпи. — Тя го прегърна и после попита разтревожено. — От кого? Какво става?

Андрей ѝ разказа точно какво се бе случило и видя как безпокойството я напусна. Това сигурно бе доказателство за настъпването на нова ера? А нова ера означаваше завръщане на баща му.

— Андрей — каза тя шепнешком и се премести по-близо до него. — Мислиш ли, че...

— Не мисли за това, мамо. Колко пъти си ми го казвала?

— Да, но...

— Не се надявай, защото, ако отново бъдем разочаровани, това ще ни убие още веднъж.

Тя кимна и изтри сълзите си с кърпичка. За да смени темата, Андрей бързо ѝ заразказва за училището — за директорката и д-р Рим — да, във всяко училище има неколцина такива — и после ѝ описва учителя по литература Голден.

— Никога не съм присъствал на такъв урок. Беше толкова забавно! Той вдъхна живот на произведението и в начина, по който говореше за него, имаше нещо...

— Такъв учител в училище като твоето... нещо действително се променя! — възкликна тя.

— И, мамо, той каза, че и сам току-що се е върнал в Москва. — Инеса се канеше да попита още нещо за Голден, но той вече ѝ описваше Серафима (очите ѝ, начина, по който се облича), веселото перчене на Джордж, зловещия Николаша и неговите готически придворни Влад и Роза.

— Внимавай с тях — каза Инеса. — Фракциите са опасни, Андрей. Не забравяй чии деца са...

Но Андрей не я слушаше, той вече беше на път към тоалетната с ученическата си чанта. Беше свободно, защото никой, който е с всичкия си, не би влязъл там след Пешлок — но на него му бе все едно.

Заклучи вратата. Направо усещаше вкуса на лайна във въздуха и не посмя да погледне в тоалетната чиния, само седна на ръба и като миньор, откраднал диамант, извади своето съкровище, озаглавено „Каdifената книга на любовта“. Беше просто една обикновена тетрадка за упражнения със залепено върху кориците кадифе. Но беше нова и Николаша току-що бе започнал да пише в нея.

Програма за летния срок

Строго секретно

Размисли по нашето ново литературно движение:
Клубът на фаталните романтици, основан през декември 1944 година от мен, Николаша Благов. В тази книга ще отбелязвам срещите, правилата и мислите ни.

„Така — каза си Андрей, — значи, Николаша си има клубче.“
Повечето училища имаха литературни и театрални клубове, но този изглеждаше различен. Продължи да чете.

Членуване: тайно.

Не чак толкова тайно! Влад и Роза несъмнено членуваха в клуба, Серафима — може би, Джордж — със сигурност.

Нашето вдъхновение: Пушкин.

Най-важното за нас от историята: както разпъването на Христос за християните, за нас най-важна е 1837 г., кончината на Пушкин в дуел.

Нашият любим учител: учителят Голден.

Почукване на вратата на банята накара Андрей да подскочи. Беше забравил къде се намира. Тази тетрадка показваше, че нещо, може би войната, може би техните привилегии, беше променило тези деца и им бе дало свободата да поемат рискове.

— Ще се бавиш ли много?

Беше Козамин, автобусният кондуктор.

Андрей изсумтя като вол, част от репертоара от звуци, най-важни за живота в комунална квартира.

— Пет минути. Ооооох!

— Не бързай — каза Козамин.

Заявяваме:

1. Задушаваме се в лицемерния свят на науката и планирането, ръководен от студената машина на историята.

2. Ние живеем за любовта и романтиката.

Щом не можем да живеем в любов, предпочитаме да умрем.

Затова провеждаме нашите тайни ритуали; затова играем Играта.

Играта! Андрей се усмихна вътрешно, но присви очи и го прочете още веднъж. Възможно ли бе тези думи да съдържат намек за умело прикрития истински дух на техния клуб? В онези дни всичко — от публикуваните във вестниците правителствени укази до досадните дрънканици на учителите — беше кодирано. Нищо не означаваше точно онова, което се казваше — понякога дори означаваше тъкмо обратното. Но целта на Николаша бе очевидна. *Наука и планиране*. Това бе Комунистическата партия. *Безчувствената машина на историята*. Комунизмът. *Любов и романтика*. Онова, което комунистите наричаха буржоазен сантиментализъм.

Андрей остави тетрадката. В света на възрастните, във времена на по-голям деспотизъм, както 1937 година, това можеше да бъде прието за опасно антисъветско изказване. Но през войната вече не се гледаше толкова строго на тези неща. Никой не можеше да приеме на сериозно глупавите писания на Николаша, нали? Спомни си сентенциите на своя баща и предупрежденията на майка си. Тези деца не бяха от неговия свят, но все пак искаше да ги опознае по-добре.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

— Може ли да поговорим? — каза Андрей на Джордж. Бяха в училището, няколко дни по-късно.

— Да поговорим ли? — Джордж, който излизаше от класната стая след Николаша и Влад, се обърна.

— Лично е.

— Лично ли? От къде на къде?

„Нито един велик херцог от миналото не би могъл да достигне презрителното високомерие на комунистически принц“ — помисли си Андрей.

— Изгубил си нещо, а аз го намерих.

Джордж се намръщи.

— Нещо, което съдържа загадъчни драсканици?

Андрей кимна.

— Идвам след секунда — викна той на Минка и Серафима, които го чакаха с кутиите за сандвичи в ръцете. — Ела с мен.

Минаха през умивалните и той го дръпна в стаята, където се държеше спортната екипировка и се крояха ученическите лудории.

— Слава богу, че е у теб. — Сега Джордж далеч не изглеждаше така самоуверен, както само преди минута. — Николаша го превръща в такъв огромен проблем. Непрекъснато иска да му върна тетрадката, а аз все му отвърщам, че я изучавам с благоговееен трепет.

— Ами, ето ти я — каза Андрей, като извади тетрадката от чантата си.

— Ти ме спаси — каза Джордж. Андрей му подаде тетрадката, той я хвана и се обърна безгрижно, готов да си тръгне, но когато се опита да я вземе, установи, че Андрей продължава да я държи, и попита: — Какво правиш?

— Прочете ли я?

— Не, нямах време — но ти очевидно си я прочел. Искаш да ми я преразкажеш в резюме ли?

— Това е романтичен манифест, който може да бъде определен като буржоазен сантиментализъм.

Джордж се поколеба за момент.

— Благодаря за предупреждението, но Пушкин е любимият поет на компанията. Просто се боя Николаша да не разбере, че съм я губил. — Махна безгрижно с ръка. — Нека да си остане между нас и ще намеря начин да ти се отблагодаря. Ще видя дали няма да мога да те вкарам в Клуба на фаталните романтици.

— Ще ми бъде приятно — отвърна Андрей, като пусна тетрадката и тя веднага изчезна в чантата на Джордж.

— Няма да е лесно — продължи Джордж. — Николаша е фанатик. Но ти наистина трябва да станеш член на клуба — познаваш Пушкин по-добре от всички ни.

Андрей не успя да сдържи любопитството си и разтвори ръце с обърнати нагоре длани.

— Ще те попитам още нещо накрая. Какво е Играта?

Джордж вече бе с единия крак навън, но се обърна.

— Това е фикс идея на Николаша. Ще разбереш. А сега трябва да обядваме. Ще се присъединиш ли към нас в гимнастическия салон?

* * *

По обед гимнастическият салон обикновено бе празен и децата ядяха сандвичите си, насядали по столовете, дървения кон и тепихите. Но когато Джордж и Андрей откриха момичетата, Минка явно беше разстроена.

— Вижте какво става с малкия ми брат — каза тя.

Учителят по физическо възпитание, мустакатият Апостолон Шуба, стоеше с ръка на дървения кон и свирка в устата. Лицето му имаше наситен жълто-кафяв цвят. Клас по-малки деца по гащета и спортни фланелки стояха мирно в редица от другата страна на коня. В далечния ъгъл на салона стърчеше самотната крехка фигура на Сенка Доров, когото Андрей бе видял за последен път същата сутрин, когато баща му го доведе с колата. Той явно се чувстваше точно толкова неудобно в спортния си екип, колкото би се чувствал и в костюм за гмуркане в дълбоки океански води. Сенка обърна своите зовящи за помощ големи кафяви очи към сестра си, ала бе твърде късно.

— Така, момче — излая Шуба. — Пети опит! Никой няма да си тръгне, докато не прескочиш коня!

— Но аз никога няма да го прескоча — каза Сенка с тънкото си гласче.

— Пораженството не е присъщо на съветския човек!

— Аз не съм от вашите мускулести герои, които се мятат на конете. Това трябва да е понятно дори за вас — каза Сенка.

— Побързай, Сенка, гладни сме! — извика едно от децата.

— ТИШИНА! — кресна Шуба и посочи шведската стена. — Следващият, който се обади, ще трябва да докосне тавана двайсет пъти! — И наду свирката.

Сенка си пое дъх и затича много бързо към коня, скочи на трамплина, но после мина встрани като състезателен кон, който отказва да прескочи препятствието.

— И това ми било съветски човек! ОЩЕ ВЕДНЪЖ! — Шуба отново наду свирката.

— Не мога да го прескоча и няма да го прескоча! — извика Сенка и се разплака.

— Ще го прескочиш дори ако трябва да умреш тук! — кресна в отговор Шуба, при което Сенка внезапно се хвана за гърдите, задъха се и тупна на пода.

— Припадна! — чу се глас от класа. — Той е болен! Умира!

— Преструва се — отвърна Шуба и тръгна към него. В салона се бе възцарила мъртва тишина.

— О, боже! — каза Минка и пристъпи напред.

— Той добре ли е? — попита Джордж и хвана ръката ѝ. — Минка!

Шуба беше безмилостен.

— СТАВАЙ, МОМЧЕ! Ако опитваш да се скатаеш — послужи си той със стария войнишки жаргон, — ще си платиш за това.

— Ами ако не се преструва? — попита един от съучениците на Сенка.

— Добре, свободно! — каза накрая Шуба. — Брюзов, донеси ми вода! — Наведе се над Сенка и го плесна няколко пъти по лицето със сухата си ръка. Когато водата пристигна, я плисна в лицето му. Сенка сякаш помръдна.

— Къде съм? В училището ли съм?

— Не ми ги пробутвай тези! — изръмжа Шуба, дишайки тежко. Сенка продължаваше да лежи на пода.

— Моля ви, не ме карайте да го правя отново.

— Знаех си! Ще го направиш — каза Шуба и се изправи. — А след това ще докоснеш сто пъти тавана.

— Завива ми се свят, когато се качвам по стълба, може да падна! — отвърна Сенка. — Синусите ми са запушени!

— Виждал съм как руски герои загиват в боя! Как според теб спечелихме тази война? С припадъци в гимнастическия салон ли? Аз обучавам ново поколение бойци да защитават нашия съветски рай! Партията изисква самопожертвувателност и твърдост! Чувате ли ме всички? НИКОЙ НЯМА ДА МРЪДНЕ ОТТУК, ДОКАТО ТОВА НЕГОДНО ЗА НИЩО МОМЧЕ НЕ ПРЕСКОЧИ КОНЯ!

Наду свирката, но Сенка не помръдна.

— Имаме нужда от бойци — съгласи се Сенка, — но имаме нужда и от мислители, а аз съм един от тях! Освен това другарят Сталин казва, че трябва да ценим своите кадри. Аз може да не съм бъдещ боец, обаче съм бъдещ кадър. Трябва да ви предупредя, че ако умра от сърдечен удар, учителю Шуба, вината ще е единствено ваша. — Сенка успя да надигне глава и да огледа класа. — И тук има много свидетели.

Шуба не предприе нищо, почеса се по главата и започна да дъвче краищата на мустаците си.

— Ще си платиш за това, малък пудел такъв! Ще докладвам на директор Медведева за твоето поведение и за лъжите ти. Клас, свободни сте.

Той си тръгна и Минка изтича при Сенка, който се беше възстановил учудващо бързо.

— Малкият професор все някак успява да постигне своето — каза тя, след като се върна при Джордж и Андрей, когато Сенка отиде да се преоблече.

— Малкият професор ли? — попита Андрей.

— Така наричаме Сенка в семейството — обясни Минка. — Майка ми казва, че се държи така, защото е преждевременно развит.

Джордж сложи ръка на рамото на Андрей и предложи:

— Минка, хайде да вкараме Андрей в „Романтиците“.

— Учителят Голден ще го одобри — каза тя. — Знаете ли, че преди време той е бил много известен?

— Голден ли? Не може да бъде! — каза Джордж.

— Беня Голден... — промърмори Андрей, спомняйки си как бе реагирала майка му, когато спомена името му предишната вечер. Това го бе върнало към детството. Само преди седем години, но в един съвсем различен живот. Тогава живееше в Москва, в просторен апартамент, и баща му бе подарил на майка му синя книга, озаглавена „Испански разкази“.

— Инеса, трябва да прочетеш тази книга на Голден, разказите са чисто злато.

Две години по-късно баща му изчезна. Андрей си спомни как бе намерил „Испански разкази“, как бе разгледал корицата с релефните изображения на испански бик и червена звезда, как бе обърнал на първата страница, готов да се зачете, и как Инеса набързо бе дръпнала книгата от ръцете му.

— Никой вече не чете Голден — казала му беше тя и той повече не бе виждал томчето.

* * *

Беня Голден се мотаеше в учителската стая. Закъсняваше за часа си, но реши, че човек като него, който е страдал толкова много и по стечение на цяла поредица чудеса току-що се е върнал от мрака, има право да се порадва на живота. Такова щастие бе за него, че е тук, че преподава Пушкин, че диша. Никой нямаше представа какво точно бе преживял, но той знаеше по-добре от всеки друг в тази стая колко изменчива е съдбата.

Излегнал се беше на кожения диван и наблюдаваше над ръба на ленинградското сатирично списание „Крокодил“ как младата преподавателка по пиано Агрипина Бегбулатова, известна единствено на него като Синеоката, запарваше чая в китайски чайник и вадеше чаши и чинийки за всички.

Директор Медведева бе сложила очилата с дебелите рогови рамки, които ѝ придаваха вид на кукумявка, и пъшкаташе високо, докато проверяваше писмени работи на дългата маса — една от привичките,

които, наред с шумното мляскане по време на хранене, издаваха, че е жена, която твърде дълго е живяла сама. Но Беня считаше, че е поела риск, като му е предложила тази работа, и ѝ бе дълбоко благодарен. Нейният заместник, доктор Рим, от самото начало полагаше неуморни усилия Голден да бъде уволнен. Сега той демонстративно се правеше, че чете Сталиновия „Кратък курс по история на ВКПБ“ — сякаш някой, дори отегчително сервилен човек като него, можеше да чете тези глупости. Непрекъснато сменяше позата си, като пъхтеше тихо, за да привлече вниманието, и се оглеждаше, за да се увери, че всички са забелязали добродетелното му четиво. В учителската стая току-що беше влязъл и Апостолон Шуба, ругаейки яростно мързела, малодушието и мекушавостта на разглезените дечурлига в това училище, и сега преглеждаше резултатите от футболните мачове в „Пионерска правда“, като дъвчеше края на разкошния си мустак.

— Чаят е готов — сладко обяви Агрипина. Беня я наблюдаваше как пълни чашите на учителите по старшинство, погълнат от спомена как я бе разсъблякъл, как бе разтворил дългите ѝ бедра и само допреди двайсет минути я бе галил с пръсти, с език, с члена си в своя едностаен апартамент току зад ъгъла. Преживели бяха четиридесет и девет минути шеметно удоволствие и тя дори не бе имала време да се избърше, преди да хукне обратно — мисъл, която и сега го възбуждаше.

Разбира се, никой не знаеше. Тайната доставяше особено удоволствие на Беня, защото колегите му бяха безупречни образци на новото поколение тесногръди съветски свине. Агрипина бе толкова хубава, колкото и чиста, съветска добродетел, която тя обичаше да изтъква с думите: „аз не одобрявам клюките“ и „мисля, че съветското момиче трябва да се пази за съпруга и децата си“ — в които тя, изглежда, вярваше безусловно, докато ги изричаше.

Когато не четеше (той бе ненаситен читател) или говореше, Беня изпадаше в плен на своята епикурейска страст към жените, поезията, храната, чувствеността. Навремето той беше добре известен писател, който бе отразявал Гражданската война в Испания и се беше познавал със Сартр и Пикасо. Ала бе загубил двете неща в своя живот, на които държеше най-много: връзката с дъщеря си, след като тя и майка ѝ емигрираха на Запад, и единствената жена, която беше обичал истински, жената, споменът за която караше сърцето му да се свива от

болка дори и сега. Тя беше съпруга на държавен служител, майка, стара болшевичка. И през 1939 г. бе попаднала в пъкъла на „съветското правосъдие“ — а заедно с нея и той. Когато, и ако, тя се върнеше някога, той щеше да я очаква. Това бе обещание, което възнамеряваше да сдържи.

Рим тръгна да преподава комунистическата история. Беня погледна часовника си. Вече закъсняваше с пет минути за урока в своя любим клас. Допи чая си и бързо излезе от учителската стая, забелязвайки мимоходом нескъпо платено надписано на машина писмо в една от преградките за пощата. Когато мина покрай класната стая на д-р Рим, провря глава през вратата и каза:

— Другарю Рим, имате писмо.

Влезе в своята класна стая, усещайки обичта и уважението на учениците. Оживеното им бърборене му доставяше удоволствие: Николаша показваше на Влад Титоренко някои страници от своя маниакален проект в тетрадката с кадифени корици. Двете момчета се перчеха с байроновски прически, атрибут на техния романтизъм. Положително беше само въпрос на време д-р Рим да докара в училището армейски бръснар. Новото момче, Андрей Курбски, се оказа дори по-запознато с Пушкин от останалите. А ето я и Серафима — тя го слушаше, наклонила глава настрани, красива, без да го вярва, привличаща погледите на момчетата, без да съзнава това. Дори и сега Николаша се бе обърнал назад и я гледаше; Андрей също. Но Беня имаше друга причина да я харесва: тя му напомняше повече от всяка друга жена неговата изгубена любима, онази, която бе изчезнала преди войната.

Не можеше да повярва на късмета си, че бе намерил тази работа, да преподава на деца, които обичат литературата не по-малко от него. Това бе неговият втори живот, родил се беше отново. Не можеше вече да пише, това беше минало, ала можеше да преподава — и то как! Докога ли? Той беше белязан. Искаше му се да сподели всичко, което знае, преди да е свършило времето, което му бе отредено.

— Скъпи приятели, мили ми романтици, изпълнени от копнеж мечтатели! — Беня плесна с ръце и разгърна своя „Онегин“. — Това е нощта на фаталния бал, който става причина за дуела. Само си представете вълнението. Всички очакват да пристигне годеницата на Ленски. Но как се чувства Татьяна, когато вижда Евгений Онегин?

*А тя — по-бледа от луна,
когато ясен ден изгрява,
като подгонена сърна
не вдига поглед: пламва цяла...^[1]*

— О, как страда тя! — възкликна Беня. — Но може ли някой да ни даде представа за чувствата, които измъчват Татяна? Андрей?

— Не съм много сигурен... Любовта не е ли нещо, което се среща само в романите и песните?

— Кой е съгласен с Андрей? Николаша?

Николаша се облегна назад и избоботи с плътния си бас:

— Отсъствието на любов е равнозначно на смърт. Както при Ромео и Жулиета. Антоний и Клеопатра.

Голден изглеждаше заинтригуван.

— Значи твърдиш, че любовта достига до своя апотеоз в смъртта? Тя не умира ли, когато животът угасне?

— Напротив — отвърна Николаша, — смъртта прави любовта безсмъртна. Не е ли това поука от дуела на Пушкин? Как да бъдем руснаци, как да обичаме, как да живеем и да умрем.

— Но любовта е просто една обсебваща страст, нали? — изтърси Джордж.

— Класата е онова, което е важно — допълни братът на Джордж Марлен. Той носеше едно от онези болшевишки имена, комбинация от Маркс и Енгелс, които бяха модерни през двайсетте години, а сега (слава богу, помисли си Беня) отиваха в боклукчийската кофа на историята. — Останалото е просто буржоазен сантиментализъм, нещо много опасно.

— Вие чие мнение споделяте? Серафима? — попита Голден. Както и бе очаквал, всички се обърнаха и приковаха погледи в нея.

— Не съм сигурна, че мога да кажа — отвърна тя.

— Давай, Серафима Константиновна — подкани я Голден, — хвърли лъч светлина в мрака на нашето невежество.

Тя наклони глава настрани.

— Ами... — Говореше много тихо, така че Николаша и Андрей бяха проточили вратове, за да я чуват по-добре. — Бих казала, че в „Онегин“ това е единственото нещо, за което копнее Татяна. Тя не

може да се храни, нито да спи. Пази тайната в сърцето си. Никой друг не е изстраждал или възхвалявал любовта като нея. Любовта е единственото, което има значение. — Серафима се огледа около себе си. — Така мисля аз.

* * *

Джордж Сатинов и Минка дръпнаха Андрей в стаята, докато д-р Рим мина покрай тях и продължи нататък по коридора с патешката си походка. И двамата се тресяха от смях. Джордж хвана Андрей за ръкава.

— Ела тук! Наблюдавай Бръмчилото! — Тримата тръгнаха подир д-р Рим към учителската стая.

— Обръща се. Престори се, че четеш съобщенията — прошепна Минка.

Д-р Рим бе спрял пред учителската стая, където бяха преградките за пощата на учителите.

— Ето, вижте! — каза Джордж, когато д-р Рим взе пощата си, прерови книгата и накрая извади от купчината плик. — Получи го!

Д-р Рим се огледа наляво и надясно по коридора, после наблъска всичко останало обратно в преградката и пое забързано към учителската тоалетна. Когато излезе от там, пееше високо и фалшиво и едва не подскачаше. Мина покрай тях и те с усилие се сдържаха да не се изкикотят.

— Какво имаше в онова писмо? — попита Андрей.

— Можеш да пазиш тайна, нали, Андрей?

— Разбира се.

— Да му кажем — съгласи се Минка.

Те го помъкнаха нататък по коридора и го изведоха в дворчето до научната лаборатория. Там нямаше никого.

— Прочети това — каза Джордж, подавайки му лист хартия. — То е следващото.

Писмото бе напечатано с главни букви:

СЛАДКОГЛАСЕН ПЕВЕЦО, ОГЛАСЯЩ
УЧИЛИЩЕТО, СКЪПИ МИ ОНЕГИН!

ЗНАЯ, ЧЕ МЕ ОБИЧАШ. НО И ТИ СИ ОБИЧАН ОТ
РАЗСТОЯНИЕ. КАКТО САМО ДВАМА БОЛШЕВИКИ
МОГАТ ДА СЕ ОБИЧАТ.

ЦЕЛУНИ МЕ КАТО ИСТИНСКИ КОМУНИСТ.
ТАТЯНА

— О, боже! — каза Андрей. — Той мисли, че...

— Това е най-смешното — отвърна Минка. — Не ти ли харесва?
КАКТО САМО БОЛШЕВИКИ МОГАТ ДА СЕ ОБИЧАТ! Идеята беше
моя!

— Според вас кой мисли, че го е писал?

— Може би директорката Медведева? — Джордж се смееше
толкова силно, че едва успя да произнесе името.

Андрей бе изумен. Подобно нещо можеше да се случи само сега,
след войната. Бащата на Джордж беше партиен ръководител, майка му
— учителка; родителите на Минка също бяха важни личности. Андрей
знаеше, че само две привилегировани деца биха дръзнали да изиграят
подобен номер, и то на секретаря на училищната партийна
организация. Онова „да обичаш като комунист“ беше опасно
непочтително. През трийсетте години хората получаваха куршум в
тила и за далеч по-малки прегрешения...

— Курбски?

О, боже! Рим го викаше. Джордж и Минка изчезнаха, когато
учителят се показва на входа. Андрей се върна, за да застане лице в
лице с него; искаше му се изобщо да не бе чувал за измислените
любовни писма.

— Курбски — поде шеговито д-р Рим, — разбрах, че познаваш
отлично Пушкин.

— Благодаря, другарю Рим. — Титлата „другарю“ означаваше, че
Рим е член на Комунистическата партия.

— Може би си чувал за ръководения от мен курс по
социалистически реализъм?

— Разбира се.

— Аз преподавам литературата така, както би трябвало да се преподава — рече Рим и Андрей разбра, че намеква за уроците на Беня Голден. Рим се поколеба, после завъртя очи, за да се увери, че са сами в коридора. — Добре ли се чувстваш в... групата на Беня Голден, където Пушкин се изучава, както разбирам, без абсолютно никакво класово съзнание, единствено като копнежи на буржоазния романтизъм? Би ли искал да се преместиш?

— Благодаря, д-р Рим, аз се чувствам добре във всеки клас, в който ме сложи директорката.

— Отговорът ти е правилен, но не забравяй, че партията е тази, която ни учи как да анализираме литературата. Непартийният подход няма бъдеше. Ти си интелигентно момче. Запознат съм с досието ти, но помни, че това е училището, което другарят Сталин избра за децата си. Ако нещата потръгнат добре за теб, те очаква Комсомолът, а може би и Институтът за чужди езици. Разбираш ли ме?

Андрей бе мечтал да носи комсомолската значка. Изчистването на опетненото му минало би означавало, че ще му се открие възможност да бъде приет в партията и да следва зова на сърцето си, като влезе в университета и в дипломацията може би. Майка му го беше предупредила; сега и д-р Рим правеше същото. Лудориите на фаталните романтици можеха да попречат на реабилитацията му. Но докато бързаше да влезе на следващия урок, Андрей чувстваше, че вече е твърде късно.

---

[1] Гл. 5/30. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

— Курбски! Ти ли си Андрей Курбски?

Следващия следобед, когато колите започнаха да пристигат пред училището, за да прибират децата, пред Андрей се изправи едър офицер със сини пагони на МВД. Несъмнено беше човек от нечия охрана, но въпреки това сърцето му спря за момент: спомни си онази отдавнашна нощ, още преди войната, когато чекистите дойдоха да арестуват баща му, зловещия тропот на тежките им ботуши, отекващ в апартамента.

— Да... аз съм — смотолеви той.

— И ти ли си лигльо като дългокосите приятелчета на Джордж? Четеш ли поезия за момичета? Береш ли цветенца? Сгъваш ли панталона си, преди да легнеш с жена, или просто го смъкваш, хвърляш го настрани и се захващаш за работа като мъж? — попита офицерът от охраната.

Андрей отвори уста да отговори, после я затвори отново.

— Само се шегувам, момче. — Представи се: — Льоша Бабанава, началник на охраната на другаря Сатинов — и сграбчи ръката на Андрей в смазващо мъжко ръкостискане.

Льоша говореше със силен грузински акцент, широките му гърди бяха покрити с медали, бричът му с червен кант бе прилепнал към коленете. Андрей забеляза маузера с дръжка от слонова кост в кобур от ярешка кожа и белите зъби, проблясващи под екстравагантно засуканите гарвановочерни мустаци.

— Джордж те чака в колата заедно с брат си и сестра си. Ти, момче, си поканен на чай у семейство Сатинови.

Офицерът обви с ръка раменете на Андрей и го поведе към лимузината ЗИС.

— Здравсти, Андрей — каза Джордж през отворения прозорец. — Качвай се.

Льоша отвори вратата и Андрей видя Джордж, Марлен и малката Марико, настанени на задната седалка, която беше широка почти колкото неговата спалня. Джордж му се усмихна.

— Виждаш ли вратата и прозорците? Дебели са петнайсет сантиметра. Бронирани! За в случай че някой се опита да убие Марлен.

— Защо някой ще иска да ме убие? — попита, оглеждайки се, Марлен.

— Защото си такава важна клечка в училището. Враговете ни положително знаят, че ти си училищният комсорг.

— Така ли? — Марлен изглеждаше доволен да чуе това.

Льоша блъсна вратата, после подсвирна на „опашката“ — натъпканата с охранители малка победа зад тях, — сложи косматите си ръце на покрива на колата и се метна на предната седалка, сякаш скачаше на седло.

— Настъпи педала! — викна той на шофьора.

Колите набраха скорост едновременно. Докато профучаваха покрай Кремъл, водачът на лимузината въртеше обшития в бяла кожа волан и натискаше спирачките, за да предизвика ненужно скърцане на спирачките, което караше минувачите да отскачат встрани.

— Баща ви не е спал цяла нощ и е в службата още от съмване. — Льоша кимна към назъбените червени стени на Кремъл и запали цигара. — Ще го взема след малко. — После кожата на седалката му изскърца и се разнесе дъх на одеколон, когато се завъртя настрани и посочи момиче на тротоара.

Шофьорът, също в униформа, проточи врат да погледне и едва не удари колата.

— Ей, Мераб, гледай пътя! — Льоша се обърна отново към децата на задната седалка. — Виждате ли онези руснаци? Не искам да бъда груб, Андрей, но повечето от тях не знаят как да се държат с жените. Руските момичета винаги гледат настрани. Знаеш ли защо?

Андрей поклати глава.

— Винаги се оглеждат за някой грузинец, ето защо! Разбра ме, нали? — И плесна с ръце.

Пътуването от „Остоженка“ до улица „Грановски“ отне само няколко минути. Скоро влязоха в тясна алея и охранители започнаха да им махат да продължат до паркинга в дъното ѝ.

— Добре дошъл в Петия дом на съветите — каза Джордж, когато един от охранителите изскочи от победата зад тях да отвори вратата.

— Слизайте, дребосъци — каза Льоша. — Трябва да вървя на Малкия ъгъл, да взема Големия. — Той стовари ръце на таблото и даде

знак на шофьора да потегля, оставяйки Андрей и децата на Сатинов сред колекция красиви автомобили.

— Чие е всичко това? — попита Андрей.

— Ами — обясни Джордж, — повечето от ръководителите живеят тук. Но тези са наши. Видя голямата кола, това тук са кадилакът и доджът, а онзи мерцедес с подвижния покрив пристигна наскоро от Берлин. Принадлежал е на Гьобелс. Или пък беше на Химлер?

— Всичките ли използвате?

— Разбира се, че не. Но никой не отказва подарък от Централния комитет.

Андрей огледа блестящите на слънцето автомобили около себе си, после вдигна очи към розовата сграда с колонади, която се издигаше пред него.

— Разпознаваш ли ролс-ройса? — попита Джордж. — Серафима също живее тук. Това е единственият частен ролс-ройс в Москва.

Охранител отвори задната врата на сградата и Андрей изкачи широкото мраморно стълбище заедно с децата на Сатинов. Джордж бутна вратата за първия етаж. Вътре ги очакваше ослепителен коридор с паркет и кристални полилеи. „Значи така живеят големците“, помисли си Андрей, когато прислужницата, мургаво, но весело момиче в черно-бяла униформа, прегърна и разцелува всяко от децата, след което ги поведе по коридора.

— Влизайте — каза тя. — Приготвям грузинска гощавка. О, и големият ви брат е тук. Побързайте!

В просторния апартамент се разнасяше миризма на зеленчуци, топящо се сирене и печено пиле. Приемна, роял, персийски килими, фотографии на децата, витрина с тюркоазен порцелан, портрет с маслени бои на Сталин с бинокъл, на фронта, в по-голям от естествения му ръст — дали пък не беше оригинал от Герасимов? После влязоха в малка стая с дървена ламперия, пълна с книги и вестници.

— Това е кабинетът на татко. Ние никога не надничаме там. — Джордж посочи купчината бежови папки на бюрото с надпис „Централен комитет. Строго секретно“.

Андрей се загледа в тях: дали документите вътре бяха подписани лично от Сталин? Джордж отвори дървен шкаф, извади четири

грамофонни плочи и като ги сложи внимателно на диск, инсталиран в полирана дървена кутия, натисна един бутон, дискът се завъртя, дългото рамо с иглата скочи на мястото си и се разнесоха песните на Утьосов.

— Това е грамофон, производство на RCA, Американската радио корпорация — каза Джордж. — Може да изсвири всичките плочи една след друга — и звукът е прекрасен, нали?

— Не е лош — отвърна Андрей, напълно зашеметен от нещата, които вижда.

— А това пристигна току-що. — Джордж посочи чудат стъклен екран, монтиран в друга елегантна дървена кутия.

— Много странно приспособление. Какво представлява?

— Това — отвърна Джордж — е апарат, наречен телевизор, той показва картина...

— Наистина ли? Но как...

— Идвайте!

Всички изтичаха в огромната кухня, изпълнена със смях, цвъртене на мазнина и звън на прибори, където семейство Сатинови подреждаше махагонова маса, докато Лека, прислужницата, жонглираше с поне три димящи тигана на печката.

— Значи, гостът ни е Андрей Курбски! — Учителката му по английски, Тамара Сатинова, изящната втора майка на Джордж, му подаде ръка. — Ти си новото момче в часовете ми по английски! Ела да хапнеш кача пури.

Очите на Андрей се разшириха при вида на димящите блюда с грузинското ястие и всичкото това изобилие.

— Тук ядем много грузинска храна. Това е лобио, бобена чорба, а това — пилешко сатсиви...

Андрей не искаше да признае, че никога не е вкусвал подобни неща, но Тамара сякаш разбра това, накара го да се почувства като у дома си и той започна да си взема от всичко.

Начело на масата седеше млад мъж с авиаторска униформа и орден „Червено знаме“ на гърдите.

— Аха, новият приятел на Джордж — каза той, докато се ръкуваха. Андрей знаеше, че това е майор Давид Сатинов, завърнал се наскоро от фронта, и едва не се поклони на този герой, свалян и раняван във въздушните боеве.

Шестгодишната Марико седеше в скута на майка си с плюшено куче в ръцете.

— Лека, би ли приготвила на Марико горещ шоколад? — попита Тамара.

Марико беше дребна и мургава, с навити около главата плитки.

— Запознай се с моето куче — каза тя на Андрей, подавайки му мъхнатата играчка, черен лабрадор. — Погали я по козината. Не е ли като копринена? Аз ръководя училище за женски кученца, наречено „Московско училище за женски кученца“! Днес те изучават Пушкин, както и всички вие.

— Ох, Андрей — каза Тамара, — трябва да знаеш, че влезеш ли в този дом, ще трябва да се примириш с училището за кученца на Марико. Но сега млъкни, скъпа. Слушам големия ти брат.

— Е, тези нови самолети са много повратливи — каза Давид, — но имат един недостатък...

— Не казвай и дума повече — необичайно остро го прекъсна Тамара.

Настана тишина. Всички знаеха, че има арестувани и разстреляни за критици към съветската техника.

— Но всички във военновъздушните сили говорят за това — възрази Давид.

Тамара хвърли поглед към Андрей, външния човек, и в този момент в кухнята влезе Льоша Бабанава.

— Големият си дойде — каза той.

Веселото настроение се изпари и въздухът натежа като преди снеговалеж. Всички момчета рязко скочиха на крака: мощта на съветската държава бе влязла при тях в рубашка и ботуши, неподатлива на чувства, с пестеливи движения. Изопнат като тетива, косата обръсната и сивееща по слепоочията, другарят Херкулес Сатинов поздрави децата, сякаш правеше преглед на полк.

Всяко от момчетата разцелува баща си три пъти.

— Здравей, татко — казваха те официално.

Сатинов взе на ръце Марико, вдигна я високо и я целуна по челото.

Андрей бе очарован и ужасен от присъствието му. Представяше си стореното от него през дългите години със Сталин: битката с Троцки, похода срещу селяните, преследването на шпиони във времето

на терора, войната. Какви ли тайни му бяха известни, какви ли неща беше виждал. Той бе възплъщение на твърдостта, най-високата добродетел на болшевика. Само когато целуна Тамара и сложи ръце на хълбоците ѝ, Андрей почувства за миг онази топлота, която помнеше от отношенията между родителите си.

— Как беше училището, Тамрико? — попита Сатинов.

Тя въздъхна.

— Както винаги, твърде много тетрадки за проверяване — отвърна тя. — Имаш ли нужда от нещо? Кафе?

Сивите очи на Сатинов изучаваха Андрей.

— А този кой е? — попита той Джордж, който хвана Андрей под ръка и го побутна напред.

— Татко, това е новият ми приятел от училището Андрей Курбски. Току-що пристигна.

— Току-що е пристигнал? — попита остро Сатинов.

— От Сталинабад. За последния срок.

Сатинов пое ръката на Андрей. Дланта му бе твърда и суха като седло.

— Сталинабад? Как каза, че ти е името?

— Курбски. — Андрей имаше чувството, че едва ли не чува как натъпканият с информация мозък на Сатинов прехвърля папките с надпис „Централен комитет. Строго секретно“. Ами ако започнеше да го разпитва за баща му?

— Винаги си добре дошъл тук, Андрей — каза накрая Сатинов.

— Благодаря, другарю Сатинов.

Сатинов го измери с поглед и попита:

— Какво искаш да направиш за родината си?

Настана тишина.

— Ще стане професор. Той наистина познава отлично Пушкин — намеси се Джордж. — Ще бъде най-добрият в класа.

Сатинов се намръщи.

— Значи това е поредният от витаещите ти в облаците приятели? На твоята възраст аз нямах време за литература. Бях революционер. Пушкин, разбира се, е символ на нашето национално величие, но защо е нужно да бъде изучаван?

— Защото Пушкин ни учи как да обичаме — упорстваше Джордж. — Научно погледнато, ние се нуждаем от храна и светлина,

но без любов всичко това няма значение.

— За бога, Джордж! Що за глупости. Ние създадохме първата социалистическа страна. Водихме битка на живот и смърт с враговете и победихме. Но родината ни е в разруха. Гладува. Трябва да построим всичко отново. Не са ни нужни стихоплетци, а инженери, пилоти, учени.

— Да, разбира се — съгласи се Джордж.

Сатинов извади цигара, Льоша скочи и я запали, после отдаде чест и се отдръпна.

— Давид, как е новият самолет?

— Добре лети, татко.

— Хубаво. Е, ще ви оставя на вашата поезия, момчета. — Той кимна на Андрей и рязко се обърна към жена си. — Тамрико?

Тя го последва и барометърът в кухнята започна отново да се покачва.

— Татко има да й казва нещо — обясни Джордж, когато двамата с Андрей се върнаха в малкия кабинет с грамофона. Затвори вратите, пусна отново плочите на Утьосов и се излегна на дивана, кръстосал крака. — Шепнат си в банята. На нас, разбира се, никога не ни казва нищо. Колкото по-малко знаем, толкова по-добре. Сега ще подремне час-два и после най-вероятно ще бъде поканен на много късна вечеря.

— Искаш да кажеш...

— Не споменавай името, глупако — каза Джордж и посочи нагоре. Добави шепнешком: — Когато работиш за Сталин, го наричаш шефа, но никога в лицето. В документите той е генсекът, или генералният секретар. Генералите му казват Върховния; в органите името му е инстанцията. Когато кажат „Централния комитет“, имат предвид него.

— Значи баща ти ще вечеря в Кремъл?

Джордж се надигна.

— Ама ти нищо ли не знаеш? Той работи на „Малкия ъгъл“ в Кремъл, но в действителност живее в Близката дача край Москва, където баща ми и цялото Политбюро се събират на вечеря късно през нощта. После баща ми трябва да се преоблече и избърсне и рано сутринта да се върне отново в кабинета си. Ние почти не го виждаме.

— Бил е при падането на Берлин, нали?

— О, да, и в Сталинград — гордо отвърна Джордж. — Сега, когато войната свърши, татко казва, че иска да ни вижда по-често — което означава да ни води на училище. Поклоните и раболепниченето са истински ад. Но никой не нарежда на баща ми какво да прави. Никой, освен... — и посочи нагоре: Сталин.

— Аз по-добре да си тръгвам — каза Андрей. — Майка ми се тревожи.

Джордж сложи ръка на рамото му с цялата топлина, която липсваше на баща му.

— Слушай, Андрей, знам, че искаш да влезеш в Комсомола и те похвалих пред Марлен както трябва. Но ще е много забавно, ако се присъединиш към нас в Клуба на фаталните романтици. Ние планираме да играем Играта.

Обзе го силно вълнение. Нали и той искаше тъкмо това?

— Обаче има един проблем — продължи Джордж. — Това е клубът на Николаша, а той е решил да направи влизането в него по-трудно, отколкото в Съвета на кардиналите или в Политбюро. И казва, че не е сигурен за теб.

Андрей преглътна.

— Какво имаш предвид?

— Че не те познава така добре, както аз те познавам. Впрочем той казва, че гласът на Серафима ще е решаващ.

— Серафима ли? Но Серафима също не ме познава. И не съм сигурен, че тя изобщо се интересува от нещо, най-малко пък от Клуба на фаталните романтици.

— Обаче Николаша държи на нея и това е важното.

— Но той не е ли с Роза? Тя го обожава.

Джордж кимна.

— Само че Николаша живее за Серафима. Понякога си мисля, че целият Клуб на фаталните романтици в действителност е за нея.

Андрей стана. Приобщаването към Клуба го вълнуваше повече, отколкото му се искаше — и бе показал това твърде ясно.

— Ти ми помогна — каза Джордж и също се изправи. — Сега знам, че си един от нас. Те планират да играем Играта веднага след парада на победата, така че трябва да влезеш преди това. Има специален ритуал.

Джордж го заведе в своята спалня от другата страна на коридора, измъкна изпод леглото маслено-зелена кожена кутия и я отвори. Вътре, положени върху червено кадифе, лежах два пистолета за дуел от деветнайсети век.

— Красиви са — каза Андрей и затвори очи, припомняйки си „Онегин“.

„Два пистолета...“

Любуваше се на пистолетите, на дългите цеви, полираното дърво, блестящата стомана.

— Истински ли са?

— Съмнявам се. Вземаме ги назаем от Малий театър. Използват ги в постановките — каза със смях Джордж. — А ние ще ги използваме в Играта, ще видиш.

* * *

Няколко улици по-нататък 801-во училище не беше съвсем опустяло. Разсилният миеше празните коридори с дезинфектанта, от който идва характерната миризма на училищата, а директорката Капитолина Медведева беше сама в кабинета си и планираше как училището да отбележи Парада на победата на 24 юни. Датата приближаваше. Няколко комсомолци и пионери щяха да бъдат избрани да стоят на почетна стража. И докато мислеше върху това, ѝ се прииска да можеше да включи и Андрей Курбски, защото знаеше колко много би означавало това за момче с опетнена биография.

Докладът на бюрото ѝ показваше, че Андрей се развива прекрасно, и тя се гордееше, че се беше наложила над Рим да го приемат в училището.

— Искам да изкажа своето несъгласие да приемаме дете на враг на народа — казал бе Рим. Той считаше, че не е достатъчно партийна, и имаше аспирации към нейния пост.

Медведева знаеше, че във всяко училище, във всяка институция има по един Рим. Тези хора обикновено бяха страхливци, така че ѝ се беше удало да наложи своята воля.

— Добре — отстъпил бе Рим, — приеми го, щом непременно държиш, но семейство като неговото няма да може да плаща таксата.

— Всъщност, другарю, те могат да си позволят таксата — отвърнала бе Медведева и се беше усмихнала при мисълта за възможността, която даваше на това способно момче.

Андрей беше неин специален експеримент и тя бе доволна от спретнатия му резервиран вид, сресаната на път коса и очилата му с тъмни рамки. И вече се беше сприятелил с Джордж Сатинов, Минка Дорова и Роза Шако.

Капитолина Медведева бе предана комунистка, която считаше, че прекалената любов прави децата егоисти. Гордееше се, че е директор на ученици от такива видни партийни семейства. Студената и направо стряскаща бледност на другаря Доров не ѝ правеше впечатление, ала съпругата му Дашка успяваше да бъде едновременно и елегантна, и лекар. Маршал Шако, командващият военновъздушните сили, бе абсолютен образец на съветски командир. А колкото до другаря Сатинов, той беше така внушителен, че когато говореше с него, тя започваше да заеква и прекаляваше с комплиментите. Имаше нещо в другаря Сатинов. Може би защото беше най-истинският: лежал бе в царските затвори, участвал бе в щурма на Зимния дворец, познавал бе Ленин, прекарал бе зимата на 1942 година в Сталинград. И никой не бе по-близък от него с другаря Сталин.

Капитолина Медведева бе преподавала на децата на Сталин непосредствено преди войната. Светлана обичаше историята и беше едва ли не първенец на класа. Сина му Василий обаче не бе успяла да научи на нищо. Момчето беше голям разбойник, но не е лесно да имаш за баща най-великата личност в човешката история.

Наведе се над бюрото да прочете доклада на Беня Голден за Андрей. Назначаването на Голден бе другото решение, което бе взела, без да се съобразява с Рим, и той се беше оказал най-добрият учител, когото бе срещала някога. Пък и коя директорка би пропуснала шанса да назначи автора на „Испански разкази“?

Тя свали очилата и разтърка очи. Когато ги сложи отново, установи, че вижда отражението си в полираната мастилница. Дали отражението бе деформирано, или наистина изглеждаше толкова състарена? Каква гледка бе само! В косата ѝ имаше бели кичури и носят ѝ приличаше по-скоро на клюн. „Човек не може да направи кой знае какво с лице като моето“, помисли си тя.

Капитолина беше стара мома, живееше сама в стая от комуналка в покрайнините и единственото ѝ съкровище беше малка колекция от стари издания на Толстой с кафяви кожени подвързии. Но една жена има по-важни задачи в живота от червилата и роклите. Училището бе мисията на нейния живот и тя трябваше да бъде по болшевишки твърда и скромна. Поела бе два риска в професионалния си живот, но и двата бяха в съгласие с мисията ѝ: да образова и просвещава — дори през ледников период.

Погледна часовника си. Минаваше седем и нямаше къде другаде да отиде. Въздъхна, признавайки пред себе си, че вече охка на глас, когато става от леглото или когато сърба особено вкусна супа. Беше на петдесет и две. Остаряваше. Затвори очи и се замисли за Беня Голден. Приятно ѝ бе да го има около себе си и направо се изчервяваше, когато той я фиксираше със закачливите си сини очи. Понякога го сънуваше нощем. Сигурно би било прекрасно да се целува с него и докосването на неговите ръце положително би я преобразило. Косата ѝ би станала по-гъста, кожата — хубава и мургава като на майката на Минка, Дашка Дорова. С него би се превърнала в жената, която винаги бе искала да бъде. Капитолина поклати глава. Голден представляваше истински риск не само защото д-р Рим бе отрекъл стила му на преподаване като „буржоазна циркаджийска демонстрация на еснафско антипартийно самоизтъкване“. Разбира се, тя не знаеше подробностите от неговото дело, те бяха известни само на органите, на тайната полиция, ала знаеше, че никой не бе очаквал Голден да се върне от затвора или от заточението, където и да го бяха изпратили. Органите не ѝ бяха попречили да го назначи, следователно го бяха проверили и оправдали, но при все че беше очарователен и кипящ от енергия, той все пак можеше да я унищожи.

— Не знаеш ли какво представлява Голден? Той носи на челото си клеймото на Каин! Той е като прокажен! — бе ѝ прошепнал Рим. — Той е щастлив труп. Върнал се е от смъртта.

— Сега е жив и това е важното — отвърнала беше тя.

Зачете доклада, но мислите за Голден и за Андрей не излизаха от ума ѝ. На Андрей беше по-безопасно да се заложи, но и той бе слабост, която можеше да ѝ навреди.

Защото онова, което никой не знаеше — най-малко пък самият Андрей, — бе, че тя плащаше таксата му от собствения си джоб.

„Да — помисли си Капитолина, — може да съм сама и да остарявам, но вярвам, че всеки е способен на изкупление, независимо кой е.“

ШЕСТА ГЛАВА

Андрей излезе от сградата „Грановски“ и се потопи в ослепителната слънчева светлина. На „Горки“, главната улица на Москва, се размина с няколко по-големи от него войници в униформи, които се смееха с приятелките си. Безгрижното им щастие бе заразително. Той вярваше, че животът му се е променил, и нямаше търпение да разкаже на майка си за живота на семейство Сатинови, за ледената величественост на другаря Сатинов и намеците на Джордж за Клуба на фаталните романтици и техните екзотични ритуали. После я видя. Високо момиче с руса коса, което прекосяваше „Горки“, без да поглежда нито надясно, нито наляво, така че колите около нея удряха спирачки. Носеше училищната си блуза с дълги ръкави закопчана чак до брадичката, макар да беше прекрасна лятна вечер. Тя влезе целенасочено в Дома на книгата, най-хубавата московска книжарница.

Андрей нямаше пари за харчене и вече закъсняваше за вечеря, но я последва вътре. Книгите на Маркс, Ленин и Сталин бяха изложени най-отпред, редом с романтичните военни стихове на Симонов, романите на Горки и Фадеев, киносценариите на Константин Ромашкин (да, бащата на Серафима). Къде беше тя?

Андрей веднага се почувства успокоен и омаян от миризмата на лепило и свежа кожа от новите книги и дъха на мухъл от старите, онези, които бяха почти изгнили по рафтовете. Погледна студентите и пенсионерите, забеляза жена със златисточервени коси и виненочервен костюм с панталон, апаратчик със син костюм и каскет, но не откри и следа от Серафима.

Нямаше нито план, нито някаква определена мисъл, но настроен оптимистично от летния ден и чая у Сатинови, изкачи стъпалата към втория етаж. Докато разглеждаше разкошно подвързаните в специална кожа томове по рафтовете около себе си, му мина през ума, че може само да си е въобразил, че я вижда. Навлезе по-навътре в металните бастиони на книжните лавици. После, както ловецът долавя бързото дишане на сърна в гората, усети, че тя е тук. Измъкна томче на Ърнест Хемингуей на английски, надникна през пролуката и я видя. Тя

съсредоточено прелистваше някаква книга, сякаш търсеше стих. И главата ѝ бе наклонена на едната страна, този неин очарователен маниер, който му бе направил впечатление и в училището.

— Серафима?

Тя се сепна. Зелените очи с пръски от злато го погледнаха въпросително.

— Учителката Сатинова препоръча Хемингуей и току-що намерих „За кого бие камбаната“, а ти преглеждаш... о, Голсуърти. „Сага за Форсайтови“. Това не беше ли за някаква капиталистическа династия в Лондон?

— И какво, ако е? — попита Серафима.

Андрей хвърли поглед на другата книга в ръцете ѝ.

— „Невинни години“? Едит Уортън за порочните нрави на грабителския капитализъм в стария Ню Йорк?

Тя се взря в книгата, сякаш бе изненадана, че я държи, после отново вдигна очи към него. Настойчивият ѝ поглед го накара да почувства, че е много досаден.

— Ако четях Фадеев, това щеше ли да ти разкрие нещо по-различно за моя характер, отколкото ако чета Уортън или Ахматова? Да не би да ме анализираш по онова, което чета?

— Не, разбира се. — Почувствал се засрамен, Андрей опита друга тактика. — Как намираш Едит Уортън?

— Героите ѝ са точно като нашите принцове тук. Нашият свят е досущ като света на Едит Уортън — само че е прибавено смъртното наказание. — Тя му се усмихна и Андрей имаше чувството, че лъчите на вечерното слънце се изливат право върху него. Забеляза, че вдясно от предните ѝ зъби има един много остър.

Огледа се разтревожено, никой не я бе чул. Каза си, че за хората като нея нещата стоят различно. Тя можеше да говори каквото си иска.

— Трябва да вървя — Серафима остави книгите и тръгна към стълбището. — Между другото, защо ме следиш?

— Не съм те следил... просто търсех същите книги. — Андрей знаеше, че трябва да е по-добър лъжец, за да оцелее в тази обстановка. — Чувал бях за Дома на книгата, но до днес не бях имал време да надзърна...

Серафима се обърна и го погледна. Вече бяха на улицата отвън и тя всеки момент щеше да го отпрати.

— Отивам в Болшой да гледам новия балет на Прокофиев... — поде тя, но думите ѝ бяха заглушени от свистене на гуми. Открит Пакард направи обратен завои на улица „Горки“ и се понесе към тях така безразсъдно, че колелата застъргаха по паважа. Андрей дръпна Серафима встрани от опасността и усети дъха на парфюма по шията ѝ.

— Господи, този едва не ни блъсна. Какъв идиот! — възкликна Андрей.

— Хей, Серафима! — извика шофьорът на пакарда, който стискаше между зъбите си цигара и носеше пагони на полковник от авиацията. — Канех се да намина още откакто те видях пред училището. Искан да те изненадам, като те посрещна на портала. Щеше да се отрази добре на репутацията ти, нали? Сестра ми и аз учехме в 801-во, нали знаеш? Как са оная лесбийска вещица, директорката, и надутата гадина Рим?

— Все още ни дебнат — отвърна хладно Серафима.

Андрей почувства нейното недоверие, притеснението ѝ.

— Тъкмо отивах в „Коктейл хол“ да обърна едно питие. Скачай в колата, скъпа.

— Благодаря, но тъкмо сега не мога. Имам домашни.

— Майка ти няма да възрази, повярвай ми. Тя ме харесва. Обожавам филмите ѝ! Хайде!

От колата слезе дребен мъж с брич, излъскани до блясък ботуши и внушителен брой медали. Тъмнокестенявата му коса бе сресана на алаброс. Старомодно ѝ целуна ръка.

— Ще ме караш да ти се моля ли — тъкмо мен?

Серафима хвърли бърз поглед към Андрей.

— Аз съм с моя най-добър приятел Андрей. Той също ще дойде.

— Разбира се — каза мъжът. — Ясно. Най-добрият приятел също идва. Качвай се, Андрей.

Той отвори задната врата и Серафима се качи в колата. Когато и Андрей седна до нея, включи на скорост, излезе по средата на улицата и натисна газта, препречвайки пътя на камион „Студебейкър“, който отби встрани, за да не ги блъсне. Двама милиционери наблюдаваха от страни, но не направиха нищо, за да го спрат.

— Знаеш ли кой е този? — прошепна му Серафима. — Това е синът на Сталин, Василий. Внимавай.

След няколко минути Василий отби вдясно, спря и заобиколи тичешком да отвори вратата на Серафима. Намираха се в сляпа улица. Пред тях имаше обикновена дървена врата, охранявана от мускулист узбек в червена рубашка. Опашката извиваше зад ъгъла.

— Ти няма да влезеш, селяндур — каза узбекът на първия от редицата, лейтенант от кавалерията, който чакаше с момичето си. Щом видя Василий, узбекът веднага смени тона. — Добър ден, полковник. — Той избута останалите от пътя и отвори вратата с поклон. — Добре дошли в „Коктейл хол“. Заповядайте! — Василий и Серафима влязоха, но Андрей се поколеба. — Ученикът, ти не! Марш!

— Но аз съм с тях! Серафима! — извика Андрей, ненавиждайки звука на собственото си пискливо отчаяние. Василий Сталин вдигна ръка, без дори да се обърне.

— Днес ти е щастливият ден. — Портиерът отвори вратата и Андрей догони Серафима в претъпкан зайчарник със сепарета и ниши с чамова ламперия и разкошна тапицерия от червена коприна.

Василий познаваше всички. Той разцелува нескъпопосано начервената старица на гардероба и в мига, в който влезе в малкия бар, всички започнаха да го поздравяват като племенен вожд. Един след друг го прегръщаха пиан пилот, дебел генерал, две момичета в тесни рокли с дълбоки деколтета. Но той като че ли се зарадва най-много на плешив едноок тип с три часовника на китката. Провикна се:

— Да живее кралят на есетрата! Прати ми няколко котлета на дачата!

Доближи го друг мъж, облечен в дълъг жакет, панталон с тесни крачоли и обувки в два цвята като на американски негър в джазбенд.

— Интересува ли те бална рокля „Скиапарели“, принадлежала на някогашна австрийска принцеса? — попита той с унгарски акцент. — А какво ще кажеш за този пръстен? Тези дни в Европа може да се намери всичко, стига да знаеш къде да търсиш.

Василий се извърна и поръча коктейли на келнер арменец с брокатена жилетка.

Андрей попита Серафима:

— Кои са тези хора?

— Тези образи са стилисти — отговори му тя шепнешком. Московчани със стил! — (И докара доста добро американско произношение на думата „стил“.)

Коктейлите пристигнаха. Андрей отпи от своя и очите му се насълзиха.

— Коя е тази ученичка, Васка? — попита едноокият.

— Дъщерята на София Цейтлин. Моля я на колене за среща, а тя дори не иска да ме погледне. Серафима, харесва ли ти коктейлът?

— Отвратителен е — отвърна тя и видът ѝ бе по-високомерен. — Искам да се прибера у дома.

— Добра идея — каза Василий. — В моя дом.

* * *

Андрей почти не си спомняше пътуването до дома на Василий Сталин. Главата му се въртеше от оранжевия коктейл, който беше изпил твърде бързо. След като излязоха от града, се понесоха през борови гори, обагрени от залязващото слънце в червено. Някъде по пътя Василий извади нагана си и стреля, докато изпреварваха камион.

— Това ще е за урок на този нещастник! — извика той.

После навлязоха в отбивка от пътя. На силно охраняван контролен пункт им махнаха да продължават, Василий настъпи газта и колата полетя нататък сред облаци прах още преди бариерата да бе вдигната докрай. Накрая спряха пред сграда с бели колони в южен колониален стил и те последваха вътре Василий, който от вратата закрещя с груб глас и див поглед:

— Донесете напитки! Къде е храната! Дайте грамофона!

После се обърна към тях:

— Добре дошли в Зубалово! По-рано родителите ми живееха тук. Сега е мое.

След броени минути Андрей вече седеше редом със Серафима край маса, отрупана с грузински закуски и всевъзможни бутилки, а Василий стоеше до грамофона и пускаше плочи. Пристигнаха гости и започнаха да танцуват.

— Слушайте! Това е американски джаз, музиката на угнетените негри! — провикна се той, давейки се от смях. — Хей, хлапе! — обърна се към Андрей и очите на изпитото му бледо лице се присвиха. — Не пиеш. Това е обида! Не забравяй, че баща ми е грузинец! Или по-скоро беше. Сега е руснак.

— Не си падам много по пиенето — призна Андрей.
Василий връчи на него и Серафима по чаша с уиски и каза:
— До дъно!

Андрей погледна чашата и почувства, че му се повдига.

— Най-добре да прием, скъпи — каза Серафима.

Василий го посочи с пръст.

— Наблюдавам те!

Андрей гаврътна уискито. Веселбата около него, танцуващите и цялата стая започнаха да се въртят и люшкат като мираж в пустиня. Две момичета от „Коктейл хол“ танцуваха притиснати плътно едно до друго, и двете държаха цигари, но някак си успяваха да не се изгарят взаимно. По лицата им се стичаха вадички размит от потта туш за мигли, които им придаваха вид на полуголи въглекопачи на дъжд. Капитан танцуваше лезгинка гол до кръста, само по брич и ботуши. Василий стоеше в средата, пляскаше с ръце, следеше грамофона и пиеше водка, арменски коняк, кримско шампанско и грузинско вино от всевъзможни бутилки и чаши.

Андрей погледна Серафима, която изглеждаше не по-малко самотна и безпомощна от него. Как щяха да се измъкнат от тук? Чувстваше се много далеч от Москва, нямаха кола, нямаше с какво да избягат. Майка му сигурно се тревожеше за него. А какво ли си мислеха родителите на Серафима?

Спретнат офицер от авиацията седна на тяхната маса.

— Какво, по дяволите, правите тук? — попита той. Беше Давид Сатинов, по-големият брат на Джордж. — Кой ви доведе?

Серафима посочи Василий Сталин.

— Всъщност нямахме никакъв избор.

Давид Сатинов поклати глава.

— Можех да се досетя! Това не е място за ученички.

Василий се бе присъединил към тях.

— Давид! Да вдигнем тост! За баща ми! За Сталин! За нашите храбри пилоти!

Всички пиха за това сред хор одобрителни викове.

— Кажи ми, Давид, защо нашите самолети продължават да падат? — внезапно попита Василий, навеждайки се над масата.

— Съветските самолети са най-добрите в света — отвърна Давид.

— Ако има дефекти в нашите самолети, аз ще кажа на баща ми. Ще открием престъпниците, които пращат момчетата ни да летят в ковчези! Ще се търкалят глави, Давид.

— Да, Васка — отвърна Давид.

— Знаеш ли защо празнувам?

Давид поклати глава.

— Току-що бях произведен в чин генерал. Баща ми отново ми вярва! Простил ми е!

— Честито! — Давид прегърна Василий.

— Серафима, ще те взема на полет с моя самолет — извика Василий. — Ще се спуснем толкова ниско, че селяните ще се изпокрият в своите купи сено. Да празнуваме. Ела да танцуваме!

— Ей, Васка, по-леко с нея, тя е малка — каза Давид.

Но Василий Сталин дръпна Серафима сред навалищата.

— Да танцуваме фокстрот. — Той я прегърна, дланите му зашариха по ханша ѝ, пръстите му рошиха косата ѝ... Когато я притисна до себе си, тя се скова, Андрей виждаше смущението ѝ. Няколко други момичета започнаха да кръжат около Василий, и той, опитвайки се да танцува с всичките едновременно, охлаби хватката си. След малко Серафима успя някак си да се измъкне от тълпата танцуващи.

Давид я чакаше.

— Хайде — махна той на Андрей.

Двамата го последваха през гъмжилото в салона към предната врата и надолу по стълбите към колите, където шофьорите и охранителите пушиха и си бърбеха.

— Лигльото, който си пада по поезия, ли виждам? — избоботи полковник Льоша Бабанава. — Не ти ли хареса забавата? — После видя Серафима. — Какво прави тя? Твърде малка е, за да е тук!

— Трябва да се приберем — каза Андрей.

Давид Сатинов стоеше зад него.

— Закарай децата вкъщи, Льоша, аз ще оправя нещата с генерал Сталин.

* * *

Докато караше Андрей и Серафима към домовете им в топлия мрак, Лъша Бабанова пееше грузинска песен.

На задната седалка Серафима сложи глава на рамото на Андрей.

— Ти си толкова надежден приятел, Андрей — каза сънливо тя. — Благодаря ти, че не ме изостави. Не мисля, че щях да се справя, ако те нямаше.

Андрей си мечтаеше тя да е неговото момиче. Представяше си как я кани на разходка на Патриаршеските езера или в Александровската градина, как хваща ръцете ѝ и ѝ декламира стихове от Блок, от Ахмадулина и от Пушкин и замаян от алкохола и аромата на кожата ѝ, милваше косите ѝ, вперил поглед в правия празен път към Москва и окъпаните в светлината на кръглоликата руска луна бели брези, изправени отстрани като стражи.

СЕДМА ГЛАВА

— Андрюша — извика го Джордж на другата сутрин, докато бързаха по покрития с паркет коридор за часа по английски на мисис Сатинова. — Две думи!

Джордж го дръпна в съблекалнята, провери дали двете кабинини на тоалетната са празни, като отвори вратите с ритник, после пусна чешмата.

— Брат ми Давид ми разказа за снощи. Не говори с никого за това, чу ли?

— Разбира се, че няма — отвърна Андрей. Трябваше да си пълен глупак, за да клюкарстваш за нещо, което е свързано с вожда.

— Някои хора могат да загубят главите си заради тези дефектни самолети — добави настойчиво Джордж. — Това никога не се е случвало. О, и Давид каза, че си се държал добре. А Серафима... Серафима намира, че си се държал геройски.

* * *

След училище Андрей отиде до Патриаршеските езера. Главата го болеше и стомахът му се бунтуваше. Когато се прибра в ранните часове тази сутрин, майка му беше обезумяла и по никакъв начин не можеше да я накара да престане да го прегръща, плачейки сърцераздирателно, което го ядоса ужасно. Каза си, че сега би трябвало да се чувства доволен от себе си. Получил бе вниманието на Василий Сталин и бе оцелял; ръкувал се бе с другаря Сатинов. Ала бе все така сам и гледаше отстрани как танкистите и пилотите купуват сладолед и студена лимонада на приятелките си. Възрастни жени седяха и наблюдаваха патиците. Млади момичета с летни рокли и ярко червило се кикотеха. Майки оставяха малките си деца да играят в тревата. Всъщност нищо не се бе променило. Той продължаваше да е вън от всичко това.

— Да те черпя един сладолед? — Гласът бе мек като котешко мъркане, но при все това го накара да подскочи. Беше Роза Шако, дъщерята на командващия военната авиация. — Денят е прекрасен, нали? — каза тя. — Искаш ли да се поразходим на Воробьови гори^[1], да избягаме от уличното движение и от всичко останало?

— Днес не се чувствам много добре, Роза. Мисля, че трябва да се прибера у дома.

— Но сега разполагам с татковата кола. — Роза махна към паркирана наблизо лимузина.

— Не може ли да идем утре?

Тя го стисна за лакътя със сила, която го изненада.

— Ти не разбираш. Николаша ни чака на гробищата. Той те кани. Това е неговото място. И никога досега не те е канил. Трябва да дойдеш.

— Но, Роза...

Роза събра тесните си длани едва ли не като за молитва.

— Андрюша — зафъфли като дете, — моля те. Ако не дойдеш, грешката ще е моя. Николаша е толкова строг. Не мога да го разочаровам.

— В какъв смисъл? — попита той, леко заинтригуван.

— Николаша казва, че не можем да правим компромиси в начина, по който живеем. Ако правим компромиси, изобщо не си струва да живеем.

— И ти вярваш в това?

Роза изглеждаше смаяна, че някой може да поставя под съмнение нещо, казано от Николаша.

— Няма друг като него, той е най-големият романтик. Направлява ме. Не прилича на никого от хората, които съм срещала досега — възможно ли е да не си забелязал? Мисля, че един ден той ще се прочуе, не си ли съгласен, Андрей? Е, идваш ли? Всички ще бъдат там.

— Всички ли? — попита Андрей. И когато Роза кимна, разбра, че трябва и той да е с тях.

* * *

Вече се смрачаваше и небето беше прорязано от зигзагообразни червени отблясъци. Андрей отвори вратата на гробището, после отстъпи встрани, за да позволи на Роза да мине пред него.

В гробището гъмжеше от мушици, надгробните плочи бяха обрасли в зелен бръшлян. Направи му впечатление, че имаше гробници, строени от богати семейства още през деветнайсети век, някои приличаха на мраморни къщички с пиластри, капители и арки. Отне му няколко секунди, докато откри приятелите си в сивкаворозовия здрач на лятната вечер, но после видя свещите, чиито пламъчета танцуваха в неподвижния душен въздух.

Влад Титоренко, облечен в зелен сюртук и брич, дойде да го посрещне.

— Николаша те очаква — каза той. — Романтиците се събраха.

— Влизай! — чу се гласът на Николаша. Той стоеше до красиво оформен гроб с кръстове и гравирани имена, покрит със свещи и украсен с мъх и стари бирени бутилки.

— Тишина, моля. Всички ли са готови? — каза Влад. — Да започваме. Първо всеки да вземе по чашка водка. Андрей, застани там — ти също можеш да вземеш една.

Хванал своята чашка, Андрей бе сам от едната страна на гроба, от другата стояха фаталните романтици. Виждаше Минка и Джордж, и Роза — всеки от тях бе облечен в костюм от деветнайсети век. Навярно и Серафима бе някъде тук.

На самия гроб бяха поставени кадифената тетрадка, голям свещник със запалени свещи и тъмнозелена кожена кутия; навсякъде около тях, из цялото тъмно гробище, блещукаха множество свещи. Театър, разбира се, но несъмнено вълнуващ.

— Фатални романтици — произнесе тържествено Николаша. Луничките се открояваха отчетливо върху бялата кожа на бузите му. — Това е храмът на Клуба на фаталните романтици. Да поздравим новопокръстения: Андрей Курбски.

— Трябва ли... трябва ли ми костюм? — изпелтечи Андрей, чувствайки се неловко в своя сив панталон и бялата риза.

— Чакай, ако обичаш! — каза сопнато Николаша. Прокашля се. — Фатални романтици, с това обявявам заседанието ни за открито. Разгръщам Кадифената книга. Нейните думи са тайна; на свещените й страници са написани само няколко имена. — Андрей погледна към

Джордж, който му смигна, и отново се обърна към Николаша, чийто неестествено дълбок глас леко потрепна, когато занарежда напевно като езически върховен жрец.

— Първо, нека обявим заедно нашите основни вярвания. Влад, ти ни води.

— Фатални романтици! — поде Влад и след това всички издекламираха в хор:

— НИЕ ВЯРВАМЕ В СВЕТА НА ЛЮБОВТА.

— Как ще живеем в тези сурови времена?

— ЛЮБОВТА Е НАША ПЪТЕВОДНА ЗВЕЗДА.

— Какъв е нашият избор?

— ЛЮБОВ ИЛИ СМЪРТ.

— Боим ли се?

— НЕ СЕ БОИМ ОТ СМЪРТТА. АКО ЩЕ ЖИВЕЕМ БЕЗ ЛЮБОВ, ПО-ДОБРЕ ДА УМРЕМ МЛАДИ!

— И ако умрем?

— ЛЮБОВТА НИ ЩЕ БЪДЕ БЕЗСМЪРТНА.

— Да пием за любовта! — обяви Николаша.

Романтиците изпиха водката си до дъно, но Андрей, разтревожен от антипартийните приказки за смърт и любов, се поколеба.

— Можеш да пиеш, Андрей — изкомандва го Николаша.

Почувствал се почти както предишната вечер, Андрей обърна чашката. Водката прониза вътрешностите му като нажежен куршум.

Чу се шумна въздишка и после оригване, Джордж започна да се кикоти, Минка едва се сдържаше да не го последва, но смехът се качи в носа ѝ и излезе оттам във вид на потисната кихавица, което накара Джордж да се запревива от смях.

— Джордж! — скастри го Влад.

— Не разваляй всичко! — присъедини се Роза.

— Извинете ме — каза Джордж.

— Тъй като политбюро на романтиците е в сесия, спокойно можем да гласуваме и отстраняването на някой от членовете — рече Николаша с уморен тон на учител, чието търпение е на изчерпване. — Е, да започваме. Членовете на нашето свещено братство са грижливо подбрани и тайни. Андрей Курбски, какъв е твоят избор?

— Ъ-ъ... любов или смърт.

— Да. Андрей, повикан си тук, за да бъдеш приет в нашия Клуб на фаталните романтици. Желаете ли да бъдете вписан в Каdifената книга на любовта?

Андрей кимна.

— Трябва да ти обясня, че при членството в клуба ни има две степени. Първата степен е кандидат — членство и кандидатите са добре дошли на нашите сбирки. Но за да участваш в Играта, да носиш костюма и пистолета, трябва да си пълноправен член на нашето политбюро.

Андрей отлично разбираше тази система, защото така функционираше Комунистическата партия: първо ставаш кандидат-член, след това пълноправен член — а Политбюро ръководи цялата страна.

— Някой ден в далечното бъдеще може да имаш честта да бъдеш предложен и за пълноправен член, но тази вечер си избран само за кандидат-член на Клуба на фаталните романтици. Ела насам и сложи ръка върху кожената кутия. Сега повтори заедно с всички нас: ЛЮБОВ ИЛИ СМЪРТ! Добре дошъл в нашето братство, Андрей. С тези думи записвам името ти в Каdifената книга на любовта. — Николаша започна да драска в тетрадката с важен вид. — Наздраве за нашия нов кандидат.

Роза напълни отново чашките.

Джордж обърна две.

— Вече може ли да говорим?

Николаша се направи, че не го чува.

— Сега по точка втора от дневния ред. Предлагаме да играем Играта напълно костюмирани след Парада на победата на 24 юни. От другата страна на Големия каменен мост, където пътят ще е затворен.

— Това разумно ли е? — попита Минка. — На такъв важен ден?

— Защо не? — отговори Влад. — Играли сме я на улицата. Хората обичат Пушкин.

— Тогава да гласуваме?

Всички вдигнаха ръка, също както членовете на Политбюро на своите заседания. Николаша ги преброи, сочейки ги с писалката.

— Прието.

— Е, какво мислиш за моя костюм, Андрей? — попита Минка, като мина от другата страна на гроба и застана в театрална поза.

— Много си хубава — усмихна ѝ се той.

— Може да гледаш как играем Играта, Андрей, макар и само като кандидат — продължи Николаша. — Но при все че нямаш право на пряко участие, навярно разбираш, че дуелът в „Евгений Онегин“, отекнал по-късно във фаталния дуел на самия Пушкин, е сублимен израз на нашата вяра в романтиката. — Той вдигна кожената кутия и членовете на клуба наведоха глави — всички, освен Андрей, който я гледаше, и Джордж, който наливаше по още една глътка водка. Това бе кутията, която Джордж му бе показал в своята стая. Вътре бяха двата стари пистолета за дуел, вероятно заети от Малий театър заедно с костюмите.

Роза започва да декламира *Две цевы блеснаха злокобно...*^[2], поднесе кутията на Николаша, който си избра пистолет, после я подаде на Влад и той взе другия.

— Доволни ли сте от своето оръжие, господин Ленски? — попита го Роза. Влад кимна. — А вие, господин Онегин?

Вместо да отговори, Николаша попита:

— Пистолетите заредени ли са, готови ли са за стрелба?

Роза кимна тържествено.

Вдигнали пистолетите като разпятия в църква, Влад и Николаша навлязоха навътре в гробището, където имаше двайсетметрова пътека, маркирана със свещи. *И всеки, хвърлил плащ сега...*^[3] — издекламира Николаша. Дватамата с Влад отърсиха сюртуците от раменете, Джордж отмери трийсет крачки и момчетата застанаха едно срещу друго. Белите им ризи с жабо се открояваха в наситения с лунна светлина здрач, излъсканата със смазка стомана на пистолетите блещукаше.

— *Сега се приближете...*^[4] — извиси глас Роза.

Момчетата тръгнаха едно срещу друго.

*... пристъпват тихо, твърдо, равно
един към друг със хлад в сърце
по четири стъпки отброени...*^[5]

Николаша бавно вдигна пистолета и като затвори едното око, насочи дулото към гърдите на Влад и произнесе:

*И своя пистолет Евгений,
вървейки все тъй по снега,
насочи пръв срещу врага.*^[6]

Влад също вдигна пистолета и се прицели. Но влязъл в ролята на Онегин, Николаша го изпревари, пръв сложи пръст върху спусъка.

На Андрей му бе трудно да диша. Всичко това бе много глупаво, този ритуал и аматьорското му изпълнение, но в него имаше нещо завладяващо. Мракът, свещите, хвърлящи дълги сенки върху гробовете, бурните юношески чувства и страшната трагедия на фаталните дуели му въздействаха. Момчетата играеха театър, но всеки руснак бе изживявал Пушкиновите дуели, сърцераздирателните драми на руската душа.

Спусъкът щракна, чу се оглушителен гръм, придружен от оранжев блясък. Влад се хвана за гърдите и залитна. Червена кръв обagri бялата риза. Той падна.

Предавайки всеки миг от случващото се с точните думи на Пушкин, Николаша се затича към Влад, коленичи до него, извика името му, а после, скупчени около „трупa“ му, фаталните романтици издекламираха хорovo:

*Изви се буря — поразено
увехна цветето в зори,
в олтара огън не гори...*^[7]

Играта бе свършила и Андрей можеше отново да диша. След половин час, докато събираше чашките, Роза се препъна и изпусна една от тях върху гроба.

— Ужасно съжалявам — прошепна тя, вдигайки парчетата стъкло от земята.

— Толкова си несръчна, всичко разваляш! — сопна ѝ се Николаша в изблик на жестокост, който накара Андрей да изстене вместо нея. — Ти просто не притежаваш изострената чувствителност, нужна за любовта. Но Серафима е надарена щедро с нея. Серафима

разбира поезията. Без нея фаталните романтици нямаше да ги има. Не си ли съгласна с мен, Роза?

Бледото лице на Роза пламна.

— Но поне съм тук тази вечер — каза тя. — А Серафима я няма. Къде е тя, Николаша?

— Каза, че може да дойде по-късно — отвърна той.

— Е, неприятно ми е да ти го кажа, но не мисля, че ще дойде. — Роза се обърна към Андрей. — Но това е без значение. Дори и когато не благоволява да дойде, тя е винаги тук.

И в този момент Андрей се досети защо Николаша е толкова раздразнителен. Серафима не беше дошла и преданото присъствие на Роза му напомняше, че тя не е тук. Много добре разбираше как се чувства Николаша. Още от първия си ден в училището бе искал да бъде приет в Клуба на фаталните романтици и сега вече бе негов член, но без Серафима му беше съвсем безразлично дали името му ще влезе в Каdifената книга на любовта.

---

[1] По времето, за което се говори в романа, въпросното възвишение се е наричало Ленинские гори. Старото му име Воробьови гори е възстановено едва след разпада на СССР. — Б. пр. ↑

[2] Гл. 6/29. — Б.пр. ↑

[3] Гл. 6/29. — Б.пр. ↑

[4] Гл. 6/30. — Б.пр. ↑

[5] Гл. 6/30. — Б.пр. ↑

[6] Гл. 6/30. — Б.пр. ↑

[7] Гл. 6/31. — Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

Докато вървеше към училището на другата сутрин, по улица „Горки“ громолеше колона кафяви механизирани динозаври, танкове Т-34 и тежки КВ. Един изостана и спря, тресейки се и бълвайки дизелов дим. На Червения площад маршируваха войници, по паважа кънтеше конски тропот, ревът на машините и крясъците на старшините звучаха по-силно и по-настойчиво — симфония на нарастващото вълнение. До Парада на победата оставаха пет дни и Москва се беше превърнала в огромна сцена с голям брой пристигащи от чужбина актьори, хотелите бяха пълни с китайци и американци, имаше дори делегации от Фиджи и Африка. По улиците не липсваха и жени — селянки предлагаха плодове и цветя, а понякога и бърз секс зад ъгъла. Пътищата бяха задръстени от камиони и самоходни оръдия, покрай Беларуската гара не можеше да се мине от войници в зелени пехотински и сини моряшки униформи, пристигащи да маршируват пред Сталин.

На събрание в 801-во училище директор Медведева обяви имената на пионерите, които щяха да отидат на специален лагер.

— Мразя лагерите — каза шепнешком Сенка Доров, който седеше до Андрей. — Студено и неудобно е и храната е ужасна. Защо всички в Съветския съюз са толкова луди по пионерските лагери?

Но Андрей се оглеждаше за останалите фатални романтици. Ето къде бяха — всичките заедно няколко скамейки встрани от него: Минка и Джордж. Влад, по-смъртноблед, Николаша с Роза Шако до него, очите ѝ притворени, както винаги. Но къде бе Серафима? Опитите да я открие бяха напразни.

* * *

През обедната почивка Андрей се сблъска с Джордж и Минка, които тичаха по централния коридор към тоалетните. Д-р Рим бързаше подир тях.

— Стегни се, момиче! — извика той на Минка. — Дисциплина. Светът е обърнал очи към Москва! Пет дни до парада! Да живее Сталин! Недей да се хилиш, Андрей Курбски — натъпчи ризата в панталона!

Щом Рим отмина, Джордж дръпна Андрей в съблекалнята.

— Забелязваш ли нещо особено в д-р Рим?

— Развълнуван е заради парада — каза Андрей.

— Не, глупчо, трепти от любов — поправи го Минка.

— Не сте му изпратили ново писмо, нали? Колкото повече писма му пращате, толкова по-опасно ще стане, ако разбере!

— Няма начин! — Джордж прихна. — Приготвили сме му специални послания за Парада на победата. Ще пратим това още сега. — Показа го на Андрей.

СКЪПИ ПЕДАГОЖЕ,
СЪНУВАМ ТЕ КАК ПЕЕШ ПАТРИОТИЧНА
ПЕСЕН ПО СЛУЧАЙ ПАРАДА НА ПОБЕДАТА! АКО МЕ
ОБИЧАШ, О, БОЛШЕВИШКА ЧУЧУЛИГО, ПЕЙ, ПЕЙ С
ПЪЛНО ГЪРЛО!

ТВОЯ ТАТЯНА

* * *

Андрей видя Серафима чак следобед, когато колите заприиждаха да прибират децата.

— Чувам, че са те приели в Клуба на фаталните романтици. — Приближила го бе изотзад и му говореше на ухото.

Андрей леко се сепна.

— Сигурен съм, че ти си им казала.

— Защо мислиш, че някой би ме послушал? — каза с усмивка тя, докато излизаха през златните порти.

— Ще участваш ли в Играта? — попита той, воден от отчаяното желание да я задържи. — Костюмите ще ти подхождат.

Тя спря, наклонила глава настрани по онзи свой неповторим маниер, който го караше да се чувства център на цялото ѝ внимание,

макар и само за миг.

— Искаш да кажеш, че съм старомодна?

— Харесвам начина, по който се обличаш.

— Възхищаваш се на болшевишката ми скромност?

— Той просто те прави по-...

— Комплимент от Андрей? — прекъсна го тя. — Нямаме ли вече достатъчно романтици?

— Но ще бъдеш на парада, нали?

— Да, така предполагам.

— Не изглеждаш много развълнувана.

— Родителите ми са развълнувани. Аз не се интересувам особено от гаубици и танкове. — Наведе се към него. — Обаче очаквам с нетърпение Играта след това.

— Защо всичко е толкова тайно?

— Нима не разбираш? В нашето време на конспирации всичко е конспиративно. Дори ходенето на пикник и четенето на поезия.

Бяха излезли на улицата. Тя му махна и си тръгна.

* * *

Андрей се колебае миг-два, сред това тръгва след нея. Тя не го забелязва — така погълната е от собствения си свят. Отмята коса, при което главата ѝ се извъръща леко, откривайки съвършената извивка на челото, и той вижда, че устните ѝ се движат: през цялото време говори на себе си или на някого. Тя върви по „Остоженка“, минава покрай Кремъл, после тръгва по улица „Горки“ и влиза в Дома на книгата. Качва се по стълбите към секцията за чуждестранна литература. Преглежда същите книги. После тръгва отново. Поглежда често нагоре към небето, към дърветата, към орнаментите на сградите. Трима войници я сочат и подсвиркват подир нея. Тя не ги забелязва. На няколко пъти му се иска да ѝ извика: „Чакай! Спри!“.

Копнее да разбере какво говори тя и на кого. Серафима изтичва нагоре по стъпалата на Большой театър и се скрива в тълпата, очакваща представлението в седем часа.

ДЕВЕТА ГЛАВА

На следващата сутрин пред портите на училището бе като на парад. Другарят Сатинов беше в пълна парадна униформа: ботуши, медали и прочее. Тук бе и бащата на Роза, маршал Шако с щръкналата коса, чипия нос и татарските очи, брича за езда и шпорите, които дрънчаха по плочника.

— Тренирам за парада — изръмжа той на директор Медведева, след което зърна Серафима, на минаване я пощипна под кръста и викна: — Ти си красиво момиче! Същата като майка си!

— Дръжте се прилично! — каза София Цейтлин, размахвайки накичен с пръстени показалец. — Мъжете се перчат повече от жените, когато са издокарани — добави тя и Андрей разбра, че говори на него. — Ти ли си приятелят на Серафима Андрей?

Той се изчерви.

— Да.

— Серафима ми каза колко мило си се държал по време на пътуването ви до дачата на един определен генерал от авиацията. — Дръпна го настрани и взе ръцете му в своите. — За една майка е трудно да каже това, но може ли да говоря открито?

Андрей кимна.

— Загрижена съм за нея и мисля, че се среща с някого след училище. Ние с баща ѝ знаем, че Серафима си има своите обожатели, но ти вероятно знаеш повече от нас. Ако е така, скъпи, мога ли да разчитам на теб да ми кажеш?

Андрей понечи да ѝ отвърне, но замълча. Дали София Цейтлин не говореше за Клуба на фаталните романтици?

— О, мамо, остави горкия Андрей на мира — притече му се на помощ Серафима.

София се засмя.

— Просто канех Андрей днес да вечеря с нас в „Арагви“, нали, Андрей? Ще изпратя колата да те вземе.

Лятна вечер на улица, съседна на „Горки“. Пред входа на ресторант „Арагви“ стоеше като на стража мустакат грузинец в традиционно облекло — дълга черкезка с джобчета за патрони и висящ от колана кинжал със скъпоценни камъни. Той отвори вратата с гравирано стъкло и Андрей влезе плахо в ресторанта на приземния етаж.

Огледа се наоколо. Къде бяха Серафима и майка й? Ето там, отиваха към няколкото стъпала в дъното на залата. Побърза да ги настигне и тримата влязоха заедно в друго помещение, където имаше още маси, както и затворени ниши в галерията на втория етаж. Мустакат и много потен грузинец във виненочервен фрак пееше „Сулико“, акомпаниран от китарист.

София Цейтлин прегърна дребен метрдотел с бели ръкавици, вратовръзка и фрак.

— Гамаджоба, мадам Цейтлин! — издекламира оперно мъжът. — Здравей, скъпа Серафима! Заповядайте. А този кой е? Ново лице?

София го представи на Андрей:

— Това е Лонгиноз Стажадзе, управителят на „Арагви“ и... — тя вдигна ръка в шеговито приветствие — един от най-могъщите мъже в Москва.

„И пудри лицето си“, забеляза Андрей.

Хора от много маси поздравяваха София Цейтлин, а после изневиделица се появи Минка.

— Андрей! Серафима! Чакаме ви! — Минка ги отведе до маса, отрупана с блюда — сатсиви, кача пури, лобио... А келнерите носеха още и още, докато на Андрей започна да му се струва, че масата се огъва под тежестта на толкова много ястия. Лонгинос сви пръсти и още келнери, носещи над главите си столове, се запровираха между гъсто разположените маси — тъкмо навреме, за да има къде да седнат Андрей, Серафима и София.

Тук беше цялото семейство Дорови. Сенка бе седнал на коленете на майка си.

— Андрей — извика му той, — харесваш ли костюма ми?

— Изглеждаш досущ като малък професор — отвърна със смях Андрей.

Домакинът Генрих Доров поръча вино „Талави №5“. Съпругата му Дашка Дорова прегърна София и придърпа стол до себе си.

— Пийни едно мартини — предложи тя със своя доста екзотичен френски акцент.

— Ще си поръчам коктейл. По американската мода — отвърна София.

— Започвайте да ядете, деца — каза Генрих, който се стори на Андрей твърде мършав за партиен ръководител.

Огледа ресторанта. В нишата в далечния край, в съседство с маса, заета от американски офицери, седяха другарят Сатинов и семейството му. Джордж му правеше жестове, наподобяващи пляскане с криле, и сочеше Генрих Доров. Андрей му се усмихна, за да покаже, че е разбрал. Невареното пиле Генрих Доров изглеждаше още по-неварено.

— Ето там едно щастливо семейство — пошегува се съседката му на масата Минка. Сочеше му Николаша Благов, който седеше мълчаливо с родителите си на забутана ъглова маса.

— Чудя се дали ще изпратят бащата на Николаша зад граница като дипломат? — каза Серафима.

Докато го гледаха, Николаша намръщено блъсна стола назад и стана.

— Олеле — каза Минка. — Тръгва към нас.

Онова, което се случи след това, накара двете момичета да се запревиват от смях: в средата на ресторанта Николаша заседна сред върволица грузински воители, балансиращи чинии с лобии за групата американци на една от най-големите маси.

— Знаеш, че за Николаша Играта е просто начин да те вижда, Серафима. Всъщност това е единственото ѝ предназначение.

— Не мисля, че татко би одобрил вашата Игра — отбеляза превзето Демян Доров. — Татко би казал, че тя не е болшевишка.

— Ще му кажеш ли? — попита Минка. — Ще си истински подлец, ако му кажеш.

Демян вдигна пръст.

— Само ви предупреждавам да внимавате. В свързаните със смъртта натрапчиви идеи на Николаша има нещо зловещо.

Андрей вдигна поглед, когато Николаша се надвеси над тях.

— Изпращат баща ми като посланик в Мексико — уведоми ги той мрачно.

— Но ти сигурно няма да си задължен да заминеш — каза съчувствено Минка.

— Той иска да отида с него. Това прави утрешната вечер особено важна. Може да е последната ни Игра! — Наведе се и пошушна нещо на Серафима, а след това и на Минка.

— Мисля, че този път трябва да поканим Андрей да играе с нас — каза неочаквано Серафима.

— Но той не е пълноправен член. Стана кандидат едва миналата седмица. Не е готов — възрази Николаша.

— Няма значение — обади се Андрей. — Може само да гледам.

— Искаш ли аз да дойда? — Серафима погледна настойчиво Николаша, който притеснено запристъпва от крак на крак.

— Много.

Андрей видя блясъка в очите на Серафима, когато тя се наведе напред.

— Тогава Андрей ще участва в Играта. Ако искаш да дойда, трябва да включиш и него.

ДЕСЕТА ГЛАВА

Сутринта в деня на Парада на победата дъждът се лееше като из ведро върху войниците, танковете, конете и тълпите московчани по улиците, сред които бяха Андрей и майка му Инеса. Той бе единственият от новите си приятели, който нямаше място на голямата трибуна до мавзолея. Екипирани с шапки, галоши и мушамы, двамата бяха станали рано, за да си намерят хубаво място в долния край на улица „Горки“, откъдето да гледат парада.

Тълпата изрева.

— Сталин идва! — каза жената до Андрей, когато от тенекиените високоговорители, качени в каросериите на камиони, гръмна „Слава, слава, свята Русия“ на Глинка^[1] в изпълнение на оркестър от 1500 музиканти. Андрей и Инеса едва успяха да различат маршал Жуков, който излезе от вратите на Кремъл на бял кон, за да посрещне маршал Рокоссовски в средата на площада и да приеме почетния салют. Минаваха танкове, гаубици и конници, колони от стомана и мускули блестяха в дъжда. Зададоха се войниците, които носеха пленените нацистки бойни знамена в червено и черно като в римски триумфален марш, и чуха мощното им УРРАА, докато ги хвърляха в краката на своя вожд, великия Сталин.

* * *

След парада улиците бяха задръстени от танкове и джипове, тълпи от войници и цивилни.

— Колко жалко, че вали — поде Андрей. Но в действителност не мислеше за дъжда. Прегърна майка си през раменете и каза: — Мамо, мислиш ли...

— Дали мисля, че сега баща ти ще си дойде? — прочете мислите му тя. — Шшш. — Огледа се, макар че в този шум от песни, викове и тропот на крака никой не можеше да ги чуе. — Говори по-тихо.

— Сигурен съм, че сега всички ще се върнат. Нали? Чувствам го — каза Андрей шепнешком. — Толкова искам да си дойде. — Никога не си бяха казвали това, защото бе твърде болезнено дори след всичките тези години.

— Скъпи Андрюша, никога не пожелавай нещо твърде силно. Казват, че човек не може да живее без надежда, но надеждата е най-жестоката измама. Аз оцелявам, като не очаквам много.

— Но, мамо, навярно тук има много хора, които са като нас. Сигурен съм, че и те очакват това да се случи. Положително ще има амнистия и всички ще се върнат по домовете си.

Инеса затвори очи за момент, за да събере мислите си и когато погледна нейното измъчено лице, Андрей разбра, че майка му се опитва да бъде твърда заради него.

— Не го забравяй. Никога не го забравяй. Но върви напред, скъпи. Просто гледай напред.

Обля го вълна от разочарование. Отпусна ръце и се отдръпна от нея.

— Имам среща с приятелите на Каменния мост в пет часа.

— Да четете Пушкин ли? Ти с костюм ли ще бъдеш?

— О, мамо, мислиш ли, че ще изглеждам добре с цилиндър и кадифен жакет? Не, вече е късно да търся костюм.

И двамата се засмяха, после Андрей се смеси с тълпата — но по-късно, когато имаше на разположение толкова много дълги нощи, за да премисля всичко, му се искаше да се беше сбогувал с майка си както трябва, да ѝ бе казал, че я обича.

— Пази се, ти си всичко, което имам. Върви! — извика след него тя: пукаше го да влезе в своя нов свят.

* * *

Андрей си пробиваше път нагоре по стъпалата. На моста пееха войници в плащове, нахлупили над очите фуражки със стичащ се по козирките дъжд. Непознати хора се прегръщаха и надигаха шишетата водка, подавани от ръка на ръка. Беше му трудно да вижда надалече през дъжда и мъглата, но когато тълпата се сключи около него, притисна го толкова силно, че краката му се отделиха от земята,

погледна назад към червените стени на Кремъл, звездите над кулите, златото на Големия дворец, набраздените от светлина луковици на кубетата зад завесата на дъжда и си помисли, че някъде сред всичко това се намира самият Сталин и с него са другарите Сатинов и Доров, а навярно и София Цейтлин, прочутите личности, които вече познаваше. Дори бе вечерял с тях в „Арагви“. Какво ли правеха те в този момент? Познаваше Сатинов, а Сатинов познаваше Сталин, така че той, Андрей, беше само на стъпка от най-великия човек на земята.

— Андрюша! — Беше Минка, която държеше за ръка Сенка, облечен като възрастен в нов костюм под жълт дъждобран.

— Здравей, Малък професоре — каза Андрей. — Виждам, че майка ти те е пуснала да излезеш.

— И ти ли не си с театрален костюм? — каза Сенка. — Минка също не е. Само онези наивни малоумници ли вземат Играта на сериозно?

Той посочи по-нататък пред тях и Андрей видя Николаша, който стърчеше над всички останали в другия край на моста, където пътят бе преграден, за да се създаде широка пешеходна алея. Той бе издокаран в масленозелен редингот и ботуши, червената му коса бе потъмняла от дъжда. Като разблъска тълпата, за да се добере до края на моста, Андрей поздрави Джордж и Марлен Сатинови, които водеха със себе си и малката си сестра Марико, и кимна на Влад, който също бе костюмиран. Но къде бе Серафима?

— Тя ще дойде, бъдете спокойни — каза Николаша и само след миг лицето му грейна в тържествуваща усмивка. — Видяхте ли?

И ето че Серафима се появи в прогизнала от дъжда синя рокля с кръгла бяла якичка. Андрей не можеше да спре да я гледа. Почти не обърна внимание на Николаша, когато той плесна с ръце и Влад му подаде Кадифената книга.

— Другари романтици — изрече тържествено Николаша, — отбелязвам първото присъствие на Андрей Курбски като пълноправен член, с право да участва в Играта.

Тълпата бе толкова шумна, че Андрей едва го чуваше и му бе трудно да остане при другите, толкова голяма бе блъсканицата. Но този ден всички бяха в добро настроение и когато Джордж и Минка започнаха да пълнят чашките и да ги раздават, пъпчив матрос грабна и

гаврътна една и скоро стана така, сякаш снабдяваха с водка целия Балтийски флот.

— Вие театрална труппа ли сте? — попита един от моряците, като дърпаше Николаша за сюртука.

Роза, в пурпурна пелерина върху червена рокля със златни апликации, с къдрици, усукани от дъжда, си проправи път през тълпата минавачи.

— Извинявай, Николаша. Не можех да мина. Ето ги! — Тя му подаде пистолетите в малката им зелена кутия. Поклони се на Николаша, който ѝ кимна в отговор.

— Другари романтици... — поде той със своя строг глас на първосвещеник. — Събрали сме се, както винаги, за да отпразнуваме тържеството на поезията над прозата, на чувството над науката. Какъв е нашият избор?

— ЛЮБОВ ИЛИ СМЪРТ — отговориха Влад и Роза. — БЕЗ ЛЮБОВ ПО-ДОБРЕ ДА УМРЕМ МЛАДИ!

— Нека Играта започне! — обяви Николаша, но заклинанието му бе заглушено от гласовете на моряците, които запяха „Синий платочек“, а след това и „Катюша“.

— Давай нататък, че ще се изпогубим! — извика Джордж и пийна от водката.

— Какво? Дори сам не се чувам! — каза Николаша и кимна на Влад, който вдигна кутията и им показа двата пистолета за дуел. След като избра своя, Николаша сложи в кутията Каdifената книга.

— Чий ще е жребият днес? Да играем — каза Роза, но напевният ѝ глас потъна във врявата.

* * *

Никой не видя какво стана после. Теченията в тълпата ги разделиха и отнесоха Андрей толкова надалече от останалите, че напълно загуби Серафима от погледа си, и когато проехтяха двата изстрела, виждаше в далечината само главата на Николаша. Във внезапно възцарилата се тишина след това дъждът спря, а заедно с него и времето. От мокрото потящо се множество бавно се вдигаше

пара, влажният въздух изведнъж се изпълни с бели пухчета от топола и онази червена глава вече не се виждаше никъде.

Когато намери отново приятелите си, останалите фатални романтици, те стояха около телата, потресени и вцепенени. Откри Серафима на отсрещната страна и погледите им се срещнаха в нещо като ужасяващо съучастничество. После времето се забърза отново.

Пред него двама военни лекари се занимаваха с телата и в гъстата тълпа се бе образувало свободно пространство. От двете посоки се стичаха милиционери. Андрей видя двата пистолета за дуел на земята, единият пръснат на късчета, и Кадифената книга, паднала разтворена, кориците изцапани с кал. Милиционерите държаха хората настрана, ограждаха мястото и задаваха въпроси.

— Приятели ли сте на тези двамата? — попита ги един от тях, едър мъж със ставрополски акцент и шкембе. — Стегнете се. Кажете нещо!

— Да, приятели сме. — Андрей излезе напред, забелязал, че стоящият до него Влад трепери в мокрия си сюртук.

— Да не сте актьори или нещо такова? Винаги ли се обличате така?

— Не сме актьори — каза Влад и се разплака.

— Господи! Ами ти, момиче? — каза полицаят, сочейки Минка, която прегръщаше братчето си Сенка.

— Да си вървим, Сенка. Ще те заведе у дома.

— Но погледни този пистолет, на парчета е, и Кадифената книга е скъсана — каза Сенка и клекна да види.

— Остави всичко това, тези неща ще трябват на милиционерите — каза Минка.

— Засега никой няма да ходи никъде — нареди милиционерът и се обърна към Серафима: — Ти там! Как се казваш?

— Серафима Ромашкина.

Андрей виждаше, че тя се мъчи да запази самообладание като се държи студено и официално. Но по ръцете ѝ имаше кръв — трябва да бе стигнала първа при приятелите си.

— Като писателя?

— Той е мой баща.

— Шегуваш се. Значи майка ти е София Цейтлин?

— Да — каза Серафима.

— Аз съм ѝ почитател. Харесвам много „Катюша“. Какъв филм! Но ти изобщо не приличаш на нея.

— Вижте, приятелите ни лежат тук, а вие само...

— Е, какво правеше тук, Серафима Ромашкина? — Сега милиционерът размахваше малък бележник и молив, който изглеждаше твърде тънък между дебелиите му пръсти.

— Всички имяхме среща тук. След парада. Просто за да се забавляваме.

— Сре-е-ща? — проточи думата милиционерът, опитвайки се да я напише.

Андрей разбра, че е пиян. Почти цяла Москва беше пияна и доста от милиционерите на местопрестъплението едва се държаха на краката си.

— Защо, по дяволите, сте в тези маскарадни костюми?

— Членуваме в театрален клуб — каза Серафима.

— Какво е това, мамка му?

— Те играят Играта — изтърси Марико Сатинова иззад групата. Марлен бе застанал пред нея, за да не вижда труповете и кръвта.

— Дайте ми имената и адресите си и можете да отведете децата вкъщи.

— Сатинов — каза Марлен.

— Сатинов? Като члена на Политбюро?

— Да, аз съм Марлен Сатинов.

— А аз съм Марико, неговата сестра — добави момиченцето.

— Боже господи! — възкликна милиционерът, бутна фуражката назад и изтри потта от челото си. — ГРИША, ЕЛА ТУК, МАМКА МУ!

Пъпчив полицаи, който не изглеждаше много по-голям от тях, дотича разтревожен.

— Да, капитане?

— Бягай колкото можеш по-бързо до караулното при Спаските порти — посочи към кулата на Кремъл — и се обади в Лубянка. Кажи им, че имаме престъпление от специален характер. За органите е. Кажи им бързо да пратят някого тук! Тръгвай!

Андрей наблюдаваше младия милиционер, който тичаше презглава и тъкмо когато стигна до караулната будка, за да се обади в Министерството на държавната сигурност, подскочи, защото в небето над Кремъл избухна цяла галактика фойерверки.

Ревът на тълпата се разнесе от Каменния мост по пълната с хора крайбрежна улица и останалите мостове на Москва река, но той не виждаше нищо друго, освен милиционера, който жестикулираше, докато обясняваше на хората от охраната, че трябва да се обадят на своите началници. Представи си как телефоните започват да звънят — от караулката и нагоре по йерархическата стълбица — капитаните на полковници, генералите на министри, чак до Лубянка и до самия Кремъл.

Около него фойерверките превръщаха нощта в ден и двете тела на моста ставаха ту червени, ту бели, ту зелени, докато светлините над тях избухваха във форма на полумесеци, звезди и окръжности.

Серафима стоеше до него, в ярката светлина видя сълзите ѝ и за миг имаше чувството, че са съвсем сами. Прегърна я и в този момент го прониза вледеняващ страх.

— Започва се — повтаряше непрекъснато тя. — Започва се.

Едва много по-късно разбра, че тя не плачеше само за мъртвите им приятели и тяхното общо минало, а за бъдещето. И за тайната, която ѝ беше по-свидна дори от самия живот.

---

[1] Финалният хор от операта „Иван Сусанин“. — Б.пр. ↑

ВТОРА ЧАСТ ДЕТСКОТО ДЕЛО

*Децата през идните векове ще плачат в
леглата си,
че не са се родили във времето, в което
живеем ние.*

Популярна
съветска песен

ПЪРВА ГЛАВА

На няколкостотин метра оттам, в помещение зад мавзолея, възрастен мъж се усмихваше, очите му с цвят на мед блестяха и лицето му се бърчеше като муцуна на стар тигър.

— В тази униформа приличате на началник-гара от царско време — подкачи той Андрей Вишински, заместник-министъра на външните работи, червенобузест и белокос мъж в сива, извезана със злато парадна униформа на дипломат и задължителната кама на колана. — Кой измисли това глупаво облекло? Това кама ли е или нож за разфасоване на месо?

— Това е новата дипломатическа униформа, другарю Сталин — отвърна Вишински, застанал едва ли не мирно, с изпъчени гърди.

— Приличате на оберкелнер — каза Сталин. Огледа и останалите ръководители, застанали в полукръг около него. Златни пагони и искрящи везби, кремълски тен и стърчащи кореми. — Каква колекция само — каза. — Някои от вас са толкова дебели, че почти не приличат на хора. Дайте пример. Яжте по-малко.

Херкулес Сатинов, който стоеше от дясната страна на Сталин в униформа на генерал-полковник, бе горд, че е редом с най-великия мъж на света, когато честват победата на Русия. Сталин го бе издигнал, поверявал му бе отговорни задачи в мир и война и той никога не го беше разочаровал. Сталин винаги държеше под око своите другари по оръжие — Сатинов също бе усещал върху себе си неговия поглед — понякога присмехулен, понякога вледеняващ, — но това бе просто един от многото похвати на вожда, помогнали му да изгради Съветска Русия и да победи Хитлер. На практика цялото държавно ръководство бе събрано в тази зала. Всеки един от присъстващите се правеше, че говори, но всъщност нито за миг не откъсваше поглед от Сталин и Сатинов знаеше, че той винаги помни това.

Отново почувства, че Сталин го наблюдава.

— Ето, погледнете другаря Сатинов. Елегантност. Това се иска!

— Той не е по-добър войник от мен — възрази Лаврентий Берия.

— Вярно, но поне има нужната фигура, нали? — Сталин слагаше прякори на всеки от тях и винаги наричаше Сатинов „бичо“ — „момче“ на родния им грузински език. — Той изглежда така, както би трябвало да изглежда съветският човек. Не като вас, Вишински. — Сталин се усмихна широко на потящия се придворен, наслаждавайки се на смущението му — особено когато Александър Поскръобишев, неговият личен секретар, плешиво човече в генералска униформа, се провря зад Вишински, извади камата му от ножницата и я замени със зелена краставичка.

— Мисля, че Вишински трябва да пийне една чаша за наказание, нали така, другари? — каза Берия, началникът на тайната полиция.

Тези гаври не се харесваха на Сатинов, макар че Вишински беше страхливо влечуго, лакейничеше пред висшестоящите и бе страховит с онези по-долу от него. Но виждаше как Берия се докарва на Сталин. Пищната униформа на генерален комисар на държавната сигурност не подходеше особено на хвърлящото отблясъци пенсне, сиво-зеленикавото лице и двойната му брадичка.

— Трябва да се пазя, имам болно сърце — опита да се измъкне Вишински.

— Другарю Вишински, може би ще благоволите да се присъедините към нашата наздравица за съветския воин? — каза Сталин, докато лакеите в тъмносини униформи пълнеха чашите.

Сталин вече беше изпил няколко водки и Сатинов виждаше, че е леко пьян — и защо не? Днес бе апогеят му. Но стресът от войната, четирите години работа по шестнайсет часа в денонощието видимо го бяха състарили. Ръцете му трепереха, кожата му бе восъчнобледа с червени петна на бузите; посивялата му коса напомняше бодлива ледена скулптура. Сатинов се запита дали не е болен, но побърза да прогони тази мисъл. Това бе немислимо. Здравето на Сталин бе тайна и недоверието, с което той се отнасяше към лекарите, беше по-голямо дори от това към жените, евреите, капиталистите и социалдемократите. Сталин вдигна чаша.

— За другаря Вишински! И за нашите дипломати! И за нашите краставичари, които снабдяваха храбрите ни войски!

При тези думи ръководителите избухнаха в смях и Вишински, който още носеше краставичката в ножницата си, ентусиазирано се присъедини, без да е много наясно каква е шегата.

Сталин още се усмихваше, но веднага забеляза, когато министърът на държавната сигурност Меркулов, който ръководеше тайната полиция, предпазливо приближи задния край на кръга.

— Другарю Меркулов, добре дошли — поздрави го той. — Още ли не са ви арестували? — Намигна му. Това бе широко използвана шега.

Меркулов се поклони, но в присъствието на Сталин той напълно губеше дар слово.

— П-п-поздравления, д-д-другарю маршал Сталин.

В настъпилата тишина се чу шумът на човешкото море и моторите отвън.

— Имате да докладвате нещо ли? — Сталин присви очи.

— Да, но не е н-н-нещо важно... Да докладвам ли на другаря Берия?

— Още ли не сме ви разстреляли — пошегува се Сталин: тъкмо министерството на Меркулов отговаряше за „черната работа“, неговият евфемизъм за пускането на кръв. Той не се свенеше да говори за това: убиването бе най-бързият и най-ефикасният начин да се ускори ходът на историята. — Никога не бива да губим чувството си за хумор — каза със своята тигърска усмивка, — нали така, другарю Меркулов?

Меркулов избърса челото си и опита да се усмихне, но побърза да отиде при своя шеф Берия. Сатинов бе чакал тъкмо такава пролука в разговора. Той кимна на маршал Шако, смелия командващ на военновъздушните сили. Но маршалът се колебаеше. Дори храбрите бойци ставаха нервни в присъствието на Сталин, и то с основание.

— Хайде — подкани го Сатинов.

Суровият командир отдаде чест.

— Разрешете да доложя. Другарю маршал Сталин, от името на Генералния щаб на Съветската армия предлагам да бъдете произведен в чин генералисимус и да получите златната звезда на герой на Съветския съюз.

— Не, не. — Сталин махна със здравата си ръка; другата държеше сковано до тялото. — Другарят Сталин няма нужда от това. Другарят Сталин има авторитет и без него. Ама че титла сте измислили! — Сталин, който бе започнал да говори за себе си в трето лице, хвърли сърдит поглед към Сатинов и Берия. — Кой измисли тази пантомима?

— Народът го иска — отвърна Сатинов.

Сталин изведнъж пребледня и вдигна ръка към челото си. Получил бе един от онези кратки пристъпи на замайване, които бяха зачестили в края на войната. Залитна напред и се опря на стената, но му мина и махна с ръка да успокои другарите си, които го гледаха загрижено.

— Уморен съм, това е. Ще работя още две години и ще се оттегля.

— Не, другарю Сталин, това е немислимо! — извика Берия.

— Ще оставя Молотов и Сатинов да движат нещата — продължи Сталин.

— Никой не може да ви замести — каза настоятелно Молотов. — Определено не и аз.

— Нито пък аз. Нужен сте ни — присъедини се Сатинов. Другарите му, тези с маршалските и генералските пагони, както и останалите с рубашките, повтаряха, един от друг по-ентузиазирани.

— Вие сте всичко за нас. Незаменим сте! Не може да става и дума да се оттеглите!

Очите с цвят на мед ги наблюдаваха внимателно, но Сталин не каза нищо. Извади от джоба си кутия „Херцеговина флор“.

— Бичо!

Сатинов запали цигарата му.

— Генералисимус? — промърмори Сталин. — Името ми ще звучи като име на южноамерикански диктатор. На другаря Сталин това не му е нужно, изобщо не му е нужно.

— Хората искат да приемете този чин — настояваше Сатинов.

— Десет милиона бойци настояват — подкрепи го маршал Шако. Маршалите Жуков и Конев, най-прославените командващи армии, образували зад него дебеловрат човешки бастион от пагони и медали, кимнаха тържествено.

— Какво си позволявате да вършите с един стар човек! — каза Сталин по-скоро на себе си, затвори очи и си пое въздух.

— Длъжни сме да направим нещо — каза Берия.

„Царедворецът знае кога царят очаква от него да не се подчини“, помисли си Сатинов. Сталин се колебаеше.

— Това не е полезно за здравето ми — каза той. — Колкото до златната звезда, аз никога не съм командвал битка.

— Нося я със себе си — каза Сатинов и извади от джоба си малка кутия. — Разрешете да ви я покажа.

— Не! — Сталин вдигна ръка, стиснал цигарата между пръстите си. — Това няма да го приема.

Сатинов погледна към другите ръководители, Молотов и Берия. Какво да направи? Прибра я обратно в джоба си.

— Мамка му! Накрая ще я приеме, както прие и чина генералисимус — прошепна Берия. — Ще намерим начин да му я дадем.

Молотов, много представителен в тъмния си буржоазен костюм, се съгласи с него.

Берия отиде при Сталин.

— Йосиф Висарионович — поде той, — разрешете да доложам.

— Какво, и днес ли? Не можете ли да решите нещо, без да се съветвате с мен?

— Всички искаме да можехме, другарю Сталин, но става дума за нещо малко необичайно.

Лукавият стар конспиратор дръпна от цигарата с уморен вид. Сатинов се чудеше какво ли е станало. Често бе по-добре да не знае за „черната работа“, която Сталин обсъждаше с Берия. Но макар двамата да се отдръпнаха малко встрани, все пак чуваше части от разговора.

— На Каменния мост се е случило нещо странно. Били са убити момче и момиче. Само преди трийсет минути.

— Е, и?

— И двамата са ученици в 801-во училище.

— 801-во? — попита малко по-заинтересовано Сталин. — Училището за малки принцове? Моите Василий и Светлана учеха там.

— Някои от тях са били в маскарадни костюми, Йосиф Висарионович.

— Какво са правили, по дяволите?

— Веднага ще разберем. Още не сме идентифицирали мъртвите, но в първоначалните съобщения се споменават „деца на отговорни партийни работници“.

Дъхът на Сатинов секна за миг. „Отговорни работници“ бе евфемизъм за държавни ръководители.

Сталин фокусираше Берия като спускащ се ястреб.

— Кои?

— Някои от родителите са в тази зала. Другарят Сатинов, маршал Шако. Другарят Доров...

Сталин поклати глава.

— Маскарадни костюми, казваш? Занемарили сме своята бдителност през войната. Това може да е дело на нашите врагове зад граница — или на самите деца. — Той вдигна пръст, прав като лоена свещ. — Никой от малките принцове не е над съветското правосъдие. Всички знаят как понижих моя Василий, задето се държеше като разглезен аристократ. Решете случая. Ако е убийство, трябва да падат глави.

— Да, захващам се за работа — каза Берия, отдръпвайки се от Сталин, и излезе от залата.

Сатинов усети как ръката на страха сграбчи сърцето му: каква бе ролята на неговите деца във всичко това? Ами ако Джордж или Марлен, или Мариико лежаха мъртви на моста?

Но Сталин се връщаше при него и изглеждаше забележимо освежен: злоещата възбуда от конспирацията бе възстановила жизнеността му. Очите му светеха дяволито.

— Как е семейството? — попита и Сатинов скри тревогата си с цялото изкуство на ветеран в света на Сталин. По-късно щеше да има време да разбере какво се е случило на Каменния мост.

ВТОРА ГЛАВА

Малко преди 7 ч. вечерта София Цейтлин изкачваше стъпалата към Георгиевската зала заедно със съпруга си Константин Ромашкин. Вечерята в чест на победата щеше да е удобен момент да се покаже в целия си блясък — но всичко зависеше от това на коя маса я бяха разпределили. Хиляда и петстотинте гости се трупаха нервно около таблото с разположението на масите пред входа, лицата на някои сияеха от радост, че ще седят близо до Сталин, други не успяваха да скрият разочарованието си.

— Скъпа, тази рокля ще заслепи всекиго — каза Дашка Дорова, докато целуваше София и Константин. Много хора бързаха да обвиняват София в неболшевишка вулгарност, но Дашка знаеше, че в нейно лице има истинска приятелка, която ѝ мисли доброто.

— Трябва да дам на публиката каквото очаква.

— Е, роклята несъмнено ще свърши работа — каза Дашка.

— И аз харесвам тоалета ти. Този кремав цвят и плисираната пола наистина ти отиват. И подчертават фигурата ти — отвърна София, която също бе искрена. — На мен ми се налага малко да прекалявам, но ти винаги изглеждаш толкова елегантна и делова. Ти си нашият най-очарователен министър! — Замълча за момент, после избухна в своя дълбок гърлен смях. — Но това едва ли е комплимент, като погледнеш останалите!

— Не говори глупости. — Дашка махна с ръка и започна да разглежда таблото с разположението на масите. — А, ето къде съм. Не е лошо. Сложили са ме на масата на Министерския съвет. — Обърна се към съпруга си: — Ами ти, Генрих?

Генрих изглеждаше блед и раздразнителен.

— Няма ме на нито една от масите в близост до Политбюро — каза той мрачно.

— Никой няма да забележи, скъпи — успокои го Дашка и го потупа по рамото.

Но София знаеше, че всички забелязват тези неща, и определено беше довольна от собственото си разпределение. Съпругът ѝ щеше да

седи с редакторите на вестник „Червена армия“, дори по-встрани и от Генрих, но тя беше на масата на Политбюро. Ръководителите още не бяха пристигнали и докато слагаше цигара в цигарето си и маршал Шако ѝ поднасяше огънче, София усещаше, че всички погледи са вперени в нея.

Изведнъж настъпи мълчание, после множеството си пое дъх едновременно: влязъл бе Сталин заедно с членовете на Политбюро. Цялата Георгиевска зала скочи на крака и извика „Ура! Ура!“ и аплодира толкова дълго, че Сталин първо махна с ръка да седнат, после започна сам да им ръкопляска, а накрая се ядоса и им заповяда да спрат. Но никой не спираше. Скромно повдигайки рамене, той седна на масата до тази на София, между маршал Шако и Молотов, и изглеждаше леко притеснен, докато аплодисментите не затихнаха.

София не можеше да откъсне поглед от него. Като актриса нямаше как да не обърне внимание как този човек се променя пред очите ти: веднъж върви с бързи ситни стъпки, друг път се клатушка като гъсок, а понякога движенията му са като на дебнеща пантера.

Тя седеше между Сатинов и Микоян, най-вежливите и елегантните между, по правило, недодяланите и скучни ръководители. Огледа сътрапезниците си, повечето бяха белязани с издайнически червени петна по бузите, признак на алкохолизъм и атеросклероза. Зърна вдъхващия страх Берия, който ѝ хвърляше погледи от отсрещната страна на масата.

— Искан ми се да си намери друго, когато да гледа — прошепна тя.

— Издокарала си се, за да ти се възхищават — отвърна Сатинов, който ѝ се струваше необичайно напрегнат. — Тази вечер Серафима нямаше ли да се среща на Каменния мост с приятелите си от Пушкиновия клуб?

— Така мисля, но напоследък изобщо не зная къде ходи — отвърна с въздишка София.

— Знаем за децата си по-малко, отколкото предполагаме — отвърна Сатинов. — Това ме тревожи.

— Те знаят дори още по-малко за нас! Слава богу! — София се засмя дрезгаво.

Двадесет тежки блюда — блини и хайвер, борш със сметана, бьоф „Строганов“, есетра, печено прасенце, грузински вина и кримско

шампанско, бренди и водка бяха сервирани от келнери, които София познаваше от „Арагви“, както и от хотелите „Метропол“ и „Национал“.

Сталин се изправи. Настъпи тишина. Той заговори с грузинския си тенор, изненадващо висок и мек, вдигна тост за руския народ, „без който никой от нас, маршалите и командващите, нямаше да струва и пукната пара!“. После се обърна към генералите, започвайки от маршал Жуков, когото покани да отиде при него, за да се чукнат. София обърна внимание, че Сталин изпразваше чашата си при всеки тост, и предположи, че неговата гарафа е пълна с вода.

Когато той вдигна тост за адмирал Исаков, Сатинов ѝ пошушна:

— Как ще измине Исаков целия този път?

Исаков бе загубил единия си крак във войната, но Сталин, изглежда, знаеше къде седи адмиралът, защото закрачи между масите към далечния край на залата и се чукна там с него.

— Това е толкова трогателно! — каза София.

Десет, двайсет, четиридесет тоста бяха изпити и тя им изпусна края, когато неочаквано, изненадващо дойде нейният ред.

— София Цейтлин! — Дъхът ѝ спря и тя се почувства съвсем сама във великолепната зала. — Вашата красота вдъхновяваше бойците ни в жестокото време!

Отиде някак при него, измина петте метра, които ѝ се сториха километър. Сталин ѝ целуна ръка.

— За „Катюша“! — каза той. — Пример за всички съветски жени!

Как се бе състарил през войната. Възрастен мъж с шкембенце, прошарена коса и жълто лице с червени точки по бузите. Но каква хубава, благородна глава, какви очи!

Когато тостовете свършиха, Сталин и членовете на Политбюро напуснаха залата, но София знаеше, че няма да може да заспи след толкова много вино и водка, след толкова много вълнения. Не ѝ се искаше да се прибере у дома. Искаше ѝ се да изпие едно последно питие. Маршал Шако ѝ намигна. И тогава тя си спомни напрежението на Сатинов, въпросите му за Серафима и като жена, която се вслушва в инстинктите си, повика шофьора си и му каза бързо да я закара вкъщи.

* * *

Когато София и Константин се прибраха, Серафима бе още в синята рокля с кръгла бяла якичка.

— Мамо!

— Няма ли да попиташ кой вдигна тост за майка ти тази вечер? — поде София, но после видя лицето на дъщеря си. — Какво има?

— Седни и ни кажи — предложи Константин, който се настани на дивана до нея и хвана ръката ѝ.

София трябваше да признае, че той умееше да се справя в моменти като този. Наля си коняк и запали цигара.

— Хайде, скъпа, знаеш, че нищо не може да ме стресне — каза тя. — Аз съм актриса, за бога!

— Остави я да говори, София — прекъсна я Константин.

И тогава Серафима им разказа всичко: за Играта, за моста, за изстрелите и за двете мъртви деца.

— О, господи — каза София, потресена, но доволна, че дъщеря ѝ е жива и здрава. — Винаги съм мислила, че Николаша Благоев е маниак. Но горката Роза. И горките ѝ родители. Какво са направили те, за бога?

— Органите разследват — отвърна Серафима, бършейки очите си. — Просто не мога да повярвам, че Роза...

— Не се безпокой, скъпа — каза София и погледна мъжа си, да види дали и той е разтревожен колкото нея. Наведе се и хвана лицето на Серафима между дланите си, сякаш за да я защити, след това се изправи и закри из стаята. — Толкова ми е жал за сладката Роза, но... Сталин ми целуна ръка тази вечер. Ти ще си в безопасност. Никой няма да посмее да докосне с пръст дъщерята на София Цейтлин!

— Искане ми се това да беше вярно — каза Константин, целувайки двете ръце на дъщеря си. — Как ми се иска да беше вярно.

* * *

Сатинов се прибра в дома си едва в четири часа на другата сутрин. След вечерята Сталин го бе поканил отново в Близката дача. Пиенето бе продължило безкрайно и той през цялото време се бе тревожил за децата и за Тамара.

Когато отвори входната врата, тя го чакаше. Попита го:

— Знаеш какво се е случило, нали?

Той кимна.

— Онези нещастни деца. И горките им майки! Непоносимо ми е дори да си помисля какво преживяват.

— Каж ми какво знаеш — каза той и я изслуша внимателно.

— Тамрико, боя се, че момчетата ни са се държали глупаво.

Тамара се отпусна уморено на дивана.

— Забелязах групата им в училище, всички я забелязахме. И не исках Джордж да се забърква в това. Но, Херкулес, те са само деца.

— Вероятно всичко ще се размине. — Сериозният му поглед се задържа върху нея.

Тамрико — той винаги се обръщаше към нея с грузинското ѝ галено име — бе руса, със зеленикавокафяви очи и изящна до съвършенство структура на костите. Когато държеше тялото ѝ в прегръдките си, имаше чувството, че е уязвима и крехка като птиче. Очакваше се съпругите на болшевиките да работят и той се възхищаваше от работата ѝ като учителка в 801-во училище. Когато бе поискал да доведе четиримата си вече пораснали синове от покойната си първа съпруга в Грузия, тя се бе съгласила и се отнасяше към тях като към свои деца. Не би могъл да живее без нея и уютния дом, който тя бе създала по свой собствен образ.

— Херкулес, какви ли ще са последствията от това? — прошепна Тамара.

Острият предупредителен поглед на хладните му сиви очи ѝ напомни, че апартаментът навярно се подслушва. Но той се сещаше за редица възможни сценарии, включително и един, в който всичко можеше да завърши добре.

— Можеш ли да поговориш с децата сега? Те са ужасени от онова, което ще им кажеш.

— Среднощ е...

— Но тях сън не ги хваща.

Сатинов въздъхна и стана.

— Момчета! — извика.

След секунда Джордж и Марлен по пижами застанаха едва ли не в стойка мирно пред баща си, който бе още в генералската униформа, самият той изпънат, затворен в рамката на Сталиновия военен портрет зад гърба му. Бе уморен, но докато гледаше поруменелите от нощта и

така тревожни лица на своите синове, дръзкия жизнерадостен Джордж и обикновения сериозен Марлен, си даде сметка, че те действително бяха още деца, потресени от тази трагедия, скърбящи за загиналите приятели. Испита такава любов към тях, че едва успя да сдържи порива да ги грабне в прегръдките си.

— Постъпили сте много глупаво, малки калпазани такива — каза той. Знаеше, че трябва да бъде строг. Такъв бе нравът му и не умееше да се държи по друг начин. — Тамрико ми каза какво се е случило. Ако имате нещо общо със станалото, ще ви удуша със собствените си ръце. Сега в леглата и заспивайте!

— Благодаря, папа! — каза Джордж.

— Лека нощ, папа — каза Марлен, който като че ли едва се сдържаше да не заплаче.

Тамара ги изпрати до стайите им и като направи успокояващ знак с двете разтворени длани, им даде да разберат, че всичко е свършило и баща им вече не им е ядосан. После целуна и двамата по челата, сякаш още бяха малки деца.

Когато се върна, Сатинов седеше на дивана със запалена цигара в ръката. Седна до него, потупа го по коляното и каза:

— Хайде, давай.

Той качи краката си в скута ѝ и тя му помогна да събуе ботушите, свали кобура, разкопча куртката му.

Тя заспа бързо, защото заспиваше лесно, а изминалият ден бе уморителен и нощта — тежка. Но Сатинов лежа с отворени очи до първите птичи песни на съмване, проследявайки всички възможни посоки, в които можеха да се развият нещата.

ТРЕТА ГЛАВА

— Деца, моля ви! — каза директор Медведева на другата сутрин, почуквайки с показалка по катедрата, след като изпяха „Благодарим ти, другарю Сталин“. Чук, чук. — Както знаете всички, училището ни бе сполетяно от голямо нещастие. Загубихме двама от нашите ученици. Но ние, съветските хора, сме силни. През Великата отечествена война страдахме много, но великият Сталин ни научи на твърдост, една от най-големите болшевишки добродетели. И ние тук, в нашето 801-во училище, умеем да бъдем твърди. Всички сме единомдушни — тя погледна към редицата учители, д-р Рим, учителя Голден, младата Бегбулатова и останалите, които закимаха енергично, — че тук няма да има плач, няма да има буржоазен сантиментализъм. Всяка себична прищявка на заблуден млад човек е нищо в сравнение с великата саможертва на нашия съветски народ.

Тя тъкмо се канеше да освободи учениците да се върнат в класните стаи, когато вратите в дъното на гимнастическия салон се отвориха широко.

— С какво можем да ви помогнем, другари? — попита тя, усещайки, че гласът ѝ леко потрепва.

Децата се заобръщаха с ококорени от изненада очи и помещението се изпълни с шум от изпуснати чанти и скърцане на столове по дървения под. Отзад стояха трима мъже в спретнати сини костюми, чийто непоколебим и безстрашен вид беше познат на всички. В салона се възцари тишина, когато те тръгнаха по пътеката, като се вглеждаха в лицата на учениците. Накрая стигнаха до Влад Титоренко, който веднага се набиваше на очи с бялото си лице и дългата черна коса.

— Титоренко, Владимир? — попита един от мъжете.

Влад отвори уста и опита да каже „да“, но от гърлото му не излезе никакъв звук.

— Ела с нас!

Той не можеше да помръдне, така че мъжете го хванаха под мишниците и го извлякоха навън. Докато излизаха, един от тях се

обърна назад към учителите на платформата.

— Продължавайте, другарко директор — извика той и после групата се отдалечи по коридора, откъдето долитаха хлиповете на Титоренко.

Децата се втурнаха към прозорците и видяха как там, пред златните порти, напъхаха Влад в сива победа, която потегли с приплъзващи колела.

* * *

През обедната почивка в учителската стая цареше зловещо спокойствие. Старият д-р Нуделман дремеше в дълбокото кресло, но всички останали само се преструваха, че четат вестници и поправят тетрадки. Голден поглеждаше над ръба на томчето с разкази на Пушкин към Агрипина Бегбулатова, която, както винаги, запарваше чай в китайския чайник. Сполетялата ги трагедия и арестът на Влад тази сутрин ни най-малко не бяха отклонили мислите му от копринената кожа на бедрата ѝ и неустоимия вкус на възбудата ѝ по устните му, напротив, караха го да мисли още по-настойчиво за нея. Агрипина притежаваше върховната дарба да постига щастие в живота и нямаше нищо по-велико от неограничените ѝ способности да се отдава на удоволствието. Беня отдавна беше разбрал, че и в секса, както в живота, интелигентността и техниките нямат абсолютно никаква стойност; дарбата да изпитваш и даваш удоволствие бе всичко. Тя винаги казваше: „Ти си стар — Беня бе на четиридесет и седем години, — а аз съм млада, затова трябва скоро да се омъжа. Но когато се омъжа, ще продължаваш ли да ме любиш веднъж месечно?“.

Мракът отново го приближаваше. Той вече бе преживял непоносими страдания и знаеше, че трябва да се наслаждава на допира с чувствената наслада, докато има тази възможност. Ала всъщност не му трябваша извинения. Където и да отидеше, той се заплиташе в приятни флиртове и тъй като още от най-добрите си времена страдеше от еврейски фатализъм и хипохондрия — вярваше, че смъртта го дебне отвсякъде, — се възползваше с момчешки ентусиазъм от всяка предлагаща се възможност.

Чу, че някой тананика „Другарю Сталин, благодарим ти за...“, и се обърна към вратата, когато д-р Рим влезе. Той седна до масата и започна да заглажда смачканите страници на „Комсомолская правда“. После хвърли вестника настрани и каза:

— Другари и граждани, мога ли да помоля за вашето внимание. Трябва да ви кажа нещо.

„Нима? — помисли си Беня Голден. — По-добре не го казвай!“

— В светлината на ареста на нашия ученик предлагам да гласуваме — единодушно да покажем подкрепата си за нашата уважавана директорка, другарката Медведева, за начина, по който ръководи нашето 801-во училище „Йосиф Висарионович Сталин“.

Всички учители вдигнаха ръка в знак на съгласие.

Когато по-късно се размина в коридора с Агрипина, Голден ѝ пошушна:

— Единодушно гласуване на подкрепа, предложено от д-р Рим? Сега вече знаем, че директор Медведева е загазила.

И тя отговори, също шепнешком:

— След часовете, Беночка?

* * *

Същия следобед: бясно чуване по вратата на Сатинови. Когато Лека, прислужницата, отвори, Ирина Титоренко едва не падна в антрето и влетя право в ръцете на Тамара Сатинова. Тя плачеше истерично и като че ли бе тръгнала към кабинета на Херкулес Сатинов.

Тамара я спря, преди да нахълта през двойната стъклена врата, и я заведе в кухнята, сложи я да седне до масата и ѝ предложи грузински лакомства: също както еврейките, и грузинските домакини считат храната за най-доброто лекарство, когато те сполети нещастие. Бонбоните осигуриха известно затишие, но не задълго.

— След училище видях всички — захлипа Ирина. — Децата излязоха. Но не и моето. После директор Медведева ми каза. Влад е в ареста от девет часа сутринта. Никой не ми се обади по телефона. Никой не знае къде е, нито какво е направил. Никой нищо не знае. Какво да направя? Другарят Сталин обича децата. Другарят Сталин ще

оправи нещата. — Тя вече крещеше: — Тамара, трябва да се обади на другаря Сталин!

Тамара седна до нея.

— Обади ли се на съпруга си?

— Да, да, той е обезумял. Опитва да се свърже по телефона с другаря Берия, с когото и да било, но никой не приема обажданията му. Затова дойдох тук. Другарят Сатинов е началник на съпруга ми: никой не е по-близък от него с другаря Сталин. Другарят Сатинов ще говори с другаря Сталин, нали? Кажи, че ще говори!

Тамара подбираше внимателно думите си:

— Органите се намесват само когато имат сериозна причина, а сериозната причина в този случай е, че просто разследват смъртта на бедните Николаша Благов и Роза Шако. Това е. Твоят син ще им каже каквото знае и после ще го пуснат. Трябва да се успокоиш, Ирина.

— Не, не, те ще го бият. Той е много чувствителен и уязвим. Всички виждат това. Може да се самоубие. Те може да го убият.

— Не, това е изключено.

— Но те са способни на всичко. И двете го знаем. Трябва да говоря със съпруга ти. Знам, че е тук! Той трябва да се обади на другаря Сталин.

Тамара хвана двете ръце на Ирина и силно ги стисна.

— Стой тук. Тихо. Ще говоря със съпруга си още сега.

Докато го казваше, гласът ѝ почти пресекна. Този ден Херкулес бе отишъл сам да вземе децата. Възнамеряваше да го прави всеки ден, докато случаят не отшуми. Казал ѝ бе, че пред училището гъмжало заради новината за ареста на Влад и слуховете за странните игри на Николаша. Но нямало нищо особено страшно в това, че органите разпитват Влад. Смъртта на децата трябвало да бъде разследвана. А Влад бил най-близкият приятел на Николаша и Роза. Нямало причина за безпокойство.

— Херкулес? — каза тихо Тамара, почука на вратата и влезе.

— Работя, Тамара.

— Ирина Титоренко е тук. В истерия е. Тя иска твоята помощ, за да се обърне към... върховната власт.

Сатинов вдигна очи от книгата и поклати глава съвсем леко.

— Изведи я на разходка в двора и ѝ дай някои съвети. Кажи ѝ да вярва в съветското правосъдие. Това е всичко.

Тамара го целуна по темето и вече бързаше обратно към кухнята, когато видя Джордж и Марлен да надничат по коридора към Ирина Титоренко, която бършеше нос си.

— Какво става, мамо? — попита Джордж.

— Това майката на Влад ли е? — присъедини се и Марлен.

— Тихо! По стаите или баща ви ще има да ви каже нещо.

Момчетата мигом изчезнаха.

* * *

След няколко минути Тамара изведе Ирина Титоренко на двора. Льоша Бабанава и другите охранители стояха там и пушеха. Лелята на Молотов и бащата на члена на Политбюро Андреев, по къси панталони и мрежест потник, седяха на слънце и играеха шах. Те знаеха. Всички зашушукаха, когато видяха разстроената майка.

Щом се отдалечиха достатъчно, за да не ги чуват, Тамара сложи ръце на раменете на Ирина.

— Сега ме чуй — каза тя. — Знам, че това е обезпокоително. Но не бива да казваш нищо на никого. Дори не споменавай другаря Сталин. Изобщо не се опитвай да се обаждаш на него или на някой друг от ръководителите. Това само ще забави освобождаването на Влад. Органите ще ти съобщят къде се намира, когато са готови. Води по-малкото си дете на училище. Всички те наблюдават. Съпругът ми каза, че трябва да вярваш в съветското правосъдие. Разбираш ли ме?

Но когато Ирина си отиде, забеляза, че собствените ѝ ръце треперят.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

— Каква беше твоята роля в престъпния заговор за убийството на съучениците ви Николаша Благоев и Роза Шако?

— Заговор? Убийство? Не разбирам. — Беше рано на другата сутрин и Влад седеше в сива стая до гола маса, на която имаше само една лампа.

— Да започнем пак отначало. Името ти?

— Владимир Иванович Титоренко.

— Възраст?

— Седемнайсет години и шест месеца.

— Аз съм Павел Могилчук. Отдел за специални случаи. Министерство на държавната сигурност. Ясно ли е?

— Да.

— Хайде, Влад, престани да плачеш. — Могилчук му подаде носна кърпа.

Влад го погледна, видя кръглите му очила, започналата да се прошарва червеникава коса. Приличаше малко на учител.

— Знам, че последните два дни бяха тежки и си разтревожен, но искам да те успокоя.

— Но аз искам да видя майка си. Тя знае ли къде съм...?

— А ти знаеш ли къде си, Влад?

Романтичните къдрици на Влад бяха остригани, а без тях лицето му изглеждаше дълго и нещастно. Той поклати глава.

— Това е държавна тайна, момче, но аз ще ти кажа: ти си във вътрешния затвор Лубянка на площад „Дзержински“. Много ли се изплаши, когато се озова тук? — Влад кимна. — Страшничко е да те обработват тук, да те събличат, да те претърсват и да те фотографират. Но това е просто рутина. Как спа?

— Не ме оставиха да спя. Държаха лампата запалена, будеха ме, караха ме да слагам ръцете си върху завивките. Не можах да спя. Къде е майка ми?

Могилчук се наведе над масата и завъртя лампата, за да не свети в очите на Влад.

— Хайде, момче, покажи малко болшевишка твърдост! Ще ти задавам въпроси, а ти ще ми отговаряш най-изчерпателно. Не лъжи за нищо. Ако лъжеш, ще е лошо за теб. Ако казваш истината, скоро ще се прибереш у дома. Разбрахме ли се?

Влад кимна.

— Каква беше твоята роля в заговора за убийството на Николаша и Роза?

— Какъв заговор?

— Да започнем отначало, а? Иначе никога няма да се прибереш у дома.

Влад шумно пое дъх и погледна ръцете си.

— Николаша Благов имаше клуб и обичаше да играе на нещо, наречено „Играта“.

— Играта? Каква бе тя? Бели и червени? Казаци и татари? Футбол?

— Не, обличахме се в костюми.

— Значи е било театрална труппа?

— Да, правехме се на Пушкин...

— Продължавай — каза Могилчук. — Разбирам. Аз самият съм писател. Ние, руснаците, обичаме поезията, нали?

Влад кимна.

— Играехме ролите на действащи лица от „Онегин“.

— Какво по-нормално от това. — Могилчук разтвори длани. — Къде се срещахте? В училище ли?

— Не. Обикновено се срещахме в гробището на Воробьови гори.

— В гробището? Защо?

— Защото клубът беше таен.

— А този клуб имаше ли си име?

— Да, Клуб на фаталните романтици.

— И какво правехте на тези тайни срещи?

— Говорехме за романтика. За поезия.

— И политика?

— Не.

— Тук нещо се губи. Хайде, мисли! — Могилчук щракна с пръсти. — Как от разиграването на поетичен театър се е стигнало до застрелването на две деца?

Влад изхлипа високо и неочаквано.

— Просто не зная.

— Ти си бил заместник на Николаша в клуба, нали? Е, какво обсъждахте?

— Любовта. Смъртта. Николаша казваше, че ако не можеш да живееш с любов, е по-добре да умреш. Както Пушкин.

— Роза говореше ли за смъртта?

— Не.

— Би ли казал, че е вероятно да са се споразумели да извършат общо самоубийство?

— Не. Никога.

— Би ли казал, че е възможно Николаша да е убил Роза и след това да се е самоубил?

Влад скри лице в дланите си.

— Не зная.

— Онази вечер на Каменния мост — виждаше ли ги отблизо?

— Не.

— Лъжеш.

Вратата се отвори с трясък като че ли някой я беше ритнал, и в стаята влезе генерал-лейтенант от Държавна сигурност. Думата „наперен“ сякаш беше измислена за този мъж с вид на бик. Изглеждаше твърде напопан, твърде блестящ и твърде едър, за да е истински. На тлъстите му и космати като гъсеници пръсти бяха надянати внушителен брой пръстени със скъпоценни камъни. Бицепсите, да не говорим за краката му в брича с лампази, изглеждаха дебели колкото кръста му.

— Другарю Кобулов! — Могилчук скочи и застана мирно.

— Съжалявам, че прекъсвам вашия мил разговор. — Кобулов почти навря мургавата си месеста физиономия в лицето на Влад. Беше си сложил толкова силен одеколон, че очите се насълзяваха от него, миришеше на карамфилово масло. — Предупреждавам те, че ако ме лъжеш, може никога да не излезеш от тук. Все едно кои са родителите ти! — Той удари с юмрук по масата и Влад подскочи от страх.

— Значи Николаша застреля Роза?

— Щом казвате, може би. Да.

— Къде беше пистолетът?

— Изобщо не го видях.

Кобулов се обърна към Могилчук, завъртя очи и имитира Влад с глас на интелигентно момиче:

— Изобщо не видял пистолет! Накрая ще изплюеш камъчето. — Разроши косата му и се изсмя. — Могилчук, две думи!

* * *

Двамата офицери от МГБ излязоха навън. Генерал Богдан (Бика) Кобулов бе дясната ръка на Берия и полковник Могилчук, изпънат в синята си рубашка със сини пагони, побърза да запали цигарата му.

— Другарю полковник — каза Кобулов, — помниш ли заповедите на другаря Берия?

— Убийство. Заговор. Да се реши без оглед на ранг и заеман пост. Това бяха точните думи. — Могилчук замълча. — Но те са просто деца.

— Лигльо такъв! Размекваш се! В момента на масата на професор Шпигелглас в Кремльовка има две мъртви деца с огнестрелни рани. И то не просто кои да е деца. Чувал ли си за случая Лакоба в Грузия?

Могилчук се престори, че не е чувал.

— Е, аз имам известен опит в работата с деца — каза скромно Кобулов. Двамата с другаря Берия бяха убили абхазкия лидер Лакоба и след това бяха подложили невръстните му синове на неописуеми изтезания, но тъй като не било позволено те да бъдат екзекутирани, докато не навършат дванайсет години, ги оставили живи. Но в деня, в който момчетата празнували своя дванайсети рожден ден, Кобулов застрелял едното и пребил до смърт другото. — Другарят Сталин казва: „Революция не се прави с кадифени ръкавици“ — продължи той. — Но засега заповедта е да не се стига до крайности и аз нямам нищо против. Аз също не искам да причинявам болка на група деца.

— Тогава какво предлагате, другарю генерал? Трябва ли да изчакаме заключението на Шпигелглас?

— Шефът иска случаят да бъде решен час по-скоро, Могилчук. Очевидно е какво се е случило. Нека просто го приключим набързо и свършим малко истинска работа. — Кобулов дръпна от цигарата и после ритна вратата на стаята за разпити.

Влад се изплаши, скочи, събаряйки стола назад, и се сви в далечния ъгъл.

— Ей, я по-спокойно! Не се стряскай толкова. Хайде. Върни се на мястото си. — Кобулов придума Влад да седне отново на стола. — Кой още беше в този педерастко — минетчийски клуб за четене на поезия и Пушкинови дуели?

— О, боже! Изобщо не беше така, честна дума!

— Виж, просто изплюй имената и можеш да си вървиш вкъщи. Кой помогна на Николаша да планира убийството? Или го е направил сам?

* * *

Охранителят на Сатинов Льоша взе Джордж след футболния мач късно същата вечер. Щом се качи в колата, той попита нетърпеливо:

— Какво ново, Льоша?

— По случая със стрелбата ли? Още нищо. Китайците казват: никога не тревожи тревогата, докато тревогата не те разтревожи!

Джордж кимна.

— Ти как си, Льоша?

— Пържа се на жегата, синко. Е, целуна ли вече онова момиче?

— Той увеличи скоростта, проправяйки си път през трафика.

— Кое момиче?

— Минка Дорова, хлапе. Тя е твоето момиче, нали?

— Ами да, предполагам, обаче не съм я целувал.

— Ти женчо ли си, или мъж? — викна му Льоша. — Тя копнее за мъж от Грузия. Познава се по това как върти очи под онези дълги черни ресници. Време е да я целунеш. Трябва да я целунеш тази вечер. Иначе ще... обръсна половината си мустаци в знак на протест!

— Шегуваш се, Льоша.

— Не, кълна се. Всички ще питат: „Льоша, къде са ти бакенбардите?“, а аз ще им разказвам какъв женчо си. Покани я на разходка в парка „Соколники“. Нахрани я добре. При момичетата пълният стомах минава право между краката. Няма грешка! Като локомотив, когато нахвърляш в пещта въглища. Локомотивът изпуска

пара и парата — хоп! — надува свирката. Добави и няколко глътки коняк. Льоша ги разбира тези работи! А сега ѝ се обади.

Джордж се замисли. Льоша бе прав. Той наистина харесваше Минка. Сънуваше я. Сега или никога!

— Остави ме пред сградата на „Набережная“.

— Давай, момче!

Джордж, още във футболния екип на „Спартак“, проследи с поглед лимузината, която набра скорост по моста. Вдигна очи към осмия етаж в източното крило на модернистичния жилищен блок край Москва река. В апартамента на Дорови лампите светеха. Молеше се слушалката да не вдигне бащата на Минка, Невареното пиле — надяваше се той да е както винаги в сградата на Стария площад и да тормози хората си. Майка ѝ, д-р Дорова, навярно беше в кремълската клиника. А икономката им Людмила по това време би трябвало да приготвя вечеря за Сенка, Демян и неговата възхитителна Минка. Влезе в телефонната кабина на улицата, набра номера и пусна монетата.

— Слушам ви. — Ура! Беше гласът на Минка, тих като жужене на земна пчела.

— Какво ново? Обажда се Джордж. Родителите ми ме подлудяват заради... заради онова, което се случи. Как е при теб?

— И тук е същото. Татко казва, че клубът не бил болшевишки, а буржоазна ерес. Мисли, че всичко това е заговор. Но според мама това са глупости. Училището гъмжи от слухове! Нелепо е! Дали да не поканим Андрей и Серафима да се срещнем някъде? Аз се обадох на Андрей и му казах, че може...

Джордж изведнъж се изплаши. Щеше да се наложи Льоша да си обръсне половината мустаци. Смелост!

— Не, нека тази вечер да сме само двамата. Имаме да говорим за толкова много неща.

Мълчание. Дали се беше досетила?

— О, добре. На вечеря ли ме каниш?

Джордж вдигна палец. Хоп! Пълен стомах!

— Аз съм при телефона на „Набережная“. Гледам към твоя прозорец. Какво ще кажеш да се срещнем на обичайното място?

— Дай ми десет минути. По-добре да си облека някоя хубава рокля. До скоро!

Джордж се облегна на телефонната кабина и се приготви да чака. Още съвсем мъничко.

* * *

Минка се появи от фойето на сградата край реката в червена лятна рокля, в която знаеше, че изглежда добре. Но щом излезе във ветровитата вечер, двама мъже в костюми я хванаха за лактите така стремително, че още преди да успее да каже нещо, се озова седнала помежду им в купето на ръбеста газка, автомобила на бюрокрацията средно ниво.

— Какво става? Кой сте вие? — захленчи тя, когато колата се стрелна в нощта.

Мъжът на предната пасажерска седалка се обърна.

— Само няколко въпроса — каза той. — Ще се върнеш за любовната среща, преди да си се усетила.

* * *

Оттатък улицата момчето във футболния екип на „Спартак“, което стоеше до телефонната будка, бе видяло всичко това.

— Минка! О, не — извика Джордж и в този момент самият той почти бе вдигнат и вкаран в малка „емка“^[1]. Докато колата набираше скорост и прекосяваше моста, той непрекъснато си повтаряше: „Льоша ще трябва да си обръсне мустаците!“. След няколко минути си каза, че всичко това е само заради убийствата на моста. Нямаше какво да крие. Органите трябваше да разследват случая и той щеше да отговаря на всичките им въпроси.

Но ако беше толкова просто, защо се страхуваше? Защо футболната фланелка беше прогизнала от пот? И защо се тревожеше за Минка? Баща му положително щеше да го измъкне веднага. После си спомни, че го бе чул да казва на втората му майка: „При това положение ще трябва да ги водя на училище и да ги вземам всеки ден, докато това отшуми“. Джордж често ги бе чувал да си шушукат зад

вратата на банята и въпреки че не долавяше по-голямата част от разговорите им, те винаги завършваха с думите: „Не казвай нищо на никого! Продължавай да се държиш както обикновено“. Кръвта бучеше в ушите му. Това можеше да означава само едно: баща му нямаше да направи нищо.

* * *

Високо в своята комунална квартира Андрей планираше вечерта. Льоша идваше да го вземе и после двамата щяха да опитат да пресрещнат Джордж и приятелите му.

— Забавлявай се — каза майка му. — Но бъди предпазлив. Дръж си езика.

— Не бъди глупава, мамо! До скоро.

Но когато слезе долу, зад волана не седеше Льоша, а съвсем непознат мъж.

— Скачай вътре, момче — каза шофьорът. Ще те закараме при приятелите ти по-бързо, отколкото мислиш.

— Но това не е пътят за улица „Грановски“ — обади се след пет минути Андрей, когато колата навлезе в площад „Дзержински“, където сградите приличаха на огромни гранитни надгробни плочи.

— Не отиваш на улица „Грановски“ — отвърна шофьорът.

Андрей затвори за миг очи и изпита ужасяващото чувство, че пропада в бездънна пропаст.

— Не си изненадан, нали, момче? — попита шофьорът.

Андрей поклати глава. Не беше сигурен, че ще може да проговори, ако опита. Усещаше ставите на ръцете и краката си като направени от пихтия, кръвта си — студена като лед.

— Моята... — Не можа да го изрече.

— Майка ти ли? Ще се справи. В края на краищата е свикнала с това, нали?

* * *

Ресторант „Арагви“ същата вечер. Управителят Лонгиноз съпроводи София Цейтлин и неколцина нейни приятели от студията на „Мосфилм“ до любимата ѝ маса точно до оркестъра. Задържа китката ѝ секунда по-дълго от необходимото: знаеше нещо важно.

— Вървете на масата — извика тя на приятелите си. — Поръчайте ми коктейл.

Когато спря до Лонгиноз, той ѝ пошушна:

— Още пратени на почивка. Горе.

— Горе? Колко души? Кой? — попита тя, останала без дъх, почти допряла уста до ухото му с перлена облица.

— Един изтребител „Як“: Втори модел. Записан час за преглед при местните лекари в два часа.

Сърцето ѝ щеше да изхвъркне.

— О, боже. — Веднага бе разбрала кода му.

На почивка — арестувани. Горе — затворът Лубянка. Якове бяха изтребителите, произвеждани в Сатиновград. Следователно „Як“ означаваше Сатинов, а втори модел — втория син, Джордж. Местни лекари — д-р Дорова. Два часът — второто ѝ дете, Минка. София предполагаше, че Лонгиноз знае всичко това, защото прави тайни услуги на „отговорни работници“ от ЧК, които най-вероятно включват храна, момичета и информация. И бе в безопасност само ако информацията течеше еднопосочно.

Лонгиноз вдигна двете си ръце, сякаш за да ѝ каже: „Съжалявам, но това е установена практика“. Когато я заведе до масата, ѝ пошушна: „Един съвет, София. Стой настрана от това, скъпа!“.

Тази вечер София почти не докосна храната. Дали това нямаше да засегне и Серафима? Казваха, че тя е любимата актриса на Сталин и че той харесва сценариите на Константин. Не надценяваше ли своята популярност? Другарят Сатинов бе любимец на Сталин, ала това не бе помогнало на Джордж. Сталин бе понижил в чин собствения си син Василий и се беше отрекъл от другия, Яков, когато той бе пленен от германците. Поуката? Стрелбата щеше да бъде разследвана, без значение кой е замесен. И не можеше да не си спомни онези ужасни години в края на трийсетте, когато любимата ѝ племенница Сашенка изчезна заедно със съпруга и децата си, сякаш бе изтрита от лицето на земята.

Замисли се за собствения си живот: за любовните си истории, за военните филми, за своята буйна кръв, наследена от непоправимия ѝ баща, за слабостта си към онези авантюри, които правеха поносимо досадното ежедневие на тази заслужаваща си труда институция — брака. Ами ако арестуваха Серафима? Щеше ли да го понесе?

---

[1] Популярно название на автомобил ГАЗ-П-1. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

На другата сутрин в 8,15 ч. на паркинга на сградата „Грановски“ София Цейтлин се качваше на ролса заедно със Серафима, за да я придружи до училището.

— Защо трябваше да идваш? Мразя да идваш! — Серафима се намръщи. — Достатъчно неловко ми е да отивам с тази кола.

— Просто изпълнявам майчинските си задължения — отговори София, която очакваше с ужас сцените пред училищните порти. — Виж! Ето ги Сатинови!

Наблюдаваха Херкулес и Тамара Сатинови, докато се качиха в колата заедно с Марлен и Марико. Тамара изглеждаше ужасно. Имаше черни кръгове под очите, кожата ѝ сякаш беше опъната върху тесните скули — горката жена трябваше да преподава в класа, в който столът на доведения ѝ син бе вече празен.

Серафима погледна настоятелно майка си.

— Къде е Джордж? Мамо, ти знаеш нещо, нали?

София поздрави високо шофьора:

— Добро утро, Кравченко.

Изминаха пътя до училището в мълчание. Пред златните порти София различи с един поглед родителите на задържаните деца. Останалите вървяха твърде бързо, оглеждаха се, но се бояха от онова, което можеше да видят. Още чие дете бе изчезнало в пастта на органите? Трупащите се пред училището — преди толкова издокарани, толкова общителни — изведнъж бяха придобили вид на сковани от страх обречени хора.

София пресрещна Херкулес Сатинов, когато той си тръгваше, оставил Тамара да вземе децата със себе си.

— Херкулес — каза тя, — страхотни родители сме, щом като водим децата си толкова съвестно на училище!

— Дълг, това е моето второ име — отвърна Сатинов.

Семейство Титоренко минаха покрай тях и ги поздравиха.

— Да, другари, прекрасен ден, нали? — отговори Сатинов.

София се помъчи да си представи как ли се чувстват двамата Титоренко и си даде сметка, че видимата им топлина е смесица от солидарност и облекчение. Сега, когато Сатинови и Дорови бяха в същия къп, техният Влад вече не беше сам.

София се нареди на опашката да се ръкува с директор Медведева. Дорови бяха точно пред нея, с Демян и малкия Сенка, ала Минка я нямаше. Дашка беше без грим, черната ѝ коса бе опъната назад и свита на кок, но въпреки това изглеждаше чудесно в свободната блуза на цветя и имаше дързостта да бърбори безгрижно, като че ли нищо не се беше случило.

— Банкетът сякаш бе преди цяла вечност, нали? — каза София.

— Преди няколко други живота — отвърна Дашка, суетейки се около децата си. — Дали съм запомнила нещо от всичките тези учебници? Всеки ден нещата, които трябва да помня, стават все повече! Искат да организирам благотворителна викторина. Май са забравили, че имам и собствена работа, която трябва да върша. О, Демян, да не би да не съм сложила в чантата домашните ти по математика? Всичко е наред, върви! — Дашка обикновено само целуваше набързо Демян, но днес го прегърна.

— Пусни ме, мамо! — Седемнайсетгодишното момче се изтръгна от прегръдките ѝ. — Ти си като боа удушвачка.

— О, боже — въздъхна Дашка. — Пак сбърках.

— Мен можеш да ме целуваш колкото искаш, мамо — обади се Сенка. Той беше малко момче и следователно все още влюбено в майка си, затова затвори очи и се остави в ръцете ѝ с блажена усмивка — докато Генрих не дръпна жена си за рамото.

— Ще задушиш детето — каза той остро, по-блед и по-сбръчкан. — Казвал съм ти го и преди. Твърде много глезиш това момче. Ние, болшевиките, не правим така.

— Днес не мога да направя нищо както трябва. — Дашка повдигна рамене и се усмихна смело.

Дойде и техният ред да се ръкуват с директор Медведева.

— Другарю Доров! Доктор Дорова! Виждам, че днес не всички са налице. Летните настинки са най-тежки, нали, докторе?

— Да се надяваме, че няма да са заразни — съгласи се Дашка.

— О, мадам Цейтлин, добро утро. Тази сутрин всички родители са тук. Сигурно е заради слънчевото време.

Но София не я слушаше, гледаше след дъщеря си, която се отдалечаваше по училищния коридор, и си мислеше:

„Серафимочка е в безопасност. Засега.“

* * *

В стаята за разпити на Лубянка Кобулов се надвесил над масата да помирише гъстата коса на Минка.

— Дори миришеш сладко. Като мед. Какъв сапун използваш? Искам да кажа на дъщерите си да го използват и те. Добре ще им дойде съвет от малка принцеса като теб.

Минка се дръпнала от него, боеше се от този мъж като бик с многото пръстени по ръцете и толкова силен одеколон, че сякаш усещаш вкуса на смлян карамфил на езика си.

Нямаше представа кой друг е в затвора и бива разпитван.

В началото, докато нощес лежеше будна в пропитата с воня на почистващи препарати и урина килия, тя се тревожеше за Джордж. Дали я бе чакал? Дали не си бе помислил, че му е вързала тенекия? Но после разбра, че арестът ѝ е бил планиран. Или чекистите бяха подслушвали телефона на родителите ѝ, или Джордж я бе подмамил навън, за да я арестуват. Но той положително не би направил подобно нещо. Не и Джордж.

Призори, когато пазачите изнесоха кофата за изпражнения и после раздадоха воднистата каша и слабия чай с половин бучка захар, вълненията около срещата с Джордж сякаш бяха останали някъде много далеч назад във времето. Мислила бе и за родителите си. Дали знаеха къде е? Те също ѝ се струваха много далечни. Прекарала бе в Лубянка само няколко часа, но вече бе започнала да се превръща в различен човек.

Един от пазачите отвори прозорчето на вратата, което затворниците наричаха „окото на Юда“, после ключалката щракна и я подкараха по коридорите, нагоре по стълбището, надолу по метални стъпала. През тапицирана врата с много ключалки я въведоха в друга сграда без мирис на урина и препарати и после се озова в стаята, където беше сега, седнала пред голо бюро с една-единствена лампа. Малко по-късно вратата се отвори и този великан с генералски звезди

на пагоните и къдрава, намазана с брилянтин коса застана пред нея с ръце на хълбоците.

— Минка, помогни ми да свържа нещата — каза той. — Разкажи ми за Роза и Николаша.

— Те ходеха.

— Бяха гаджета? Спяха ли заедно?

— О, не, никой не прави такива неща. Но ходеха.

— Обичаха ли се?

Минка заби поглед в обувките си; все още беше с розовите сандали.

— Нещо такова — отвърна тя, чувствайки, че някак си ги предава.

Кобулов стана и излезе от стаята, затвори вратата с ритник, отиде с наперена стъпка до следващата врата и я отвори. Там седеше самичко друго от арестуваните деца.

Джордж сепнато вдигна очи.

— Момичето Роза Шако обичаше ли Николаша Благоев? — попита Кобулов. Джордж примигна насреща му, сякаш бе леко дезориентиран. Все още беше във футболния екип. „Ето едно момче, от което лъха на привилегии — отбеляза си Кобулов, — истинско царче.“

— Да.

— Как го обичаше? Като кученце? Или искаше да се омъжи за него?

— Беше истинска любов. Да. Държеше се с него толкова мило, толкова романтично.

— Не те питам за биографията ѝ. Това увлечение ли беше от нейна страна, или нещо истинско?

— Вероятно е искала да се омъжи за него, но...

— Просто отговаряй на въпросите. Тя го обичаше. Той я обичаше. Точка.

Погледът на Джордж трепна и Кобулов видя, че той се концентрира, че подбира внимателно думите.

— Ами...

— Добро момче. Тази Минка е истинска красавица. Тя ли е твоето момиче?

— Не.

— Целувал ли си я?

— Не.

— Спал ли си с нея?

— Не, разбира се. — Джордж вдигна ръце към лицето си, беше се изчервил.

— Ти какво, да не си женчо? — Кобулов се усмихна, наслаждавайки се на своята власт над момчето. — Виждаш ли? Знам всичко за теб! Льоша е мой стар приятел. О, да, преживели сме заедно някои моменти, вярвай ми.

Кобулов стана, блъсна вратата и отиде в следващата стая за разпити. Там неговият усърден помощник Могилчук разпитваше Андрей Курбски, който тъкмо казваше:

— Роза обожаваше Николаша. Би направила всичко за него.

— Той как се отнасяше с нея? — попита Кобулов, вземайки разпита в свои ръце.

— Крещеше й. Унижаваше я. Държеше се като истински грубиян. Искаше той да дърпа конците.

Кобулов попита Могилчук:

— Сътрудничи ли?

— Да, сътруднича — отговори Андрей.

— И добре правиш — каза Кобулов. — Защото ние знаем кой си, ти не си като останалите. С теб не е нужно да слагаме кадифени ръкавици, Курбски. Ти си син на враг на народа, който е пропълзъл в това училище, сред златната ни младеж. И това, което те питам сега, е дали ти си организирай убийствата?

Лицето на Андрей стана бяло като платно.

— Не!

— Ако излезе, че си свързан с тези убийства, за теб това ще означава най-тежката присъда: смърт. Девет грама в тила. — Обърна се към Могилчук. — Ти вярваш ли му, другарю полковник?

— Не съм сигурен, че му вярвам, другарю генерал — отвърна Могилчук.

— Аз също. Значи Роза и Николаша са били идеалните влюбени. Кажи ни какво се промени, Андрей.

— Не бих казал, че Николаша беше...

— Какво се промени? Какво го накара да я убие? Кажи ми или ще те смея на прах в лагерите.

Кобулов видя, че Андрей стисна ръцете си, за да не треперят.

— Струва ми се... Струва ми се това, че Николаша научи, че изпращат баща му в Мексико.

Кобулов плесна с ръце.

— Разбира се. Назначението. Николаша е щял да замине!

Той сграбчи хилавия Могилчук, избута го от стаята и го повлече по коридора. Перспективата случаят да бъде решен за броени часове караше ноздрите му да се раздуват.

Минка вдигна поглед, когато двамата мъже влязоха в нейната стая за разпити. Единият беше великанът с пръстените и къдравата коса, другият — полковникът с червеникавокафявата коса и очилата, достатъчно безличен, за да мине за счетоводител.

— Минка — каза великанът — Николаша кога научи за заминаването за Мексико?

— Вечерта преди Парада на победата.

— Радваше ли се? — попита безличният, като се надвеси над нея.

Тя изведнъж почувства, че ѝ се повдига.

— Не. Каза, че няма да се съгласи да замине.

— Чудесно! — каза великанът и плесна с ръце. — Другарю Могилчук, да изпушим по цигара!

* * *

Навън в коридора двамата мъже си говореха:

— Как мислите, другарю генерал? — С големци като Кобулов титлите и чиновете трябваше да се споменават при всяка възможност. — Близко ли сме, другарю генерал?

— Струваше си да ги приберем всичките — отвърна Кобулов. Потърка ръце. — Да вървим при Лаврентий Павлович Берия. Той ще е доволен от нас, нали?

ШЕСТА ГЛАВА

Доктор Дашка Дорова облече разсеяно бялата престилка, затвори вратата на своя кабинет на последния етаж на Кремльовка, кремълската клиника, и седна на плюшения диван.

Беше уютна стая, обзаведена с някогашен разкош: застъпващи се персийски килими, картини с горски пейзажи и вили от началото на века, поставка за чадъри в кафява кожа, два меки кожени фотьойла, диван. Вдясно имаше медицинска кушетка, оградена от бяла завеса.

Тя обикновено седеше зад старо бюро със зелена кожа отгоре и два бакелитови телефона на страничния плот. Портретът на Сталин — винаги ориентир за нивото на даден служител — беше със средни размери, не оригинален Герасимов и не с маслени бои, но сейфът ѝ беше голям, защото медицинските досиета на ръководителите бяха държавна тайна. „Стегни се, Дашка“, каза си тя. Напрежението от различните роли — майка, съпруга, лекар, министър — я задушаваше, меко казано. Идваше ѝ в повече и трябваше да пожертва нещо, колкото и ценно да бе то. Дори вкъщи трябваше да внимава. Генрих считаше, че партията и нейните „безстрашни рицари“, както наричаше тайните полицаи, са непогрешими. Имаше определен начин, по който болшевикът трябва да се държи, и той, като съвест на партията, като изпълнител на нейната воля, решаваше кое е правилно и кое не, защото другарят Сталин вярваше, че той знае. Генрих определяше всяка подробност в живота ѝ. Длъжен беше. Той бе болшевишки лидер и нищо — нито обзавеждането на дачата, нито готварските рецепти, нито правилата за децата им, — нищо не бе достатъчно маловажно, за да мине без неговото мнение. И това караше Дашка да се чувства защитена. Само любовта ѝ към модата беше останала някак си извън контрола на Генрих.

Но сега бе арестувана Минка, нейната възхитителна Минка. Външно Дашка изглеждаше слънчева и жизнерадостна личност, но вътрешно беше кълбо от емоции и притеснения. „Минка, скъпа, къде си? Добре ли си? — шепнеше тя. — Отговори на въпросите им и си ела вкъщи!“ Слава богу, че другите ѝ деца бяха в безопасност.

Тя, разбира се, обичаше безумно и четиримата, но Сенка, четвъртият, бебето, което беше родила на четиридесет години, последният, нейното миниатюрно копие с дълго лице, пълни устни, пръснати по нослето лунички и нейната мургава кожа, бе радостта на живота ѝ. Нищо друго, никаква амбиция, никое друго чувство, колкото и дълбоко да бе то, не беше по-важно от Сенка, нейния Малък професор!

Затвори очи. Зад тях думкаше тъпан. Слепоочията ѝ пулсираха. Поне Генрих да бе пожелал да поговори с нея, да бе нарушил поне малко своите правила, забрани и предписания. Както стояха нещата, тя се чувстваше свършено сама.

— Другарко доктор, имате среща след пет минути! — гръмна гласът на секретарката ѝ от интеркома на бюрото.

Дашка имаше два кабинета: единият бе в Министерството на народното здраве, другият тук, в Кремльовка — мястото, където „отговорните работници“ бяха лекувани от най-добрите специалисти. Когато започна да работи там, Кремльовка беше в самия Кремъл, но сега клиниката се помещаваше в нова сграда на „Грановски“, близо до сградата, където живееха мнозина от ръководителите.

Дъщеря на образовано еврейско семейство в Западна Украйна, Дашка беше завършила медицина в Одеса. След като бе работила години наред като кардиолог, тя бе назначена в Кремльовка, където стана доверен лекар на много от ръководителите. Повечето от тях страдаха от хипертония, атеросклероза и други заболявания, свързани с претоварването, мазната храна, стреса, липсата на движение, затлъстяването и алкохолизма.

Другарят Андреев: главоболие. Лечение: кокаин. Другарят Жданов: заболяване на сърцето и алкохолизъм. Лечение: пълна почивка и никакъв алкохол. Другарят Берия: наднормено тегло, прекалена употреба на алкохол. Лечение: вегетарианска диета.

После, в края на 1944 г., другарят Молотов я повика в Министерския съвет.

— Седнете, другарко Дорова — каза той със своя глас на работ.

На Дашка ѝ направи впечатление, че сферичната му глава с пенснето бе свързана с торса почти без наличието на врат.

— Позволете ми да мина направо на въпроса. Какво ще кажете да станете министър на народното здраве?

Дашка подскочи от изненада, направо беше изплашена.

— Аз съм лекар — възрази тя. — Работата ми като ръководител дори в Кремльовка не е идеална. Никога не съм работила в министерство.

— Другарят Сталин желае да започнете утре. — Молотов погледна надолу. На бюрото пред него имаше бележка, надраскана с червен молив. По време на кратката им среща тя успя да прочете какво беше написано:

Др. Молотов, министърът на здравеопазването
работи слабо. Махнете го и назначете кардиоложката от
Кремльовка. Й. Ст.

Другарят Сталин дори не беше запомнил името ѝ, но тя не се бе срещала никога с него. Не беше особено амбициозна и никога не се бе стремилa към подобно издигане, така че някой трябва да я бе препоръчал. Жданов или Берия?

Дашка бе човек с призвание, обожаваше медицината, обичаше да помага на хората и винаги бе искала да бъде лекар. Да, хубавите неща в живота ѝ доставяха удоволствие, особено модата (за предпочитане внос от Париж), но тя живееше за семейството си, по-точно за децата.

Сега, в 9:30 ч. сутринта, тя имаше среща, която при нормални обстоятелства не би я тревожила. Ала не можеше да спре да мисли за Минка и да се безпокои за другите си деца. Не беше спала, а най-лошото — че не бе в състояние да стори нищо, за да им помогне. Абсолютно нищо.

Познаваше ръководителите. Виждаше ги беше без ризи. Знаеше медицинските им тайни, а често и повече от това, защото болшевишката аристокрация чувстваше нужда да се доверява на лекаря си.

Очакваше следващия си пациент, несъмнено човек с власт, който можеше да уреди освобождаването на Минка. Но дори да молиш за специална помощ, бе против правилата.

Не, трябваше да се държи така, сякаш нейната скъпа Минка не беше на километър от нея, затворена в килия на вдъхващия най-голям

ужас затвор в Европа. Тя вдигна ръце към лицето си. Нямаше да си позволи да плаче. Не биваше!

Единият от телефоните на бюрото иззвъня и тя отърси беззвучните сълзи, които се стичаха по лицето ѝ, стана и вдигна слушалката.

— Другарко доктор, другарят ви чака.

Дашка се погледна в огледалото. Беше сложила малко туш на миглите си, за да прикрие умората в кестенявите си очи, черната ѝ коса бе опъната назад в строг кок, но изглеждаше прилично. Майка ѝ я бе учила: „Колкото по-голямо е предизвикателството, толкова по-добре трябва да изглеждаш“. Дашка знаеше, че е красива жена.

Опъна назад раменете, сложи стетоскопа на врата си, отвори вратата и пусна своята ослепителна усмивка.

— Заповядайте, другарю.

* * *

— Другарят Берия не е в кабинета си — каза секретарят, който отговаряше за натоварения график на Берия. — Моля, почакайте. — Той кимна на Кобулов да седне в далечния край на иначе празната приемна.

Кобулов изсумтя и намести внушителната си маса на кожения диван, примирявайки се, че трябва да чака.

След десетина минути бакелитовият телефон на бюрото иззвъня.

— Другарю Кобулов, на телефона е другарят Берия, иска да говори с вас — каза секретарят.

Кобулов нетърпеливо грабна слушалката.

— Лаврентий Павлович, решихме случая. Да, ще ви кажа. Приключихме го! Ами... — тук Кобулов се ухили тържествуващо на Могилчук, който още изпитваше страхопочитание към Берия. — Нещата стоят така: Николаша Благов обича Роза Шако; тя обича Николаша. Двамата искат да се оженят. Той е шибан дегенерат, който непрекъснато говори за смърт; тя е оклюмало префърцунено листче от роза, но той я обича до смърт. Буквално. Научава, че изпращат баща му в Мексико. Ще загуби Роза. Може би няма никога повече да я види. Затова я застрелва, а след това застрелва и себе си. Това е!

Тишина, с изключение на тихия глас, който долиташе от слушалката. Кобулов започна лека-полека да се изправя, докато накрая застана мирно.

— Да! Разбира се! Веднага идваме, Лаврентий Павлович.

Кобулов тресна слушалката. Имаше чувството, че сърцето му ще изхвъркне, ръцете му се потяха.

— Идиот такъв! — Той сграбчи Могилчук за лакътя и го повлече вън от приемната на Берия. В мига, в който излязоха в коридора, го удари с юмрук в лицето.

— Случаят далеч не е решен, а ти ме направи на глупак пред другаря Берия!

— Но аз... оох! — Могилчук отстъпи назад и опипа бузата си. Сталин препоръчваше да се управлява с твърда ръка. Такова бе болшевишкото управление. Но устната му кървеше.

— Пръстените ви ме порязаха!

— Искаш ли да те фрасна още веднъж в муцуната, женчо такъв? Хайде, побързай! — изрева Кобулов и тръгна към двора, където чакаха група шофьори.

Пакардът им се спусна от Кремъл, пое нагоре към „Горки“ и зави наляво по „Грановски“. Ала не спряха при сградата, където живееха Сатинови, а продължиха нататък.

В края на улицата колата отби наляво в паркинга на нова сграда без име. Минаха през два пропуска, където им махнаха да продължават. Кобулов и Могилчук, който държеше на устата си носна кърпичка, изскочиха навън и забързаха нагоре по стъпалата. Във фоайето на сградата, охранявано от четирима униформени с автомати и сини петлици на МГБ, пушеха медицински сестри и лекари в бели престилки.

В края на коридора ги очакваше полковник Надарая, началникът на охраната на Берия — нисък як мъж с руса коса и леко изпъкнали очи. Той разцелува Кобулов дружески, като другар по чашка, и каза на родния им грузински:

— Побързай, Бик. А кой е твоят рижав приятел с кървящата устна? Хайде. Той ви чака!

Един от хората на Надарая държеше вратата на асансьора отворена и ги покани да се качат, въпреки че отпред чакаха няколко

лекари и сестри. Спуснаха се две нива по-надолу и когато вратата се отвори, отстрани стояха на стража други двама охранители.

— Насам! — каза трети и ги преведе през коридор, облицован със сини плочки, и през две двойни летящи врати. Кобулов забеляза, че колкото по-навътре навлизаха в сградата, толкова по-студен ставаше въздухът, а миризмата на формалин и карболов сапун — по-остра. Накрая влязоха в мразовита зала с бели плочки и канали, вдълбани в бетонния под като в лаборатория. Срещу тях имаше цяла стена с метални врати.

— А, ето ви и вас, шерлокхолмсовци! Какво ви забави? Решаването на други случаи ли, дебел глупако? — Лаврентий Берия, облечен в кремаво лятно сако, грузинска риза на цветя с отворена яка и смачкани ленени панталони, беше застанал между две бели дисекционни маси. — Да не мислите, че нямам по-приятни неща за вършене? Жена ми замина за Гагра, а в дачата ме чака ново четиринайсетгодишно момиче.

— Извинявам се, Лаврентий Павлович — каза Кобулов, като се поклони леко.

— Другарят Сталин ще иска да му докладвам довечера. Но не бързай толкова много, Бик. Ето така допускаме грешки. Работата си иска нужното време. — Берия погледна Могилчук. — Какво се е случило с устната ти?

— Блъснах се във вратата.

Берия се засмя.

— Виждам отпечатъка от пръстените на Кобулов. Не обвинявай своите подчинени, Бик. Теорията беше твоя, нали? Професор Шпигелглас, къде сте?

— Тук! — чу се гъгнив глас с еврейски акцент. — Случаят е съвсем ясен, другари.

Берия отстъпи встрани, за да открие професор Шпигелглас, чиито ъгловати очила с огромни черни рамки смаляваха лицето му с нос като клюн. Той имаше бяла престилка и облак ситно къдрава бяла коса в тон с нея.

Професорът беше толкова дребен, че бе останал напълно скрит зад шкембестата фигура на Берия.

— Господа, имам да ви покажа нещо.

— Ако сте прав — каза Берия, — ще се върнете в топлата си лаборатория в шарашката^[1]. Сбъркате ли, ще влачите трупи в Арктика.

— А, няма такава опасност! — Професор Шпигелглас изглежда се радваше, че има толкова интересен случай. — Може ли да продължа? Е, да изкараме нашите млади нощни гости. Така ги наричаме тук — нощни гости.

Махна на млад мъж с хлътнали очи, който имаше вид на човек, прекарал твърде много време в компанията на мъртвите.

Асистентът отвори стоманените врати, за да издърпа отвътре метална платформа, на която лежеше бледото голо тяло на червенокос юноша. Когато платформата излезе навън, от нея се спуснаха крака с колелца, които позволиха на младия мъж с хлътналите очи да я избута до една от дисекционните маси. После я вдигна на масата с помощта на друг асистент.

— Да видим сега, господа.

На Кобулов му беше приятно да го наричат господин — професорът говореше така, сякаш революцията не се бе състояла и двамата с Берия бяха генерали от средите на аристокрацията.

— Кой са нашите нощни гости? Ах, да. Благов, Николаша. На осемнайсет години — каза професорът, четейки табелата.

На Кобулов му се струваше, че тялото е било разкрито: груби червени черти — подобни на железопътни линии върху карта от плът или на цип, направен от кожа, минаваха по линията на косата и надолу от шията през средата на гръдния кош до корема, откъдето се раздвояваха. Всичко бе чисто и спретнато — освен челюстта и устата. На тях цялото почистване на света не можеше да им върне първоначалния вид.

После асистентите отново отвориха стоманените врати. Този път на свободната маса беше положено голо женско тяло.

— Шако, Роза. Осемнайсетгодишна.

Берия подсвири през зъби.

— Жалко, че не сме се добрали до нея, докато е била жива, а, Бик?

— Не е моят тип — отвърна ухилено Кобулов. — Малко е крехка за мен.

Берия се обърна към професора.

— Започнете с момчето.

— Ах, да, Лаврентий Павлович. Ами, съвсем очевидно е, когато разгледаш раните. Момчето има рана от пряко попадение на куршум, изстрелян от военен пистолет „Маузер“. Един изстрел. — Той се надвесил над лицето на Николаша.

— Ето я входната рана в устата, куршумът е пръснал челюстта и е минал през мозъчната кухина, причинявайки фатални увреждания. — Той изви главата на момчето с пригладената назад червена коса. — А ето тук, отзад, е изходното отверстие. Смъртта е настъпила незабавно.

— А момичето? — попита Берия.

— Ах, да, момичето. — Той отиде при другата маса. — Тук на дясната гърда, господа, виждаме само един изстрел в сърцето. Много точен. Извадихме куршума. Ето го. Можете да си го задържите, генерале, като спомен от мен, ха-ха. Да, използван е стандартен военен пистолет. „Маузер“. Смъртта също е настъпила незабавно.

— Ето това е — каза Берия.

— Значи е застрелял нея и след това себе си? Както аз казах? — обади се Кобулов.

— Моля, обяснете на моя тъпоумен приятел, професоре — каза Берия.

— Добре, господа. Николаша Белов е убит от изстрел, произведен от около седем метра. Виждате раната. — Той се наведе толкова ниско над масата, че почти завря нос в разбитата уста. — Няма барутен нагар. Сега погледнете нейната рана. — Премести се до другата маса с изненадваща пъргавина. — Вижте! Тук почерняването по краищата на раната е съвсем очевидно. Изстрелът е точно в целта. Тя е тази, която е убила него и след това себе си. Обезобразила го е, но типично за женските самоубийства, е предпочела за себе си изстрел в сърцето. Жената обича подреден дом, нали? Лицето ѝ е непокътнато. Виждате, всичко е повече от ясно.

— Благодаря ви, професоре. — Берия погледна Кобулов и Могилчук и разтвори ръце.

— Обърнали сте всичко наопаки, идиоти такива. Спомнете си, че мъртвите са дъщеря на маршал и син на заместник-министър. Спомнете си чии деца сме арестували. Размърдайте се или ще се озовете в Колима да охранявате измета. Шефът губи търпение. — Той им обърна гръб, потривайки ръце. — Сега ме чака момиче, което е

толкова апетитно, че ти се иска да го схрускаш! Свежо като лятна ягода! А след това ще поиграя шашки с охраната.

Той излезе бързо от моргата, следван от полковник Надарая и другите мъже от охраната.

— Каква енергия има другарят Берия — промърмори Кобулов. — И какъв мозък. Всеки миг от всеки ден е организиран точно като швейцарски часовник. Редом с него ние сме пигмеи. Хайде, Могилчук, да се връщаме към нашите училищни игри.

---

[1] Шарашка или шараша, разпространено название на научноизследователското звено, създадено през 1939 г. от Берия, в което са работили изтъкнати учени, излежавали присъди в лагерите. През 1941 г. то е получило секретното название IV спецотдел на НКВД. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Тамара почти не бе говорила с Херкулес в апартамента им. Подслушваха ли ги? Той мислеше така. В колата не можеха да говорят заради охраната; нито пък пред училищните порти.

Затова, след като оставиха децата в училището, тя направи нещо съвсем необичайно. Каза му:

— Трябва да поговорим.

— Имаш ли време да повървиш с мен до Александровската градина? — попита Сатинов.

Тамара нямаше часове до десет и двамата поеха към Кремъл в мълчание. Този ден Херкулес не носеше униформа, а летен костюм с нахлупена над очите бяла мека шапка, и тя си помисли, че е много красив мъж.

Двама от охраната вървяха отпред, Льоша отзад, а колата бръмчеше на двайсетина метра зад тях. Лятната вихрушка от ефирни топови пухчета кръжеше наоколо. Млади войници, момиче в моряшка униформа, пенсионери с платнени шапки вървяха по улицата с притворени очи, обгърнати от нежния въздух. Тамара забелязваше как понякога искрата на разпознаването разтърсваше и будеше тези движещи се като сомнамбули членове на обществото. „Това не беше ли...?“ — питаха те придружаващите ги, когато се разминаваха със Сатинов.

„Само ако знаеха, че животът ни съвсем не е толкова лек, както изглежда“ — мислеше си Тамара.

След като се огледа, за да се увери, че никой не може да ги чуе, тя хвана съпруга си подръка. Копнееше да поговори с него още откакто Джордж бе изчезнал.

Обожаваше своя Херкулес. Като го сравняваха с онези недодялани, впиянчени ръководители с дебели, страдащи от депресия съпруги и разглезени неуравновесени деца, приятелките ѝ често казваха: „Ех, да имам мъж като Сатинов! Тамара, ти си голяма щастливка“. А тя им отвърщаше: „Да, прекрасен съпруг е, но ми се иска да разговаряше повече с мен...“.

Въпреки прекараните заедно години ѝ беше трудно да диша редом с неговата студенина, неговата сдържаност. Защо не я прегръщаше? Защо нямаше до себе си мъж, който да разговаря с нея, да ѝ разказва как е минал денят му? Същото бе и когато беше убит техният най-голям син Ваня. На нея ѝ идеше да крещи, да разкъсва дрехите си, а той като че ли просто някак си го преглътна. Понякога дори се питаше дали всъщност не е неразгадаем, а просто елементарен, или, още по-лошо, коравосърдечен? Веднъж се беше разплакал, но след това ѝ бе казал: „Цялата ни родина плаче, Тамрико. Ние не сме по-различни“. И се бе върнал на фронта, оставяйки я да утешава останалите деца. Сега синът му беше в затвора и въпреки това тя не можеше да стигне до него. Попита го:

— Херкулес, има ли някакви новини за Джордж?

— Нищо.

— Но ти... си го видял снощи? — Имаше предвид Сталин, разбира се.

— Да.

— Той каза ли нещо?

Сатинов поклати глава.

— Уморен е.

— Берия каза ли нещо?

— Не.

— Мразя този човек. Той е противен, Херкулес. Как можеш да работиш с него?

— Революцията се нуждае от хора като него. Той е най-способният ни болшевишки организатор, каквито и недостатъци да има.

— Той е изнасилвач, престъпник.

— Тамрико! — Сатинов въздъхна. — Да бъдем благодарни, че сега, както никога, съм в приятелски отношения с него.

— О, боже! — Значи Джордж беше в ръцете на Берия. Очите ѝ плувнаха в сълзи. — Не мога да спя, Херкулес, толкова се тревожа. Обикновено обичам работата си, но училището е като гнездо на оси. Поглеждам към мястото на Джордж. Андрей, Влад, Минка — всички отсъстват! И милата Роза. Доплаква ми се. Децата също не могат да се съсредоточат. Някои са ужасени, други се редят на опашка да предават приятелите си. Обстановката в учителската стая е... както през

трийсетте години. Д-р Рим крои нещо... — Тя се поколеба да сподели със съпруга си жалките интриги от учителската стая, ала не се сдържа и му разказа всичко.

— Колко познато — каза той след това с тънка усмивка. — Като Политбюро в миниатюра.

— Джордж страшно ми липсва, а дори не е мой син. Ти как приемаш всичко това?

— Не спя много. За пръв път нямам нищо против работното време на Сталин.

— Ти беше толкова силен, когато загина Ваня...

— Чуй ме, Тамрико — настойчиво каза Сатинов, — трябва да държиш линията. Особено в училище.

— Но Марио пита за Джордж, Марлен също.

— Трябва да им кажеш да не го правят. Джордж и приятелите му ще бъдат третираны добре и скоро ще се приберат у дома. Те са просто свидетели. Две деца са мъртви. Длъжни са да разследват. Да разберат какво се е случило. Това е.

— Тогава защо трябва да е така секретно?

— Болшевиките работят така.

— Но ти си един от най-силните мъже в страната, защо не можеш да поговориш с някого? Да разбереш кога ще се прибере Джордж?

— Сталин е категорично против каквото и да било протежиране.

„И това трябва да ме накара да се почувствам по-добре?“ — помисли си Тамара.

— Виж, ние изградихме ленинска държава, спечелихме войната. Когато сечеш дърва, хвърчат трески.

Не отново този проклет лозунг! Но тя кимна покорно.

Сатинов спря.

— Трябва да вървя.

Целуна я по челото и тя гледа след него, докато той не влезе в Кремъл през Спаските порти и се скри от очите ѝ. Мислеше си: „Понякога е много приятно да си омъжена за непреклонен герой; друг път е твърде мъчително, за да бъде описано с думи“.

* * *

Останал без дъх, Берия се просна до своето ново момиче, провисналите му сивкави мъжки гърди се люшкаха като камилски цицки. Какъв сеанс! После „вертушката“, специалният кремълски телефон, иззвъня. „Не може ли човек да получи поне минута спокойствие?“ — помисли си той и вдигна слушалката.

— Другарят Берия?

— На телефона.

— Другарят Сталин ви очаква — каза безизразният глас на Поскръобишев и връзката прекъсна.

Беше пет минути след полунощ, но в света на Сталин денят тъкмо започваше. Берия навлече набързо обичайните крещяща грузинска риза и широко сако, но после се обърна да погледне още веднъж четиринайсетгодишното голо момиче в леглото. Кожата на плоския му корем бе леко зачервена.

— Полковник Надарая ще те откара вкъщи — каза той нежно, като седна за момент на леглото до нея. Слава богу, беше успял да се избави от сифилиса, преди да открие това съкровище. Но трябваше да отслабне! Да лудуваш с момиче на тази възраст, бе уморително! Препоръка към другаря Берия: яжте повече салата! Ръката му наистина трепереше, когато помилва дългите ѝ коси, гърба надолу от кръста. — Но другарят Надарая първо ще ти покаже апартамента, който съм избрал за теб и за майка ти.

— О, Лаврентий, благодаря ти! Колко хубаво! Мама ще бъде много щастлива.

— Ще бъде — съгласи се той. Познаваше майка ѝ. Първо бе имал за любовница нея.

— Доволен си от мен, нали? — попита тя, мило намръщена.

— Да, да, доволен съм. До утре!

„Наистина я харесвам, много“ — мислеше си той, когато пакардът му влетя в Кремъл през Спаските порти и се насочи към Малкия ъгъл. Да, това съвършено момиче разтапяше сърцето на един от най-жестоките мъже на нашето хищническо време.

Берия се качи до втория етаж с асансьора, показва пропуска си на два екипа от охраната (дори за него не се правеше изключение) и забърза нататък по безкрайните коридори със сини килими, закрепени със забити в паркета месингови пръстени. Още два контролни поста и

накрая предаде нагана си на охраната пред кабинета на другаря Сталин.

До вратите имаше два големи глобуса. Двама министри и няколко генерали чакаха сковано в приемната, възрастни мъже, които държаха книгата си на коленете като изплашени ученици. „Много уместна аналогия“, помисли си Берия: учениците бяха едната от темите, които бе дошъл да обсъжда.

Ала вече не бе така впечатлен от великия Сталин. Видял бе неговите груби грешки през първите седмици на войната, ината му, паниката му, напразната гибел на милиони хора. Да, Сталин нямаше да спечели войната без негова помощ. Нима не разбираше, че той и органите бяха спасили държавата от разпадане? Берия виждаше себе си не само като чекист, но и като най-способния държавник в цялото ръководство. „Старият пияница не оценява моите способности — мислеше си той, — при все че сам се мисли за гений и не спира да се надува!“

— Шефът ще ви приеме веднага — каза Поскръобишев, пурпурното лице на когото блестеше, сякаш бе изгоряло от слънцето. Двамата мъже не се харесваха много. Поскръобишев беше раболепен писарушка, който ненавиждаше Берия и го обвиняваше за екзекутирането на любимата си млада съпруга през 1939 г., но продължаваше вярно да служи на Сталин. Разбира се, Берия не можеше да му каже, че макар той да бе представил на Сталин доказателствата за контактите на съпругата му с троцкистите, Сталин бе този, който бе разпоредил екзекуцията. Докато облеченият в рубашка и брич Поскръобишев го водеше по късия коридор между приемната и кабинета, Берия го попита тихо:

— Нощта добра ли е? — което означаваше: „Сталин в добро настроение ли е?“.

— Прекрасна лятна нощ — отвърна той, — да, в добро настроение е. Готви се да огледа своите нови униформи. Ето ги!

В приемната влязоха трима мускулести млади мъже, всичките спортисти, облечени в пищни кремави униформи със златна везба, които биха били съвсем на място в оперета на Офенбах. Единият носеше дори златна пелерина. След тях се тътреше Лернер, шивачът; сръчните му изцапани с бяло пръсти премятаха неспокойно кредата и сантиметъра.

— Много елегантно — подсмихна се Берия.

— Застанете ей там — нареди на младежите Поскръобишев. После вдигна единия от многобройните си телефони и каза: — Другарю Сталин, Лернер е тук. Униформите.

„Понякога животът е твърде абсурден“ — помисли си Берия, когато двойните врати се отвориха и Сталин влезе — лицето изопнато, прошарената коса, стърчаща нагоре и равна, сякаш отрязана с бръснач. Беше облечен в обикновена рубашка само с маршалските пагони и един-единствен орден „Ленин“ на нея.

— Кои са тези? — попита сърдито, гледайки към младежите. — Какво търсят тук тези пауни?

Тримата модели отдадоха чест. Лернер се поклони.

— Униформите на генералисимус за вашето одобрение, другарю Сталин — отговори Поскръобишев. — Лернер е дошъл да ви покаже по-дребните детайли.

Лернер, който бе започнал кариерата си като царски шивач, отново се поклони.

— Другарят Сталин ти е благодарен, Лернер — каза Сталин, винаги любезен с обслужващия персонал. Но на Берия и Поскръобишев изръмжа: — Чия беше тази идея? Твоя ли, Лаврентий? Е, не са подходящи за мен. На мен ми трябва нещо по-скромно. Лернер, нали не искаш да приличам на портиер или на капелмайстор? — Обърна се и се върна в кабинета си.

Берия изсъска на Лернер:

— Създавате модели за другаря Сталин, не за Херман Гьоринг. Започвайте отначало!

Лернер закърши ръце и се върна заднешком в приемната.

Когато Поскръобишев затвори вратата след него, Берия влезе в просторния кабинет на Сталин с надиплени бели транспаранти, които покриваха повечето прозорци. На далечната стена имаше портрети на Маркс и Ленин и посмъртна маска на последния. Средата на помещението беше заета от дълга маса с два-сет стола, пред всеки от които имаше бележник и подложка за писане. В далечния край бе разположено бюро със страничен плот за осемте бакелитови телефона и малка масичка под прав ъгъл, които оформяха буквата Т. На бюрото нямаше почти нищо, освен подложка за писане, пепелник с лула, в чашката на която димеше запалена цигара, и стъклена чаша с горещ

чай. Зад бюрото имаше висок сив сейф и малка врата, от която се появи Сталин с бутилка арменски коняк в ръката. Той седна зад бюрото, сипа две чаени лъжички коняк в чая, разбърка го и едва тогава вдигна очи да погледне Берия.

— Гамаджоба. — Той често говореше с него на грузински, когато бяха сами. — Какво имаш за мен?

— Имам да ти докладвам много неща, Йосиф Висарионович.

— Какви са плановете за пътуването до Германия?

Берия отвори кожената папка и извади от нея някакви документи. Дори след всичките тези години, след всичките им общи планове, победите им във войната и в строителството и техните малки тайни за „черната работа“ — убийствата и изтезанията, Сталин продължаваше да го третира като доверен слуга, специализиран в мръсните дела. Да, имало бе семейни почивки на Черно море — Сталин харесваше съпругата му Нина и се доверяваше на сина му Серго, но въпреки това Берия се чувстваше недооценен. Съвсем неотдавна, през януари, на една от вечерите в Ялта Сталин го бе представил на президента Рузвелт като „моят Химлер“. Точно в този момент Берия бе започнал да го ненавижда. Впиянчен фукльо! Къде щеше да бъде без него?

— Уговорено е срещите с американския президент и английския премиер да започнат на 17 юли.

— Аз ще пристигна последен — каза Сталин.

— Разбрано.

— Липсва ми Рузвелт. Този Труман не може да се мери с Рузвелт. Колкото до Чърчил, той ще ти бръкне в джоба, за да открадне копейка — да, дори копейка.

— В Берлин всичко е готово за теб. Пътят до Потсдам е 1923 км. За да се осигури надеждна охрана, 1515 оперативни работници от МВД и МГБ и 17 409 бойци от вътрешните войски са разположени, както следва: в Украйна — 6 човека на километър, в Полша — 10 човека на километър, в Германия — 15 човека на километър. По пътя ще патрулират 8 бронирани влака. Ще те пазят седем полка от МВД и 900 мъже от охраната. Вътрешна сигурност при Шести отдел ще работи в три концентрични кръга от 2041 човека и...

— Добре. — Сталин махна с ръка. Разпали отново лулата, като пуфкаше кълба дим и наблюдаваше през притворените очи, напомнящи влажни цепки, как те се издигат нагоре.

— Всичко е тук, в бележките — Берия му подаде няколко листа напечатан на машина текст.

— Не искам почетни стражи и духови оркестри, когато пристигна. Говоря сериозно. Уморен съм.

— Разбрано.

— Нещо повече за новото американско оръжие?

— Ядреното устройство. Агентите ни в английския Форин Офис съобщават, че почти е завършено. Възможно е Америка да го използва против японците. То има изненадваща поразяваща сила.

— Дръж ме в течение. Е, какво става с учениците?

— Имаме известен напредък...

— Някои от тях при теб ли са? — Берия знаеше, че „при теб“ означаваше в неговия затвор.

— Да, четирима. — И каза имената им.

— Един от синовете на Сатинов, а? На какво са си играли?

— Разследвахме и установихме, че момичето, дъщерята на маршал Шако, е застреляло сина на Благов Николаша.

— Ромео и Жулиета, а?

— Била е влюбена в него. Но той е бил луд по друго момиче, Серафима Ромашкина, нали се сещаш, дъщерята на актрисата.

— Така си и мислех. Обожавам триъгълниците.

— Бил си прав. Когато Роза Шако е разбрала, че изпращат посланик Благов зад граница и синът му отива с него, е откачила и го е гръмнала.

— И след това е застреляла себе си? — Самоубийството бе болна тема за Сталин: съпругата му Надя се беше застреляла. Дълго мълчание. — Надя сега щеше да е на четиридесет и пет. — Въздъхна и после се взе в ръце. Тишина. Само леко смръщване на възрастен мъж, който разпалва лулата си.

Берия чакаше. Знаеше, че Сталин размишлява над случая с децата. Нямаше никакво желание да разпитва хлапаци. Всичко това беше объркано и някак си твърде близко до собствения му любим син, който също беше възпитаник на 801-во училище. Изкушаваше се да каже: „Те са просто деца, да ги пуснем“. Но двамата знаеха по-добре от всички, че на света няма по-могъщо средство за манипулиране на хората от заплахата за децата им. И вдигна мътните си безцветни очи, за да срещне безпощадния поглед на Сталин.

— Каза, че са били в маскарадни костюми? — Усмивка на тигър.

— Точно така.

Сталин дръпна от лулата. Чакаше.

Берия разрови книжата и започна да чете от доклада на Кобулов.

— „И двете деца са членували в тайна група, наречена «Клуб на фаталните романтици». Избираеми членове. Тайни срещи в гробища. Вманиачаване на тема любов и смърт.“

— „Дракула“ ли са чели? — попита с недоумение Сталин.

— Пушкин.

— Поне са изучавали добра литература.

— Както сам забеляза, това е юношеска любовна история. Нищо ново под слънцето. Сега да освободим ли децата? — Берия веднага съжали за казаното.

— Знаеш ли какво са правили?

— Кобулов твърди, че са участвали в нещо, наречено „Играта“.

— А на Кобулов не му ли е минало през ума да разбере каква е била тази „Игра“? И откъде е взела пистолета Роза Шако? — Берия знаеше, че Сталин така и не бе простил на баджанака си, задето бе дал на жена му пистолета, с който се беше застреляла. — Има още какво да се прави по този случай.

Сталин се облегна назад и натисна бутона за звънеца отвън.

Поскръобишев влезе и застана изпънат, с вдигнат бележник и молив в ръката.

— Да, Йосиф Висарионович?

— Саша, нека поканим неколцина другари да гледат филм и да хапнат нещо. Обади се на другаря Сатинов и останалите от седморката.

Вече беше дванайсет и половина след полунощ.

От Владивосток на изток (където съветските войски се съсредоточаваха за атака срещу Япония) до Берлин на запад руснаците и хората от новите им васални държави спяха, но не и техните ръководители. В Москва министри, маршали и чекисти чакаха зад бюрата си другарят Сталин да напусне своя кабинет. Сега, след като другарят Сталин бе поканил седморката на вечеря, Поскръобишев щеше да съобщи на неколцина свои избрани приятели, че могат да се прибират по домовете си.

— По-късно зает ли си, другарю Берия?

— Диди машлоб, много благодаря — отвърна Берия на грузински. По-късно да е зает? Кой би посмял по-късно да е зает? Със сигурност не и той.

ОСМА ГЛАВА

В един часа след полунощ „окото на Юда“ се отвори с щракване. Джордж Сатинов за пръв път спеше нормално, защото бе сигурен, че разпитите са приключили. Разпитващите сякаш бяха останали доволни от отговорите му и след това той бе върнат в килията и му беше дадена храна. Сега изведнъж се изплаши, че не е свършило. Дрънкане на ключове, тропане на ботуши по бетонния под и в следващия момент изскърца ключалката.

— Обличай се. Веднага.

Чу, че се отварят още врати, и се запита кой друг от съучениците му е тук. Докато го водеха по коридора, разбра, че след него идва още един арестант. Влад ли беше? Или пък Минка? Молеше се Минка да е добре и никой от другите да не е в беда, нито Серафима, нито Андрей. Копнееше да се види с Минка, та тя да знае, че е наблизо и че не я е предал. Чудеше се дали е влюбен в нея. Как се разбира това?

Редици врати на килии, миризма на почистващи препарати и пот, метално стълбище.

— Гледай право пред себе си! Не говори! — каза единият от пазачите.

— Арестант, влизай в кабината — нареди другият и го натикаха в метална кутия, подобна на изправен ковчег. Вратата се затвори, изщрака ключалка. Останал без въздух, Джордж започна да се поти. Чу, че идва друг арестант по същия път, по който беше дошъл и той, и че на този арестант също бе заповядано: „Гледай право пред себе си! Не говори!“.

Чу стъпките по стъпалата, чу дишането на арестанта и реши, че това е Минка. За момент напрегна гласните си струни, готов да извика: „Минка? Ти ли си? Знам, че си тук!“. Но коридорът опустя, ковчегът беше отключен и той можеше отново да диша. Нагоре по стълбище и после надолу, още коридори и заключени врати. Когато го поведоха към стаите за разпит, той си спомни за гнева на баща си, който се беше заканил да удуши него и Марлен „със собствените си ръце“, ако

разбере, че имат нещо общо със стрелбата. А той имаше нещо общо. Какво щеше да каже баща му?

В стаята за разпити Джордж завари не само рижавия очилат Могилчук, но и великана Кобулов. И двамата бяха напрегнати, съсредоточени. Вече нямаше да има шегички.

— Почти сме готови да те пуснем да си вървиш — каза Могилчук. Вдигна чаша кафе и я сложи пред него. — За теб!

— Благодаря — каза Джордж. — Отпи от кафето. — Винаги ли работите нощем?

— Знаеш от баща си как се работи — отговори Могилчук.

— Е — поде Кобулов, окичените му с пръстени пръсти барабаняха по бюрото като хлебарки с диаманти на гърбовете, — кажи ни само какво представляваше Играта?

— Играта ли? — изненада се Джордж.

— Искаме подробностите — обясни Могилчук.

— Всъщност беше пантомима.

— Кой я ръководеше?

— Николаша и Влад.

— И сте носили маскарадни костюми?

— Да, но какво значение има? Това няма нищо общо със случилото се.

— Остави на нас да решаваме — каза Кобулов. — Продължавай.

* * *

Минка поклати глава.

— Аз никога не съм я приемала на сериозно. Мислех, че е абсурдна.

— Но за какво беше Играта, арестант Дорова? — попита Кобулов. Могилчук седеше до него и записваше.

— Беше пресъздаване.

— На какво?

— На литературата или на историята.

— Не ме разбираш, момиче, просто изплюй камъчето. Трябва да уточним това до разсъмване.

— Понякога беше смъртта на самия Пушкин. Пресъздавахме дуела, в който е бил убит...

* * *

— ... а понякога — продължи Влад в третата стая за разпити — беше дуелът от Пушкиновия „Онегин“.

— Кой решаваше — попита Могилчук.

— Николаша.

— После какво?

— Вземахме на заем костюмите и се събирахме на гробищата, където Николаша ръководеше нашите ритуали.

— Ритуали ли? — попита Кобулов, който по това време вече пушеше цигара след цигара, облегнат на стената.

— Рецитирахме разни неща.

— Какви неща? — Кобулов се надвеси над Влад, издишайки дим в лицето му.

— Плашите ме — каза Влад.

— Наистина ще те изплаша, ако не ни разкажеш всичко.

— Ами, най-напред... Николаша проверяваше кой присъства в неговата „Каdifена книга на любовта“ и казваше нещо от рода на „Другари романтици, събрали сме се, за да отпразнуваме победата на любовта над науката. Ако няма любов, по-добре да умрем млади!“.

Кобулов поклати глава и изкара целия дим от дробовете си с лепкава кашлица. — Това ми звучи като черна магия!

* * *

— И аз така си помислих — каза Андрей. — Аз ходих само веднъж в този таен клуб. Това ме разтревожи. Не беше съветско. Но никой не го вземаше на сериозно, освен Николаша, Влад и Роза.

— Тя декламираше ли с останалите?

— Да, и после каза: „Кой ще умре тази вечер?“.

— Това е съмнително. Продължавай, арестант Курбски — подкани го Кобулов.

— После Николаша реши кой ще играе Онегин и Ленски. Онегин убива Ленски в дуел.

— И после какво?

— Разиграхме дуела, четейки стиховете.

— И кои пистолети използвахте?

— Пистолетите за дуел от театъра.

— И пистолетите за дуел стреляха с халосни патрони?

— Да.

— Значи пистолетите не са били истински?

— Никога не съм виждал истински.

* * *

— Те си избираха пистолетите от кутията и после се отдалечаваха един от друг, като ги държаха вдигнати нагоре — каза Джордж.

— Като на истински дуел? — попита Могилчук, който за пръв път тази нощ изглеждаше заинтригуван.

— Да, понякога аз отговарях за броенето.

— Броенето на какво?

— На крачките в дуела. Аз трябваше да кажа: *Сега се приближете*^[1]. Онази вечер Николаша играеше Онегин, а Роза играеше Ленски и двамата тръгнаха един срещу друг в далечния край на моста. В костюмите си. Имаше много хора, но ние винаги следвахме точно стиховете.

— Какво се казваше в тях?

— Не мога да си ги спомня целите.

— По дяволите, арестант, не съм дошъл за урок по литература.

— Ленски... започна да се цели, но Онегин (тоест Николаша) беше по-бърз.

— Значи си видял пистолетите? — попита Кобулов.

* * *

— Да. Само пистолетите за дуел от театъра — каза Минка.
— И как изглеждаха те онази вечер?
— Както винаги. Ние не им обръщаме особено внимание, генерале.
— Какво правехте?
— Пиехме водка. И се смеехме. Джордж, Андрей, Серафима...
— Не гледахте ли?
— Мостът беше пълен с хора, така че непрекъснато губех от поглед Джордж, Роза и Андрей, ние мислехме, че всичко това е шега.
— Минка се разплака.

* * *

— Аз го вземах на сериозно — каза Влад. Разтърка очи, пръстите му подскачаха неконтролируемо и Кобулов разбра, че още е в шок. — Някои от останалите само се мотаеха наоколо и разваляха вечерта. Но Играта бе сериозен израз на почит към Пушкин. Николаша се ядосваше, когато другите се държаха несериозно.

— Концентрирай се, арестант Титоренко. Разкажи ни какво стана.

— Тъй като Роза бе Ленски, това означаваше, че тя трябваше да умре.

— Как се подготвихте за ролите си?

— Аз бях с костюм: сюртук, ботуши, тривърха шапка. Всеки, който играеше Ленски, в случая Роза, имаше приготвена фалшива кръв.

„Фалшива кръв“, записа си Могилчук.

— Те тръгнаха един към друг. Николаша натисна петлето надолу.

— Роза насочи ли пистолета?

— Да.

— Николаша насочи ли своя?

— Да, и изрецитира стиховете на Пушкин, които описват дуела: *Онегин гръмна пръв...*^[2]

— Не ми трябва проклетата ти поезия! — Кобулов удари по масата. — Просто разказвай нататък!

— Беше много драматично. Николаша трябваше да стреля и Роза трябваше да падне, докато ние рецитираме:

*... младия певец
го няма... вече е мъртвец.
Изви се буря, поразено
увехна цветето в зори,
в олтара огън не гори...*^[3]

Могилчук се наведе напред.
— Но той не е стрелял, нали?

* * *

— Не — каза Андрей. — Онегин трябва да убие Ленски. След това секундантът

*... слага сам смутен
в шейната си трупа студен
и от съдбовната поляна
към къщи го подкарва той.*^[4]

— Но това не се е случило?

— Не, защото някакъв пиян моряк непрекъснато се намесваше и на моста беше такава блъсканица, че повечето от нас се разпръснаха...

— Но Николаша и Роза продължаваха да държат пистолетите?

— Така мисля. Ние ги търсехме. Всички бяхме пили водка и се мотаехме из навалицата. Но аз не ги виждах, а после внезапно чух изстрелите. — Той сложи ръце на ушите си и погледна ужасено Кобулов. — Още ги чувам. Бум! Бум! Дори и сега!

* * *

— Това ли е била Играта? — Кобулов почеса къдравата си коса. Беше 4 часът сутринта и те правеха кратка почивка във от стайте за разпит. — Само това ли?

— Странни деца! — съгласи се Могилчук.

— И са загинали заради тази детинска пантомима. — Кобулов разтърка уморено лицето си. — Хайде, другарю. Преди да докладваме, трябва да изясним още нещо.

* * *

— Е, Джордж — каза Могилчук. — Почти свършихме. Но трябва да те попитам за оръжието на убийствата. Било е военен маузер и ние го намерихме на земята. Сега знаем кой кого е убил.

— Николаша е убил Роза, този негодник — отвърна ожесточено Джордж.

— Просто отговаряй на въпросите, момче. Николаша имаше ли пистолет?

Джордж се облегна назад.

— Нямам представа. Сигурен съм, че родителите му имаха пистолети в дома си.

— Аз също съм сигурен в това. Но да предположим, че не Николаша е стрелял с маузера. Да предположим, че е била Роза.

* * *

— Виждала ли си Роза с пистолет „Маузер“, арестант? — попита Кобулов Минка.

— Не. Николаша бе този, който бе вманиачен по оръжията и по смъртта.

— Тогава виждала ли си Николаша с пистолет?

— Да.

— Пистолет за дуели? — Минка закри лицето си с длани, за да помисли. Когато вдигна отново очи към него, Кобулов видя, че е толкова уморена, че дори не успява да фокусира погледа си.

— Не — каза тя бавно, — беше истински пистолет.

Кобулов се усмихна. Най-сетне стигаха донякъде.

— Откъде го бе взел?

Изведнъж Минка сякаш се разтревожи.

— Не зная.

— Ти как видя маузера?

— Наблюдавах Николаша преди Играта, когато извади от кутията пистолетите за дуел. Играта започваше. Той сложи истинския пистолет на тяхното място.

— Защо го е направил?

— Той казваше, че дуелът е фронтовата линия между обикновения живот и изключителната романтика. — По лицето на Минка отново рухнаха сълзи. — Той непрекъснато говореше такива неща.

* * *

— Не крий нищо от нас, Андрей — каза Могилчук. — Знаеш, че майка ти е съвсем сама. Тя се тревожи, Андрей. Ти си всичко, което ѝ е останало.

— Как се е добрал Николаша до този пистолет? — попита Кобулов.

— След вечерята в „Арагви“ на паркинга Николаша попита дали някой от нас има пистолет.

— Защо го е интересувало това?

Андрей сви рамене.

— Той непрекъснато говореше разни глупости. Казваше, че смъртта била за предпочитане пред всекидневието.

— И някой имаше ли пистолет?

Андрей се поколеба, прикова поглед в масата.

— Много ще ми е неприятно да видя майка ти на влаковете за Норилск — рече Могилчук. — Повечето хора така и не стигат до лагерите. Умират по пътя и когато влакът забави ход, другите затворници изхвърлят телата. Знаеше ли това, Андрей?

— Не. — Той трепереше.

— Мисли, Андрей — кой е по-важен за теб? Майка ти или онези богати деца?

Андрей изпъна гръб и погледна Могилчук право в очите.

— Николаша помоли Джордж, който каза, че няма пистолет. Но че охранителят на баща му има.

* * *

Кобулов седна до Влад Титоренко и го прегърна през раменете.

— Виждаш ли? Това може да бъде забавно. Е, Роза откъде взе пистолета?

— Роза ли? — Никога не съм я виждал с пистолет.

— Но си я видял да отваря кутията с пистолетите.

— Да. — Влад шепнеше.

— Която Роза е взела. Така се е добрала до пистолета — изрече бавно Кобулов.

* * *

— Но Роза обичаше Николаша — каза Джордж. — Тя никога не се е интересувала от оръжия. Никога не е убивала дори и муха.

Кобулов и Могилчук седяха срещу него.

— Остави на нас детективската работа, Джордж — каза Кобулов, като въртеше пръстените на ръцете си. Беше ранна утрин и хоризонтът бе озарен от светлина. Скоро щяха да го пипнат и тогава можеха да се приберат по домовете си.

— Преди всичко кой даде маузера на Николаша?

Трепване. Като първо захапване на рибата в другия край на кордата. Кобулов погледна Могилчук и забеляза подутата му челюст.

— Не зная.

Кобулов се наведе напред, подпрян на лакти, така че Джордж да чувства силата му, едва ли не да усеща вкуса на дъха му.

— Ти ли даде пистолета на Николаша, арестант?

Джордж се потеше. Самоувереността, привилегированото му положение, дори самата му воля за живот сякаш се бяха стопили. Той просто беше изплашен, изплашено момче със сериозни неприятности, и Кобулов беше доволен.

— Но вие казахте, че Роза е застреляла Николаша. Аз никога не съм ѝ давал пистолет. Кълна се!

— Знаем откъде Роза е взела пистолета. От кутията. И знаем как пистолетът е попаднал в кутията. Николаша го е сложил там. А как Николаша се е сдобил с него?

Джордж се преви на две и се разплака. Кобулов се наведе към него, за да нанесе последния удар.

— О, боже, баща ми ще ме убие!

— Забрави за баща си, Джордж. Не ни интересува кой е баща ти. Все едно ни е, дори да е и кралят на Англия. От Централния комитет ни е наредено да ви стриём на лагерен прах, ако трябва. Сега нека те попитам отново, даде ли...

— Да — изкрещя Джордж. — Аз дадох на Николаша онзи пистолет. Той ме помоли и аз не видях в това нищо особено. Баща ми има пистолет. Брат ми има пистолет. Половин Москва има пистолети, казах си. Той можеше да си вземе отвсякъде.

— Но не го е взел отвсякъде, нали, Джордж? Взел го е от теб.

Джордж кимна, лицето му беше подпухнало от плач.

— А ти откъде го взе? Да не би да си влязъл в кабинета на баща си и да си го взел оттам? Негов ли е маузерът, убил две деца?

Джордж седеше съвсем неподвижно, после се наведе през масата и повърна.

---

[1] Гл. 6/30. — Б.пр. ↑

[2] Гл. 6/30. — Б.пр. ↑

[3] Гл. 6/31. — Б.пр. ↑

[4] Гл. 6/35. — Б.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

От момента, когато по-рано същата нощ пристигна в Близката дача на Сталин, Сатинов не можеше да мисли за друго, освен за сина си.

Сталин, седмината ръководители и Поскръобишев седяха на дългата маса в мрачната трапезария с дървена облицовка на стените и тавана. Обсъждаха предстоящата война с императорска Япония, но единственото, за което мислеше Сатинов, бе какво ли прави Джордж. Спи ли? Или още го разпитват? Джордж, неговият безочлив син; неговият непокорен, неболшевишки син; да, неговият любим син.

— Може ли да влезем?

Валечка Истомина, жизнерадостната икономка на Сталин, и нейните помощнички, дебели жени в бели престилки като медицински сестри, вкараха количките с вечерята: грузинска гощавка с шиш кебап. Те наредиха блюдата на страничната маса, а Валечка отиде право при Сталин.

— Всичко е готово, Йосиф Висарионович — каза тя услужливо, с него се чувстваше съвсем като у дома си. — Точно както го харесвате!

— Благодаря, Валечка. Иди да си налееш чаша „Телави“. Заслужаваш го. — Сталин се отнасяше към икономката като към член на семейството и Сатинов почувства, че връзката им е по-близка, отколкото предполагаше някой.

— Хайде — Сталин вдигна ръце към Сатинов и останалите, — заповядайте!

Ръководителите го последваха до страничната маса.

— Всичко наред ли е, бичо? — Сталин стоеше точно до него, сипваше си бобена чорба и дробеше хляб в нея.

— Да, напълно — отвърна той, и си помисли: „Освен че синът ми е в затвора и ти много добре знаеш това“.

— Тамрико в добра форма ли е? Още ли преподава английски?

— Да, много е добре.

— Семейството? — Сталин го гледаше право в очите, предизвиквайки го да спомене Джордж, да помоли за снизхождение, да се застъпи за сина си и да наруши правилата, да покаже горчивина, която би хвърлила сянка върху цялото му семейство и би довела до пълното им унищожение.

„Отговаряй на въпросите без всякакво колебание, казваше си Сатинов. Не избягвай погледа му. Нямах какво да криеш от Сталин, дори и следа от обида.“

— Всичко е такова, каквото трябва да бъде — отговори той твърдо.

Лешниковите очи на Сталин не се откъсваха от него.

— Добре! Избери си какво ще вечеряш.

Сатинов си отдъхна. Спотаената студена жестокост на Сталин не спираше да го изпълва със страхопочитание.

След вечерята — тостове. Сталин се присмиваше на Берия, задето не е хапнал от шишовете.

— Още ли хрупаш тази трева? Ще се превърнеш в теле.

После подразни Маленков заради тройната му брадичка:

— Яж по-малко! Препоръчвам ти да правиш гимнастика заедно със Сатинов.

— Или да танцува? — предложи Никита Хрущов. Сатинов обърна внимание на собственото му късо и шишкаво тяло, на брадавиците по лицето му, конските зъби и безформения като чувал костюм. Истински селянин. — Другарят Сатинов не е ли специалист по лезгинката?

Сталин го погледна.

— Струва ми се, че ти беше големият ни танцьор, Никита.

— Аз ли? Аз едва ли мога да направя и две стъпки.

— Мисля, че трябва да видим как танцуваш, нали, другари — каза Сталин и очите му светнаха.

— Чувал съм, че Хрущов е най-добрият танцьор между нас! — извика Берия.

— Най-най-добрият! — подкрепи го Маленков.

Жданов изхълца. Беше мъртвешки блед. Той никога не участваше в подобни груби шеги. Беше сериозен човек.

— Покажи ни — нареди Сталин.

— Аз не мога... не бива... Не и след такъв банкет! — замънка притеснено Хрущов.

— Мисля, че ще оживееш — засмя се Сталин. — Другари, да гласуваме. Кой иска да види дали другарят Хрущов умее да танцува гопак?

Сатинов вдигна ръка. Берия, Поскръобишев, Жданов, Молотов.

— Единодушно! — обяви Сталин.

— Танцувай! — извика Берия, който вече бе започнал да пляска с ръце.

— Това е заповед на Политбюро! — шеговито добави Сталин.

Другите — всички, с изключение на Сталин — също започнаха да пляска в такт и да скандират: „Хрущов, танцувай! Хрущов, танцувай!“.

Хрущов погледна към Сталин, който сви рамене и разпери длани.

Хрущов стана, вдигна ръце, прилекна и започна да танцува гопак.

— Приличаш на крава върху лед! — Сталин отмери такта с почукване. — Изобщо нямаш чувство за ритъм, Никита. Сядай веднага.

Хрущов се тръшна на стола, пъхтейки.

Берия, който бе влязъл в ролята на тамада, вдигащият наздравниците на грузинска гощавка, предложи поредица тостове за танцьори — мъже и жени. Особено за жени.

Сталин прехвърли вниманието си върху Жданов.

— Ти си седиш тук много целомъдрено, като самия Исус Христос, обаче не пиеш много.

— Трябва да обърне една чашка за наказание — обади се Берия.

Сатинов знаеше, че той мрази Жданов, събеседника на Сталин в интелектуалните разговори, когото той бе избрал за свой наследник.

По лицето на Жданов се стичаха вадички пот и Сатинов виждаше, че не е добре.

— Кремльовка казва, че трябва да се въздържам. Сърцето ми не е наред — обясни той.

— Кремльовка ли? Лекарката? — попита Сталин.

— Доктор Дашка Дорова.

— Позволяваш да ти заповядва жена? Е, слушай своята лекарка — каза Сталин с усмивка. — Жените с идеи са като херинги! — Той мразеше независимите жени.

— Другарят Поскръобишев също не пие достатъчно — не мириясваше Берия.

— Вярно ли е, Саша? — попита Сталин.

— Пих. Не видяхте ли?

— Според правилата другарят Поскръобишев трябва да изпие за наказание тройна доза на екс! — каза Берия.

Сталин повдигна вежди и се усмихна. Берия напълни водна чаша с водка и Маленков, неговият съратник, я подаде на Поскръобишев, който се изправи. Пое си дъх и изпразни чашата на три глътки. Залюля се и лицето му пламна. Хълцавица разтърси тялото му и той хукна към френските прозорци, отвори ги и повърна в езерото с рибките отвън. Берия започна да се кикоти.

— Саша е най-упоритият човек, когото познавам — каза Сталин, като се мъчеше да сдържи смеха си. Но после изражението му внезапно се промени. — Мисля, че прекаляваш, Берия. Престани да тормозиш хората на моята маса. Това не ми е приятно. Разваляш атмосферата тук!

— Прав си — отвърна Берия. — Извинявам се.

— Иди да видиш дали той е добре.

Берия се надигна и последва Поскръобишев в здрача навън.

— Мисля, че е време за лягане. — Сталин стана, леко несигурен на краката си. Хвана се за рамката на вратата и излезе на терасата отпред.

Охранители в бели костюми стояха като статуи в обляната в светлина градина. Слънцето изгрываше над Москва. Останалите се затътриха след него на изтръпналите си от седене крака, очите им мътни, лицата бледи като чинии с каша. Сатинов си помисли, че никога не е виждал закуп толкова болнави на вид мъже на средна възраст извън болниците.

Обърна се назад и зърна Берия, който се напъваше да мъкне Поскръобишев по коридора от трапезарията.

— Изнесете телата! — извика Сталин.

Сатинов и Берия изведоха заедно Поскръобишев навън, извлякоха го покрай Сталин и надолу по стъпалата, натикаха го в

купето на колата му.

Докато се занимаваха с него, Берия хвана Сатинов за ръката, стисна я силно и пошушна толкова близо до ухото му, че го намокри със слюнката си:

— Джордж е добре. Децата ще се приберат вкъщи.

— Какво казваш? — извика Сталин.

— Казвам му, че Поскръобишев пак ще повърне — отвърна Берия.

— Фу! — промърмори дрезгаво Сталин.

На Сатинов му прималя от облекчение. Органите бяха разследвали стрелбата и толкова. Реши, че няма да мъмри повече Джордж. Момчето бе наказано достатъчно.

Беше прекрасен миг от лятното разсъмване в Русия. Пътят бе тънморав, небето — люляково, тук-там изпъстрено с розово. Ароматът на цветята бе сладък, от гората лъхаше остра миризма на смола. Паун в градината на Сталин издаваше висок вибриращ звук. Славей изпращаше нощта с последните си утринни трели. Сталин откъсна роза, помириша я със затворени очи и я подаде на Сатинов с думите:

— За Тамрико.

Сатинов разбра. Беше заради Джордж.

ДЕСЕТА ГЛАВА

В 7:20 ч. същата сутрин д-р Рим, заместник-директорът на 801-во училище, наричан от децата Бръмчилото, чакаше в склада на разсилния. Усещаше с цялото си същество, че е на път да направи разкритие. От известно време не бе имало писма от загадъчната Татяна, не и след стрелбата. Но той не мислеше за това. Мислеше за бележката, която му беше изпратена преди два дни.

Той беше в своята класна стая и се подготвяше за часа по комунистическа етика, когато забеляза плика, който се подаваше от неговия „Кратък курс по история на Комунистическата партия (болшевики)“. Когато го видя, сърцето му подскочи: надяваше се, че е поредното любовно писмо. Тези писма му вдъхваха желание за живот през последния срок. Рим отдавна се бе развел със съпругата си, партиен инструктор, с която се бе запознал на пионерски лагер в Крим, и оттогава не бе имал приятелка. Но нали и той имаше право на щастие, както всички останали? (Защо жените така обожаваха Беня Голден? Какво имаше у този упадъчен сладкодугмен женкар, което Рим не притежаваше? Не бяха ли чули, че е опетнен?) Усещането, че някой — убеден бе, че знае кой — го обича, бе укрепило разклатената му гордост. Съзнаваше, че връзката им е невъзможна, поне засега, но аурата на любовта му вдъхваше увереност, че ще успее да осъществи амбициите си.

Пликът бе надписан с детски почерк. Любовните писма на Татяна винаги бяха напечатани с главни букви. Но разочарованието му бързо премина. Училището бе подложено на изпитание, две деца бяха убити, още няколко бяха арестувани, всичките издънки на болшевишки величия. Освен това бе убеден, че некадърността на директор Медведева ще излезе наяве. Тя бе допуснала грешки, позволила бе ересите да плъзнат в училището като бацили. Рим я беше предупредил колко опасно е да наема Голден като учител и да позволява фракцията на „фаталните романтици“ да се отдава на буржоазна романтика. И правотата му беше доказана по възможно най-ужасния начин.

Единствено той можеше да изчисти училището от нейните неболшевишки, непатриотични грешки.

Отвори плика.

Трябва да говоря с авторитетен човек. Може ли да се срещнем пред склада на разсилния в 7:30 ч. сутринта?

Млад другар

Не се сдържа и запя своята любима песен „Тра-ла-ла Сталин...“.

Приливът на енергия, който почувства, му подсказваше, че тази бележка предизвестява настъпването на неговия миг.

И ето че сега чакаше в склада. Събудил се бе в четири часа сутринта, с разтуптяно сърце бе обикалял града от зори, пил беше кафе в хотел „Москва“, просто за да отбележи случая. Рим не беше участвал във войната (твърде стар и проблеми с тазобедрените стави), но копнееше да е разузнавач или командир. Познаваше хора от органите и те го ценяха. И сега бе единственият честен и бдителен комунист в училището, готов да изпълни дълга си. Колко беше часът? 7:40, а още никой не бе дошъл. Затворен в склада, започна да си тананика.

Вратата се отвори и той подскочи. Беше разсилният, таджик с прошарена коса в кафяв работен комбинезон.

— Какво правите тук? — попита той.

Рим не беше помислил как ще изглежда това. Важен учител като него да се спотайва в килер, пълен с белина и тоалетна хартия.

— Как смееш! — кресна му той. — Продължавай работата си! И нито дума на никого! Или ще се озовеш на първия влак за Таджикистан!

— Да, началник — каза разсилният и побърза да изчезне от там.

Пет минути по-късно Рим отвори вратата на склада да влезе малко въздух — и ето, малко мургаво момче приближаваше с предпазливи стъпки и гъвкава походка на нощно зверче, което е нащрек. Когато видя Рим, то замръзна на място.

„Скритите умения на разузнавач ми идват отвътре“, помисли си Рим, когато поведе момчето към своята класна стая. Затвори вратата, настани се на мястото си зад катедрата и посочи първия ред чинове. Момчето седна.

— Демян Доров, защo ми написа тази бележка?

Демян го гледаше ококорено, изглеждаше ужасен.

— Ако някой попита, можем да кажем, че съм ти давал уроци по стахановска поезия — каза по-меко Рим.

Демян кимна и се поотпусна, но продължаваше да мълчи.

— Какво имаш да ми кажеш? — попита отново Рим.

Демян поклати глава.

— Нищо, аз... аз просто се пошегувах.

„Мисли като чекист, като болшевик, каза си Рим. Анализирай своя информатор и неговото семейство. Ключът към загадката трябва да е някъде там.“

Дорови. Бащата Генрих беше председател на партийната контролна комисия, достоен за възхищение въдворител на дисциплината и морала; майката, онази хубавичка лекарка, министър на здравеопазването. Имаха четири деца. След сина в армията — дъщерята Минка, която приличаше на майка си, но не мислеше партийно, беше несериозна и нахална. Органите не бяха сгрешили, като я бяха прибрали. Малкият син Сенка бе умен, но отвратително разглезен от майка си. Така че Демян, който приличаше на баща си и се опитваше да му подражава като командир на пионерите в училището, беше притиснат между двамата любимци. Рим изведнъж изпита топли чувства към него. Демян също беше неоценен. Децата го наричаха Невестулката, но може би той също бе забелязал как отровата на буржоазния романтизъм прониква в това гнило училище...

Рим слезе от платформата и седна на съседния чин.

— Партията те забелязва и аз винаги съм знаел, че ще стигнеш далеч.

— Благодаря.

Рим видя, че момчето леко се изчерви.

— Струва ми се, че родителите ти не са ти отделяли достатъчно внимание. Твърде заети са със своята отговорна работа, или в случая с майка ти — с твоя по-малък брат, любимеца й. Прав ли съм?

Демян кимна едва забележимо.

— Мисля, че ако направиш нещо за партията, ще можем да променим това. Нека ти помогна. — Но Демян бе започнал отново да се върти неспокойно. — Имаш избор — промълви бавно Рим. — Или да ми разкажеш всичко и да станеш герой като Павлик Морозов, който

издал своите лоши родители, или, ако продължаваш да пазиш тайната и ние разберем, да погубиш семейството си. — Той замълча, за да даде време на думите да стигнат до съзнанието на момчето. — Кажи ми какво знаеш. Това интересува първите хора в партията. Хайде!

Очите на Демян примигнаха бързо. Рим сложи ръка на тесните му рамене.

— Знам на какви благородни дела си способен.

Накрая Демян неохотно бръкна в чантата си и я извади. Тетрадката с кадифени корици.

— Виждал съм тази тетрадка. Беше на Николаша. Откъде я взе? — попита Рим.

— Сенка я е намерил вечерта на стрелбата и я донесе вкъщи.

— Скри ли я?

— Под дюшека в стаята си.

— Трябва да я е взел направо пред очите на органите. Ти чете ли я?

— Не.

Рим не му повярва. Отвори тетрадка и за момент беше разочарован. „Кадифена книга на любовта“. Ученически драсканици. Но когато хвърли поглед на съдържанието — списък на имена, хронологически вписвания на срещи, странни ритуали — почувства, че държи в ръцете си цяло съкровище.

— Демян, ти направи нещо благородно за партията. Бъди сигурен, че това ще остане наша тайна. Постъпи правилно, като ми донесе тази тетрадка. Сега продължавай да изпълняваш всекидневните си задачи. И не казвай на никого за това.

Демян избяга, оставяйки го с тетрадка. Рим тръгна замислено към новата библиотека „Ленин“ и седна в едно от най-отдалечените книгохранилища. Не трябваше ли да покаже тетрадка на директор Медведева? Вероятно, но тя можеше да откаже да я придвижи по-нататък. Или пък да съобщи, че той се намесва в официално разследване. Медведева имаше основание да премълчи за тетрадка заради собствените си интереси. Освен това той бе секретар на училищното партийно бюро, а тя бе само негов обикновен член.

Нещо повече, ако решише да задържи тетрадка в училището, това щеше да остане училищен въпрос, а случаят несъмнено представляваше интерес за висшестоящите власти. Дали не трябваше

да я даде на бащата на Демян, Генрих Доров, председателя на Централната контролна комисия? При нормални обстоятелства — да, но неговата дъщеря Минка беше между разследваните и ролята на Демян в предаването на тетрадката можеше да повлияе върху преценката на другаря Доров.

Може би трябваше да предаде информацията лично на другаря Сатинов. Другарят Сатинов ще каже: „Другарю Рим, някой иска да се срещне с вас, да го чуе от вашите уста“, тогава вратата на кремълския кабинет ще се отвори и той ще застане пред великия Сталин, който седи зад бюрото с неизменната лула в ръката: „Другарю Рим, ще каже той, срещнахме се най-сетне. Толкова много съм слушал за вас!“. Не, не, съпругата на Сатинов беше учителка и синът му Джордж също бе арестуван.

Значи ясно. Трябваше лично да се заеме с това. С други думи, случаят бе за рицарите на революцията.

* * *

Сталин лежеше на дивана в облицования с дърво малък кабинет в Близката дача. Чувстваше се уморен, недоизтрезнял, кисел. Свечеряваше се. Апатично разтвори роман на Зола, после прочете сценарий за филма „Иван Грозни“. Не го хареса. Трябваше да се напише отново. Но от кого?

Почукване на вратата и онзи мек приспивен глас:

— Кафе за уморения мъж, когото никога не оставят на спокойствие!

Беше скъпата му икономка, Валечка Истомина. Тя му наля една чаша, точно както го обичаше — с две бучки захар. Сталин огледа кабинета. Всяка повърхност беше покрита с купища книги и литературни списания, каквито обичаше да чете. Но сега, облечен в любимата си стара рубашка (закърпена от Валечка на три места), с меки ботуши от ярешка кожа, безформени ленени панталони като на художник и цигара „Херцеговина флор“ в ръката, той се опита да събере енергия, да стане и да отиде в Кремъл. Скоро трябваше да замине на конференцията в Потсдам. Имаше ли сили за това?

Вертушката зазвъня. Беше Поскръбишев.

— Другарят Абакумов иска да ви види. Казва, че е излязло нещо ново.

Нещо ново. Сталин обичаше новите интриги в играта на сенките, наречена контраразузнаване. Това бе неговата естествена среда. Дори преди революцията, дори в нелегалност той се бе справял отлично с играта на агенти и двойни агенти, на пари в плик, изстрели в нощта, кинжали в гърба. Органите бяха единствената част от управлението на държавата, освен външната и военната политика, от която никога не би се отказал.

Отпред спря кола. Един от охранителите почука. Абакумов беше пристигнал.

Сталин стана. Коленете му поддаваха, виеше му се свят, зрението му бе размътено и чувстваше плашещо стягане в тила. Трябваше да се хване за бюрото, за да не загуби равновесие, но нареди:

— Поканете го да влезе.

Виктор Абакумов стоеше във вестибюла в генералската униформа и гледаше на другата страна. Сталин разбра, че очаква той да се появи от големия кабинет оттатък коридора. Винаги беше добре да държиш нащрек хората от службите по сигурността.

— Влизайте, другарю Абакумов.

— О. — Абакумов се обърна сепнато. — Добър ден, другарю Сталин.

Сталин го заведе в другия кабинет, където бе по-просторно. Кимна към един от диваните, а той седна зад бюрото и попита:

— Какво имате за мен? Как върви чистката и филтрацията на предателите в Балтика?

— Тази седмица арестувахме и депортирахме 30 000 естонци — каза Абакумов. Но съм дошъл във връзка с Детското дело.

— Значи пак си навирате зурлата в копанята на другаря Берия?

— Нямам такива намерения. — Абакумов знаеше, че Сталин е доволен, когато се намесва в министерствата, за които отговаря Берия. Министерството на държавната сигурност докладваше на Берия, но Абакумов, шеф на военното контраразузнаване СМЕРШ (Смърт на шпионите), докладваше направо на Сталин. И Сталин бе добавил името му към списъка за изпращане на документи по Детското дело.

— Благодаря за доверието, другарю Сталин.

— Но не мисля, че случаят е за теб. Младите хулигани скоро ще бъдат освободени. Мисля, че трябва да им простим.

— Тъкмо затова съм дошъл. Оперативните ми работници разкриха един аспект на случая, който е бил скрит от Централния комитет.

— Какъв аспект? — Ако имаше нещо, което Сталин мразеше, това бе да се крият от него важни неща.

— Политическият аспект.

— Продължавай.

— Другарят Кобулов докладва, че романтичният клуб на децата бил невинен. Но аз мисля, че е бил нещо по-сериозно от това. Много по-сериозно.

Сталин вече бе съвсем буден и се чувстваше много по-добре. Зрението му се избистри и болката в тила му премина.

— На какво точно се основава това ваше твърдение, другарю Абакумов?

— На това. — Абакумов отвори чантата си и извади нещо, което приличаше на ученическа тетрадка със залепено отпред и отзад червено кадифе.

— Не съм виждал такава, откакто подписвах домашните на Светлана — каза Сталин.

— Принадлежала е на Николаша Благоев, застреляното на моста момче.

— И откъде я взехте?

— Изглежда, че другарят Кобулов (Сталин знаеше, че когато Абакумов споменава Кобулов, той всъщност има предвид Берия) може умишлено да е пренебрегнал тази улика. Тя дойде при нас, защото другарят Кобулов (отново Берия) не е проявил интерес към нея.

— Какво имате предвид?

— Двамата чекисти, назначени от другаря Берия да разследват Детското дело, са били небрежни и с понижена бдителност. Допуснали са тази ключова улика да бъде отмъкната от местопрестъплението, очевидно за да бъде укрита от съветското правосъдие. Изключителните оперативни работници на СМЕРШ, които се занимават със събирането на информация, са я открили преди няколко часа с помощта на един информатор, учител в 801-во училище на име Рим, и аз веднага я нося на вас.

— Какво има в нея?

— Другарю Сталин, разрешете да приближа, за да ви покажа една страница, която, мисля, ще отговори на вашия въпрос.

Сталин вдигна своята почти женствена ръка и му махна да приближи до бюрото. Абакумов се поклони леко, докато му подаваше отворената на определена страница тетрадка. Сталин прочете на глас:

Заседание на Политбюро на Централния комитет на романтиците.

Дневен ред:

Избиране на министерски съвет

Аз, Николаша Благов, първи секретар на Политбюро на фаталните романтици, с втори секретари Влад Титоренко и Джордж Сатинов, предлагам посочените по-долу да бъдат избрани за министри в нашата нова държава...

Леко изненадан, Сталин остави тетрадката.

— Децата на Сатинов са намесени в това?

— Боя се, че е така — отвърна мрачно Абакумов. — Изглежда, че сме открили заговор срещу ръководството на страната.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Децата се прибираха у дома. Тамара Сатинова бе много щастлива. Тя извика от кухнята:

— Ти ли си, Льоша?

— Аз съм — отвърна Льоша Бабанава. Може ли да вляза?

— Влизай. Как си?

— Страхотно.

Лицето му грейна в усмивка, само мустаци и бели зъби на фона на опърлена от слънцето кожа. Льоша охраняваше Херкулес Сатинов още от времето, когато той беше в Тбилиси като първи секретар на Закавказката република. През двайсетте години бе станал свидетел как Херкулес се жени и как овдовява; охранявал го бе по време на походите за събиране на зърно в Украйна през годините на колективизацията; придружавал го бе на спокойните слънчеви ваканции със Сталин на Черно море, където се обядваше и вечеряше на открито и се пееха грузински песни; стоял бе неотлъчно до него, когато бе овдовял и се бе чувствал самотен; и след това, когато бе срещнал Тамара и се беше оженил за нея; помнеше времето на терора, когато приятелите на Херкулес бяха арестувани и изчезнаха; и в най-черния ден на 1941 г., когато войските бяха унищожени от нацистите, бе заминал заедно с него на фронта. Затова Тамара бе убедена, че той чака да види Джордж у дома с не по-малко нетърпение от останалите.

— Има ли някакви новини? — попита Льоша, поглеждайки часовника си.

— Не — каза Тамара. — Но сигурно няма да чакаме още дълго. Вече е пет следобед в края на краищата... — Херкулес беше сигурен, че Джордж ще се прибере скоро, а той винаги беше прав за тези неща.

В кухнята Лека приготвяше любимото ястие на Джордж, бьоф „Строганов“, а Марико беше отишла при своята приятелка Раиса, единственото друго момиче, което обичаше играта „училище за женски кученца“.

— Аз трябва да стоя тук, Льоша, в случай че телефонът звънне — каза Тамара. — Моля те, можеш ли да вземеш Марико? Тя е у

Болшакови. Съвсем близо е до площад „Пушкин“.

— Готово — Льоша знаеше къде живеят всички и откъде може да бъде набавено всяко нещо, както и всички тайни. Той тръгна и Тамара погледна часовника си за енти път.

* * *

От другата страна на Москва река, в сградата на „Набережная“, Дашка Дорова не поглеждаше часовника, защото Генрих ѝ беше казал, че бюрократията в МГБ винаги е по-бавна, отколкото можеш да очакваш, което означаваше, че обаждането най-вероятно ще дойде чак на сутринта. Още една нощ! На Минка тя сигурно щеше да се стори цяла вечност. Поне на Демян можеше да разчита — и си имаше своя Сенка!

— Я да те видя! — каза Дашка и плесна с ръце. Тя имаше навика да отмята глава, когато се смее. — Обърни се.

Дори по пижама, Сенка Доров изглеждаше от глава до пети като малък професор. Другите десетгодишни деца носеха розови пижами с мечета и зайчета, но тази на Сенка бе тъмносиня с червени биета от китайска коприна.

— Харесваш ли я, Сенка?

— Да, харесвам я, мамче. — Той закръжи около нея, отново и отново. — Толкова е елегантна, намирам, че мога да изнасям лекции с нея, не мислиш ли, мамче?

— О, толкова си сладък, скъпи! — извика Дашка, притегли го към себе си и го прегърна. — Ако ми направиш онази физиономия на детски филмов идол, ще трябва да те целуна.

Сенка впери големите си кафяви очи в далечината и наклони леко глава, знаейки много добре, че е неустоим, поне за нея.

Дашка обсипа лицето му с целувки. После той обви ръце около врата ѝ и я дръпна надолу да я целуне по бузите.

— Наистина те обичам много, мамче!

Дашка погледна малкия си син, дългите му мигли и трапчинката на брадичката. Зарови нос в косата му и вдъхна миризмата му. Момчетата миришеха по-силно от момичетата.

— Толкова си хубав, мой Малък професоре. И толкова оригинален. И такъв чаровник. Един ден някое момиче ще има голямото щастие да се омъжи за теб!

— Не искам да се женя за никоя друга, освен за теб! — каза той.

— Няма да искаш да стоиш при мен, когато започнеш да възмъжаваш, а аз стана сбръчкана бабичка.

— Мамо, ти винаги ще бъдеш най-красивата жена на света.

— Глупости. — Дашка се засмя. — Иска ми се да беше така.

— Защо си толкова весела, когато Минка още я няма?

— Не мога да ти кажа. — Но се усмихна.

— О-о, разбирам! — извика Сенка. — Минка си идва!

— Тихо — каза Дашка. — За тези неща не бива да се говори.

— Ала бе сигурна, че Минка ще се прибере у дома. Всичко говореше, че е права. На вечерята в „Арагви“ предишната вечер управителят Лонгиноз бе хванал ръцете ѝ и бе казал:

— Д-р Дорова, позволете да ви придружа до вашата маса.

— Вървял бе толкова близо до нея, че тя бе виждала туша на миглите му. — Някои от любимите ми гости страдат от простуда през последните няколко дни. Летни настинки. Но днес всички са по-добре и утре ще са напълно здрави.

— Утре ли?

— Утре. Ето я вашата маса. Приятна вечеря.

След ареста на Минка Дашка не се бе радвала нито на миг спокойствие. Дори нейната хирургия, която толкова много обичаше, не успяваше да я разсее. Тревожеше се всяка секунда: Минка спи ли? Има ли тоалетна в килията ѝ? Какво яде? Ами ако ѝ дойде мензисът, докато е там? Добре ли се държат с нея? „Моля ви, другарю Берия, или теб, който се занимаваш с нея там, който и да си ти, не прекършвайте любовта ѝ към живота.“ Дашка знаеше, че Генрих също страда, макар да ѝ бе прочел лекция за болшевишкото правосъдие. В пристъп на гняв тя му бе изкрещяла: „Искам си дъщерята обратно, Генрих! Ти можеш да си задържиш болшевишкото правосъдие!“. Но сега, когато Минка си идваше у дома, можеше да се порадва на семейството си, тоест да се порадва на своя Малък професор.

— Мамче! — Сенка бе хванал лицето ѝ между дланите си и я разтърсваше леко. — Ей, вие там на последните чинове, събудете се!

Тя си мечтаеше как ще отиде в Лубянка да прибере Минка. Утре. Кога щяха да се обадят? Как да го отпразнуват? „Ще й направя палачинки с конфитюр от ягоди, любимите й, и ако иска, ще й правя палачинки всеки ден“, реши тя.

— Мамче, знаеш ли, че онзи ден хванах Демян в моята стая да се рови в нещата ми. Ограбваше стаята ми!

Тя се отърси от мислите си и се върна към настоящето.

— Ограбваше я, така ли?

— Или можем да го наречем плячкосване. Или пък опортюнистично пиратско деяние?

— Хубави думи, професоре. Но Демян е твърде голям, за да играе с твоите играчки, скъпи. Сигурна съм, че не е взел нищо.

— Но е неприятно.

— Ще говоря с него, обещавам.

— Благодаря, мамче. — Още една целувка.

— Може ли да прескоча до съседите, за да заема една книга от бащата на Лулу Носенко? За домашното.

— Коя книга ще вземаш?

— „Музиката на Чайковски и либретата за неговите опери и балети“.

— Е, това е много необходимо четиво — усмихна се отстъпчиво Дашка. — Облечи си халат, който подхожда на пижамата, и върви. Татко ще си дойде всеки момент и тогава ще вечеряме. Побързай!

Дашка отиде в кухнята. Демян бе в стаята си. Слугинята Люда разбъркваше любимия на Генрих ароматен борш с повечко лют пипер. След няколко минути чу резето на вратата да се затваря. Генрих се беше прибрал.

Той я целуна и тя използва случая да му пошушне:

— Научих добри новини.

— Аз също — каза той. — Люда, налей и на двама ни по чаша вино.

Замаяна от вълнение, Дашка целуна съпруга си и дори Генрих нямаше как да не се усмихне.

Скоро вечерята беше готова.

— Демян! Сенка! — извика Генрих.

Демян дойде и седна на масата. Дашка забеляза мръсната коса и пъпчивото лице на сина си. През каква нацупена фаза минаваше само!

Той бе одрал кожата на баща си, за разлика от другите ѝ деца, които приличаха много на нея.

— Извикай Сенка — каза му тя.

— Той не е в стаята си.

— Да, отиде при съседите Носенко. Ще го повикаш ли?

Демян тръгна леко намусен, но се върна след миг.

— Взел е книгата преди десет минути.

Дашка погледна Генрих — и в този момент почувства, че стомахът ѝ пропада завинаги: през тялото ѝ, през пода, земята и вечността. После побягна от кухнята.

— Сенка! Сенка! — викаше тя, обикаляйки от стая в стая. Втурна се обратно в трапезарията, където Генрих и Демян продължаваха да седят безмълвно до масата.

— Но той беше още по пижама. Къде може да е? Сенка! Сенка! Генрих, какво става, по дяволите! Помогни ми да го намеря, за бога! Сенка!

* * *

За Джордж Сатинов денят бе дълъг и объркващ. Щом призна откъде е взел пистолета, разбра, че е сторил нещо ужасно. Всички в Лубянка изведнъж станаха много любезни към него и това го смути още повече. След закуска отново го отведоха на разпит, но Могилчук започна да му бърбори за футбол, а Кобулов само провря глава през вратата, сякаш за да му пожелае късмет. Когато го върнаха обратно в килията, той закрачи напред-назад. „Може би си отивам у дома“ — мислеше си в делириум от надежда. Обедът беше агнешки котлети с картофи, цяло пиршество, а не обичайната затворническа храна.

Но часовете се нижеха и не се случваше нищо. И когато наближи времето за вечеря, Джордж се изплаши. После пристигна храната: рядката овесена каша с плуващи отгоре две-три зрънца лой и миниатюрното квадратче хляб с масло. Никой не дойде да го вземе, за да получи нещата си и да бъде освободен. Падна нощ. Лампата остана запалена. Не можа да заспи, а когато започваше да задрямва, окото на Юда изщрака.

— Ръцете на главата. Събуди се!

Ключалката се отвори със скърцане и отново го поведоха по коридора към стаята за разпити.

— Никакви разговори или отиваш в карцера. Гледай право пред себе си!

Въведоха го в същата стая, но там го чакаше друг следовател.

— Седни, арестант Сатинов — каза мъжът, който имаше остро лице, плоски скули, а устата и челюстта му бяха издадени напред като кучешка муцуна. Арестант? Думите „арестант“ и „Сатинов“ изобщо не вървяха заедно. Сатинов обикновено се споменаваше заедно с „герой“ или „най-приближения до другаря Сталин“.

— Отговаряй на въпросите прямо и вярно. Не крий нищо от нас.

— Но аз ви казах всичко, което зная.

— На мен? На мен не си казвал нищо. Аз съм полковник Лихачов и започваме отначало, момче. Кога планирахте да завземете властта, арестант Сатинов?

— Моля ви, объркан съм. Аз съм ученик. Дори не се интересувам от политика. Оставям това на партията.

— Тук наглостта не се толерира, арестант. — Лихачов го удари през лицето с гърба на ръката си. В очите на Джордж засвяткаха звезди, устата го заболя.

— Какво правите?

— Не ми се прави на глупак, защото от теб ще остане само локва на пода.

Стомахът на Джордж се сви. Изведнъж се изплаши много.

— Участвал си в заговор за сваляне на съветската власт, убийство на членовете на Политбюро и издигане на ново правителство — заяви Лихачов.

— Искам да отговоря, но не разбирам. Аз съм напълно верен на другаря Сталин и съветското ръководство. Комсомолец съм.

— Каква е била твоята роля в проектоправителството на Николаша Благов?

— О, боже, това беше шега.

— Внимавай, арестант. Заговорът срещу съветската власт не е шега.

— Но това не беше заговор. Беше идиотската игра на Николаша.

— Това познато ли ти е?

— Да. Да, това е Каdifената книга на Николаша.

— Нека ти прочета нещо: „Днес аз, първият секретар на романтиците Николаша, ще се срещна с членовете на Централния комитет на романтиците, за да обсъдим назначаването на ново правителство“. Чел си това и си се съгласил с него, нали?

— Не!

— Обаче си го подписал. Виж, ето го твоя подпис.

— Не го вземах на сериозно. Мислех, че Николаша е луд и смешен. Всички мислехме така!

— Много си загазил, момче. Това е измяна.

— Ще ви кажа всичко, абсолютно всичко. Само питайте!

— Ти защо щеше да бъдеш министър на... — Лихачов погледна списъка на назначенията — спорта?

— Това показва, че не съм бил сериозен. Спортът не е важен. Казах, че ще го поема, защото съм по-добър във футбола, отколкото в литературата.

— Може да бъдеш разстрелян заради това, арестант.

— Аз съм на осемнайсет години. Моля ви! Не разбирам нищо от това.

— Чия беше идеята да се сформира антикомунистическо правителство?

— Идеята беше на Николаша. Всичко се правеше само от него.

Лихачов се изкашля.

— Така е удобно, тъй като той е мъртъв. Кой стоеше зад него? Забрави баща си. Забрави разглезените си приятели. Забрави „Арагви“. Сега си сам срещу всемогъщата съветска държава.

Джордж бе изтощен. Изтри лицето си, опита да се съсредоточи.

— Влад Титоренко беше най-добрият му приятел, но не вярвам Николаша да му е показвал изобщо тетрадката.

— Но ако някой е чел неговата тетрадка, този някой очевидно е одобрявал идеите, заговора, правителството му. Кой е бил този човек?

От шока главата на Джордж бе натежала като олово. Клепачите му падаха и му се искаше да се прозее.

— Съжалявам, толкова съм уморен...

— Концентрирай се, арестант. Ясно е, че някой друг е бил мозъкът зад тази измяна. Нека ти прочета това: „НВ одобри идеите ми“. Или тук: „НВ трябва да одобри правителството“.

— Не ставаше дума за политика. Никога не е ставало дума за политика. Ставаше дума за любов.

Лихачов удари Джордж в устата с юмрук и го запрати в другия край на стаята.

— Разполагаме с писмените доказателства от неговата тетрадка. И е съвсем очевидно, че НВ е сивият кардинал на неговия заговор. Кой е НВ?

* * *

— Арестантка Дорова; наказанието за заговор по член 158 е смърт. Участвала ли си в терористичен заговор? — попита полковник Комаров, приковал поглед в седящата срещу него Минка. Той имаше приятен глас и навика да прокарва пръсти през къдравата си светлокестенява коса.

— Не. — Минка затвори очи.

Дори не й бе минавало през ума, че Кобулов и Могилчук може да й липсват, но с всеки следващ въпрос стомахът й се бунтуваше все по-неудържимо. Бореше се с пристъпите на зашеметяващата я паника и си повтаряше, че не бива да губи здравия си разум.

— Тогава защо името ти е в списъка на правителството като министър на театъра?

— Но това е шега. Не си ли личи от названието на министерството?

— Ние считаме, че ти, Николаша Благоев и другите ви приятели сте били пионки в това престъпно съзаклятие. Някой стои зад всичко това. Някой важен човек.

— Не зная за кого говорите.

— Отговори на въпроса: кой стои в действителност зад този заговор за съставянето на ново правителство?

— Никой. — Минка усещаше сълзите, които се стичаха по лицето й.

— В тетрадката си Николаша казва, че НВ одобрява всичките му решения. Кой е този НВ?

„Концентрирай се — каза си Минка, — не признавай нищо и ще се измъкнеш от всичко това.“ Поклати глава.

Комаров запали цигара.

— Ела с мен, арестант Дорова — каза той и натисна бутона на масата.

Влязоха двама пазачи и я хванаха за лактите.

— Къде ме водите? Какво ще правите с мен?

— Ще ти покажем нещо, за да събереш мислите си.

Вкараха я в помещение със стъклена стена, през която се виждаше празна стая за разпити, също като онази, в която бяха разпитвали нея. Маса, лампа, два стола.

— Ти можеш да виждаш вътре, но теб никой не може да те види — каза Комаров. — Нито пък да те чуе.

Вратата на стаята за разпити се отвори и вътре влезе малко момче с разрошена коса и големи кафяви очи, облечено в синя копринена пижама с червени биета.

— Сенка! — извика тя и се хвърли срещу стъклото. — Сенка!

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

Андрей Курбски лежеше в килията си. Вече знаеше, че никога няма да избяга от проклятието на опетнената си биография; винаги щеше да си остане син на враг. Но имаше една утеха: чувстваше се по-близо до своя баща.

Неговият баща сигурно бе преминал през същата регистрация, през същите килии, може би дори и през тази. Погледна следите по стените: рисунки, думи, драскулки. Започна да чете имената, датите, посланията. Навярно авторите им бяха искали тъкмо това — някои от тях сигурно бяха загинали тук, някои сигурно бяха разстреляни в подземията и бяха написали тук своите имена, за да бъдат прочетени. Търсеше името на баща си и си представяше как и той ще бъде изпратен в някой от лагерите и как един ден ще открие баща си да сече дърва на някоя потънала в сняг горска поляна...

Нощта бе самотна. Някой крещеше; някой кашляше. Андрей бе уморен и много изплашен. Неизвестността бе най-лоша от всичко. Кого още бяха затворили в тези килии? Какво бяха казали другите? Какво бе безопасно да каже?

Тракане на ботуши отвън. Щракане на ключалки. Вратата се отвори и отново го поведоха към стаите за разпити, но този път там завари друг офицер. Един поглед към хлътналите очи и малките жълти зъби на полковник Лихачов му беше достатъчен, за да разбере, че случаят бе взел друг обрат.

— Арестант Курбски, ти си участвал в антипартиен заговор заедно с Николаша Благоев. — Лихачов извади тетрадка от кафявата папка — тетрадка, която Андрей познаваше много добре — и зачете: — „Ние, членуващите в Клуба на романтиците, вече не се интересуваме от глупости като колело на историята, диалектика, класова борба: чувствата на индивида са над всичко“. Какво мислиш за неговите възгледи?

— Те са анти ленински, антимарксистки: аз бях дълбоко възмутен. Като комунист аз ги отхвърлям. Николаша бе клоун, но все

пак опасен клоун. — За него бе облекчение да види тетрадката и да знае как да отговаря на тези въпроси.

— Но не си направил нищо по този въпрос?

— Направих...

— Не лъжи. Остави ме да продължа. „Серафима е назначена за министър на любовта. НВ трябва да одобри всички назначения. Да се срещна с НВ за инструкции.“

Андрей се помъчи да изправи гръб и да се съсредоточи.

— Вижте, не знам нищо за никакъв НВ, но аз се присъединих последен към Клуба на романтиците. Това наистина няма нищо общо с мен.

— Интересува ме този „министър на любовта“. Тук пише, че Серафима Ромашкина е била избрана от политбюро на този пост.

— Не знаех. — Андрей изобщо не искаше да говори за Серафима. „Не споменавай Серафима — каза си той. — Остани буден!“ — Николаша не можеше да бъде вземан на сериозно за нищо. Той беше неуравновесен.

Лихачов разлисти тетрадката.

— Дори да е така, тук той пише: „Министърът на любовта е над всички, защото любовта е над всичко, по-високо дори от генсека“.

Андрей изтръпна. Генсек бе съкращение от генерален секретар на партията и винаги бе имало само един генсек: самият Сталин. Това беше измяна. Лихачов се надвеси над масата и Андрей отново бе поразен от неговите кървясали жълти очи, които му напомняха на яйца с кръв в жълтъка. — Трябва да ми кажеш кой е НВ.

— Мисля, че НВ е плод на неговото въображение.

Лихачов удари с юмруци по масата.

— Не смей да насочваш разследването в погрешна посока. Ние сме сигурни, че ти, арестант Курбски, знаеш кой е НВ. И ще ни кажеш. Дори ако трябва да го изчегъртам с черпак от вътрешността на мъртвия ти череп.

* * *

Минка бе загубила всякаква представа за времето. Отново беше в своята стая за разпити и се опитваше да не изпада в паника. Ала не бе

очаквала да види своя малък брат тук и това я беше потресло, особено след като вече знаеше, че ако тя падне, ще повлече към гибел и Сенка, и родителите си. Затвори очи, представи си как застрелват нея и Сенка в тила. Какво да направи? Какво да каже?

— Сенка защо е тук? — попита тя. — Той е на десет години. Моля ви, умолявам ви, върнете го у дома. Майка ми сигурно е обезумяла.

— Кажи ни за тетрадката на Николаша Благов. Онази, която наричате „Каdifена книга на любовта“.

— Никога не съм знаела какво има в нея. Ако знаех, че той върши нещо толкова лошо, нещо срещу нашата велика съветска държава, щях да съобщя за него. Но се кълна: не знаех нищо за каквато и да било конспирация. Нищо.

— Кой е НВ?

Когато си помисли за Сенка, своето малко братче, стените сякаш се наклониха над нея. Какво беше НВ? НВ? Трябваше да им каже нещо, за да освободят Сенка, да освободят всички. НВ сигурно означаваше нещо. Може би трябваше да измисли някакъв код, да насочи вниманието на чекистите в друга посока, встрани от себе си и Сенка, Джордж и Серафима. Надяваше се, че след като такъв код не съществува, те няма да открият нищо и следователно от измислицата ѝ няма да има последствия. В главата ѝ вече назряваше една идея, оформяше се на върха на езика ѝ и опитният Комаров долови това.

— Кажи ми — подкани я той.

— Никога не съм чувала за НВ. Но може ли да направя едно предположение какво може да е? Дали НВ не е съкращение от Нов Вожд? Някой, за когото никой от нас не е знаел?

— Продължавай?

— Може би това е бил кандидатът на Николаша за нов лидер на романтиците? — подхвърли Минка.

— Значи потвърждаваш, че това е било конспирация? Защото може да има само един вожд — бащата на народите, ръководителят на съветската държава.

— Е, не. Това бе само едно предположение...

— Тук няма предположения, момиче. Има само факти. Ние ще открием така наречения нов вожд на този заговор.

— Аз само налучквах — каза Минка, отново загубила вяра в себе си.

— Лъжи ли ми пробутваш? Маска ли си си сложила?

— Не, разбира се, че не... изобщо не съм ви лъгала.

— Добре, тогава обясни ми това. Тук, в тетрадката, Николаша пише: „Серафима и НВ. НВ и Серафима. Среца за одобряване правителството на романтиците“. Какви са били отношенията на Серафима и Николаша?

— Не е имало никакви отношения. Тя дори не го харесваше.

— Значи ако Серафима не е имала връзка с Николаша, тогава с кого е била? — Комаров се облегна назад. — Била е с НВ, нали? НВ е любовникът на Серафима.

— Не! Тя нямаше любовник. Аз съм най-добрата ѝ приятелка и щях да зная, ако имаше.

Комаров разпери ръце и се изпъна като гмуркач, който скача в басейн, после прокара пръсти през бухналата си коса, която някак си не се връзваше с униформата, с работата му.

— Ще трябва пак да започнем отначало. Разкажи ми за Серафима и отношенията ѝ с НВ.

Минка почувства как потта започва да се процежда през кожата ѝ, челюстта ѝ се стегна, раменете ѝ се напрегнаха. Искала бе да защити Сенка и Серафима. Сега разбра, че когато бе видяла малкия си брат тук, бе загубила способността си да мисли трезво. За да го спаси, беше допуснала ужасна грешка, поставила бе Серафима в центъра на един заговор, който дори не бе съществувал.

И разбра, уви, твърде късно, че на този свят и най-лекото дихание има своите последствия.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Ще бъда честен, мадам Цейтлин, аз съм ваш обожател. Затова трябваше да дойда лично — каза Виктор Абакумов с дълбокия си баритон. — Обожавам киното. Гледам всичко. Разбира се, притежавам и някои от филмите на Гьобелс от Берлин. Имам око на филмов режисьор. Но вие във филма „Катюша“! Аз бих го нарекъл шедьовър. Сценарият на съпруга ви допринася за неговия успех, но вашето изпълнение...

Бе ранна утрин и Серафима чуваше какво говори Абакумов, докато приготвяше малка пътна чанта с най-необходимото под погледите на двама униформени чекисти, които вече бяха претърсили стаята ѝ и бяха взели някои книги и писма.

— Е, другарю Абакумов, засипвате ме с комплименти, но бих предпочела да се бяхме срещнали при други обстоятелства — казваше майка ѝ. Актьорският ѝ глас бе лишен от обичайната си убедителност, но Серафима бе благодарна и на това, че не беше изпаднала в истерия. Самата тя също се надяваше, че ако София се държи вежливо с чекистите, това може да ѝ помогне по някакъв начин.

— Това там филмов плакат ли е?

— Да. — Мълчание. — Искате ли го?

— Да, и бих желал да е с автограф. „На Виктор с любов!“ Да, това би впечатлило приятелите ми.

— Ласкаете ме, другарю генерал.

— Бих искал да поговоря с вас за филмовото изкуство.

— Аз също, но не може ли да разпитате Серафима тук? Наистина ли трябва да я арестувате?

— Може би ще се срещнем някой път по-нататък. Само вие и аз...

„Чекистът опитва да съблазни майка ми, помисли си Серафима, но нима всеки маршал или апаратчик не флиртува с нея, без да се съобразява с чувствата на бедния ми баща?“ Усети боцкане като от игли по всичките части на тялото си и си каза: „Това е страхът. Двама от приятелите ти загинаха; инцидентът трябва да бъде разследван;

затова другите ти приятели са в ареста. Няма от какво да се боиш!“. Ала когато разследваха, органите винаги откриваха и още нещо и тъкмо това „още нещо“ трябваше да се скрие на всяка цена.

Още облечена в ученическата си униформа, Серафима беше приключила с опаковането на вещите си. Четка за зъби. Пуловер. Пижама. Две книги. Хемингуей и Пушкин.

— Готова ли си? — попита единият от чекистите.

Серафима кимна. Искаше ѝ се събирането на оскъдния ѝ багаж никога да не свършва. Искаше ѝ се Абакумов вечно да разговаря с майка ѝ. Седна отново на леглото. Краката не я държаха. Скри лице в дланите си и заплака. Първото нещо, което почувства, когато се съвзе, бе, че майка ѝ беше при нея и я беше прегърнала.

— Хайде, хайде, Серафима, скоро ще си дойдеш пак у дома. Просто отговаряй на въпросите им... Не си единствената, така че не се притеснявай. Скъпа, толкова те обичам.

Но това само направи сбогуването още по-трудно. Майка ѝ полагаше големи усилия да се сдържа, но гласът ѝ изтъня и сега вече Серафима заплака така отчаяно, че краката ѝ се подкосиха. Искаше ѝ се баща ѝ също да беше вкъщи, но него го нямаше, заминал бе да отразява войната срещу Япония. Ала не беше само това; имаше и друго и то бе още по-лошо. Не можеше да се сбогува с мъжа, когото обичаше. Очаквала бе, че може да я арестуват. Усещала бе надвисналата над главата ѝ сянка още от деня на моста, защото знаеше (и винаги го бе знаела), че идеите на Николаша са налудничави. Беше напълно наясно, че членовете на Клуба на фаталните романтици са навързани един за друг като група алпинисти. И че ако един от тях полети в бездната, останалите ще го последват.

— Тя ще си дойде скоро — каза ведро Абакумов, сякаш я отвеждаше на екскурзия. — Ние говорим с всички деца и ще ги освободим много скоро. Това е просто формалност.

Абакумов стърчеше на вратата като паметник на съветската мъжественост. Серафима изтри очи и погледна нагоре към зализаната назад черна коса, към тежките вежди, генералската униформа с редовете медали и широките гърди на спортист. Той кръстоса ръце с отегчен вид и се облегна на рамката.

Водена от мисълта, че ако обичаш някого, можеш да изтърпиш всичко, Серафима успя най-сетне да се изправи. Бавно, непоносимо

бавно, майка ѝ я придружи до вратата и ѝ подаде чантата.

— Време е да вървим — каза безгрижно Абакумов. — Мадам Цейтлин, за мен беше чест. — Хвана ръката ѝ и я целуна. — Enchante^[1]!

Произнесе френската дума неправилно, но човешкият жест с целуването на ръка пречупи нещо у София Цейтлин.

— Моля ви, другарю генерал, моля ви... Непременно ли трябва да я отвеждате? Не е необходимо, тя не е сторила нищо. Тя е дете! Арестувайте мен вместо нея!

Чекистите застанаха от двете страни на Серафима, хванаха я за лактите и тримата заслизаха заедно по широкото стълбище на сградата „Грановски“, после отстъпиха встрани, когато Абакумов мина покрай тях с генералската фуражка на главата, тъмните очи под козирката вперени право напред и филмовия афиш под мишница.

* * *

— Качи се при мен, Серафима — каза Абакумов, като махна към отворената врата на колата, бял спортен „Фиат“, някогашна играчка на италиански генерал. — Малко момичета могат да устоят на поканата да се повозят на този автомобил.

Кремавата кожа изскърца, когато се настани на шофьорската седалка до нея.

— Обичам сам да го карам. — Той надяна шофьорските ръкавици и хвана покрития с бежова телешка кожа волан. — Ще ти бъде по-удобно, отколкото в черната камионетка. — Погледна към нея, но тя продължаваше да седи безмълвно на седалката до него.

Той премести лоста на първа скорост и изкара колата от двора на „Грановски“, следван от черната камионетка и газката с хората от охраната. Докато профучаваха по улиците, Абакумов забеляза, че Серафима плаче. „Мамка му, защо я возя в моята кола? — помисли си той. — Заради майка ѝ, разбира се.“ Разплаканите момичета бяха непоносима гледка дори и за мъж като него, за чието издигане бе послужила като смазка кръвта на мъже, жени и деца, които бе превърнал в пихтия със собствените си юмруци или бе ликвидирал с личното си оръжие, и на онези още стотици хиляди, с които никога не

се бе срещал, но чийто живот бе съсипал. Той потисна пристъпа на гняв, предизвикан от сълзите ѝ: не разбираше ли тази малка глупачка колко любезно се бе отнесъл към нея? Сега можеше да пътува в клетката на арестантската камионетка.

„А пък аз мислех, че е просто любовна история“, повтори си той думите на Сталин от предишния ден. Сталин намекваше, че Детското дело е сериозен заговор, който трябва да бъде разследван най-щателно. Е, той бе арестувал децата — дори десетгодишния Сенка Доров, — но това бяха синове и дъщери на видни личности. Трябваше да се пипа с кадифени ръкавици. Сталин се готвеше за Потсдамската конференция, но как всъщност очакваше да постъпи Абакумов с тях? Езикът на Сталин бе пълен с неразгадаеми кодове и езоповски иносказания и често дори самият Абакумов не успяваше да се ориентира в неговите скрити намерения. Нужна беше нова следа.

Охраната отвори високите железни порти на Малката Лубянка и колата влезе в двора. После портите се хлопнаха зад тях и двамата чекисти отвориха вратите на колата.

— Заведете я долу и я регистрирайте — каза Абакумов.

Той проследи с поглед Серафима Ромашкина, която слезе от колата му като в транс и като не знаеше накъде да тръгне, заоглежда високите стени, малките прозорци с решетки и редицата чакащи отстрани арестантски камионетки, така наречените „черни гарвани“. Сложи ръка на рамото ѝ и я побутна леко към двама мъже в дълги кафяви престилки като на асистенти в лаборатория.

— Натам. И не се тревожи, момиче. Докато се усетиш, ще си бъдеш отново вкъщи. Това е просто рутина. Знаеш го. Не плачи.

Вонята на почистващи препарати, урина и застояла пот накара носа му да се сбърчи, макар да я познаваше много добре. Видя лицето на Серафима, когато „затворническият парфюм“ я лъхна за първи път. Тя залитна леко на дългите си крака и той забеляза как страхът преминава през зелените ѝ очи. Е, арестантите трябваше да се страхуват и предназначението на този затвор бе да ги плаши, защото могъществото на рицарите на революцията трябваше да надхвърля представите на враговете, които биваха вкарвани тук, за да бъдат сломени. Но най-важното за него бе винаги да е на върха. Той винаги печелеше. Сталин му вярваше, а и сам вярваше твърдо, че му е отредено да бъде непобедим.

С малкото куфарче в ръка Серафима слезе по стълбището до преддверието на затвора и застана пред гишето. Лакировката му беше напукана, в замърсената повърхност се бяха образували две леки вдлъбнатини от лактите на хилядите и хиляди арестанти, докато са се навеждали напред, също както тази нова арестантка сега.

— Фамилия, собствено и бащино име, възраст? — каза жена в кафява престилка.

— Ромашкина, Серафима Константиновна. Осемнайсет.

„Тя е хубава, тази Серафима“ — помисли си Абакумов.

Но той желаше майката, филмовата звезда. Искаше му се да чуе какво още казва момичето, но думите бяха заглушени от блъскащи се врати, пристигащи автомобили, стържещи ключалки, изревани заповеди и от тракането на собствените му ботуши по стъпалата, изтрити от несигурните крака на все новите и нови арестанти, влизащи от десетилетия в този изгубен свят.

— Подпиши тук, арестант! — каза пазачът. — Влез през тази врата. Обиск!

Регистрационната секция работеше като часовник, Абакумов лично бе усъвършенствал отделните фази, които превръщаха свободния човек в затворник с номер: регистрация, предаване на личните вещи, обискиране, фотографиране. Нямаше значение кой си бил досега — полски княз, германски генерал, комунистически големец или дъщеря на филмова звезда — в това бе величието на съветската държава и партията.

„Аз съм пазителят на тази всемогъща държава, аз съм мечът на партията — мислеше си Абакумов — и мога да превърна всекиго в номер, в мазно петно на пода.“ Съжаляваше, че вижда това момиче вкарано в неговата машина, но то бе постъпило много неразумно.

Влезе навътре в гигантската сграда и тук вече бе тихо. Регистрационната секция бе останала далеч зад гърба му и вратите не се отваряха от мъже с ключове на колана. Сега ботушите му стъпваха по сини килими, поздравяваха го мъже с пагони и панталони с кантове. Секретарят му отвори вратата на кабинета и той му подхвърли няколко закачливи думи: гордееше се с приятелското си отношение към подчинените.

Стая с дървена ламперия. Персийски килими, шест телефона (плюс кремълската „вертушка“), голям сейф, маслен портрет на

Сталин. Началникът на СМЕРШ полегна на дивана за малко, кръстоса крака и се загледа със задоволство в излъсканите си ботуши.

Довечера, след като прочете докладите за разпитите на децата, дали да не отиде на мача на „Динамо“? Или да потанцува? Гордееше се със своя прякор в танцовия салон „Дзержински“, където джазбендът на МВД изпълняваше нови парчета: Витя фокстротчика. Или пък да иде на театър? През антрактите дори понякога си бърбеше с обикновените хора.

„Такъв човек съм аз — помисли си, — за разлика от Берия, имам и други интереси, освен секса и властта.“ Учил се бе как да работи от Берия, но сега двамата с него бяха почти равни. И Берия го мразеше.

Поздравяваше се, задето беше отмъкнал Детското дело от Берия, но успехът покачваше мизата.

Зумерът на бюрото му се включи и той извика:

— Кажи им да влизат.

Бяха двамата водещи разпитите, Комаров и Лихачов, които отдадоха чест, изпънати в стойка мирно.

— Свободно! Седнете. — Махна им от дивана и те се настаниха на кожените фотьойли. — Другари, преди да се заемем с нашата нова арестантка, искам тази нощ да обработите останалите хлапаци. До утре трябва да имаме имена.

Те си тръгнаха и продължаващият да лежи на дивана Абакумов затвори очи. Серафима Ромашкина бе ключът към загадката. Имаше ли тя таен живот? Шефът на военното контраразузнаване се усмихна. Той знаеше всичко за тайния живот на хората. Всеки имаше таен живот.

---

[1] Очарован съм (фр.). — Б.пр. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Сенка Доров бе първият, който бе извикан на разпит този ден. Макар да бе само на десет години и дребен за възрастта си, той бе прекарал нощта в килия за възрастни. Сенка не можеше да бъде разстрелян, защото до навършването на дванайсет години му оставаше повече от година, но ако правилата бяха променени...

Всяка втора секунда той си шепнеше: „Мамо, къде си? Обичам те! Аз съм тук! Моля те, ела и ме намери! Страх ме е! Знаеш ли къде съм?“.

Тези думи го крепяха от предишната вечер, когато у дома (светло място, което сега му се струваше много далечно) беше пробвал новата си копринена пижама, морскосиня с червени биета, произведена в Китай специално за него. Майка му бе във възторг от пижамата, дори изръкопляска, когато го видя с нея, и не можеше да спре да го целува. Тя винаги отмяташе глава, когато се смееше, и издаваше високи звуци, сякаш пееше. Въпреки че беше толкова заета като министър и лекар, тя всеки ден водеше него, Демян и Минка на училище и често ги вземаше след часовете. „Мисля, че съм неин любимец, макар да казва, че обича еднакво и четирима ни — каза си той. — Целува ме повече от останалите, особено от Демян. Да, те са по-големи, но въпреки това тя казва, че съм неустоим! Тя е най-красивата майка на света и когато порасна, може да се ожения за нея. (Но тя е омъжена за татко, разбира се. Той често е сърдит и намръщен, така че едва ли ще има нещо против. Дали ще ми я отстъпи?)“

Предишната вечер бе решил да заеме една книга от съседите, затова бе излязъл на площадката и бе слязъл по стълбите, все още облечен в своята невероятно елегантна пижама и халат в червено и синьо, в тон с нея — Минка казваше, че е конте. Това лошо ли беше? Отговаряше й, че е просто издокаран академик.

Почука на вратата на съседите и вратата отвори неговата приятелка Лулу. Майка й стоеше зад нея.

— Здравей, Малък професоре — каза майката на Лулу.

— Може ли да ми заемете книгата „Музика, хореография и либрета в оперите и балетите на Чайковски“?

— Родителите ти ли ще я четат?

— Не, аз ще се образовам — каза сериозно Сенка.

— Не харесваш ли приказките на Маршак? Или „Тимур и неговата команда“?

— Те са за бебета! — възмутено отвърна той.

— Ти си забележително момче, Сенка — усмихна се майката на Лулу.

Книгата бе много тежка, но Сенка вече я носеше нагоре, когато видя четирима мъже, двама в костюми и двама в униформи със сини пагони.

— Ти си Сенка Доров, нали? — каза единият от мъжете, който имаше плешива глава с форма на руско църковно кубе.

— Да. Вие кои сте?

— Ами тази книга? Изглежда много интересна. Може ли да я разгледаме долу?

— Трябва да се прибера за вечеря. Мама ме чака.

Но мъжът вече бе взел книгата и я разглеждаше с много озадачен вид.

— Опера, а?

— Кое ви е любимото от Чайковски? — попита Сенка. — Не ми казвайте, че е „Лебедово езеро“. Твърде предсказуемо е.

— Ти си много странно момче — промърмори мъжът и го бутна в асансьора.

— Ей! Слушайте — извика Сенка, но те извиха ръцете му зад гърба, сложиха на лицето му кърпа и той заспа. А когато се събуди (нямаше представа след колко време) вече седеше между същите двама мъже в победата, която приближаваше площад „Дзержински“.

— Къде ме водите? Кои сте вие? — попита сънливо той.

И онзи с кубето отвърна:

— Водим те да си играеш с приятелчетата си на „червени и бели“. Няма страшно.

— Сигурно си мислите, че съм много глупав или че съм вчерашен — храбро отвърна Сенка, макар че въздействието на упойката преминаваше и страхът започваше да се надига от стомаха му, вече усещаше горчивия му вкус в гърлото си — вкус, който бе

изпитал само веднъж досега — когато един от ужасните приятели на Демян бе затиснал носа му в училището и преди да се сети, че може да диша и през устата, си беше помислил, че ще се задуши. (Демян го наричаше професор Безценни. Демян беше подлец и Сенка знаеше, че е бесен, задето майка им го обича повече от него.)

Установи, че още държи на коленете си книгата „Музика, хореография и либрета в оперите и балетите на Чайковски“. Погледна през прозореца и когато спряха пред гранитния колос Лубянка, си помисли: „Познавам тази сграда“. Чувал бе родителите му да споменават името ѝ, когато минаваха покрай нея, и не бе пропуснал да забележи страхопочитанието, дори ужаса в гласовете им. Преди да успее да каже и дума повече, железните врати се отвориха, придружителите му го хванаха за ръцете и краката, понесоха го с лицето надолу по някакви стълби и го изправиха пред мръсно гише, над което не можеше да погледне.

— Къде е той? — кресна възрастна жена с кафява престилка. — Дори не мога да го видя. Малък негодник, а?

— Да видя сестра ми ли ме водите?

— Фамилия, име, бащино име!

— Позвънете на майка ми. Тя ще дойде и ще ме вземе. Тя не знае къде съм. — После си спомни нещо важно и успокояващо. — Сестра ми Минка тук ли е? Може би са ме довели да я взема!

— Без разговори, арестант — озъби му се жената. — Отговаряй на въпросите!

Но Сенка бе така успокоен от обяснението, което му бе хрумнало, и толкова свикнал вкъщи, а и в училището, да се отнасят към него с любов, че не ѝ обърна внимание.

— Защото мама казва, че Минка скоро ще се прибере у дома. Сега разбирам защо съм тук.

— Само да си казал и дума повече — кресна му мъж в униформа, — ще ти издърпам ухото или ще отнесеш боя. Разбра ли ме?

— Да — каза Сенка, вече стъписан и много разтревожен. — Моля ви, може ли да се обадя на баща ми? Той работи в Централния комитет. — Мислеше, че като спомене баща си, те може да се изплашат, но тях като че ли не ги беше грижа. Взеха му книгата и му дадоха разписка, с която не знаеше какво да прави. После дебела служителка в кафява престилка го въведе през една врата.

— Обиск. Медицински. Сваляй всичките дрехи, и по-бързичко. Сенка се срамуваше.

— Дори и долнището на пижамата?

— Мърдай! Ще прибереш дрехите си след това. — Бутна го през друга врата.

— Но аз имам ужасни болки в корема. Мама ме кара да легна, когато коремът ме заболи, и така ми минава. Имам и астма.

— Ела тук — каза червендалест мъж със стетоскоп и бяла престилка, седнал на стар метален стол до проста болнична кушетка, по дюшека на която имаше избелели кафяви петна. Сенка виждаше, че е лекар, ала не беше лекар като майка му.

— Изправи се!

Сенка почувства опасност.

— Не!

Хукна към вратата, но лекарят бе натиснал бутон на стената и в стаята влязоха трима пазачи, мъж и две жени. Сенка се заплака, захлипа:

— Искам мама. Искам да си ида у дома, коремът наистина ме боли!

Но те хванаха бледото му голо телце, занесоха го до кушетката и го хвърлиха грубо на нея.

— Остави ме да те прегледам или те ще те държат да не ставаш — каза лекарят, чиито гърди силно хриптяха. — И ще бъде по-лошо от болки в корема, уверявам те.

Сенка престана да се съпротивлява, но установи, че трепери от страх и лоши предчувствия. Лекарят му каза да отвори уста, напъха вътре пръстите си, които имаха вкус на метал и боклук едновременно, и опипа зъбите и езика му.

— Обърни се — каза той. — Поеми въздух.

Сенка почувства нещо в дупето си и започна отново да се съпротивлява и да вика, но всичко свърши бързо и той отново се озова в първото помещение, облечен в пижамата и халата си. Друга стая, възрастен мъж с мазна коса, застанал до фотокамера, му каза да седне на стола, но Сенка бе твърде малък, затова фотографът му подложи възглавница, преди да се скрие под черното платнище.

— Гледай в обектива! — и бум! Блесна светлина и се чу съскащ звук.

— Добре се справи, синко. — Фотографът разроши косата му.
Сенка видя възможност.

— Моля ви, може ли да се обадя на мама? Толкова ми липсва мама!

— Твърде малък си, за да си тук — зашепна бързо фотографът.
— Ще си идеш, синко, за разлика от мен. Но моят съвет е да се оставиш на течението. Не се опитвай да вървиш срещу него. — След това прочисти гърлото си и извика: — Арестант за прехвърляне!

Сенка бе върнат на служителите с кафяви престилки, които го предадоха на двама униформени пазачи. Всеки от тях го хвана за единия лакът. Халки с много ключове дрънкаха от коланите им в съседство с пистолетите.

— Не говори. Гледай право напред. Да вървим.

Железни стълбища, още по-надолу, отново нагоре, през заключени врати. Сенка се чувстваше много мъничък в този огромен скрит свят. Всеки път, когато една врата се затваряше и се отваряше друга, се озоваваше в нов висок коридор, пълен с метални балкони с редици бронирани врати.

Вътре смърдеше на пикня, изпражнения, пот, почистващи препарати и влага. Неприятно. Противно. Отвратително. Гадно. Непоносимо. Богатият речник го утешаваше, но сърцето му биеше като пухтящ локомотив. Когато чу приближаващи стъпки, то затупка още по-бързо.

— Това Минка ли е? — попита с треперещ глас.

Но те го натикаха в кабина, подобна на изправен ковчег и заключиха вратата. Сенка помисли, че може да се задуши, и коремът отново го заболя, но чу, че стъпките се отдалечават. Извадиха го от там и накрая отвориха килия 235 и го блъснаха вътре.

* * *

— Някой е пишкал в кревата! — извика Сенка, когато видя металното легло и тънкия дюшек с много жълто петно във формата на Кримския полуостров. На него също му се пишкаше, но тук нямаше тоалетна. Не знаеше какво да направи.

После шпионката се отвори и затвори, бравата щракна и вътре надникна пазач.

— Гладен съм и трябва да отида до тоалетната — каза той.

— Пропуснал си момента — каза пазачът. — Използвай тази кофа.

— Не мисля, че мога да използвам кофа.

— Тогава стискайте до утре, ваше височество. Храната ще дойде скоро.

— Моля ви, обадете се на мама — каза Сенка и се разплака. Скоро хлиповете започнаха да го задушават, сълзите се стичаха в устата и дори по шията му. — Моля ви!

Вратата отново се затръшна, прозорчето се отвори и бързо се затвори отново, но никой не дойде. Сенка постла одеялото върху дюшека. Забеляза, че на възглавницата има червеникавокафяво петно с формата на Африка.

Накрая му се наложи да използва противната кофа. Легна, останал без сили, и отново заплака. Вратата се отвори и този път влезе жена с количка. Тя му подаде паница чорба (която представляваше сива вода, в която плуваха две бучки топяща се жълта мазнина) и квадратно парче черен хляб със съвсем малко парченце масло. Беше много гладен, но чорбата вонеше и мазнината бе отвратителна, така че изяде само хляба.

— Може ли да получа допълнително парче хляб?

— Против правилата е. Това е дажбата ти.

Жената му даде чаша чай с малко парченце захар, вратата се затвори отново и той легна на леглото, ужасен от звуците в огромния вътрешен затвор Лубянка. Каза си, че в затворническата симфония ударните инструменти вземат превес над щрайха: блъскащи се врати, дрънкащи ключове, скърцащи брави, кашляне, неясно лomotене, рев, хлипове, крясъци, тракане на ботуши по метални площадки и стълбища. Всичко бе грубо, а до този момент светът му беше изпълнен само от приятни неща.

Кои бяха всички тези стенещи, сумтящи, давещи се от кашлица непознати в килиите наоколо? Къде беше Минка? Той затвори очи и започна да си мечтае за майка си, за своя дом, за братята и сестра си. „Мамо, тук съм! Моля те, ела и ме намери! Знаеш ли къде съм?“

Плака и плака, но дори когато сълзите му свършиха, страхът остана. Как бе станала тази ужасна грешка? Те положително не знаеха, че е на десет години. Само да им бе казал това, те щяха да разберат, че са хванали не този, когото трябва. Не можеше да повярва, че не знаят кои са майка му и баща му.

Разигра още веднъж наум събитията от вечерта на стрелбата: беше в затвора заради онези убийства, знаеше това. Но дали Джордж и Андрей бяха арестувани по пижами?

Сети се, че няма какво да гушне и че тази вечер никой не го бе целунал: как можеше да заспи без мечето си Аристотел? Никога не бе спал без него! Вкъщи си лягаше със завивките, дръпнати до брадичката, и се чувстваше стоплен като принц в центъра на вселената. Майка му седеше на леглото и му разказваше приказки, вземаше лицето му между дланите си и го целуваше по носа, по челото и по бузите, понякога дори по очите, той навеждаше глава и я поглеждаше изпод вежди, подражавайки на идолите от детските филми, а тя казваше: „О, кой би устоял на тези кафяви очи! Един ден някое момиче ще има щастието да се омъжи за теб!“. После отмяташе глава и се смееше.

Това го накара отново да се разплаче, но поне започваше да разбира защо е тук. Когато изчезна Минка, майка му обясни: „Двама от приятелите ѝ бяха убити и това, разбира се, трябва да бъде разследвано. После ще си дойде“. Но и тя, и баща му казаха, че Минка ще се прибере тази вечер. Тогава защо арестуваха и него? И защо не можеше да заспи? Прозорчето на вратата непрекъснато се отваряше и електрическата крушка продължаваше да свети. Когато се сви на кълбо, се чу глас: „Ръцете над одеялото!“. Отчаяно му се спеше. „Ти спиш толкова хубаво!“ — казваше винаги майка му. Затвори очи, но тъкмо когато започна да се унася, вратата се отвори с трясък, разтърсиха го, вдигнаха го от леглото и го подкараха по коридора, нагоре, надолу и пак нагоре по металната стълба и през няколко врати.

Светла стая. Два метални стола. Срещу него седеше мъж с гротескно лице, напръскано с хиляди червени петънца, и издадена брада, която напомняше кучешка муцуна, а ръцете му бяха като щипки на омар.

— Аз съм полковник Лихачов — каза мъжът. — Отнесохме се твърде меко към вас, децата, но сега вече знаем, че сте престъпници и

врагове и ще ви третираме по същия начин, по който третираме възрастните. Не ме интересува дали си на десет или на осемдесет години: ще отговаряш на въпросите ми и ще ми казваш истината. Ако излъжеш или скриеш нещо от мен, ще ти избия зъбите. Разбра ли ме?

Сенка погледна този зъл полицаи и изхлипа високо, а той удари с юмрук по масата толкова силно, че лампата подскочи и Сенка се дръпна назад, събаряйки стола. Мъжът го хвана за брадичката, подобните на щипки ръце го стиснаха толкова силно, че смазаха цялата му уста.

— Не смей да помръдваш и мускулче без моето разрешение. И не плачи.

Сенка дишаше все по-учестено и накрая започна да се задъхва.

— Отговори ми само на един въпрос и после можеш да се върнеш в килията.

Сенка кимна.

— Познаваш ли Серафима Ромашкина?

— Да — отговори той, все още дишайки много бързо.

— Добре ли я познаваш?

— Тя е на осемнайсет години, но... ами, много е мила с мен. — Имаше чувството, че ще припадне, но знаеше, че не бива. Бързо пое въздух няколко пъти. — Тя е приятелка на сестра ми Минка.

— Сега помисли внимателно. Не казвай „не“. Не се опитвай да предпазваш някого. Ние ще разберем всичко и ако лъжеш, ще идеш в лагерите и никога повече няма да видиш родителите си. Но ако кажеш истината, ще се прибереш у дома много скоро. Ние разследваме убийствата на Каменния мост. Бил си там, нали?

— Да.

— Какво видя?

— Двама от приятелите на сестра ми лежаха мъртви на земята.

— Но си забелязал нещо?

— Да. Тетрадката. Кадифената книга на Николаша. И я взех.

— Знаеш ли, че като си я взел, си извършил сериозно престъпление? Откраднал си свързано с убийството доказателство!

— Не знаех това.

— Тогава защо си постъпил като предател? — попита пламналият от гняв пъпчив мъж и сега Сенка разбра, че той наистина е омар, маскиран като човек. — Защо я взе? Защо я скри?

— Не се замислих. Мама скоро ли ще дойде?

— Не и докато не ни кажеш истината. Какво направи с тетрадката?

— Занесох я в стаята си и я скрих.

— Защо?

— Мислех си, че ще е интересно да я прочета. Не знаех, че това е престъпление, много съжалявам.

— Каза ли на някого, че си я взел?

— Само на брат ми. Демян. После го видях да отваря чекмеджетата на бюрото ми и бях толкова ядосан, че казах на майка ми, но тетрадката беше изчезнала.

— Изобщо ли не си я чел?

— Не, кълна се.

— Знаеше ли, че тя съдържа план да се сформира правителство и нашите ръководители да бъдат убити?

Сенка поклати глава, опитвайки да се върне към разговорите на родителите си. Най-ранните му спомени бяха от времето, когато асансьорите в дома на „Набережная“ започнаха да бучат посред нощ, защото тайната полиция бе пристигнала да арестува друг човек. Тогава майка му погледна баща му напрегнато и попита:

— Кой етаж?

— Единайсетият.

— Ларини. Те не са врагове, Генрих.

— Партията никога не греши, Дашка. По-добре сто невинни да бъдат убити, отколкото да бъде пропуснат един враг. Ние водим битка на живот и смърт, за да се подготвим за войната с фашистите, а навсякъде има врагове. Нека не говорим за това пред... — И баща му погледна към него.

— Твърде е малък, за да разбере — каза майка му.

Тогава Сенка действително не разбра, ала помнеше, че Ларини бяха отведени и не се върнаха никога повече.

След стрелбата на моста майката на Сенка изведе всички им на разходка в гората край дачата и им каза:

— Ако някога ви питат за това, кажете им всичко, което знаете. Но нищо повече. Не клюкарствайте. Не навлизайте в политиката. Тайните са като минно поле: не знаеш, че има мина, докато не стъпиш на нея. Дърдоренето може да унищожи цяло семейство.

— Заповедта идва от най-висшата инстанция на съветската власт — казваше Омарът. — Разрови паметта си за неща, които си виждал, неща, които си чул. Серафима има ли гадже?

— Разбира се, че не. Ако имаше, щях да съм аз!

— Господи! — Омарът изви дланите си назад и ставите на пръстите му изпукаха. — Тогава най-близък приятел?

— Но Серафима винаги е била сама.

— Някой обръща ли ѝ по-специално внимание?

Сенка се поколеба. Чувстваше опасност, някак си усещаше, че думите му могат да навредят на някого. Но къде може да се крие опасността тук? Престъпление ли беше момче да харесва момиче? Изобщо не беше сигурен.

— Всички момчета харесваха Серафима — каза той. — Най-много аз.

Омарът пишеше нещо на листче. После бутна листчето през масата.

— Признаваш ли, че си откраднал това доказателство за заговор от местопрестъплението?

— Не разбирам — каза Сенка.

— Не можеш да отречеш, че си взел тетрадката и си я скрил. Брат ти Демян я е намерил.

— О! — Демян не само бе намерил тетрадката, а и я бе дал на тайната полиция. Затова беше на свобода. И му завиждаше, и много искаше да се издигне в пионерската организация и в Комсомола и да стане важна личност като баща си. Демян бе доносник и подлец.

— Ако искаш отново да видиш някога майка си, подпиши веднага това — каза Омарът, като бутна листчето към него, и той побърза да го подпише.

— Ако беше на дванайсет години, това листче можеше да ти докара най-тежкото наказание: смърт чрез разстрел в тила. Но тъй като си само на десет, те чакат десет години в лагерите по член 158.

Зави му се свят и се хвана за ръба на масата.

— Но ако ни помогнеш за Серафима...

— Минка казва, че имала... обожатели... ухажори... кавалери.

— Назови ги, преди да съм те ударил.

Сенка обичаше Серафима и би сторил всичко, за да не ѝ създава неприятности, но как можеше да ѝ навреди това? Как можеше да

навреди на когото и да било? „Внимавай за мините!“ Помъчи се да си спомни нещо за обожателите на Серафима. Не беше ли чул Минка и Серафима да се смеят за Престолонаследника? Мислеха си, че той не разбира кой се крие зад това кодово име — наистина ли го смятаха за толкова глупав? Ала той знаеше, че не бива да споменава Василий Сталин. Всичко, свързано със Сталин, беше опасно! Трябваше да се сети за нещо, което не крие опасност, но му бе много трудно, защото не знаеше какво иска Омарът. Мините бяха невидими. Стомахът му започна да се бунтува и отново му стана трудно да диша.

— Мисля, че ще повърна — каза той.

Столтът на Омара изскърца по пода, той се изправи.

— На три ще изкарам от теб отговорите с бой. — Извади дебела гумена палка и удари с нея по масата. — С това приятелче съм трошил човешки череп. — И започна да брои: — Едно, две...

Сенка видя, че палката бе легнала удобно в щипката му, явно бе свикнал да я използва.

— Да, да, да, по някое време...

„Не създавай неприятности на Серафима. Не споменавай Василий Сталин. Не намесвай мама и татко. Не навреждай на Минка.“ Трябваше да мисли за толкова много неща. Прехвърли възможностите: това не е нищо, онова е тайна; това няма да го задоволи, онова е опасно. Мозъкът му прегряваше от отговорности, капани, минни полета, неща, които не биваше да се казват, не биваше да се споменават и всяко от тях трябваше да се сложи на везните редом с неговото признание, че е взел тетрадката, и очакващите го десет години в гулаг: пътуването с влака, потъналата в сняг тундра, заплахата да не види родителите си никога повече.

— По някое време...

— Кога? — Омарът остави палката и взе писалка.

— Беше преди няколко седмици... Двамата с Минка вървахме по улица „Горки“ и... и...

Палката се стовари върху ръката на Сенка. Болеше ужасно и той се разплака, хванал ранената дясна ръка с лявата. Сълзите замъглиха очите му и не виждаше нищо.

— Ще ви кажа, ще ви кажа!

Но още не бе решил какво да каже.

— Моля ви, не ме удряйте повече. Искам да видя мама... Веднъж двамата с Минка се разхождахме по улица „Горки“ и видяхме Серафима и... — Опита се да си спомни и изведнъж му просветна. Да, това бе идеално и нямаше да навреди на никого от хората, които обича. — Видяхме го да я следи — вървеше на стотина метра зад нея.

Облекчението заля Сенка, той се отпусна на стола и започна да разказва своята история.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Капитолина Медведева бе в кабинета си и чакаше Инокентий Рим, за да говори с него. През последните няколко дни той шестваше по коридорите като конквистадор. Случило се бе нещо, нещо недобро, което бе отприщило този изблик на самоувереност. Какво бе то? Капитолина Медведева бе изследвала д-р Рим, както зоолог изследва рядък отровен паяк. Трябва да беше свързано с Детското дело, сигурна бе в това. Всяко училище, всяка институция в Съветския съюз си имаше по някой д-р Рим. Занимаващ се с лов на вещици лицемер, педант на тема партийност и партийно мислене.

Директор Медведева беше поддръжник на строгата дисциплина, партиен член от много години, но онова, което обичаше истински, бяха децата и преподаването. Този случай ѝ бе провалил целия срок — и тя беше напълно наясно, че съществува опасност да провали целия ѝ живот.

Не можеше да спи нощем. Денем седеше зад бюрото, ала не можеше да работи. Родителите водеха децата си (дали другарят Сатинов се бе появявал някога пред училището толкова често?), децата посещаваха уроците, които учителите преподаваха, но всички се преструваха. Те всъщност не бяха тук. Бяха в подземията на Лубянка. Ако ѝ провървеше, децата щяха скоро да бъдат освободени и случаят щеше да отшуми, но знаеше, че подобни кризи често биват използвани от интриганти, преследващи лични цели, арогантни педанти като Рим, които могат да превърнат невинни скандали в трагедии. „Трябва да бъде силна — реши тя. — Трябва да бъде като стомана. Твърдостта е болшевишка добродетел.“

Рим не почука, просто се вмъкна в кабинета ѝ и тя впери поглед в клюноподобния нос и косата му с цвят на ръждива жица.

— Искам да свикам извънредно заседание на училищното партийно бюро — каза той.

— Защо?

— За да проверим дали не са допуснати грешки, докато вие ръководехте училището.

Капитолина се облегна назад. „Аз се разпореждам тук — помисли си, — не той. Не Бръмчилото.“

— Отхвърлям тази идея, д-р Рим.

— Не можете, другарко директор. Аз съм партийният секретар.

— Членовете на бюрото са трима и аз вече говорих с другаря Нуделман, той е против.

Рим бе подготвен за това.

— Може би ще си спомните, че уставът ми позволява да свиквам извънредни заседания на училищното бюро *с присъствието на целия личен състав*, за да чета партийни съобщения. Като това за учебниците по математика от отдела по образованието при Централния комитет.

Той повдигна вежди и директор Медведева не пропусна да забележи победоносния блясък във воднистите очи със зачервени клепачи.

— Ще ви видя там, нали? Утре в седем сутринта.

* * *

На другата сутрин учителската стая бе пълна за извънредното специално заседание на училищното партийно бюро под ръководството на д-р Рим. Учителите бяха бледи, напрегнати, разтревожени — и директор Медведева си спомни трагичните заседания в края на трийсетте години, когато двама учители бяха изчезнали от лицето на земята и всички бяха гласували, че „враговете на народа трябва да бъдат разстрелвани като хиени“.

Сега само един от учителите, Беня Голден, бе достатъчно спокоен, за да се разположи на един от диваните с кръстосани крака и отегчена усмивка.

Тя откри заседанието, но Рим веднага я прекъсна. Като секретар, заседанието бе негово и той веднага предложи да се гласуват ред резолюции: че бюрото трябва да провери дали Детското дело не изважда наяве някои грешки на директорката; че през това време той, д-р Рим, трябва да поеме ръководството на училището.

Предложенията му бяха посрещнати с мълчание.

— Това държавен преврат ли е, д-р Рим? — каза накрая Беня Голден. — Искате да сте Наполеон на 801-во училище?

Отнякъде се чу тих смях, после отново се възцари тишина.

— Изненадан съм, че се шегувате! Вашето буржоазно и непартийно преподаване, особено на уроците ви за Пушкин, има определена роля в този трагичен случай, учителю Голден.

— Добре, д-р Рим — рече Голден, като въздъхна и се протегна. Директор Медведева знаеше колко тежко беше приел смъртта на децата и последвалите арести и чувстваше, че той има по-богат опит от нея с хора като Рим. — Ще ви дадем гласовете си, но аз ще гласувам за вас само ако обещаете рязко да подобрите вашето изпълнение на песента „Да живее другарят Сталин“. Всъщност умишлено ли я пеете фалшиво? Може това да е акт на музикален саботаж?

Някой ахна от изненада, някой някъде опита да потисне смеха си, но властното държане на Рим, преплетено с намеци за солидни връзки, омагьоса изплашените учители, които гласуваха единодушно за него.

След това Капитолина Медведева, която усещаше как с всяка стъпка става все по-дребна и по-незначителна, тръгна бавно по коридора да посрещне родителите на златните порти. Можеше да го преживее. Интриги от този род имаше непрекъснато. Но краката ѝ бяха натежали като олово от тревогата за арестуваните деца и този удар ѝ идваше в повече. На портите поздрави първия родител, д-р Дорова. Демян вървеше до нея, но къде беше Сенка? Директор Медведева я погледна в очите и отчаянието в тях ѝ разкри немислимото. Бяха арестували десетгодишно дете! Какво още можеха да очакват?

Чу зловещото тананикане зад гърба си. Д-р Рим застана точно пред нея и женственият му ханш препречи пътя ѝ.

— Аз ще поздравя родителите тази сутрин — каза той. — Това място е пълно с гнили елементи, а рибата се вмирисва откъм главата.

Медведева отстъпи назад тъкмо когато Дашка Дорова си тръгна и пристигна другарят Сатинов. Чу задъханото сопрано на Рим да заявява:

— Уважаеми другарю Сатинов, като изпълняващ длъжността директор се радвам да ви поздравя на портите на нашето училище! Да живее другарят Сталин!

* * *

Бе ранна утрин, но макар очите на чекистите да бяха уморени и лицата им да бяха покрити с четина, доброто им настроение показваше на Андрей Курбски, че имат напредък, а това означаваше, че някой беше пропаял. Андрей знаеше, че е единственият аутсайдер между децата, и просто не можеше да понесе мисълта, че ще го върнат отново към заточението, към мизерията. Беше решен да не се предава. „Още имам карти, които да изиграя — напомни си той. — Все още мога да се измъкна от тук.“

Знаеше, че полковник Лихачов ще го бие, но това знание криеше сила, защото насилието има най-силно въздействие, когато е неочаквано. Отся всичките си страхове до двата най-важни: първият беше за майка му. Тя вече беше разбрала къде е. Може дори да бе идвала тук, след като бе стояла на опашките пред толкова много затвори заради баща му. Другите родители сигурно можеха да позвънят направо на другаря Берия, само тя нямаше към кого да се обърне.

Палката го удари толкова силно в лицето, че дори не го заболя. Притъмня му, получи сърцебиене и бликналата кръв превърна светлината в нощно небе с червени искри вместо звезди. Лежеше по гръб на циментовия под, когато Лихачов и присъстващият надзирател го изправиха на крака.

— Това беше само за разбуждане, боклук. Да ти напомни, че тук си нищо. Каквото и да кажеш, може никога повече да не видиш московските улици, нито пък майка си.

Андрей чувстваше как лицето му пулсира, сякаш бе същество със собствен живот. Опита да изтрие кръвта.

„Запази спокойствие — каза си, — върни се при майка си, пази онези, които обичаш. И преди всичко, Андрюша, оцелей, за да тръгнеш отново нагоре. Играй шах с тези животни дори и очите ти да са заслепени от кръв.“

Лихачов сложи лъщящата от кръвта му палка до бележника и писалката.

— Заговорът на Николаша Благоев срещу партията е бил внушен от ментор, известен като НВ. Приятелите ти вече ни казаха, че това означава „нов вожд“. Знаем, че това влечуго е било свързано със Серафима Ромашкина.

— Не вярвам да е така — каза бързо Андрей. По лицето на Лихачов премина усмивка. — Никой не беше близък с нея.

— Дори след удар в муцуната скачаш, когато я спомена. Може би ти си любовникът ѝ. Ти ли си НВ?

— Не знам за какво говорите. — Ала знаеше, защото предпазването на Серафима беше вторият му приоритет.

— Известно ни е как си вървял след нея като кученце и си кроил заговор да свалиш съветската власт.

— Не е вярно.

— Приятелите ти твърдят друго.

— А казаха ли ви, че съм работил за органите? — Ето, казал го бе. Изиграл бе асото си. Сега въпросът бе как ще бъде посрещнато.

Лихачов трепна.

— Какво искаш да кажеш?

— Сам предложих да работя за органите. — Андрей си наложи да говори бавно. — Информирах ги, че Николаша Благов пропагандира антисъветски идеи. Срецах се с ръководещия ме офицер в безопасен апартамент. Кодовото ми име беше „Любимец на учителите“. Гордея се, че работя с ЧК.

Червеното лице на Лихачов стана болезнено сиво. Това бе нещо, което трябваше да знае.

— Ще проверим твърденията ти. Информира ли ръководещия те офицер, че Николаша подготвя преврат?

— Не бях разбрал, че е стигнал толкова далеч.

— Крил си информация от органите?

— Не, той не ни показваше драсканиците си.

Андрей видя, че Лихачов се премести по-близо до масата, опитвайки нова тактика.

— Серафима Ромашкина. Мислиш ли, че я познаваш добре? Онова, което ние, чекистите, знаем със сигурност, е, че никой никого не познава добре. Може да си женен от двайсет години и да не подозираш, че жена ти е враг на народа, предателка, курва. След като си един от нас, нека споделя с теб нещо. От тетрадката на Николаша Благов става ясно, че Серафима Ромашкина е била централна фигура в конспирацията.

— Аз знам, че това не е вярно, защото я наблюдавах по искане на органите.

Лихачов се усмихна.

— Твоите приятели вече ни изредиха доста имена на нейни любовници. Всички са й били предани. Млади и стари. Какъв беше нейният трик? Кой я е учил? Японските гейши ли? Трябва да е страхотно момиче.

Андрей се опитваше да не губи твърдата почва под краката си. „Спаси себе си, майка си и Серафима“, повтаряше си той. Трябваше да им даде друго. Но кого?

— Серафима е почтено момиче и честна съветска патриотка — каза той. — Не е имала любовник. Докладвах за нейните действия, за нейното ежедневие, видях с кого се среща. Да, срещаше се с разни хора, както и всеки друг. Може да е имала и ментори, както всички нас. Но не и любовник. Прочетете докладите ми.

Лихачов поглаждаше палката си.

— Сега започваш да ми досаждаш, мамка му. Спомена ментор, нали?

Андрей докосна лицето си. Лявата буза и устата му бяха изтръпнали и подути. И бе уморен. Чувстваше, че ще умре, ако не поспи малко. Отговорът бе очевиден: Василий Сталин. Може би имаше нещо между Василий Сталин и нея? Василий Сталин я бе взел с колата, тя го познаваше. Ако НВ, новият вожд, беше Василий Сталин, те нямаше ли да започнат да гледат на целия този случай като на шега, а не като на конспирация? Но Джордж Сатинов го беше предупредил: „Никога не споменавай Василий Сталин“, и той го бе пропуснал в докладите си за органите. Впрочем кой би му повярвал, нали бе син на враг на народа? И какво страховито кавказко отмъщение щеше да измисли великият Сталин за момче, посмяло да споменава ненужно името на сина му? Но въпреки всичко името Василий бе на езика му.

Лихачов се наведе над масата и напъха муцуната си толкова близо до разбитото лице на Андрей, че той усети миризмата на кренвирши в дъха му.

— Хайде, любовнико — каза той, — докажи ми, че Серафима е по-бяла от бялото.

* * *

По обед инспекторът от Отдела по образованието към Централния комитет пристигна да изслуша обвиненията на д-р Рим.

— Другарко директор — инспекторът напљунчи пръсти и прелисти няколко страници, — в светлината на Детското дело ние получихме четири оплаквания относно ръководството на 801-во училище.

Капитолина Медведева погледна измъчено Рим, който ѝ отвърна с ликуваща усмивка: кого го бе грижа, че и четирите доноса бяха от него? Който и да ги беше написал, в тях се казваше истината.

— Затова ми беше възложено да се консултирам с другаря Рим, който потвърди някои от обвиненията. Така ли е, д-р Рим?

— Да, другарю Иванов. Но най-неохотно и с искрена тъга!

Д-р Рим бе възхитен от начина, по който се развиваха нещата. Оказваше се, че има голям талант за работа под прикритие. Демян му бе поверил Кадифената книга и той я беше предал на свой познат офицер от органите. Да, Сенка Доров бе арестуван благодарение на него, но другарят Сталин казваше често: „Не можем да направим омлет, без да счупим яйцата“. Освен това чекистите го бяха уверили, че Сенка няма да пострада, а шокът може би щеше да научи този дребосък на мъничко уважение.

— Добре — каза Иванов, като плюнчеше пръсти всеки път, когато прелистваше страниците. — Да ги разгледаме ли едно по едно, другарко директор?

Капитолина Медведева кимна.

— Кой прие Андрей Курбски, син на враг на народа, в това училище този срок?

Капитолина изглеждаше леко изненадана.

— Аз го приех.

— Защо?

— Другарят Сталин казва, че не бива да наказваме децата за греховете на родителите им.

— Много вярно — каза Иванов и си отбеляза нещо. — Кой плаща таксата?

— Аз. От собствената си заплата.

— Другарко директор, разрешихте ли — две близвания на пръстите — Пушкин да бъде преподаван в разрез с комунистическата етика и в дух на буржоазен романтичен сантиментализъм?

— Ако подозирах някой учител в буржоазна еснафщина, щях да го уволня.

Той си го отбеляза.

— Боя се, че тези жалки обвинения ви губят времето, инспекторе — продължи Капитолина. — Затова предлагам другарят Рим и другарят Нуделман да проучат оплакванията и да докладват в едномесечен срок.

Това бе умен ход, дори Рим трябваше да го признае, макар да виждаше, че тя се мъчи да печели време.

— Идеята ми се вижда разумна — каза инспектор Иванов. — Може би това ще е най-доброто решение за момента, не мислите ли, другарю Рим? То ще удовлетвори Централния комитет.

— Благодаря ви, другарю Иванов — каза Рим. Тази кучка хитро го беше преметнала. Сега сам трябваше да доказва своите обвинения, което можеше да излезе доста по-трудно от изпращането на анонимни доноси.

Но той си беше запазил най-тежкото обвинение.

— Имам един въпрос, другарю Иванов. Вие несъмнено сте наясно с биографията на учителя Голден и ролята, която е изиграл в разигралата се трагедия.

Инспектор Иванов изглеждаше заинтригуван.

— Моля, кажете, другарю.

Рим се наведе напред.

— Голден създаде порочната идеология, която е внушила на тези деца да убиват. Предлагам вие да разследвате защо двуличник като него преподава в това училище. Кой го е назначил? И което е още по-важно, кой го покровителства дори и сега?

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Веднъж, когато Джордж беше малък, арестуваха един познат на семейството, Мендел Бармакид, прославен стар болшевик. Майка му и баща му си бяха шушукали за това в банята, както правеха родителите по онова време — при отворени кранове.

— Възможно ли е да е виновен? — попита Тамара.

— Прочети това — отговори баща му.

Тамара зачете тихо: „Протоколи от разпитите на Мендел Бармакид...“.

— Но може да са използвали крайни методи — каза тя. На болшевишки език „крайни методи“ означаваше изтезания.

— Съмнявам се. Ето, той признава всичко и всяка страница е подписана от него. Видя ли? Това е убедително. Ако не беше виновен, нямаше да признае. Самопризнанието е майка на правосъдието. Поуката е да казваш истината, но никога нищо да не признаваш!

Сега Джордж Сатинов си повтори тези думи.

— Кой е НВ? — попита полковник Лихачов. — И какви бяха отношенията му със Серафима Ромашкина?

Джордж си помисли за Василий Сталин. Спомни си, че брат му Давид беше казал: „Васка е луд по Серафима, а той винаги получава онова, което иска. Когато този дявол качва момичетата на самолета си, те от ужас падат в леглото му!“. Ами ако Лихачов разбере, че Серафима е присъствала на една от веселбите на Василий Сталин и той е премълчал това? В случай че Андрей вече не им го бе казал и те просто не го проверяваха. Джордж запази самообладание.

Лихачов се изправи рязко и удари по вратата, която се отвори почти моментално.

— Майоре — каза остро, — доведете затворник 72.

Сърцето на Джордж се разтуптя, ужасяващи мисли запрепусаха през ума му. Минка ли щеше да е? Или пък Серафима? И се молеше, ако е някой от приятелите му, да не са го били. Надяваше се да не са удряли Андрей или Влад, както бяха удряли него; молеше се също и те да са били силни колкото него и да не са признавали нищо. А след това

— само за миг — кошмарът: възможно ли беше да е баща му? Но това бе просто немислимо. Чу приближаващите се стъпки. И така самоувереният, така нахаканият Джордж за пръв път изпита най-елементарен страх. Стомахът му се сви. Сред отмереното тракане на ботуши долови влачеци се, тътрещи се стъпки на друг човек, който едва върви. После двама тъмничари довякоха някого и го стовариха на стола отсреща. Чу се звук като от чувал жито и голямата глава на човека падна напред, но полковник Лихачов я хвана за косата и я вдигна, както първобитен воин вдига скалп на повален враг. Дъхът на Джордж секна. В началото бе стъписан само от ужасните рани: лицето бе смазано, превърнато бе в пихтия и толкова подпухнало, че бе удвоило размера си; носът беше счупен, липсваха зъби, горната устна бе сцепена до носа, косата — сплътена от кръв.

Главата му се завъртя, стомахът му се сви и той повърна в ъгъла на стаята. Лицето беше неразпознаваемо, но когато изтри устата си и се обърна да го погледне още веднъж, полковник Лихачов каза:

— Помниш ли скъпия си приятел? Погледни по-внимателно!

Човекът изглеждаше в полусъзнание. Мърмореше нещо, едното му око беше напълно затворено и от него се процеждаше кръв. Носеше униформа, но на куртката липсваха половината копчета, тя беше разкъсана отпред, където са били закачени медалите, и пагоните бяха отрязани. Джордж закри очи. Дори в този вид мъжът му беше твърде познат.

— Льоша! — каза той. — Льоша! О, боже, какво са ти сторили?

— Жжжео... — Звуците излизаха от устата на Льоша Бабанава, но бяха неразбираеми. Той отвори здравото си око и като че ли някак си му се усмихна. — Жжжео...

— Женчо? — попита Джордж.

Главата кимна.

Джордж се свлече на стола. Мислеше, че пак ще повърне. След баща му Льоша Бабанава бе мъжът, когото обичаше и уважаваше най-много. Познаваше го, откакто се помнеше. Каквото и да се случеше, от каквото и да имаше нужда, Льоша винаги го уреждаше. Сега той, най-големият сред мъжете, бе кървавата купчина отсреща между двамата тъмничари в този забравен от бога затвор. Щом като Льоша беше пребит, всичко беше възможно. Баща му също можеше да е тук.

— Джордж, Джордж, успокой се — каза Лихачов. — Виждаш ли какво става, когато не ни казваш всичко, което знаеш? Никой не може да се изправя срещу държавата, колкото и да е силен, нали така, арестант Бабанава? Льоша е силен като бик, но ние го надвихме, нали? — Той замълча, после се усмихна на Джордж. Лицето му лъщеше от пот. — Трябва да сме ти благодарни, Джордж. Как иначе щяхме да разберем откъде си взел пистолета, който е използвала Роза Шако, за да убие Николаша и себе си?

Срамът, който изпита, беше непоносим, но беше и много ядосан. В Москва не липсваха пистолети. Николаша можеше да го вземе отвсякъде. Да, той, Джордж, бе заел пистолета от Льоша и го бе дал на своя съученик, но не му бе минавало и през ум, че може да навлече неприятности на Льоша. И сега си даваше сметка, че тази окървавена купчина плът е негово дело.

Но Льоша се поклащаше и се мъчеше да каже нещо.

— Не обвинявай себе си! — Стори му се, че това се опитваше да му каже. — Прави каквото трябва, каквото и да е то.

— Млъкни, арестант! — кресна Лихачов. — Или ще те довършим!

Льоша повтаряше упорито още една дума и накрая Джордж я разбра: „семейство“. За грузинеца семейството беше всичко, а Льоша обичаше семейството им.

Джордж зарови лице в дланите си.

— Да продължаваме — каза Лихачов. — Льоша твърди, че има нещо, което не си ни казал, Джордж.

Едва го чуваше. В ушите му виеха пламъците на ада.

— Ако искаш да спечелиш посещение на лекар за Льоша, кажи ни коя е била важната личност, която е преследвала Серафима. Съсредоточи се, Джордж! Льоша може да умре без лекарска помощ.

Джордж погледна към Льоша и покритата със съсирена кръв глава кимна. Беше прав. Това нямаше значение. Трябваше да го каже, защото иначе Льоша щеше да страда още.

— Ще ви кажа, ако му доведете лекар. Беше Василий... — Льоша кимна. — Василий Сталин.

Лихачов се скова, когато чу това име.

— Василий Сталин и Серафима?

От изражението на Лихачов Джордж разбра, че никой друг не бе споменавал това име във връзка със Серафима. Е, сега той го бе казал и това бе без значение, защото Василий Сталин беше недосегаем.

Лихачов разтърка тясното си чело.

— Казваш, Василий Сталин?

— Да.

Лихачов викна на стражата:

— Доведете полковник Комаров.

Комаров се присъедини към тях и Лихачов се обърна отново към Джордж.

— Генерал Василий Сталин ли ухажваше Серафима?

— Да — отвърна Джордж.

— Те имаха ли неморална връзка?

— Не зная.

— Можеш ли да потвърдиш това, Бабанава?

Льоша кимна и Джордж разказа историята, която бе чул от брат си за вечерта, когато Василий бе излязъл със Серафима. Двамата разпитващи се гледаха мълчаливо цяла вечност, или поне така му се стори, явно и те като него прехвърляха в главите си възможните последиствия от това разкритие — но от съвсем различен ъгъл. Джордж можеше само да се надява, че е спечелил лекарска помощ за Льоша. Разпитващите бяха длъжни да докладват на своите началници и той се чудеше дали магическото име няма да спре изобщо това идиотско разследване. Ако бъдеше казано на другаря Сталин, ако Василий се оплачеше на баща си, учениците положително щяха да бъдат освободени... Но за Джордж това бе последният изблик на оптимизъм. Беше така изчерпан, че искаше само да заспи, да избяга от този ад, независимо какви щяха да бъдат последиствията за него.

— Да се върнем към „новия вожд“ — каза Лихачов. — Ако все още искаш да помогнеш на Льоша.

Джордж разтърка очи.

— Не мисля, че НВ означава нов вожд. Николаша може да е имал предвид някой от героите в „Евгений Онегин“. Трябва ви специалист по творчеството на Пушкин...

Докато го влачеха към вратата, Льоша погледна назад към него, опитвайки се отново да каже нещо.

— Пъзци...

Тогава Джордж го разбра: „Пъзльовци!“. И заплака. За себе си. За Льоша. И за всички пъзльовци на света.

* * *

Инокентий Рим бе по-щастлив. В миналото той често се бе чувствал непълноценен заради фигурата, заради задника си, който изглеждаше голям, каквито и костюми и рубашки да обличаше. (Помнеше неприятностите, които бе имал през ученическите години с панталоните, в които бедрата му изглеждаха зле, все едно дали бяха тесни или широки като торба. Колко се бе ядосвал, когато майка му купуваше панталони и той се поглеждаше в огледалото!) Когато получи онези любовни писма от Татяна, той често се питаше какво бе намерила в него тази троянска Елена. Но сега бедрата му бяха олекнали от успеха. Ако тя го беше харесвала, когато бе само заместник-директор, сега сигурно го харесваше много повече. Очакваше следващото писмо да бъде пълно с възторзи от новото му положение.

Рим бе на златните порти и поздравяваше с любезни думи маршалите и силните на деня. Колко естествено: всички те се държаха с него така, сякаш винаги е бил директор.

Сбор. Ученици, мирно! Прост жест да седнат. Весела песен. Насочващо слово. След това:

— Добро утро, учителю Голден. Да поговорим, ако обичате — каза той, сгасил Беня, докато децата бутаха столовете си назад. Те го наблюдаваха скришом, питаха се дали мъмри Голден — сега, когато беше директор, проявяваха интерес към всяко негово действие.

— Да, Инокентий — отвърна Голден. — Целият съм слух.

— Уроците ви за Пушкин са отменени, докато училището е под наблюдение и докато обмисляме наново учебната програма по литература. Ясно ли е?

Беня Голден бе отворил уста да направи една от своите шеговити забележки, когато Рим зърна четирима непознати в костюми, които явно бяха цивилни офицери от органите. Сега той беше главният тук и се надяваше, че не са дошли да арестуват някой от учениците му. Беше напълно сигурен, че задържаните деца ще бъдат освободени много

скоро. Ако партията сметеше, че Капитолина Медведева е вършила престъпления, ами, на него не би му минало и през ум да възразява на партията.

— Добро утро, другари — каза уверено той. Всъщност знаеше защо са дошли: да арестуват Беня Голден след неговия донос.

Агентите вървяха решително по централната пътека. Децата също ги разпознаха като другарите, арестували Влад Титоренко в деня след стрелбата, и надяваха презрамките на чантите си по-бавно от обикновено, изплашени, но въпреки това любопитни. Учителите замръзнаха на столовете си. Рим се усмихна, когато го наближиха, знаейки защо са дошли, готов да ги насочва. Точно така, единият от тях махна едва забележимо към мястото, където стояха той и Голден. Значи бе прав. Винаги беше прав.

Рим погледна към Голден и бе удивен да види, че макар и блед, той изглеждаше спокоен.

Пристъпи напред да посрещне чекистите. Сега, когато те бяха наблизо, не можеше да не поеме нещата в свои ръце (като изпълняващ длъжността директор и съветник на органите). Махна леко към Голден да ги насочи в правилната посока и те му бяха благодарни, защото сложиха ръце на раменете на Голден, леко, но твърдо.

— Бихте ли дошли с нас? — каза водачът им. — Няма да отнеме много време. Имаме само няколко въпроса. — Обърнаха Голден — а той хвърли поглед назад към Агрипина Бегбулатова — и тъкмо се канеха да го изведат, когато главният агент каза:

— Вие сте Инокентий Рим, нали?

— Не, не съм — отвърна Голден.

— Аз съм д-р Рим — каза новоизпеченият директор, — но вие навярно...

— Извинете. — Агентът потупа Беня Голден по рамото по съвсем различен начин, отколкото само преди броени секунди. — Продължавайте, пожелаваме ви приятен ден!

После с енергичните и пръгави движения на мъже, които живеят в света на физическата сила, хванаха Рим по такъв начин, че моментално установиха контрол над него. Той се почувства тромав, като направен от глина. Не можеше да движи краката си и от лицето му се лееше пот.

— Инокентий Рим? Елате с нас, моля. Просто формалност. Няколко часа и ще ви върнем отново в училището. Няма от какво да се притеснявате...

Докато го извеждаха от салона, Рим погледна назад, очаквайки да види как Беня Голден се подсмихва победоносно, но вместо това срещна поглед, изпълнен с дълбоко съчувствие, и то от човек, който имаше пълното основание да го презира.

И в този страшен момент на свободно падане се запита дали не се бе лъгал за Голден, за директорката, изобщо за всичко.

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Сутрин ли беше, или дълбока нощ, средата на лятото или мразовита зима? Сенка Доров знаеше само, че е много уморен и много гладен и че отново е седнал срещу полковник Лихачов в стаята за разпити, която сега бе целият негов свят.

„По-умен съм от теб, стар грозен побойнико“, помисли си той, когато погледна Омара. Признал бе, че е взел Кадифената книга, но без умисъл. Когато я бе видял там, на моста, веднага я беше грабнал. Вечерта, преди да угасят лампите в стаята му, бе прочел всички онези глупости за политбюрото на романтиците и министъра на любовта и бе разбрал, че тетрадката трябва да бъде скрита. Но бе допуснал две ужасни грешки — първо, не я беше унищожил, и второ, бе казал на своя доносничещ брат. Обаче на последния разпит бе успял да намери нещо, което да даде на чекистите, нова нишка в разследването: „Веднъж, докато се разхождахме по улица «Горки», видяхме Серафима — и д-р Рим я следеше, вървеше на стотина метра зад нея“. Да, посочил бе смешния Рим като тайно влюбен до уши обожател на Серафима и се чудеше дали бяха арестували и него.

Вонята на Лихачов го върна отново на земята. Анализирал бе Омара (в края на краищата прекарваше часове с този ужасен човек) и бе констатирал: одеколон, пот, салам, чесън, твърде много водка, урина — да, също както в училищните тоалетни.

И все пак изпитваше огромна нужда да угоди на този убиец, да спечели благоразположението му. Той разполагаше с абсолютна власт над него и семейството му, но Сенка беше решен да не казва на никого нищо, във всеки случай поне нищо важно. Спомни си, че баща му, другарят Генрих Доров, казваше често: „Дискретността е една от основните болшевишки добродетели“, а той беше умен и важен човек (макар и мрачно сериозен — никога ли не се смееше?). Да, дори мама признаваше със смях, че е темерут. Сенка обичаше майка си особено много. Със силата на волята си успяваше да усети присъствието ѝ дори тук: прекрасния ѝ парфюм (тя казваше, че идвал чак от Париж), който различаваше дори от сладкия дъх на кожата и аромата на косата ѝ.

Обаче баща му разбираше болшевизма по-добре от нея: Генрих Доров, който беше работил като секретар на Сталин, често повтаряше: „Партията е винаги права“. Но тогава защо родителите му си шушукаха разни неща, щом партията беше винаги права? Тук имаше някакво несъответствие, някакво противоречие, което не можеше да бъде обяснено дори от родителите. Той въздъхна, когато му мина тази мисъл. Възможно ли бе това да е част от някакъв код? В обикновените неща често имаше кодове. Той обичаше да чете басните на Езоп и баща му му бе обяснил, че партийните ръководители използват специален таен език, който бил езоповски език, с много двусмислици. Затова Сенка винаги разпознаваше езоповския език, когато четеше вестници или слушаше новините по радиото, а тук, в Лубянка, изследваше всеки въпрос, за да види дали в него няма някакъв код. Но в интерес на истината все пак трябваше да признае, че би се чувствал много по-удобно в своя професорски костюм, отколкото в тази пижама.

— Е — каза Омара с нов, развеселен тон, — чувам, че винаги носиш костюм и метеш листа, вместо да играеш гимнастика в училищния салон. Странно момче си ти, а?

— Другарю полковник — изтърси Сенка, насърчен от тази мрачна приветливост, — когато дойде мама, моля ви, бихте ли й казали да ми донесе костюма?

Устните на полковник Лихачов се изкривиха в опасна усмивка.

— Съветското дете трябва да носи къси панталони и чорапи три четвърти.

— Да, но за мен костюмът е въпрос на достойнство.

— Въпрос на достойнство ли? Един костюм? — Лихачов прихна, после извади своята палка и удари по масата.

Сенка наведе глава, очите му се вторачиха в палката. Страх го беше, разбира се, но бе достатъчно умен и да си придаде вид на уплашен; видя, че страхът му се понрави на Омара.

— Тази вечер един бърз въпрос към теб, Сенка. Кой от вас познава наистина Пушкиновия „Онегин“?

Сенка разгледа въпроса от всички страни: можеше ли да навреди по някакъв начин на майка му и баща му? Не виждаше как би им навредил. Можеше ли да навреди на сестра му Минка? Не, и тук нямаше никаква скрита опасност. Беше озадачен. Това като че ли беше въпрос, на който можеше спокойно да отговори, но какъв бе смисълът

му на езоповски език? Дали в този случай Пушкин бе национален поет (добре), или романтичен аристократ (зле)?

— Започвай да говориш, момче, или ще усетиш това през лицето си. — Омара размаха палката. — Кой от приятелите на сестра ти най-добре познава „Онегин“?

Сенка избра момчето, на което се надяваше това да навреди най-малко.

— Андрей Курбски. Можете да го попитате.

* * *

Капитолина Медведева бе временно отстранена от длъжност. Въпреки че нейният главен обвинител, Рим, бе арестуван, решенията ѝ по отношение на Андрей Курбски и Беня Голден се разследваха. Същата вечер тя седеше в дома си и се питаше дали ще я унищожат. Изправили я бяха пред контролната комисия в отдел „Образование“ на Централния комитет. Най-вероятно щяха да я уволнят и след това да я арестуват. Никога повече нямаше да преподава. Не беше изключено и да я пратят в лагер. Възможно беше дори да бъде екзекутирана. Най-малкото щяха да я изселят. Време беше да си направи план. План за оцеляване.

* * *

„Аз зная коя съм — каза си Серафима, докато Лихачов я разпитваше. — Зная, че обичам и съм обичана. Нищо друго не е от значение.“ Докосна белега, който наричаше своя змийска кожа, и чу гласа му да декламира тяхното стихотворение. Но Лихачов отново я питаше нещо.

ЛИХАЧОВ: Кой е твоят любовник, курво? Кой е НВ? Как се казва новият вожд?

СЕРАФИМА: Не е имало никакъв нов вожд и не зная какво означава НВ.

ЛИХАЧОВ: Не ми се прави на светица, момиче. Продала си се на контрареволуционен заговор и котараците от целия град са тичали

подир разгонения ти задник. Сега отговаряй на въпросите ми или ще съжаляваш. Джордж Сатинов ли беше твойт любовник? Влад Титоренко? Или Андрей Курбски?

СЕРАФИМА: Не. Андрей искаше да ме защити. Джордж е приятел. Не зная за какво говорите.

ЛИХАЧОВ: Курбски е син на враг на народа. Инокентий Рим твой любовник ли беше?

СЕРАФИМА: Не! Д-р Рим е много стар. Почти на четиридесет е! Не мисля, че някое момиче би се влюбило в д-р Рим.

ЛИХАЧОВ: Предателка, която е способна да участва в заговор срещу съветската власт, е способна и на сексуални контакти с д-р Рим. Недей да лъжеш партията! Ние разполагаме с писмата. Намерихме ги в стаята ти. Нека ти прочета това: *Скъпа Татяна — знам, че това си ти, Серафима Константиновна, — писмата ти достигнаха до разтуптяното сърце на влюбения болшевик, твоя красив педагог. В часовете ми по комунистическа етика аз не откъзвам поглед от теб. Пея за теб по коридорите на училището! Твой Онегин (Да, разбира се, това съм аз, Инокентий!)* Арестантке, приятелите ти ни казаха, че са видели Рим да върви подир теб по улиците. Признай, че този учител те е съблазнил. Каква перверзия поиска от теб? Содомия? Ако ме лъжеш, ще изгниееш в лагерите! Признай!

СЕРАФИМА: Не, той ми изпращаше тези писма. Смаяна бях. После ми стана смешно. Това е.

ЛИХАЧОВ: Защо не съобщи за тях?

СЕРАФИМА: Не знаех какво да правя. Ако бях съобщила за това, нямаше ли да обвинят мен? Той беше важна личност в училището, а аз скоро завършвам. Помислих си, че ще е най-добре просто да запазя писмата и да не му обръщам внимание.

ЛИХАЧОВ: Ти си лъжлива проститутка. Когато претърсихме дома му, намерихме любовните ти писма до него! Ето, прочети това: **СЛАДКОГЛАСЕН ПЕВЕЦО, СКЪПИ ОНЕГИН... ЦЕЛУНИ МЕ КАТО ИСТИНСКИ КОМУНИСТ. САМО ТВОЯ ТАТЯНА.** Лъжеш органите на Комунистическата партия! На ти!

СЕРАФИМА: Моля ви, не ме наранявайте. Господи, кървя.

ЛИХАЧОВ: Признай или ще ти избия зъбите. Ще заприличаш на беззъба баба, която смуче венците си. Тези писма твои ли са?

СЕРАФИМА: Никога не съм ги виждала. Не съм ги писала аз, кълна ви се. Някой си е направил шега с д-р Рим. Вие знаете всичко и съм сигурна, че знаете дори кой се е закачал с д-р Рим. Може би някой от учениците му?

ЛИХАЧОВ: Органите знаят всичко. А учителят Голден? И той ли ти беше любовник?

СЕРАФИМА: Не!

ЛИХАЧОВ: Ти ли му беше любимата ученичка?

СЕРАФИМА: Защо ми задавате тези въпроси?

ЛИХАЧОВ: Защото си хубаво момиче, а той е развратник. (Пауза.) Трябва да ти задам един въпрос, който е деликатен, защото е свързан с ръководителя на съветската държава. Познаваше ли се с генерал Василий Сталин? Двамата с него имали ли сте някога неморални отношения?

* * *

Неотличаваща се с нищо бяла вила в Бабелсберг, Берлин. Сталин лежеше на диван, подобен на онзи в неговата Близка дача, в библиотека, пълна със същите книги и списания. Първите му срещи с Чърчил и Труман бяха предвидени за по-късно същия ден и той бе облечен в своята униформа на генералисимус: бяла куртка само с една звезда и златни пагони, обувки с връзки и син панталон с ръб и червени лампази, вместо напъханите в ботушите широки панталони, които предпочиташе обикновено.

Изад вратата долиташе шумът на генералния щаб: рев на мотори, телефонен звън, тропане на ботуши по мраморните подове, тракане на пишещи машини.

Но той не беше сам, пред него стоеше синът му Василий в пълна униформа, едва ли не изпънат в стойка „мирно“, сякаш не бе член на семейството, а обикновен генерал от авиацията.

— Сядай, сядай — каза Сталин.

Василий седна, ала беше напрегнат.

— Как си, Васка? — меко попита Сталин. Искаше му се да попита какво правят горките му жена и дете, но това май щеше да е

само загуба на време. Той знаеше много добре как са: не бяха щастливи.

— Добре съм, татко.

— Както виждаш, аз съм зает. Никой не може да свърши нещо самостоятелно, разбираш ли? Казваш им какво да правят, а те или не се съобразяват с теб, или оплескват всичко.

— Разбира се, татко. Само ти можеш да вземаш решенията за всичко.

— Виждаш, че съм уморен, не съм много добре.

— На мен ми изглеждаш много добре, татко. Поздравления за новия чин генералисимус.

— Пфу! — Сталин пренебрежително махна с ръка. — Тук имаме да вършим много работа. — Според сведенията, получени от английските му агенти, през следващите два дни Труман щеше да му каже, че Америка вече разполага със своята атомна бомба, която ще хвърли в Япония. Той щеше да се престори, че не знае нищо за бомбата. Но ако огромната ѝ мощ не беше преувеличена, щеше да е принуден да форсира съветската атомна програма, за да се сдобие за невиджано кратък срок със собствена бомба. Титанично усилие. Само най-добрият му организатор, Берия, можеше да се справи с това... Спечелил беше войната, в продължение на четири години бе работил по шестнайсет часа на ден, в най-критичните моменти в началото понякога дни наред беше спал на походно легло в кабинета си. Но вече бе разгромил Германия и бе завладял половин Европа. И тъкмо когато празнуваше своята победа, американците се сдобиха с тази нова бомба, което означаваше, че ще трябва отново да премине през всичко това. Враговете му все още бяха силни и се налагаше да бъде по-суров, по-могъщ и по-бдителен. Никой не биваше да разбере колко е болен.

— Татко... — поде Василий и Сталин, чиито мисли бяха много далече, съсредоточи вниманието си върху болнаво сивкавото лице на своя син. Това бе лице на алкохолик.

— Васка — каза Сталин, чийто глас изведнъж беше станал похладен и делови. Нямаше много време и момчето му досаждаше, караше го да се срамува и го нервираше. Какво би си помислила покойната му съпруга Надя за този жалък нехранимайко? Щеше да обвини него, разбира се! — Бил си споменат във връзка с Детското дело. Чекистите казват, че си преследвал дъщерята на София Цейтлин.

Вече си генерал и женен мъж. Веднъж вече те отстраних от служба и те понижих. Престани да тичаш подир фусти, престани да пиеш. Правиш за смях не само себе си, но и мен. Ще ти зададат някои въпроси. Отговори им изчерпателно, за да не ми се налага да чувам повече за това.

Василий наведе глава.

— Да, татко, обещавам. Но този случай е свързан с дъщерята на маршал Шако, Роза, и исках да поговоря с теб за него.

— Казвай.

— Става дума за конструкцията на нашите изстребители и за това, че те падат твърде често.

Сталин рязко се надигна и седна.

— Какво говориш? — Той беше специалист по военните технологии и ако нещо се объркаше, това означаваше или некадърност, или саботаж. И двете бяха престъпления.

— Нашите самолети, особено яковете и миговете, падат седем пъти по-често от английските „Хърикейн“ и „Спийтфайър“. Много пилоти загинаха и във военновъздушните сили се трупа силно недоволство.

— Защо не си ми го казвал? — Сега Сталин го слушаше най-съсредоточено и Василий, който само допреди секунди не бе нищо повече от гузен мухльо, засия под палещите лъчи на пълното му внимание.

— Докладвах за това най-подробно на маршал Шако и министъра на авиационната промишленост Титоренко.

— Тяхната реакция?

— В общи линии те настояха да не разкривам тези факти пред вас. Да не спираме производството. Да жертваме още машини и пилоти.

Сталин беше обзет от ярост — мислеше за самоотвержените млади пилоти, загубили живота си в дефектните самолети, и за престъпниците, които са саботирали производството. Пое въздух. Трябваше да остане спокоен, да пази силите си за своята свещена мисия в световната история.

— Нали не очерняш името на съветски герой като Шако само защото ми се е оплакал от твоето поведение? Това би било непростимо за мой син, Васка.

— Не, това е саботаж — отвърна Василий. — Трябва да се направи нещо.

Сталин веднага почувства, че това разкритие запушва идеално пробойната, отворена от една от най-големите му тревоги. Може би момчето все пак не беше чак толкова глупаво.

Той отиде до бюрото и вдигна специалния телефон за Поскръобишев, който седеше отвън до вратата.

— Доведи обратно Абакумов. — Обърна се към Василий: — Почакай отвън, момче.

Когато влезе, Абакумов се поклони на Сталин и само идея по-малко раболепно на Василий, който на излизане мина покрай него.

— Посетихте ли канцеларията на Хитлер? — попита Сталин.

— Да, другарю Сталин.

— И аз се канех да й хвърля един поглед, но после се отказах. Да оставим това на Чърчил и на Труман. Другарят Сталин не прави туристически обиколки.

Каза му за твърденията на Василий.

— Проверете Шако и Титоренко. Направете каквото е нужно.

Абакумов знаеше, че когато Сталин каже „направете каквото е нужно“, това означава „арестувайте ги“.

— Децата им са замесени в Детското дело — каза Абакумов.

— О, горките деца. — Сталин запали цигара и струите синкав дим се обвиха около него. — Но трябва да бъдат наказани. Семействата им може като нищо да са прогнили до костите.

— Другарю Сталин, другарят Сатинов отговаря за самолетостроенето. Да проверя ли и него?

— Не. Разберете каквото можете. Малко натиск няма да навреди. Привлекли ли сме вниманието на другаря Сатинов? Ако е виновен, ще отговаря пред Централния комитет. Но той работи много. — Сталин замълча, потънал в мислите си. — Знаете ли, някои от нашите генерали се държат така, сякаш сами са спечелили войната.

— Вие спечелихте войната, другарю Сталин — каза Абакумов.

Сталин се намръщи.

— Не говорете глупости, другарю Абакумов. Народът спечели войната, народът.

— Да, разбира се, другарю Сталин, но много от генералите ни са корумпирани. Главите им са се замаяли от титлите и аплодисментите.

Апартаментите им са пълни с картини, килими и мебели, докарани с влакове от цяла Европа.

Сталин изръмжа в знак на съгласие.

— Ние, болшевиките, не проявяваме търпимост към корупцията. Върнете се в Москва и свалете кадифените ръкавици. Проверете генералите и веднага се заемете с арестуваните. Василий казва, че пилотите вече не смеят да летят със самолетите си. Това е престъпление.

Сталин притвори очи. Абакумов беше тъпак, но този път като че ли беше разбрал кодираните му сигнали. Нима всички герои в историята — Чингис хан, Иван Грозни, Надир шах, Наполеон — не бяха говорили със загадки?

Абакумов отдаде чест.

— Ще докладвам, другарю Сталин — каза той и тръгна към вратата.

— Да, и, другарю Абакумов? — Чекистът се обърна. — Когато бях още ученик в семинарията, винаги бях любопитен да знам нещо повече за приятелите си, затова проучвах родителите. Успях да науча всичко за родителите, като говорех с децата. Когато се върнете в Москва, ще си спомните за това, нали?

* * *

Херкулес Сатинов се прибра в дома си късно вечерта, но щом отвори вратата, Тамара се хвърли в прегръдките му, сякаш го беше чакала. Беше толкова разстроена, че почти не можеше да говори и лицето ѝ бе станало на петна от плач. Чу и прислужницата Лека да хлипа отзад.

— Трябва да направиш нещо. Трябва да говориш със Сталин! — извика Тамара.

При споменаването на това име лицето на Сатинов се вкамени и погледът му стана остър. Той хвана жена си за ръцете и я отведе в кабинета. Джордж беше в Лубянка повече от седмица и бяха минали три дни, откакто мислеха, че той ще бъде освободен. А още нямаше никаква вест.

— Обади се на Сталин! — крещеше Тамара. — Веднага! Сама ще му се обадя!

Сигурно децата я бяха ядосали — или пък... не! Да не би нещо да се бе случило с Джордж? Вече беше загубил един син. Щеше ли да понесе загубата на втори?

— Тамрико, успокой се. Кажи ми какво се е случило.

— Отведоха Марико! Тя е на шест, Херкулес. Как ще оцелее там, вътре? Какво да правим?

О, боже, малката Марико, единствената му дъщеря, неговото съкровище! Горният край на бузата му започна да пулсира, заля го изгарящ гняв. Заболя го от това унижение. Помисли си: „Анализирай какво означава това. Подреди отделните късчета от играта, в която няма случайни съвпадения“.

Сталин бе специалист по изненадите и той от доста време опитваше да ги предугажда, когато може. По-рано същия ден бяха задържани маршал Шако и петима други генерали. Знаеше, че арестите са свързани със самолетите, че са насочени срещу него като шеф на самолетостроенето. Но Марико! Това бе недостойно за един болшевик, недостойно беше за Сталин.

Телефонът иззвъня. И двамата подскочиха. Сатинов вдигна слушалката.

— Сатинов. Слушам... Другарю Абакумов, благодаря, че се обадохте — погледна Тамара и направи успокояващ жест. Тамара стана, притисна се към него и сложи глава на рамото му и той я прегърна със свободната си ръка. — Да, естествено, разтревожени сме... Да, Тамара е разстроена. Марико е само на шест години, другарю генерал, тя сигурно много се е изплашила и...

— Кажи му, че Марико не яде яйца — каза Тамара. — Алергична е и ѝ премалява, ако не хапне една бисквита в единайсет часа. Не си е взела плюшените кученца, а без тях не може да заспи. Кажи му, Херкулес!

Но Сатинов вдигна пръст, предупреждавайки я да замълчи.

— Другарю генерал, знам, че Марико е била на моста онази вечер, и разбирам, че органите са длъжни да разследват случая. Щом показанията ѝ са от решаващо значение, тогава съм съгласен, че трябва да бъде разпитана. — Слуша известно време и след това каза: — Разбирам, Тамара ще идва два пъти, в осем часа сутринта и в осем

вечерта. Благодаря ви, другарю Абакумов... Болшевишки поздрави и на вас.

Сатинов сложи слушалката и стисна силно Тамара в прегръдките си, каза ѝ, че ще ѝ позволят да иде при Марико още същата вечер и да я посещава в Лубянка два пъти дневно, докато траят разпитите, както и да ѝ носи храна.

— Как могат да постъпват така? — каза Тамара. — Що за хора са те? Кажи на Сталин! Обади му се!

Тя не знаеше, че Сталин е на Потсдамската конференция, местонахождението му беше държавна тайна. Сатинов държеше Тамара много близко до себе си, косата и тилът ѝ бяха притиснати до лицето му и той вдишваше сладкия аромат, който му напомняше за дом и деца.

— Органите действат само по разпореждане на върховната власт — каза той и тя го разбра. Абакумов никога не би дръзнал да арестува дъщеричката на член на Политбюро без разрешението на Сталин.

— Херкулес — каза тя тихо, — как ще понеса всичко това? Просто не знам дали ще мога. Чувствам, че умирам отвътре! Толкова я обичам... — Тамара плачеше в прегръдките му и изглеждаше толкова крехка и слаба — струваше му се, че може да преброи всяка костичка от тялото ѝ. — Как да го преживеем?

— Ще го преживеем — пошушна ѝ той, — защото сме длъжни.

* * *

— Не ни разигравай повече, Андрей. Опъваш се прекалено за син на враг на народа — каза полковник Комаров по-късно същата вечер. — Изучаването на Пушкин започва да додява на моя началник, така че или ще изтръгнем от теб всичко с бой, или просто ще отговориш на въпросите ни.

— За Пушкин ли?

— Да. Казват, че ти си специалистът по „Онегин“.

Сега пък какво бяха намислили? Дали не се канеха да откриват курс по поезия? В края на краищата те имаха отдели за всичко, от шев и кройка до медицина и добив на злато, така че защо не и за Пушкин? Но най-вероятно беше някакъв трик.

— Не го познавам и наполовина така добре, както някои хора — каза той.

— НВ. Какво се крие зад това съкращение?

— Вие казахте, че означавало „нов вожд“.

— Сега мислим, че има нещо общо с „Онегин“.

Андрей кимна бавно.

— Мисля, че може и да сте прави. Имам чувството, че НВ може да е някакво кодово име на Роза Шако.

— Много удобно — засмя се Комаров. — При положение че тя е на дисекционната маса с девет грама олово в гърдите.

— Само казвам каквото мисля.

— Нека да ти помогна в мисленето. — Комаров изведнъж скочи и с много бързи движения хвана Андрей за ръката и го дръпна толкова силно, че столът му изхвърча. Вратата се отвори и двама тъмничари се втурнаха вътре, явно и те ядосани, защото го сграбчиха, когато Комаров го срита в коленете и го остави да се гърчи от болка. — Да вървим.

Пресякоха коридора и влязоха в стаята с двойното огледало; тъмничарите го държаха толкова здраво, че ръцете го заболяха. В другата стая жена четеше вестник на глас. Андрей погледна през стъклото и изстена. Беше майка му — тук, в Лубянка.

— О, господи, мамо! Какво правиш тук? — извика той.

— Тя не може да те чуе, нито пък да те види. До гуша ни дойде от вас, калпазани, и шефът каза тази нощ да решим случая на всяка цена. Ако ни помогнеш, ще ти позволим да се видиш с майка си. Но ако не говориш, тя ще получи десет години в Колима. — Комаров повдигна рамене. — Но ти знаеш, че няма да оцелее. Само кожа и кости е. — Дръпна надолу бежов транспарант, покрит с тъмнокафяви пръски. — Е, Андрей?

Той се обърна към Комаров, необразовано конте, незначително във всяко едно отношение, с изключение на това, че имаше властта да решава дали той и майка му да живеят или умрат.

— НВ може да е само едно лице — каза той. — Нина Воронская.

— Нина Воронская. Тя в училището ли е? Веднага ще я арестуваме.

— Не, уважаеми следователю. Тя е действащо лице от „Онегин“, красива светска дама в Петербург.

Комаров се намръщи.

— Но това е невъзможно — каза замислено той. — Защо Николаша Благов ще я вписва в тетрадката си, ако не е реална?

Развитието на случая все повече заприличваше на театрална пиеса. Нищо не беше истинско и Андрей нямаше никаква представа каква ще бъде развързката. Ала тази смъртоносна измислица можеше да бъде наклонена насам или натам от дума в повече тук и малко лош късмет там.

— Побързай, момче, или с теб ще се случи същото, каквото се случи с баща ти. Двайсет и пет години, помниш ли?

— „Без право на кореспонденция.“

— О, разбира се — ухили се Комаров, — „без право на кореспонденция“.

Подигравателният тон отвори очите на Андрей и му стана кристално ясно: баща му вече не бе между живите. Умрял бе още тук, в Лубянка. Това разкритие, придружено от вида на майка му, го смаза, за пръв път почти го прекърши. Но сълзите също могат да лъжат. Защото за Андрей оцеляването бе всичко. Той имаше още една възможност — да изиграе своята последна карта, заради която щеше да се ненавижда.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Полунощ в Лубянка. Тук, в центъра на потъналата в мрак Москва, зад всеки прозорец светеха лампи, сякаш сградата беше корпус на гигантски кораб. Виктор Абакумов влезе забързано във вътрешния затвор, движейки се със скованата походка на безкрайно уморен човек. Помисли си: „В моето нощно царство електрическите крушки светят ярко и никой не спи дълбоко“. Очакващият го офицер със сини петлици отдаде чест.

— Тя е тук, другарю генерал.

— Нека я видя.

Офицерът отвори една от вратите по дългия стерилен коридор. Абакумов погледна през стъклото младото момиче в стаята за разпити, все още облечено в ученическата си униформа, което седеше до масата. Лихачов крачеше напред-назад, димеше с цигарата и му крещеше:

— Хайде, курво, казвай с кого спиш. Малка кучка такава, пак те питам...

Абакумов изключи звука. Единствената крушка осветяваше златните кичури на косата ѝ. Серафима Ромашкина чакаше, играеше си със своите къдрици и изглеждаше уморена и твърде слаба. Устната ѝ бе сцепена и подпухнала. „Някое от момчетата ми е отишло твърде далеч“, помисли си Абакумов, но както казваше Сталин, революция не се прави с кадифени ръкавици. Той поклати глава, неприятно му беше да види това прекрасно създание в такова окаяно състояние и така отчаяно. Искал бе само да я погледне, преди да влезе при нея, но се облегна на стената, запали цигара и се отпусна за пръв път през този изтощителен ден. Сега можеше да я разгледа внимателно — и като ценител на женската красота, и като манипулатор, а понякога дори палач на хора, семейства, села, нации.

Тя не беше така нахакана, както прочутата си със своята привлекателност майка, но въпреки това той бе очарован от съвършената извивка на бялото ѝ чело, сърцевидната форма на лицето ѝ и нейните поразителни зелени очи с гъсти тъмни ресници. Това

възхитително момиче бе в негова власт, очакваше само него и никого повече. Нищо чудно, че онези нейни глупави и разглезени съученици вършеха щуротии, за да спечелят благоволенията ѝ. Но тя държеше последния ключ към решаването на техния случай, ключ, до който трябваше да се добере незабавно.

Абакумов отиде право в стаята за разпити при Серафима. Лихачов се изпъна в стойка мирно.

— Аз поемам оттук, другарю полковник. Затворете вратата, когато излезете.

Лихачов отдаде чест и изчезна; вратата се затвори. Абакумов седна, без да вади цигарата от устата си, качи ботушите на масата и прикова поглед в Серафима. Тя запази мълчание, но нещо в начина, по който ноздрите ѝ потрепнаха, нанесе съкрушителен удар на чувството му за всемогъщество. Да, можеше да я смаже от бой, можеше да я изнасили, но въпреки това нямаше да я притежава.

— Преди няколко часа бях в Берлин и по време на обратния полет имах възможността да помисля за теб и за случая. — Той въздъхна дрезгаво.

— Така ли? — каза Серафима. Изглеждаше отегчена.

— Има много неща, над които да се помисли. — Абакумов още си блъскаше главата над загадките на Сталин, които ставаха все по-неясни и уродливи. Не му бе разрешено да арестува Сатинов — когото Сталин уважаваше, — така че беше измислил начин *да привлече вниманието на другаря Сатинов*, както се бе изразил Сталин.

Той беше казал също така, че *децата трябва да бъдат наказани*. Какво ли бе имал предвид? Те бяха вече в затвора. Допълнителни домашни? Хубав пердах? Девет грама в тила? „Ако не позная, отивам по дяволите!“ Ала бе сигурен в едно: истинските мишени на Сталин бяха генералите и самодоволните ръководители.

Серафима докосна устната си и погледна пръста: раната още кървеше.

— Всички тук се борим за истината, Серафима. Полковник Лихачов най-много от всички. Съжалявам за устната ти. Не е нещо сериозно, надявам се?

— Не. Благодаря — каза тя тихо.

— Успя ли да поспиш? Изглеждаш уморена, скъпо момиче.

— Добре съм.

Мълчание. Абакумов отново се замисли за Детското дело. Театрален клуб, който на шпионски език беше фасада, през която прозират страсти на възрастни хора, бе довел до смъртта на две деца. Следствието беше разкрило детска игра. Ако участниците не бяха деца на хора от елита, Сталин никога нямаше да чуе за нея. Но след като беше научил, той щеше да използва децата по всякакъв начин, който ще е удобен за манипулациите му в момента. Той, Абакумов, бе упражнил натиск върху децата, за да открие организатора на заговора, но бе очевидно, че никой от тях не знаеше кой е той. Можеше да подложи Серафима на изтезания, ала беше възможно дори и тя да не знае. Какви ли тайни криеше? Затова беше по-добре да приложи към нея друга стратегия. И реши, докато останалите деца очакваха мнението на Сталин, да започне с нея специална игра, тук и сега. Ако лицето, което в тетрадката биваше назовавано НВ, действително съществуваше и стоеше зад тази конспирация, имаше реална възможност Серафима да го отведе при него. Но тя можеше да направи това само ако бъдеше освободена.

— Е, ще кажеш на майка си колко добър съм бил с теб, нали? Ще й кажеш: „Абакумов наистина се грижеше за мен!“, а?

— Да, генерале. — На лицето ѝ проблесна надежда и Абакумов видя как тя я потисна. Но когато наклони глава настрани с онзи свой очарователен маниер, не можа да сдържи усмивката си. Каза ѝ:

— Върви да вземеш нещата си. Пригответна ти е вана. Ставай, хайде! — Хвана ръцете ѝ и ѝ помогна да стане.

Вратата се отвори и двама тъмничари застанаха отстрани, готови да я заведат да се нахрани и да се изкъпе.

Серафима се изправи и Абакумов разбра колко големи са облекчението и изтощението ѝ, когато шията и лицето ѝ пламнаха и тя стисна треперещите си устни, опитвайки да не губи контрол над себе си. Ала се колебаеше.

— Ами другите? Приятелите ми — Минка, Джордж, Андрей — и те ли ще се прибират по домовете си?

Абакумов изведнъж се разгневи. Как беше възможно тези деца да са толкова арогантни, когато той имаше да мисли за толкова много неща? Удари с ръце по масата и видя как тя подскочи.

— Това не е твоя работа, момиче. Хайде излизай, докато не съм размислил. — Тя излезе от стаята с окъпано в сълзи лице, а той остана

да седи, вслушвайки се в отдалечаващите се стъпки по дългия коридор. Мислеше си: „Сега е мой ред, сега ще играем моята игра!“.

* * *

Все още подозирайки, че това може да е някакъв номер, Серафима вървеше по коридорите на затвора. Тъмничарите вече не я държаха, но докоснаха лакътя ѝ, за да я насочат към друго крило на затвора и стая, в която имаше сервирана маса. Пирожки. Горещ борш. Котлет от есетра, току-що изпечен на скара и поднесен с картофи. Тя седна и се нахвърли на храната, ядеше твърде бързо и прокарваше хапките с минерална вода „Боржоми“. После ѝ предоставиха баня, позволиха ѝ да полежи във ваната, но след това я подканиха да побърза и да се изсуши. Щели да дойдат да я вземат.

Щом се облече, я оставиха да седи в облицована с дърво чакалня, сама, докато вратата не се отвори и вътре не влезе майка ѝ. София беше гримирана и облечена във военна униформа — идваше направо от снимките за последния си филм.

Загубила дар слово от облекчение, тя я стисна в прегръдките си и после я заведе до чакащата кола. Време беше да се прибере у дома. Време беше да се наспи.

* * *

Когато се събуди на другата сутрин, Серафима си помисли, че е още в затвора. После си спомни, че си е вкъщи, че всичко е отново такова, каквото трябва да бъде. Майка ѝ бе в студията на „Мосфилм“, но прислужницата ѝ приготви закуска, която тя изяде, мислейки си за него. Изкъпа се, облече жълта рокля с кръгла якичка и излезе. Слезе по стълбището на „Грановски“ и след като погледна назад, за да се увери, че никой не я следи, тръгна към Дома на книгата.

* * *

— Между тези стари книги изглеждаш дори още по-хубава — каза Беня Голден на Агрипина Бегбулатова.

Беше обедната почивка и Беня стоеше гол в малкия си едностаен апартамент само на крачка от „Остоженка“. Показваше й своята нова придобивка, антикварна книга с подвързия от телешка кожа. Агрипина, която лежеше по гръб на леглото, кръстосала обутите си в чорапи крака, допълваше красиво колажа от корици на книги, някои от светла ярешка кожа, някои от скъп черен лак и много с обложки от мазна, оръфана съвременна хартия.

— Всичките ти любими неща на едно място! — каза през смях тя. — Книги, храна и момичета. Толкова добре те познавам, Бенушка. Ти си почитател на Рабле и епикуреец. Сигурно се объркваш, докато се мъчиш да решиш кое да консумираш най-напред! Но избери мен, докато съм тук; можем да хапнем заедно и да правим любов; а после можеш да си четеш, след като си отида.

Само за две години Беня беше успял да събере забележителна колекция от първи издания и книги от началото на деветнайсети век. Военното време означаваше, че на бедните хора с набито око се предлагаха много възможности да купуват изключителни рядкости почти без пари. Книгите по-близо до умивалника и готварската печка служеха като кухненска маса за черния бородински хляб, козето сирене и полупразната бутилка вино. Той се огледа около себе си. Картината — книги, храна, женско бельо, белите форми, пръснатите къдрици и русото лонно окосмяване на младата учителка — спокойно можеше да мине за сюрреалистично изкуство.

— Разбирам от намеци — каза той и започна да целува краката й. — Но за колко време си тук? — Беня се смееше често и весело: много неща го разсмиваха и нищо не му доставяше по-голямо удоволствие от милото държане на Агрипина. Тя бе толкова културна, така умна и имаше пред себе си обещаващо бъдеще, а той се бе върнал от ада и това му личеше.

Проправи си път нагоре по тялото й с целувки. Тя постепенно вдигна коленете, обви го с крака и накрая глезените й се озоваха на раменете му. Той я целуна там много бавно, като се наслаждаваше на нейното удоволствие, на вкуса й, на възбудата й и не мислеше за нищо друго на този свят. Мускулите на бедрата й бяха най-красивите, които бе виждал.

— Обичам да ме любиш — каза тя.

— Обичам да те любя.

След това останаха да лежат в мълчание. Накрая Агрипина прочисти гърлото си.

— Бенушка — поде с тон, с какъвто никога не я бе чувал да говори, но веднага разбра какво означава. Сърцето му запуфтя като влак, който набира скорост. — Бенушка? Имам лошо предчувствие.

— Агрипина, да не разваляме мига.

— Бенушка, слушаш ли ме?

— Опитвам се да не те слушам.

— Бенушка, ако нещо се случи... Искам да ти кажа, че аз...

— Зная. Не е нужно да казваш каквото и да било. Спомни си къде съм бил...

— Никога не си ми казвал.

— В света, в който живеем, онова, което не знаеш, не може да ти навреди.

— Мисля, че ти си най-добрият учител, когото съм виждала някога.

— Учител? — Той прихна. — Майната му на моето учителстване. Защо не кажеш как съм като любовник?

Смееха се и той отново я целуваше, когато на вратата се почука. Агрипина се отдръпна от него.

— Те ме излъгаха. Обещаха ми да не идват сега...

Беня чу страха в гласа ѝ. Но бе необяснимо спокоен, когато грабна бельото и панталона си и започна да се облича. Извика:

— Ей сега ще отворя.

Както удавник вижда целия си живот, събран в един миг, Беня преживя отново щастието от последните три години, които наричаше свое „второ пришествие“: уроците върху творчеството на Пушкин — най-хубавата работа, която бе имал някога: да споделя любовта си към литературата с млади хора; скитанията му по книжарниците и битпазарите; щастието да открие книга и да може да си я позволи. Дори Чингис хан, плячкосал не един богат град, пълен със злато и скъпоценности, едва ли се бе радвал така, както Беня се радваше на своите безценни находки. И на часовете, прекарани с Агрипина.

Отвори вратата. Агрипина, съвсем забравила, че е гола, бе похлупила лице в дланите си, когато чекистите в сини униформи

нахълтаха в апартамента. Беня взе платнената торба с оскъдните си вещи, която вече беше приготвена. Цивилният главен следовател видимо бе очарован от Агрипина и честно казано, никой не можеше да го вини за това.

— Облечи се, момиче! — каза плешивият чекист. — Къде ти е болшевишката скромност? Ти свърши своята работа. Сега се махай!

— Беня, принудена бях.

Но Беня, вече напълно облечен и готов да тръгне, махна с ръка. Можеше да си представи какъв натиск бяха упражнили органите върху нея. Какви заплахи ѝ бяха отправили.

— Желая ти щастие, Агрипина. Никога не допускай това да те спира. Обещай ми...

Тя наведе очи, облече се набързо и си тръгна.

Голден стоеше сам в клетката на „черния гарван“ (на който имаше надпис ЯЙЦА, МЛЯКО, ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ) и пропадеше в бездната. Нормалният живот беше приключил. Сети се нещо: Агрипина бе успяла да стигне до оргазъм цели два пъти, въпреки че навярно е била притеснена. Това можеше да докара комплекс за малоценност и на самия Юда! В трополящия полумрак на камионетката Беня се усмихна с възхищение при мисълта за нейния неутолим глад за удоволствие, дори и под стрес. Какво самообладание само!

Поклати глава със сантиментален фатализъм. Знаеше какво го очаква и че човек, който веднъж се е върнал от смъртта, не може да разчита чудото да се повтори още веднъж.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Ранна утрин в Лубянка. Крехка руса жена седи сама сковано и тихо в стая с прости дървени столове, стъклена стена, влажни петна по жълтите тапети, боя, която се рони като големи люспи суха кожа. Поглежда часовника си. Тук е вече от четиридесет минути, но с удоволствие би чакала в тази стая цял ден.

На стола до нея има пазарска чанта и тя я отваря няколко пъти, вманиачено проверява дали всичко е там. При всяко поскърцване, ехо, шум от стъпки се обръща и поглежда към вратата, напряга се, трепва, ослушва се, после отново притихва, скрила лице в дланите си.

Вратата се отваря. Влиза дебела надзирателка в кафява престилка.

Тамара Сатинова се изправя, ужасена, че са променили намеренията си, но след миг се появява Марико — замаяна, бледа и все още в училищната си униформа.

— Марико! — извиква Тамара и се втурва към нея.

— Мамо! — Марико се хвърля в прегръдките на майка си.

„Не плачи, не плачи, повтаря си Тамара. Не прави нещата още по-лоши.“

Сяда. Марико е на коленете ѝ, две надзирателки стоят и ги гледат, скръстили ръце. На вратата има пазач със сини петлици. Тамара целува Марико по лицето, по челото, по слепоочията, по косата. Ръцете ѝ треперят.

— Мамо, кога мога да си дойда у дома?

— Скоро, Марико, скоро. Но аз ще идвам да те виждам по два пъти на ден.

— Защо съм тук, мамо?

— Ние не можем да знаем какви разследвания правят органите, но те си знаят работата и ще те върнат у дома веднага след като свършат.

Една от надзирателките издухва носа си.

— Искам да си дойда сега. Страх ме е.

— Татко ти праща поздрави. Казва да го приемеш като приключение, както в „Тимур и неговата команда“ — но отговаряй на въпросите вярно, нали?

— Не искам да стоя тук. Ужасно е.

— Знам — казва Тамара. — Знам, но трябва да бъдеш смела. Сега... — Разтреперва се от усилието да не се разридае. Стиска зъби да спре спазмите на плача.

— Мамо, изглеждаш странно. Трепериш.

Тамара кима и се обръща към пазарската чанта. Казва си: „Просто се съсредоточи върху практичните неща!“.

— Достатъчно топло ли ти е?

— Не. Студено ми е в моята стая. И леглото е ужасно.

— Да, ето, нося ти халат и пуловер, ще ги обличаш, за да ти бъде топло. Искаш ли да облечеш пуловера още сега? — Помага на Марико да го облече. — Сигурно си гладна, миличка?

— Храната беше противна. Не можах да я ям.

— Ето ти хляб, любимото ти сирене и бисквити, и кисело мляко. И кейк с плодове. Всичко е от Гастроном I. — Те често пазаруват там. Марико отваря кейка и захваща едно парче.

— Няма да мога да спя, мамо.

— Трябва да опиташ, скъпа.

— Липсват ми моите кученца и моето училище за кученца.

— Я виж кого съм ти довела! Здравей, Хубавице! — Изважда черно-бяло плюшено кученце.

Марико се усмихва за пръв път и грабва играчката.

— А това кой е?

Марико започва да говори на другото кученце и го прегръща заедно с първото.

— И отново здрасти! — Тамара изважда още едно.

— О, мамо, всичките са тук! — Марико ги назовава по име: — Хубавицата, Дебеланката, Пиратката.

Тамара прибира храната и дрехите в торбата.

— Времето изтече! — казва една от надзирателките. — Арестантката трябва да бъде върната в килията. Арестантке! — Думата поразява Тамара и риданията отново се надигат в гърлото ѝ. „Спри! Не бива да плачеш!“

Но Марико се вкопчва в майка си, като се мъчи да не изпуска своите кученца.

— Мамо, не си отивай!

— Трябва — прошепва Тамара. — Но утре ще дойда пак с всичките ти любими неща и още кученца.

— Не може да си отидеш. Няма да те пусна! — извиква Марико. Изпуска кученцата и Тамара ги слага в торбата, която подава на една от надзирателките.

— Време е — казва надзирателката. Тя и още един пазач идват при тях и когато се приближават, Тамрико усеща сенките им, долавя дъха на парфюм „Красная Москва“, на почистващи препарати, пот и може би водка.

Прегръща Марико и после сама започва да се отдръпва.

— Сега трябва да си вървя. Бъди добра. Не се тревожи. Обичам те много и скоро ще си дойдеш у дома. Ще се видим много скоро. Какво искаш да ти донеса?

Марико се хвърля към майка си, сякаш иска да се зарови в нея, и Тамара я грабва в прегръдките си.

— Марико! — Мъчи се да се овладее, но не е сигурна, че ще може. Цялото ѝ тяло ѝ казва да не се отделя от своето малко момиченце.

— Марико, трябва да пуснеш майка си — казва строго надзирателката.

— Няма!

— Трябва или ще бъдем принудени да ви разделим.

Тамара отпуска прегръдката си, но детето продължава да се притиска към нея. Чувства се като в центъра на ураган, който върти във въздуха боклуци и прах и затъмнява света; заравя нос в ухаещата на ванилия, мляко и сено коса на Марико и вдишва аромата ѝ, сякаш е кислород.

— Марико, пусни ме или те ще те вземат насила и ще бъде ужасно. Ще дойда... ще дойда много скоро!

— Няма да те пусна. Не си отивай, мамо! — Марико плаче, трепери, задъхва се, задушава се от собственото си отчаяние.

Тамара затваря очи, за да не гледа как пазачите разтварят пръстите на детето, вдигат го и го отнасят. Чува затварянето на вратата и писъците на Марико, докато я носят по коридорите. Когато идва на

себе си, се вижда на ръце и колене на пода в празната стая, виеща от гняв и болка като животно. За момент ѝ минава мисълта, че може да си умре тук. Има чувството, че стените на сърцето ѝ са тънки като хартия, дробовете ѝ се плитки, стомахът ѝ е пълен с чакъл и ѝ се иска да умре.

До нея има нещо. Едно от кученцата е изпаднало от торбата и тя го взема. То мирише на Марико. Прегръща го и започва да се люлее, изумена, че тя, съпругата на ръководител, уважаваната учителка, гордата майка, лежи на пода, стиска играчка в ръцете си и плаче.

Лежи там дълго. Накрая, притискайки кученцето към гърдите си като бебе, излиза, залитайки, така съкрушена, че не знае дали някога ще успее да се съвземе отново.

* * *

Лъчите на залязващото слънце — златни, пурпурни, бели — успокояват Серафима. Колко великолепно е светлината след затворническата килия. Тя вдига лице към слънцето като цвете и сякаш за пръв път забелязва вихрушката от пухчета на тополи, които танцуват в лъчите. Свободна е, запазила е своята тайна и е поразена от красотата на вечерта.

Върви по улица „Горки“ към Дома на книгата. Нагоре по стълбите към секцията за чуждестранна литература. Хемингуей? Голсуърти? Ето я. Едит Уортън. Жадно отваря книгата, прочита онова, което е вътре, после изтичва надолу по стълбите и отново на улицата.

Седем часът вечерта и тъпци елегантно облечени московчани, между които има и чужденци, чакат да влязат в Большой театър, за да гледат „Лебедово езеро“ на Чайковски. Серафима влиза и отива на гишето за билети. Има опашка. Когато идва нейният ред, билетът я чака в плик.

Тя е между последните, които заемат местата си на първите редове, и когато сяда — между възрастен мъж с побеляла коса и младо момиче на нейната възраст, — усеща как лицето ѝ пламва. По-щастлива е от когато и да било през живота си — но има и нещо повече от това. Очите му са вперени в нея и тя усеща любовта, която блика от тях. Поглежда нагоре към ложата му, той е там. Чака я, обича я както през дните преди стрелбата и затварянето ѝ в Лубянка.

* * *

По-късно същата вечер Сатинов е в домашния си кабинет; само с едно дете вкъщи домът им е много по-тих, отколкото трябва. Тамара е в прегръдките му и му разказва за Марико.

Сатинов затваря очи. Неговата малка Марико с кафявите очи и сплетената на плитки коса със сладък дъх на сено. От стомаха му се надига спазъм, стяга гърлото, стига до очите и устата, обхваща цялото му същество и макар да е Железния комисар, макар да е другарят Сатинов, той престава да се владее.

Примигва. В огледалото на далечната стена вижда себе си и Тамара в прегръдките му: прибрана в кок коса, дълга шия, тресящи се рамене. Надниква дълбоко в собствените си очи и съзира там ужасно предателство. Стъписан, се извъръща и поглежда подредените на бюрото фотографии. Но вместо децата си и Тамара вижда само едно женско лице.

Да, той плаче за Марико, за Джордж и Тамрико, но плаче и егоистично. За себе си. И за жената, в която е отчаяно влюбен.

ТРЕТА ЧАСТ

ЧЕТИРИМАТА ВЛЮБЕНИ

*... там възшебница ми даде
този тайнствен талисман.
Каза тя с усмивка мила:
„Скътай талисмана мой!
Вярвай в дивната му сила —
даден ти е с обич той!“.*

Александър
Пушкин, „Талисман“^[1]

---

^[1] Тук и до края е използван преводът на Димитър Горсов, сп. Литературен свят, 2012 г., бр. 37. — Б.пр. [↑](#)

ПЪРВА ГЛАВА

Шест месеца по-рано

Сатинов я видя за пръв път през януари 1945 г., непосредствено след навлизането на Червената армия в Източна Прусия. Винаги щеше да помни деня, часа, минутата. Бяха далеч от Москва, на Първи беларуски фронт. Като комисар на фронта, той и командващият маршал Рокосовски бяха преминали в сражения през цялата Белорусия, а после и през полската пустош, за да навлязат в самата Германия. Дори в най-скромните немски къщурки имаше меки легла и бели възглавници, килери, пълни със захар, хляб, яйца и месо. Повечето селяни бяха избягали от руснаците, но малцината останали бяха червенобузи и добре облечени. Дори носеха ръчни часовници.

През целия ден небето се бе смрачавало все повече и повече, но когато започна, снежната буря изненада всички. Генерал-полковник Сатинов седеше в джипа „Уилис“ с Льоша Бабанава зад волана и наблюдаваше преминаващите военни части, докато гаубиците обстрелваха нацистките позиции на два километра нататък по пътя. Мислеше си, че приличат на монголска орда в ерата на машините: калните танкове бяха покрити с пъстри килими, на които седяха мръсни пехотинци в дрипави униформи, омазани с машинно масло, с ушанки и дебели кожуси от овча кожа, често и с по няколко часовника на ръцете, размахваха пушки, увити в бели парцали като в бинтове, надигаха бутилки и пееха, но песните им потъваха в тракането и скърцането на машините.

След тях идваха артилеристите, които се тръскаха върху сандъците със снаряди, сложили върху тях бродирани с коприна възглавници за по-меко, и свиреха на инкрустирани германски акордеони. Танкове, гаубици, американски уилиси, американски камиони „Студебейкър“, всичко минаваше покрай тях в бавна несъкрушима процесия. А после... Какво беше това? Теглен от коне стар берлински файтон с люшкаци се фенери, а вътре — мярнали се за миг офицерски пагони и блестящи, тъмни като въглен очи на момиче.

Снежна вихрушка на мръкване в изоставено село, снегът бързо затрупваше околните ниви и покривите на къщите в Гросмайстердорф. Войниците търсеха подслон в най-близките къщи. Още в джипа, Сатинов се наведе уморено напред, когато сержант козирува и му докладва:

— Другарю генерал, медицинските части разполагат лазарет в църквата. Готови са да ги инспектирате.

Пред църквата Сатинов видя санитарии, които сваляха носилки от камион. Двама от войниците бяха вече мъртви. Не покосени от огъня на противника, а отровени от контрабанден алкохол, направен от антифриз.

Вътре, в облицованото с дърво помещение, осветявано от окачени на гредите газени лампи, ранените лежаха направо на дъсчения под. Телесните миризми, миризмата на мокри дрехи и смрадта от безбройните фронтови бункери се смесваха с дъх на йод. Сестри в бели престилки се занимаваха с новопристигналите. Малко вдясно от него военна лекарка се беше навела над войник. Тя беше на колене, масажираше и натискаше голите му гърди и повтаряше: „Хайде, върни се, момче!“. Войникът се закашля и гръдният му кош изведнъж се раздвижи като ръждясала машина. Лекарката, със стетоскоп на врата и лента с червен кръст на ръкава, прослуша набързо дробовете му и се изправи.

— Добре, този ще оживее. Кой е следващият?

Отиде при втория отровен войник. Успя да върне към живота и него, но след това, докато се изправяше, изтри челото си и каза, без да се обръща специално към някого:

— Двама спасени, трима стабилни, четирима мъртви.

После козирува на Сатинов.

— Добре дошли в гросмайстердорфската болница, другарю генерал. Не е кой знае какво, както виждате. От антифриза умират бързо, всяка секунда е от значение.

Още беше облечена в белия си кожух от овча кожа. На колана носеше пистолет, на главата — синьо кепе, не бе имала време да го сваля. Сатинов забеляза, че лицето ѝ е овално, правият нос и бузите —

леко напръскани е лунички. Направи му впечатление, че дори тук, на фронта, където влагаше цялата си енергия в спасяването на човешки живот, униформата ѝ бе леко преправена и кафявата пола бе скъсена с 5–10 сантиметра, за да се виждат американските найлонови чорапи, които бяха тъмни и против правилата.

Сестра донесе поднос с две канчета чай — много сладък, димящ.

— Радвам се, че сте тук, за да помагате на тези момчета — каза Сатинов.

— Инспектирате ли ни, или само се отбивате пътъм? — попита тя. Имаше очарователен акцент, определено френски, с нюанс на средноевропейски идиш.

— Само минавам. Пътувам към щаба.

— О, разбира се. — Очите, в които светеше дръзка интелигентност, го гледаха леко насмешливо. Положително го бе разпознала, повечето хора го разпознаваха. — След като имаме тук генерал, можете ли по пътя към щаба да ни намерите дюшеци? — И се усмихна малко косо.

— Ще направя всичко по силите си — каза той.

— Благодаря, другарю генерал.

Тя стана и тръгна към следващия ранен войник. Сестрите я последваха.

Сатинов отвори вратата. Снегът беше спрял и той почувства как природата диша някъде дълбоко под дебелия бяла покривка.

Льоша потегли бавно през тъмната нощ, без фарове, веригите на колелата дрънчаха, трасиращите снаряди осветяваха пътя от време на време, експлозиите превръщаха нощта в ден. Сатинов погледна през прозореца. Понякога, когато гаубиците обстрелваха нацистките позиции, кървавочервена светлина озаряваше небето пред тях. Мислеше си за лекарката. За напръскания ѝ с лунички нос и мургавата ѝ кожа. Изобщо не я беше попитал за името.

ВТОРА ГЛАВА

Януари 1945 година в Москва. От корнизите на сградите се спускаха дълги ледени висулки, но Серафима чувстваше, че пролетта приближава.

— Хайде довечера да идем в Большой театър — предложи Минка, докато вървяха към златните порти, където ги чакаха колите. Още беше военно време и всички бащи бяха на фронта, затова от училището ги вземаха шофьорите, майките и бавачките. — Кажи, че ще дойдеш, Серафимочка!

— Но нали ходихме вчера — отвърна Серафима. — Нова постановка ли има?

— Не, дават „Ромео и Жулиета“, но аз го обожавам.

— Остави Прокофиев! Ти просто обичаш да се издокарваш, Минушка — каза Серафима и се засмя, което се случваше рядко. — Но аз не обичам. Никога не се харесвам.

— Изглеждаш толкова хубава в онази твоя зелена рокля. Всички момчета са на това мнение! Всички ти се възхищаваха, дори офицерите в ложите!

— Така ли? — Серафима бе убедена, че е твърде висока, твърде обикновена, че е направо невзрачна в сравнение с красивата си майка и своята благородна вярна приятелка. — Зная, че искаш да отидеш отново — каза тя. — Онези офицери гледаха теб, не мен. Такава флиртаджийка си!

— Признавам се за виновна. — Минка се изкикоти. — Приятен ми беше начинът, по който ни гледаха, но нищо повече.

— О, не казвам, че... — Серафима знаеше, че Минка никога не би прекрачила строгите граници на съветския морал. По фронтовете цареше пълна вакханалия, но за учениците бе немислимо да си позволяват нещо повече от целувка и малко поезия.

— Освен това е толкова забавно да се издокарваш — казваше Минка. — Обещай, че ще дойдеш довечера. Винаги ти е приятно, когато си там. Мисля, че и вниманието на офицерите ти харесва! А и вече имам билети.

И така, в седем часа същата вечер Серафима, Минка и тяхната приятелка Роза Шако пристигнаха с метрото в Большой театър да гледат „Ромео и Жулиета“ за седми път. Небето бе бяло и въздухът започваше да се променя, предупреждавайки, че ще завали сняг. Москва бе изгубила блясъка си през дългите военни години, Кремъл още беше завит с кафяви мрежи и червените му звезди не светеха, по улица „Горки“ имаше бомбени кратери и разрушени къщи. В магазините продаваха с купони и хората по улиците изглеждаха отслабнали и опърпани. Но победата беше близо и всички го знаеха. Всички министерства, посолства и театри, които бяха евакуирани в Куйбишев на Волга, се бяха върнали. Нощите вече не се осветяваха от въздушните рейдове на нацистите и стрелбата на зенитната артилерия, а от салютите на победата, разпоредени от Сталин, които се изстрелваха от цели паркове гаубици.

И както беше предрекла Минка, в мига, в който влязоха в театъра, момичетата станаха обект на внимание — а още не бяха свалили шапките и кожените палта. Минка бе взела на заем палтото от норки на майка си, защото знаеше, че много отива на големите ѝ кафяви очи. Роза беше с най-красивите си сребърни лисици, но Серафима, типично за нея, беше със своето евтино заешко палто, макар че майка ѝ притежаваше най-страхотната колекция от кожи в Москва. Във фойето на театъра парното, единственият съветски лукс, беше надут. От наблъсканите един до друг хора сякаш лъхаше на чесън, на водка и зеле, но никога не бе имало по-щастлива тълпа московчани. Всички, дори обикновено киселите служители, които късаха контролите на билетите, дори възрастните мъже и жени, дори пияните войници и моряци, бяха весели. Победата щеше да дойде всеки момент, настъпваха добри времена. Момичетата се наредиха на опашката пред гардероба да оставят палтата си, после, кикотейки се, успяха да се измъкнат от блъскащата ги насам-натам тълпа и да застанат на място, където можеше да се диша и минаващите покрай тях офицери имаха възможност да се възхитят на тоалетите им. Минка Дорова изглеждаше най-изискана. Розовата ѝ рокля по модел от списание „Базар“ бе ушита в модното ателие на Абрам Лернер и Клеопатра Фишман, където си шиеха съпругите на партийните и държавните ръководители и хората от елита. Гладките ѝ рамене и ръце бяха полуголи.

— Прекрасна си! — възкликна Серафима, когато Минка съблече палтото от норки. — Нищо чудно, че искаше да гледаш балета още веднъж, за да се покажеш с това.

— Майка ти е страхотна! — каза със завист Роза. — Моята никога не би ме завела в ателието на Лернер.

— А майка ми непрекъснато настоява да ида — призна Серафима, — но аз не издържам да пазарувам с нея. Тя е деспот, обикаля като смахната и ме кара да се чувствам ужасно.

— И въпреки всичко изглеждаш зашеметяващо — каза Минка, опитвайки се да проумее защо роклята на Серафима, закопчана до шията и с маншети до китките, изглежда така красива.

— О, глупости. — Серафима я бутна с лакът, Минка я погъделичка, а Роза им се скара, че я излагат пред хората. Напомни им, че не са разхождащи се ученички, а вече осемнайсетгодишни момичета, вече почти жени, облечени в най-хубавите си рокли.

— Ще изпием ли по чаша шампанско, преди да влезем? — предложи Минка, вечният бонвиван в компанията.

В бюфета привлякоха вниманието на няколко американски пилоти. Закачливи, хубави, млади, те бяха толкова елегантни в своите униформи, кожата им бе като бебешка, зъбите бели — доста различни от обветрените лица и златните зъби на руските мъже. Серафима бе очарована от безгрижието им, макар да стоеше малко назад, защото се чувстваше неловко. Задоволяваше се да остави флиртуването на Минка и Роза, пък и мъжете като че ли изобщо не я забелязваха.

Единият от американците, капитан от авиацията, широкоплещест атлет с ниско подстригана коса, поиска от Минка телефонния ѝ номер, но тя не пожела да му го даде и отказът ѝ я направи още по-желана. Останалите американци започнаха да се шегуват с него.

— О, той не е свикнал да му отказват! Предизвикват те, Бродли!

„Винаги благоразумната Минка — помисли си Серафима, — колкото и да е забавно.“ През войната правилата бяха станали по-малко строги, но баща ѝ я предупреждаваше, че след това партията отново ще ги затегне.

Поощряван от приятелите си, Бродли не само настоя да ги почерпи с още шампанско, но дори им предложи билети в ложа, като каза, че имали излишни.

— Защо не ви трябват? — попита Минка на безукорния английски, който бе усвоила в часовете на Тамара Сатинова.

— Вземете ги — каза Бродли. — Иначе ложата ще си стои празна. Ние не можем да останем за представлението.

— Дошли сте само заради питиетата? — учуди се Минка.

— И дамите! — извика един от приятелите на Бродли.

— Веднага след като представлението започне, излизаме да вечеряме — отвърна Бродли, показвайки своите американски зъби — бели, чисти и големи като айсберги. — Искате ли да дойдете с нас?

— Сигурна съм, че ще намерите момичета, които не са дошли заради балета — отвърна му Минка, станала изведнъж високомерна и насмешливо сериозна. — Но ние не сме от тях.

Пълен с униформени чужденци и руски момичета, Большой театър се беше превърнал в средище на целия социален живот в Москва, затова Серафима не бе изненадана, че Бродли и неговите американски приятели изобщо не се интересуваха от Прокофиев. При все че тя и приятелките ѝ бяха гледали този балет толкова пъти, че можеха сами да го изтанцуват.

ТРЕТА ГЛАВА

Седмица по-късно Сатинов бе още в Източна Пруссия. Беше вечер и той се намираше в голямата зала на провинциален дворец, където се помещаваше щабът на Първи беларуски фронт. Първите съветски части, завзели двореца, бяха облекчавали естествените си нужди в леглото с балдахин на графа (в което, според развеждащия ги градинар, някога бе спал Фридрих Велики) и бяха стреляли по маслените портрети на юнкери с бакенбарди. След това всичко беше почистено, но по стените още се виждаха дупките от куршуми.

— Мисля, че целият състав може да се присъедини към нас за вечеря, Херкулес — каза маршал Рокосовски. Те бяха приятели, въпреки че Рокосовски бе истински войник, а той — партиен деятел, член на Държавния комитет по отбраната и представител на Сталин.

— Защо не? — отговори Сатинов, който знаеше, че под „целия състав“ Рокосовски разбира генералите, придружавани от своите ППЖ (тоест походно — полеви жени) — каламбур с названието на съветския автомат ППШ^[1]. — Време е всички да се отпуснем малко. Заслужили сме го в края на краищата.

Той погледна към Рокосовски и повдигна вежди, когато и двамата разпознаха идващите отвън стрелба и каубойските викове. Льоша и тяхната лична охрана отстрелваха вечерята им в парка с елените направо от джипа. Те също бяха в добро настроение.

* * *

Докато слизаше за вечерята същата вечер, Сатинов усети приятната миризма на печено еленско месо, сладкия дим от ябълково дърво в камината и както му се струваше, парфюмите на присъстващите жени. Рокосовски, елегантен потомък на полски аристократи, обичаше женската компания, но не допускаше дори следа от разпуснатост в своя благопристоен щаб. Сатинов, който имаше

щастлив брак, мразеше пиянството и не харесваше женкарите, беше напълно съгласен с това.

В залата маршал Рокосовски и хората му вече седяха около масата. Млади униформени ординарки поднасяха блюдата димящо еленско месо, отрупани със зеленчуци, и пълнеха чашите на офицерите с вино. Ординарецът на Рокосовски разпалваше огъня в голямата открита камина, телохранителите на Сатинов носеха каси с вино от избата.

Рокосовски седеше до младата телефонистка, която бе неговата ППЖ. Сатинов зае своето място в другия край на масата.

— Другарю Сатинов — извика Рокосовски през масата, сочейки му блед мъж, — предполагам, че вече познавате другаря Генрих Доров от Централния комитет?

— Разбира се. Добре дошли, другарю Доров! — Сатинов се усмихна, като си спомни, че Джордж и приятелите му наричаха Генрих „Невареното пиле“. Колко точен бе този прякор. Неочаквано го прониза копнеж по компанията на сина му.

— Благодаря ви. Дошъл съм да инспектирам продоволствието и да премахна вредителите и спекулантите — каза Доров.

Сатинов реши, че това е логично. Помнеше как през 1937 г. Генрих Доров бе претърпял метаморфоза и от прекланящ се пред героите писарушка в кабинета на Сталин с петна от мастило по пръстите се беше превърнал във вманиачен палач. Колкото повече екзекуции, толкова по-бяла бе ставала косата му и по-бледо лицето. През първата година от войната неговите разстрели (понякога извършвани със собствения му пистолет) и военни гафове бяха коствали живота на хиляди хора. Накрая лично Сталин (който гледаше на него като на некадърен, но предан фанатик) го бе понижил.

— Утре ще докладвам в Централния комитет — каза Генрих, така че всички да чуят. — Тук е бърлога на престъпността. Прелюбодеяния. Пиянство. Разврат. Трябва да възстановим болшевишкия морал.

Но Сатинов гледаше жената, която седеше до него.

— Съпругата ми — каза Доров, проследявайки погледа му. Познавате ли я?

Това беше лекарката в униформа с червен кръст и сини петлици на медицинските части.

— Дашка Дорова. — Тя подаде ръка и Сатинов забеляза леко пълничката ѝ китка с цвят на кехлибар. — Да, срещали сме се вече.

— Разбира се, но...

— Но какво? — Коса усмивка, предизвикателни очи с цвят на карамел.

Какво се опитваше да каже? Колко е изненадан, че отблъскващият педант Доров е женен за тази красива лекарка?

Тя се наклони към него.

— Знаете ли, че децата ни учат в едно училище? Моята дъщеря Минка познава синовете ви.

— 801-во училище? Не знаех, но аз никога не съм ходил там. От толкова време съм на фронта.

— Къде сте се срещали? — попита Доров. — Ти току-що каза, че сте се срещали. Интересно ми е да знам.

— В малък лазарет в близко село преди няколко дни — обясни Дашка с успокояващ тон. — Цяло отделение се беше отровило с алкохол.

— Господи! Каква загуба на жива сила! — възкликна Доров. — Разстреляхте ли доставчиците за саботаж?

— Не, скъпи — отвърна Дашка. — Опитах се да им спася живота.

— И други починали ли има? — попита Сатинов.

— Не — отвърна Дашка. — О, и благодаря за дюшеците и продуктите. Бях много изненадана, когато пристигнаха.

— Не вярвахте, че ще си спомня, нали?

— Не. — Тя се усмихна и изражението ѝ омекна. — Не вярвах.

— Бихте ли си направили труда, ако лекарят беше грозен мъж? — попита Доров.

Сатинов го погледна хладно.

— Откога сте при нас, другарю Доров?

Но Доров се беше извърнал.

— Извинете, другари. Другарю Доров, самолетът за Москва ви чака — докладва един от младите адютанти, козирувайки.

— Ще ти помогна да си събереш багажа — каза Дашка и стана.

След като Дорови си тръгнаха, на масата се възцари мълчание. Генрих Доров вдъхваше не само неприязън, но и страх. Тогава Рокосовски намигна, всички се разсмяха и разговорът започна отново.

Няколко часа по-късно вечерята вече бе свършила. Сталин се бе обадил да обсъдят офанзивата и маршал Рокосовски се беше оттеглил. Сатинов, останалите офицери и Льоша пееха „Катюша“ пред камината. Но той копнееше за една цигара на спокойствие и за глътка студен въздух. Облече своя подплатен с кожа шинел, сложи калпака от вълча кожа, излезе през задния вход и се потопи в нощта.

Беше много студено. Снегът върху статуите в добре поддържаната градина искреше. Къде ли бяха сега собствениците? Живи ли бяха изобщо? Колко бързо можеше да се преобърне съдбата. Сатинов запали цигара и отпи от коняка в чашата си.

Войната бе просто кланица на колела. За повечето хора да си военен, означаваше да си професионален участник в трагедия. И все пак той харесваше този живот, искреното другарство на фронта, чувството за обща мисия, моралната чистота на битката против злото.

Оранжев връх на друга цигара: не беше сам.

— О, вие ли сте — каза той тихо. — Мислех, че сте отлетели обратно в Москва.

— Ще остана тук още известно време — отвърна тя. — Медицинското обслужване на този фронт се нуждае от реорганизация и не мога да се доверя на никого за провеждането ѝ.

Беше облечена в дълъг кожух от овча кожа, който ѝ придаваше вид на диво животно.

— И аз обичам всичко да върша сам. Не предполагам, че сте от Москва.

— Всъщност съм от Лвов. Толкова ли си личи, че съм провинциалистка? Тя се разсмя звънко, като отметна глава, и Сатинов успя да зърне шията ѝ.

— Не, съвсем не. В Кремльовка ли работите?

— Да, аз съм новият директор. Но съм кардиолог. Вашата специалност каква е?

— Не и сърцата — кратко отвърна Сатинов. — Сърцата са последната ми грижа.

Парата от дъха им се сливаше, димът от цигарите се диплеше около тях като сива пелерина. Докато се разхождаха из градината, а

след това и навън из полята зад къщата, Сатинов усещаше полъха на необикновения ѝ парфюм. Пълната луна над главите им бе оцветила снега в странен син цвят и когато навлязоха в парка с елените, синята трева под краката им блещукаше и хрущеше. Косата ѝ изглеждаше още по-черна и гъста от събраните в нея снежинки, както черно кафе от сметаната.

Той спря, за да ѝ позволи да допие коняка в чашата му. Пред тях имаше прост гръцки храм с колонада и надписи на латински и немски.

— От времето на Седемгодишната война е — каза тя. — Глупава прищявка.

— Хайде да го разгледаме.

Чувствайки се като деца, двамата преминаха през студените порти, откъдето излитаха спускащите се от малките куполи и от нишите валма мъгла. Изведнъж — и без да е съвсем наясно защо — Сатинов бе залят от радостно чувство. Под себе си виждаха потъналата в мрак къща, оградена от редици джипове, танкове и оръдия. От селото се вдигаше дим на войнишки огньове. Някъде отдалече долиташе шум от ремонтране на танковете — звън от удрящи по метал чукове и рев на форсирани мотори; чуваха се пушечни залпове, гласове на млади мъже, които пееха любовна песен — дали не беше грузинската „Тифлис“? Проехтяха гърмежи и оранжевият отблясък от далечна гаубична стрелба за момент накара снега да заблести като пламък. Сатинов се облегна на стената, запали още една цигара и ѝ разказа за семейството си, за своето щастие с Тамара, за това как смъртта на най-големия му син се бе сляла с гибелта на десетките хиляди други бойци в сраженията, в които беше участвал, как се гордееше със своя втори син Давид, как се възхищаваше от веселите лудории на Джордж (за които му и завиждаше), за успехите на Марлен и за Марико, най-скъпата му от всички.

— Казвали ли сте им всичките тези неща? — попита тя.

Той поклати глава.

— Но ги казвате тук на мен? Трябва да им ги кажете. Трябва да кажете на Тамара.

Той се усмихна, обърна се към нея, видя красотата на тъмните ѝ очи, на устните ѝ и отвърна:

— Сега е ваш ред.

Тя имаше един син в армията, една дъщеря, Минка, която не вземаше нищо на сериозно, и Демян, който вземаше всичко на сериозно, както баща си. Имаше още и своето малко изтърсаче:

— Моят Сенка, когото обичам толкова много, че любовта ми към него ме кара да скърцам със зъби.

— Аз бях така с майка ми — каза Сатинов. — Но това беше много отдавна.

— Моят Сенка е много различен от вас, Херкулес. Той е нежен и очарователен, а вие — всички знаем, че вие сте Железния комисар. Обичате да ви мислят за студен като лед и мълчалив като лес.

— Днес май не съм много мълчалив.

— Да — призна тя. — Изненадвате ме.

— И сам се изненадвам.

Тя се разсмя и Сатинов отново зърна шията ѝ.

— Дължи се на моята компания, разбира се. Признайте, че имам заслуга за вашето красноречие. Мислех, че и вие сте болшевик мълчаливец като моя съпруг.

Досега почти не бяха споменавали съпрузите си. Сатинов имаше чувството, че това е важен момент от техния разговор.

— Генрих не разговаря много с вас, така ли?

— Не ми казва нищо в края на деня. Но аз го обичам, разбира се. А вие?

— Предполагам, че Тамара би се съгласила с вас. Съветският мъж е продукт на нашите трудни години. Но и аз обичам Тамара и приятелите ни са единомисленици, че не познават по-щастлив брак от нашия.

— Колко хубаво — каза тя. — Вярно е. Знам всичките клюки, но не съм чувала да се шушука, че сте флиртаджия.

Той хвърли цигарата, червена точка в синия сняг отвън.

— А вие, Дашка? Известна ли сте със своите флиртове? Достатъчно сте красива...

— Обичам да флиртувам, но това никога не води до нещо повече. Омъжих се на двайсет и две и осемнайсет години не съм поглеждала друг мъж.

— А сега?

— Нищо — отвърна тя. — Просто се наслаждавам на този миг.

Подаде ѝ цигара, почака да я сложи между устните си и се наведе да ѝ подаде огънче. Затвори очи за момент и усети колко близо бе тя до него — по топлината на лицето ѝ, по аромата на косата ѝ и така рядката за руснаците кехлибарена кожа.

Остана така, очаквайки Дашка да се отдръпне, после се приближи още и без да са имали намерение или повод, те се целунаха. Сатинов почувства леките ѝ широки устни върху своите. Оттатък арките и колонадите снегът отново заваля и нощта стана с няколко градуса по-топла. Снежинките кръжаха около техния малък храм. Веднъж започнали да се целуват, спокойни, че никой не може да ги види, те не можеха да се спрат. Той плъзна ръце по кожата, разтвори го, разкопча зелената куртка и ризата, като се наслаждаваше на меките карамелени нюанси на раменете и шията ѝ. Тя го целуваше по-жадно, отколкото Тамара го бе целувала някога. Хапеше устата му, разкъсваше устните, вдишваше дъха му. За миг каленият комунист, Железния комисар, се върна и Сатинов се запита дали това е редно, дали е нормално, и се отдръпна от нея. Но когато пое забързания ѝ дъх и усети леко горчивия вкус на цигарата ѝ, сладостта на коняка, страстта ѝ го зарази. Тя се уви около него, за да почувства той тялото ѝ, да усети как го желае. Той докосна краката ѝ над ботушите и почувства, че обожават тяхната прекрасна твърдост. Когато ръката му се плъзна нагоре по американските чорапи и стигна до копринената ѝ кожа, и двамата изстенаха високо.

Но някак си успяха да се спрат и след броени минути вече вървяха надолу по склона към къщата.

— Другарко доктор — каза той с обичайния си повелителен тон. — Ние сме добри болшевици. И двамата обичаме съпрузите си. Това никога не бива да се повтаря.

— Съгласна съм, другарю генерал. Разбира се.

— Вие влезте първа — нареди той.

Наведе се, взе шепа сняг, разтри с него лицето си и си каза: „Сатинов, глупак такъв, след като толкова години дори не си поглеждал друга жена, как можа този път да се държиш по този начин?“.

Ала имаше чувството, че вътре в него бе настъпила някаква метафизическа промяна. Възможно ли беше момент като този да

промени толкова много един мъж? Поклати глава. Със сигурност не и Херкулес Сатинов.

---

[1] Пулеметный пистолет „Шпагин“. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Трите момичета седяха в ложата на Большой театър, замаяни от кримското шампанско и от вълнение, защото никога преди не бяха попадали на места, от които сцената да се вижда така добре. Но Роза беше малко пияна — толкова беше слаба, че мехурчетата се бяха качили право в главата ѝ. Още щом седнаха, тя затвори очи и сложи ръце на слепоочията си.

— О, боже, вие ми се свят, повдига ми се!

— Не може да повръща тук! — изсъска Минка.

— А представяш ли си, ако повърне през балкона? — каза Серафима. — Ще я заведа у дома.

— Не. — Минка се надигна. — Аз ще отида. Показах роклята си, събрах овациите, пих шампанско. Наистина не ми трябва да гледам отново този балет.

— Странно, аз пък сега съм в настроение да го гледам — каза Серафима и махна за довиждане на приятелките си.

Сама в красивата ложа, тя се потопи в магията на балета, радвайки се на своята изолация. До момента, в който доста след като второто действие беше започнало, при нея влезе млад мъж в американска военна униформа. Изглеждаше изненадан да я заvari там и не седна до нея, а остави два стола помежду им. Сложи фуражката си на единия от тях.

Серафима го поглеждаше скришом. Струваше ѝ се доста различен от своите съотечественици преди, които бяха мускулисти и недодялани. За разлика от тях, той беше слаб и висок, а очевидно и културен, защото гледаше балета с голямо внимание и на нежните му устни се появяваше усмивка, когато изпълнителите правеха своите най-трудни стъпки. Понякога просто кимаше замислено, следейки музиката, която, изглежда, му беше позната. Когато дойде антрактът, стана и излезе, без дори да я погледне. Тя остана на мястото си. Чудеше се какво да прави. Беше твърде стеснителна, за да отиде в бюфета сама, без Минка и Роза, но ѝ беше малко самотно да седи в своята ложа, когато цялата публика се изсипваше навън да пие и пуши.

Затова след минута се реши да излезе в застлания с червени килими коридор и да се поразтъпче. Той беше там, стройният американец, пушеше цигара. Изглежда, всички останали вече се бяха втурнали към бюфета, защото двамата бяха сами.

— Наистина великолепна постановка — каза той на безукорен руски. — В момента Лепешинская е най-добрата балерина в света.

— Ходите ли на балет... в Америка? — попита тя на английски.

Той ѝ се усмихна мило.

— Вашият английски е по-добър от моя руски. — Предложи ѝ цигара от сребърна табакера и тя я взе.

— Мисля, че Лепешинская още се развива като балерина.

— Не мога да се съглася с вас — каза той, докато палеше цигарата ѝ. — Според мен тя вече е достигнала съвършенство. Само се питам колко дълго може да трае съвършенството.

— Има ли значение, след като е вечно?

Той изглеждаше възхитен от думите ѝ. Погледна към стълбището (Серафима предположи, че пресмята колко време остава, докато тълпите започнат да се връщат; според нея — секунди), после поде предпазливо:

— Обикновено не питам, но си мислех... Бихте ли ме взели за...

— Не, не бих — прекъсна го тя, смаяна от своята дръзка категоричност, и изведнъж се изчерви (как мразеше само тази своя склонност да се изчервява!). Съсипала бе мига още преди да беше започнал.

— Ще дойдете ли да се разходим след това? — свенливо попита той и тя се зарадва, че все пак не я кани на чашка.

— Да, ще ми бъде приятно — отвърна.

— Ще ви чакам петнайсет минути след представлението на уличката зад театъра. — Замълча, изглеждаше неуверен и Серафима имаше чувството, че малко остава да се изчерви като нея. — Може ли да попитам как се казвате?

Каза му.

— Ромашкина? Като писателя?

— Баща ми — отвърна тя, очаквайки и той да възкликне както всички останали: „Ах, вие сте дъщерята на филмовата звезда!“, но той не каза нищо повече и Серафима му бе благодарна за такта.

— А вие?

— Името ми е Франк Белман.

* * *

Следващия следобед Сатинов тъкмо излизаше от съвещание на фронтовия състав в библиотеката, когато се сблъска с доктор Дорова. Дватама се погледнаха, без да знаят какво е редно да сторят или да кажат.

— Още ли сте тук? — каза той рязко. Твърде рязко, помисли си след това.

— Работя — отвърна тя. — От съмване обикалям фронта с нашите лекари, а има да се прави още много. Ще докладвам на другаря маршал. — И продължи към съвещанието в библиотеката.

Когато по-късно Сатинов се присъедини отново към тях, групата офицери и адютанти се беше надвесила над картата на билиардната маса и димът се носеше на талози в светлината на слабите зелени лампи.

— Доктор Дорова — каза маршал Рокосовски, — от какво имате нужда?

— Новата полева болница трябва да бъде готова преди офанзивата — отговори Дашка.

— Разбрано.

— Следователно имам нужда от терен, който да е леснодостъпен от фронта, от съответното оборудване, от място за петстотин легла, от дюшеци и от транспорт.

— Жените са много по-експедитивни от мъжете — каза Рокосовски и думите му бяха посрещнати от хор мъжки смях.

— И това не е единственото, за което ги бива — изтърси един от генералите.

Сатинов бе обзет от внезапен пристъп на раздразнение, което преглътна с известно усилие. Попита:

— От какво още имате нужда, другарко доктор?

— Трябва да огледам терена. Трябва да отида там тази вечер, да го видя, за да можем на разсъмване да започнем разполагането на болницата. Вече се мръква.

Рокосовски, стиснал цигарата между зъбите, прокара пръсти през подстриганата си посивяваща руса коса и се наведе над картата.

— Кой вижда подходящ терен?

— Аз — каза Сатинов и се протегна през масата. — Тук. Ловна хижа. На главните пътища. Близко до железопътната линия. Само на няколко километра зад фронта.

— Прието! — каза Рокосовски. — Благодаря ви, другарко Дорова. Да продължаваме. Интендант, моля, докладвайте!

Дашка заобиколи масата и отиде при Сатинов, който държеше в ръката си карфица с флагче.

— Другарко доктор, това е вашият терен — каза той. — Ето там. Ще го маркирам вместо вас. — И забодя карфицата в картата.

— Виждам. — Тя се наведе да докосне с пръст мястото и Сатинов усети дъха на парфюма ѝ, видя пухкавите ѝ китки.

ПЕТА ГЛАВА

Франк Белман! Капитан Франк Белман от армията на САЩ! Изглеждаше твърде млад, за да е капитан. Докато го чакаше в уличката зад Большой театър, близо до гримьорните, Серафима си мислеше за неговата дискретност: не ѝ бе казал и дума пред други хора; в ложата изобщо не я бе забелязвал след краткия им разговор, също както и преди него. Уличката, която докъм десетина минути след представлението гъмжеше от хора, сега бе съвсем пуста. За разлика от шумните американци в бюфета, той сякаш имаше известна представа за съветската система. Въпреки че времето беше военно и много момичета жадуваха да докопат някой американец, от коментарите на семейните им приятели сред ръководните кадри тя беше разбрала, че това няма да бъде търпяно още дълго. Вдигна поглед и го видя: самотна фигура, вече не в униформа, а с каскет и тъмносин балтон. Беше дори по-висок от нея, но с тези гладки розови бузи и ококорени очи приличаше на провинциален поет. Той се усмихна и шеговито отдаде чест с два пръста като че ли искаше да ѝ каже: „Ето ме и мен, леле, не е ли страхотно!“.

Тръгна редом с него и той я хвана под ръка. Отдалечиха се от театъра, сякаш вече го бяха правили милион пъти. Първо говориха за балета съвсем сериозно, докато той не каза:

— Малко се поизхвърлих. Наистина обичам балета, обаче не съм експерт. Започнах да гледам балет едва тук, в Москва. Вие знаете за него много повече от мен.

— Аз идвам редовно. Но не толкова заради балета. За нас той е...

— Полъх от стария свят?

— Да. Трийсетте години бяха толкова трудни и войната беше ужасна, но сега побеждаваме и това върна част от блясъка на Москва. Малка част.

— Но точно колкото трябва?

— Е, всичко е относително, но за московчани...

— Большой театър е като аристократичния бал от „Война и мир“?

— Франк, вие сякаш довършвате изреченията ми.

— Или вие крадете мислите ми, Серафима...

Разсмяха се.

— На колко години сте?

— На дваайсет и две.

— Аз още съм ученичка. Но това ми е последната година.

— Зная — каза той и за пръв път я погледна открито. — Досетих се.

Още се разхождаха, когато започна снежната буря, и скоро снегът заваля толкова силно, че не виждаха и на десет метра пред себе си.

Серафима знаеше, че войната бе направила живота по-интензивен, хората живееха, обичаха и умираха по-бързо от преди. Но привличането между нея и Франк я караше да се чувства неловко и я правеше подозрителна. Никога досега не бе попадала в подобна ситуация, никога не бе срещала мъж като него, нито пък сама бе говорила по този начин. Не можеше да не се запита дали Франк Белман не е от онези мъже, които канят на среща руски момичета, след като са разменили с тях само няколко думи. Как се беше досетил да сваля своята американска униформа? Може и да имаше вид на искрен интелектуалец, но дали в действителност не беше циничен съблазнител, дошъл в мрачната Москва, за да замайва главите на глупавите момичета, прехласващи се и по най-бледия отблясък от далечните градове? Американски шпионин? Клопка ли беше това? Как да разбере? И все пак някак си имаше чувството, че знае.

— Как се случи това? — попита, като спря внезапно и се обърна към него.

— Какво имате предвид?

— Ами че сега съм тук с вас. Специално ли ме избрахте, или стана случайно?

Франк се разсмя, а Серафима гледаше очарована как снежинките се задържат върху дългите му тъмни мигли.

— Вие ме избрахте. Първо, бяхте сама в ложата, в моята ложа; второ, следяхте балета и не поглеждахте към мен; трето, не хукнахте към бюфета, както всичките останали момичета, а просто чакахте следващото действие. Така разбрах, че не сте като тях.

— А аз как да разбера, че вие не сте?

— Приличам ли ви на другите?

— Не. Но аз всъщност не познавам много мъже.

Той сложи ръка на рамото ѝ.

— Вижте, знаей какво се опитвате да ми кажете, защото твърде бързо ви поканих да излезем. Но видях, че имам само една минута, преди да си тръгнете и да не ви видя никога повече. Чудите се дали не съм агент на империалистическия капитализъм; признавам, че и аз се учудих как такова хубаво момиче се е озовало в моята ложа, само, тъкмо тази вечер, когато реших да дойда на представлението.

Тя се усмихна несигурно. Не беше помислила за това.

— И се запитахте дали не съм шпионка? — Тя замълча. — Не мисля, че съм — освен ако не е възможно да съм, без да го знаей.

— Това е много руска идея. Но нека ви кажа, че аз съм аташе в американското посолство, дипломат в униформа. Преводач съм на посланика. Макар че вие навярно ще решите, че съм истински мръсен капиталист.

— От богато семейство ли сте?

— Да.

— В имение ли живеете?

— Родителите ми живеят в имение.

— Потискали ли сте чернокожи слуги с бели ръкавици?

— Никой не носи бели ръкавици, но икономът ни е чернокож.

— А носи ли бяло сако, както във филмите?

— Да.

— Тогава, като добър комунист, ви обявявам за враг. Предполагам, че живеете на гърба на работническата класа?

Той отговори, че е американец, който се чувства еднакво добре и в дворците на английските провинциални аристократи, и в именията в Лонг Айленд; че баща му, Хонориъс Белман, президент на компанията „Саут-Истърн Рейлуей“, е роден в дървена колиба в Тексас, но той, неговият син, е завършил Гроутън и Харвард, където е учил руски език. Каза ѝ, че е играл голф с плутократи като Рокфелер, че баща му е бил спонсор на кампанията на Рузвелт и че през една ваканция е работил в Белия дом. Всичко това обясняваше защо не бе впечатлен от нейните прочути родители.

Разхождаха се с часове и накрая се озоваха пак там, откъдето бяха тръгнали — стигнаха до хотел „Метропол“ срещу Большой театър. Хотел? Той нямаше вид на такъв човек. Но може би всички мъже бяха такива, помисли си Серафима, когато портиерът в зелената униформа

със сърмени ширити се поклони и въртящата се врата ги отпрати в червеното фоайе.

* * *

Франк ѝ поръча водка в бара на „Метропол“, но за нейно облекчение, не спомена за наемане на стая. Свиреше джазбенд и на дансинга танцуваха фокстрот офицери с униформи на десетки държави, мяркаха се пагони и лъснати ботуши, голи рамене и накъдрени коси на момичета с яркочервени устни. Те стояха и гледаха отстрани, докато Серафима пиеше ободряващата си водка. Тя се ужасяваше, че Франк може да я покани да танцуват. Мразеше фокстрота. Лишена бе от естественото чувство за ритъм и тромавостта ѝ щеше да развали всичко.

— Искате ли... да т-танцуваме? — каза Франк, надвиквайки оркестъра. Когато го опознаеше по-добре, Серафима щеше да разбере, че той леко заеква, когато е притеснен.

— Ако вие желаете — отговори тя, мръщейки се.

— Изглеждате сърдита. Изглеждате сърдита още откакто дойдохме тук. Когато сте ядосана, приличате на разгневен лебед, с тези свити вежди. По-красива от всякога, но страшничка.

— Ами, разгневеният лебед се извинява. Просто... не съм сигурна, че ми е приятно да бъда тук.

— Мислех, че всички момичета обичат да танцуват — каза той, видимо разтревожен.

— Не всички, но е вярно, че повечето обичат.

Той се изкашля леко.

— Трябва да ви призная нещо. Макар да са ми казвали, че всеки мъж трябва да умее да танцува фокстрот, аз изобщо не мога да танцувам. Мразя танците... Съжалявам, не съм кой знае какъв ухажор, нали?

— О, Франк, и аз мразя да танцувам. Не умея да танцувам фокстрот, нито пък нещо друго. Мога само да разговарям и да вървя.

И така, те отново се потопиха в нощта. Франк декламираше стихове, които бяха познати на малцина от чужденците — Ахматова, Пастернак, Пушкин, Блок. Минаха по Каменния мост срещу Кремъл,

кулите, портите и звездите му почти не се виждаха през плътната снежна завеса.

Серафима усещаше как ледените снежинки падат върху топлата ѝ кожа и се топят, беше прекрасно. Спря, когато Франк свали ръкавиците и ѝ предложи цигара от сребърната си табакера. Двамата стояха мълчаливо и издихаха синия дим в светлината на лампите, където снежинките блестяха като елмази. Той като че ли мислеше напрегнато за нещо, после прочишти гърлото си и каза:

— Не съм плейбой. За много от тези неща не съм говорил с друг преди вас. Може ли, м-може ли... да хвана ръката ви?

Серафима му подаде ръцете си, времето сякаш спря, докато той сваляше ръкавиците ѝ с леко треперещи пръсти и тя имаше чувството, че това е миг от далечното минало, от по-романтична епоха. Провря пръсти между неговите и стисна дланите му, той стисна нейните в отговор и двамата замряха сред снега, допрели лица, отдадени на вълнението, че са се намерили. Бялата покривка бе обвила града, почти не чуваха и не виждаха нищо. Бяха се срещнали преди часове, а им се струваше, че познанството им, ново като снега, продължава от много, много отдавна. Тя никога не бе целувала мъж. Никога не бе имала такова желание. Но сега искаше той да я целуне.

— Серафима, може ли...

И сред падащите снежинки, вече вдигнала лице към него, тя усети устните му върху своите.

ШЕСТА ГЛАВА

Сатинов се прокрадна през откритото пространство до вратата на външната постройка. Нацистите бяха само на трийсет километра и продължаваха да се сражават за всяко село. Но той все пак беше дошъл, оставил охраната си да спи, и се готвеше да влезе в непозната сграда и да стори нещо, несъвместимо с всичките му инстинкти и правила. Поколеба се, после изруга наум, вдигна своя ППШ и отвори, очаквайки залп от противникова стрелба, но вместо това бе посрещнат от топлина на конюшни с дъх на сено, която му напомни за ездата у дома, на дачата в Зубалово. Трите коня, вързани вътре, изглеждаха зарадвани да го видят, но той им се зарадва още повече.

Мина тихо през конюшните, прекоси двора и опита задната врата на голямата къща. Не беше заключена и той се промъкна вътре, напрегнат и прогизнал от пот. Озова се в просторна кухня, проектирана да побира легиони слуги. Имаше звънци, на които бяха написани названията на стаите. Преметнал на ръката си своя ППШ с кръгъл магазин, премина през облицована със зелено сукно врата и тръгна по коридор, който го отведе в голяма зала.

Най-напред видя оранжевите очи. Две, после още две. След това още и още. Вдигна цевта на автомата: дотук ли беше? Не, по високите стени бяха окачени главите на цяло стадо лосове, антилопи и мечки, в чиито очи се отразяваха трепкащите пламъци от запалената камина. Крачка напред, още една, дъските на пода скърцаха, но сега той крачеше бързо.

Движение отпред вдясно.

— Кой е там? Горе ръцете или ще стрелям! — Но разбира се, знаеше кой е.

Тя подклаждаше огъня.

— Одобрявате ли новата болница към Първи беларуски фронт? — Дашка Дорова се обърна към него. Гласът ѝ с френски акцент беше така задъхан, че думите засядаха в гърлото ѝ. — Направих чай, да ви сипя ли една чаша?

Седнаха един до друг и тя наля чая в порцеланови чаши и чинийки със семейния герб на някакви аристократи. Порцеланът иззвънтя, тя разплиска малко от чая си и Сатинов видя, че ръцете ѝ трепереха. Дашка бе не по-малко нервна от него. Каза му, че парфюмът ѝ е „Л’Ориган“ на „Коти“ — силен, сладък и остър, той му напомняше за топящ се в чай мед и огън от ароматно дърво. В стаята притъмняваше, тя свали кепето и овчия си кожух и запали двете газени лампи на масата.

— Не знаех дали ще дойдеш — каза тя. — Не знаех дали не съм прекалено самонадеяна. Или още по-лошо, дали не се заблуждавам... Но знаех, че при всяко положение аз ще дойда.

Сатинов не каза нищо. Струваше му се, че две от препарираните животински глави на стената му говорят.

„Желал ли си някога толкова силно жена? — питаше бизонът с белите стъклени очи. — Сталин казва, че всеки войник заслужава малко удоволствие след войната.“

Но гласът на лъвската глава беше по-строг и по-настойчив: „Помисли за Сталин. За Тамрико. За съпруга ѝ, Генрих Доров. Тръгни си веднага! Това е против правилата на болшевишката етика! Моментално се махай от там! Твърде много имаш да губиш, ако останеш“.

Но това не помогна. Той поклати глава, загърна се още по-плътно в шинела и се премести по-близо до нея.

— Е, ето ни тук — каза Дашка и за миг се облегна на рамото му (отчасти от нервност и отчасти от неудобство, помисли си той). Тя извади бутилка водка и две малки чаши. — Би трябвало ти да донесеш пиенето, но знаех, че няма да се сетиш. Вземи. — Сложи чашата в ръката му.

— Мисля, че имам нужда.

— Господи, аз също. Наздраве за това безперспективно и много тайно приятелство.

Изпиха по три чашки и тогава той я целуна отново: никога не бе попадал на жена, която да се целува като нея.

— Не тук!

Дашка хвана ръката му, взе едната газена лампа и той тръгна с нея нагоре по широкото дървено стълбище с газели и зебри от страни.

Имаше чувството, че всички стъклени очи ги следят, когато минаваха покрай тях. Напомняха му за неговите колеги от Кремъл.

На горния етаж тя го поведе по мрачен коридор с дървена ламперия и отвори вратата в дъното. Сатинов беше по-нервен, отколкото през своята първа брачна нощ в Грузия през двайсетте години.

Той бе толкова известен с чистотата на своя живот, че Сталин, който измисляше прякори на всички, понякога го наричаше „момчето от църковния хор“. Можеше да управлява Кавказ и да построи град наред Сибир, можеше да танцува, да стреля по вълци, да кара ски, но това... Ами ако изобщо не го биваше? Ако се провалеше напълно?

— Няма ли да ме целунеш? — каза Дашка.

Намираха се в спалня с още една грамадна глава на лос над леглото, камината беше вече запалена. Вратата се затвори след него. Целунаха се отново и съмненията му изчезнаха на мига. Струваше му се, че е едва ли не в рая. Притисна я към вратата. Извади фуркета от кока и косите се разпиляха покрай лицето ѝ. Сграбчи в ръката си кичур от тях, гъст и тежък, макар да се оказа не черен, а по-скоро светлокестеняв и леко къдрав по краищата.

— Няма нищо — каза тя, — обичам да ми дърпат косата.

Той бръкна под полата ѝ, борейки се с дебелия кафяв плат, докато не стигна до горния край на онези найлонови чорапи. Падна на колене и като зарови лице в бедрата ѝ, започна да я ближе там — нещо, което никога преди не бе правил.

— О, боже, о, боже — повтаряше тя, сложила едната ръка на главата му и захапала другата. — Хайде, взemi me. — Обви крака около него, прегърна го и започна да го целува трескаво.

Като ученик, който за пръв път прави любов, Сатинов чувстваше нужда непрекъснато да се уверява, че това наистина му се случва.

Вкопчени един в друг, подскачайки и залитайки — той със смъкнат до глезените панталон, тя с обути в ботуши крака и мургави голи бедра около кръста му, с ръце около врата му, с устни върху устните му и коси, които го обвиваха като паяжина, — накрая се добраха до леглото и се катурнаха върху него.

— Толкова исках да те почувствам така, вътре в себе си. От снощи не съм мислила за нищо друго — каза тя. — Нощес не съм спала, днес не съм хапнала почти нищо. Би ли ме съблякъл бавно?

Той започна да разкопчава несръчно блузата ѝ, а тя му помагаше, без да откъсва поглед от него — клепачите натежали, полузатворени, тъмните ириса сякаш разтапящи се по краищата. Смаян бе от нейната необузданост.

Не бе срещал такава жена още от детството си в Тифлис. Момчетата от семинарията (да, учил бе в същата тифлиска семинария, но много по-късно от Сталин) посещаваха една проститутка, циганка с гарвановочерни коси. „Този е прекалено праведен за мен. Този наистина ще стане свещеник“ — казала бе тя за него. И беше излязла права, защото болшевикът е нещо като въоръжен свещеник.

— Какво ще правим с него? — Дашка посочи рогатата глава над леглото.

— Това може би? — Той метна блузата ѝ нагоре и тя покри очите на лоса, като остави да се подава само носът му, и веднага се върна към разкопчаването на полата.

— Мислиш ли, че униформените поли нарочно са направени като непревземаеми крепости? — попита тя.

Той навли найлоновите чорапи и започна да целува коленете ѝ, после продължи нагоре по кадифената кожа с цвят на карамел.

— От години никой не ме е събличал така.

Сатинов започна да сваля и собствените си дрехи, но тя го спря.

— Чакай. Искam и аз да те съблека.

Той погледна надолу. На светлината на газената лампа кожата ѝ бе придобила по-тъмнокехлибарен оттенък — набраздена от оранжевите отблясъци на огъня, Дашка приличаше на излегнала се тигрица. Но я погледна само за миг, не издържа повече и пак започна да я целува — по устните, по шията, по гърдите и между краката. Тя хапеше пръстите си.

— Правиш го толкова добре, каква магия!

Любиха се отново.

— Свършвам — каза тя, хапейки кокалчетата на пръстите си. — Свърши заедно с мен! — И отметнала глава, се разсмя високо и звучно.

Сатинов отвори очи и погледна мрачната стая, простото дървено легло, тежките немски мебели, слабо осветени от огъня и газената лампа. Сякаш за пръв път виждаше всичко това — включително и нея.

— Чел ли си стиховете на Овидий за любовта? Той пише, че спалнята е единственото място, където можеш да правиш точно онова,

което искаш, да бъдеш наистина такъв, какъвто си.

— Ти си много по-образована от мен. Аз бях изключен за комунистическа дейност на шестнайсет години.

— Израсла съм в еврейска къща, пълна с книги. — Тя се поколеба и добави: — Мисля, че има нещо наистина откачено в това да изпитваш такава страст, когато си на нашите четиридесет години и си женен.

— Значи ти никога...?

— Не съм правила това досега? Никога. Нито веднъж през всичките тези години брак. Не знам какво ми стана. А ти?

— Не можеше да не ми зададеш този въпрос! Не, аз също не съм го правил никога досега.

— Мислех, че вие, ръководителите, до един сте женкари.

— Никога не съм поглеждал друга жена, а сега — това.

— Изплашихте ли се, другарю генерал?

— А ти не си ли изплашена, Дашка?

— Би трябвало да съм, но всичко ми се струва така естествено, сякаш се познаваме още от младини. Знаеш ли, когато бях на осемнайсет години, следвах медицина в Одеса и имах любов със студент по литература. Пушехме заедно опиум. Но освен това той разби сърцето ми и тогава разбрах, че съм склонна да стигам до крайности. Скоро срещнах Генрих и се оженихме.

Сатинов погледна часовника си и въздъхна.

— Хората ми сигурно вече ме търсят. Трябва да се връщаме. Почти полунощ е. — Облече се бързо и погледна към нея. Тя продължаваше да лежи там, където я беше оставил.

— За какво мислиш?

Дашка му отправи своята очарователна коса усмивка, вперила в него тъмните си очи.

— Мисля за утре. Всички ще ме виждат, но никой няма да знае какви ги върша.

СЕДМА ГЛАВА

На другата сутрин Сатинов беше повикан обратно в главната квартира при върховния главнокомандващ, за да обсъдят офанзивата. След това го изпращаха на поредица мисии — в България, в Румъния, на среща с Мао Дзедун в Китай, — но докато пътуваше, както и през месеците, които последваха, той копнееше отново да види Дашка. Трудно бе да открие къде се намира, не можеше да поиска от хората си да я намерят, тъй като това щеше да привлече внимание, някой положително щеше да каже на Берия или на копоите на Абакумов и те щяха да му открият досие за разврат и корупция, или за нещо друго, което щеше да бъде оставено настрана, докато не настъпи подходящ момент да бъде извадено на бял свят. Но можеше да попита своя секретар Чубин: „Кой е в щаба на Жуков?“, и ако той отговореше примерно: „Другарят Маленков е там на инспекция. О, и онази доктор Дорова...“, тогава можеше да ѝ се обади по телефона.

„Аз съм“ — казваше той. Тя винаги отговаряше „Здравей, аз“. Разговаряха по линиите между фронтовете, които току-що бяха прокарани от свързочниците и най-вероятно още не се подслушваха, но той не казваше името ѝ и тя също не казваше неговото; вместо това той създаде нов персонаж — академик Алмаз, възрастен човек, който не беше нито той, нито тя, а двамата едновременно, хермафродит, който персонифицираше любовта им.

— Обаждам се само за да попитам за здравето на стария академик Алмаз.

— Академик Алмаз е много стар.

— Академик Алмаз ми липсва толкова много.

— Алмаз се радва винаги, когато му се обаждате. Трябва да му звъните по-често. Той е толкова стар, толкова е самотен напоследък...

За него бе радост просто да чуе гласа ѝ с нейния френско — еврейски акцент, нейното френско „р“.

Когато се връщаше мислено към срещите им (което правеше непрекъснато), не спираше да се удивява на способностите ѝ като лекар, на нейната неудържима слънчева доброта, на устата, на

луничките по кехлибарената ѝ кожа, на тъмните очи и златистите ѝ бедра. Ала обичаше и Тамрико, майката на единствената му дъщеря, и никога нямаше да я изостави. Освен това не беше забравил колко често Дашка повтаряше, че обича Генрих, „каквито и проблеми да имаме, и освен това, ако го напусна, ще загубя всичко“.

Веднъж се срещнаха в приемната на Молотов в Кремъл. Освен че ръководеше армейските медицински части, тя вече бе и министър на здравеопазването. Когато го видя, се сепна.

— О, здравейте, другарю Сатинов, това сте вие!

— Да, другарко доктор, аз съм. — За малко останаха сами в онази мрачна стая, в очакване на онзи мрачен човек, когото никой от двамата им не желаше да види. Говореха — кодирано, разбира се, — застанали толкова близо един до друг, че той усещаше дъха ѝ върху себе си. Успя да докосне за миг ръката ѝ и тя стисна пръстите му. Ах, каква лудост бяха тези моменти!

— Как е академик Алмаз? Ще му предадете ли, че ми липсва?

— Академик Алмаз работи толкова много, че дори аз рядко го виждам — отвърна Дашка.

— Ако видите уважаемия академик, бихте ли му казали, че има най-красивия ум — и китки, и очи — който съм виждал! За човек на осемдесет години, разбира се.

Не можеха да рискуват да се целунат, но той бе убеден, че никога не е имало други два чифта очи, които така да са се поглъщали. Накрая тя каза тихо, с онзи свой неповторим маниер — почти без да отваря уста:

— Мисля, че трябва да престанем да разговаряме. Иди да седнеш отсреща.

Влязоха двама генерали. Разделили се бяха тъкмо навреме.

Молотов излезе от кабинета — тъмен костюм, кръгла като гюле глава и четвъртито като тухла тяло.

— Другарю Сатинов! Да се разходим из Кремъл?

— Да, добре — съгласи се той и се обърна да я погледне. Тъмните ѝ очи го парнаха с лъч изгаряща любов, но само за миг — защото тя побърза да се извърне. Сатинов едва не изстена от удоволствие. До болка му се искаше да я докосне и целуне отново. И докато обикаляше из двора на Кремъл със скучния Молотов, се чувстваше абсурдно, главозамайващо щастлив.

Виждаше я и говореше с нея толкова рядко, че дори не се беше запитвал какво очаква от тяхната спорадична връзка. Тя нямаше никакво бъдеще, но бе решен да се наслаждава на тези невероятни моменти, които приписваше на войната и заобикалящата ги смърт. След това, в случай че имаше след това, щеше да се върне към истинската си същност и своя реален свят.

Но една вечер, когато бе останал до късно в кремълския си кабинет и чакаше шофьора, който щеше да го закара до вилата на Сталин, в един от празните съседни кабинети зазвъня телефонът. Той беше отпратил своите секретари, така че изтича по коридора да вдигне слушалката.

— На телефона Алмаз.

Веднага позна специфичния глас на Дашка.

— Ало, впечатлен съм от вашата изобретателност, скъпи академико!

— Академикът не може да говори дълго — каза тя. — Но исках да знаеш, че не мога да продължавам така. Не съм спала три нощи. — Сатинов я чу, че плаче, и сърцето го заболя. — Ще загубя децата си, ще загубя всичко. И се чувствам толкова виновна! Трябва да се откажа от теб. Можеш ли да ми простиш?

Той стисна слушалката и с усилие на волята си наложи да диша дълбоко и спокойно. Напомни си, че неслучайно носи прозвището „Железния комисар“.

— Разбирам — каза накрая и затвори.

Може би, мислеше си той, докато седеше в празната стая, животът му като революционер бе изградил у него способността да носи на тайни и напрежение. Той бе роден за конспиратор. Другите, като Дашка и, разбира се, като Тамрико, не бяха такива.

Върна се в собствения си кабинет и набра един номер.

— Тамрико?

— Да, скъпи Херкулес.

— Ще закъснея.

— Приятна вечеря. Искаш ли нещо?

— Децата добре ли са?

— Да. И на тях им липсваш, както на мен. Идвай си бързо.

— Да, ще си дойда — каза сковано той. Но никога досега не ѝ се беше обаждал така и знаеше, че това ще я зарадва.

Час по-късно, в купето на бронирания Пакард, който летеше през сребристата гора към Близката дача на Сталин, той отново бе истинският Сатинов, Железния комисар. Но не съвсем.

* * *

Франк предупреди Серафима:

— Ние мислим, че след войната Сталин ще се обърне срещу нас. Америка ще стане враг на Русия, така че трябва да бъдем много внимателни. Като дипломат, аз съм под наблюдение, а може би и ти също, заради средата, в която живееш. Щастливи сме, че се открихме, но проклятието ни е, че това стана в място и време, които не ни позволяват да живеем както сега, в настоящето.

— Предполагам, че си обмислял възможността да използваме кодове? — каза Серафима.

— Всъщност да. Така ще се срещаме. Аз ще оставям картонче за отбелязване на страниците в секцията за чуждестранна литература в Дома на книгата. Ако е в Голсуърти, ще се срещнем на дневното представление. Ако е в Едит Уортън — на вечерното. Ако е в Хемингуей, не питай за кого бие камбаната, тя бие за нас, така че се върни на другия ден. Ще има билет на чуждо име за представление в Большой театър същата вечер.

— Значи просто ще ходя непрекъснато в Большой театър?

— Може да гледаш едно-две действия, но когато изляза аз, ще излезеш и ти през аварийния изход отзад. Никой няма да те следи.

— И ще се срещнем на улицата?

— Скъпа Серафима, аз имам апартамент. И най-хубавото е, че той не е регистриран като дипломатическо жилище. Принадлежи на руски приятел, който бе убит на фронта, и никой не знае за това. Много непретенциозен е, но може да стане нашето място. Намира се зад Большой театър, съвсем наблизо, така че, когато излезеш... би ли имала н-н-нещо против да се срещнем там?

Серафима се усмихна. Подготвена бе за това, но ѝ беше забавно, че от всички момичета в училището, някои от които изглеждаха толкова лесни, първа щеше да прави любов тъкмо тя, Серафима. Обичаше Франк, и той я обичаше, и ѝ се струваше напълно естествено

да го направи с мъжа, с когото иска да прекара живота си. Знаеше основните неща, фактите от живота, но нямаше никаква представа как става всичко на практика. Ами ако забременее? Скандалът щеше да я унищожи. Но не беше ли работа на мъжа да се погрижи това да не става? Имаше и друг, по-голям проблем, който я измъчваше.

— Изглеждаш ми разтревожена? — каза той. — Изобщо не е задължително да правим нещо. Ако искаш, може просто да си говорим.

— Не съм сигурна...

— Искаш да почакаме, докато се оженим?

— Не е това.

— Тогава какво?

— Просто имам чувството, че не съм... съвършена. Че ще бъдеш разочарован.

— Нищо в теб не може да ме разочарова. Нищо. — В очите на Франк гореше увереност, когато го каза.

Ала не беше нищо. Беше змийската кожа, белегът от изгаряне върху тялото ѝ. Никой, освен родителите ѝ не го бе виждал, откакто бе навлязла в пубертета, но тя не забравяше нито за миг, че е там, под дрехите ѝ. Роклите ѝ бяха по-затворени и по-обикновени, за да го скриват. Винаги го усещаше — грозно петно, по-твърдо и грубо от останалата ѝ кожа, което я караше цялата да се чувства грозна. Единствената ѝ надежда бе Франк да я обича достатъчно, за да се престори, че го няма.

Сега в сънищата, в часовете в училище, във всеки момент от живота ѝ присъстваше постоянният страх, че това може да разруши нейното щастие, както се бе опасявала винаги. Ами ако Франк се отвори от нея? Ако престане да я обича? Трябваше ли първо да му каже за белега?

Уредиха си среща и след това тя я отказа — два пъти. Но накрая стигна до извода, че просто трябва да му се довери. Ако той беше мъжът, за когото го мислеше, онзи Франк, когото обичаше, нямаше ли да приеме нейната змийска кожа като неделима част от нея? Трябваше да разбере това.

ОСМА ГЛАВА

Сатинов не видя повече Дашка Дорова, докато Сталин не го отличи със специална награда: изпрати го като свой представител в щаба на маршал Жуков. Пред Берлин се съсредоточаваха три фронта, 2,5 милиона съветски войници, 7500 танка. Но Сталин бе избрал Жуков да проведе офанзивата и Сатинов щеше да влезе в Берлин заедно с него.

На 15 април Сатинов се яви в щаба при Зееловските възвишения. На другата сутрин преди разсъмване гаубиците на Жуков откриха стрелба — грохотът им разтърси Сатинов до мозъка на костите — и бойците се хвърлиха в атака. Но тя не протече, както беше планирано. В щурма на тези добре укрепени хълмове руснаците загубиха трийсет хиляди бойци и същата нощ разгневеният Сталин му се обади по телефона.

— Кой е виновен за това престъпление? Открий виновника и ще го скъсим с една глава!

Дори Жуков настояваше за нови болници, за да се справят с огромния брой ранени. И стана така, че доктор Дорова бе повикана спешно, направо бе вдигната посред нощ от леглото лично от маршал Жуков. Сатинов не я видя, обикаляше фронтовата линия заедно с Жуков, но Дашка беше наблизко и той се хвана, че непрекъснато се оглежда с надеждата да я зърне някъде.

На 19 април Зееловските възвишения най-сетне бяха превзети. Жуков продължи към Берлин, но завземането на града им отне десет дни ожесточени сражения буквално за всяка улица. Видя я едва след падането на Райхстага и самоубийството на Хитлер — сред съветските генерали в салона на Военноинженерното училище в берлинското предградие Карлхорст. Беше 8 май и Жуков, заедно с американските и английските генерали, чакаше фелдмаршал Кайтел да сложи край на войната. Редиците дъгови лампи изливаха театрална електрическа светлина върху масата, на която нацистите щяха да подпишат акта за своята безусловна капитулация. Медали на двайсет държави, намазани с брилянтин коси и обветрени лица на генерали, преминали през

всичките премеждия на войната, напудрени чела, блестящи устни и прически на секретарки и машинописки — всичко бе залято от безмилостните им ярки лъчи. Тя беше в парадната униформа на военен лекар, синьото кепе бе килнато небрежно назад, елегантно скроените (напук на всякакви правила) куртка и пола подчертаваха закръглените ѝ форми и позволяваха да се видят онези американски чорапи.

Минаваха часове, а подписването на капитулацията се бавеше, защото нацистите се опитваха да издействат по-благоприятни условия. Жуков и представителят на Сталин на преговорите Вишински си крещяха, генерали излизаха и влизаха тичешком. Накрая нацистките генерали пристигнаха, надянали огорчението и пруската си скованост като маска на достойнство, зад която се опитваха да скрият низостта на своите престъпления.

Когато най-сетне церемонията приключи, Сатинов отиде при нея.

— Доктор Дорова.

— Другарю Сатинов.

— Как я карате?

— Добре съм. Какъв ден!

— Можем да разказваме на внуците си, че сме били тук.

Тя го погледна в очите и тихо попита:

— Мислиш ли за своя син Ваня?

— Да, мисля. Днес най-сетне мога наистина да мисля за него. — Само лек тик на бузата му показваше колко е покрусен, но тя го видя.

— По-добре да не говорим много — каза Дашка, поглеждайки към ужасния Вишински.

— Да, но толкова се радвам да те видя.

— И аз.

* * *

Банкетът на Жуков продължи цяла нощ. Блюдо след блюдо, двайсет и пет тоста — за Сталин, за Червената армия, за съветските жени, за Чърчил и Труман, — но към 6 часа сутринта, когато вечерята свърши, Сатинов стоеше до Жуков и Вишински в синята светлина на

разсъмването и махаше за довиждане на пияните им западни приятели. Войната бе свършила.

Намери я да гледа как потеглят американците.

— Аз съм — каза той, застанал зад нея.

— Здравей, аз — отвърна тя.

Кожата на лицето ѝ с няколко лунички по носа беше поруменяла от вълнение, умора и алкохол — все пак изпращаха една дълга нощ на наздравии.

— Може ли да попитам... Спомняш ли си понякога за...

— Академик Алмаз ли? Всеки ден.

— Аз също — каза Сатинов, прощавайки се с нея, със своето минало. — Всеки ден.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Дневното представление в Большой театър. Цяла Москва бе излязла по улиците. Червената армия вече беше в Берлин. Предишната вечер нацистите бяха подписали капитулацията. Щом лампите в салона угаснаха, Серафима последва плана на Франк.

Излезе през аварийния изход и прекоси улицата. След това не можеше да си спомни много добре как точно се бе озовала в едностайния апартамент, където имаше само един стол, през чиято прокъсана тапицерия се подаваше бял пълнеж, и едно двойно легло. Мръсните стени бяха голи, ако не се брои покритата с влажни петна евтина репродукция на Пушкинов портрет, окачена над стола.

Франк я чакаше. И той нервен колкото нея. Докато палеше цигарите им, ръката му трепереше толкова силно, че не можеха да стигнат до огънчето, и се разсмяха, което поразчупи леда.

— Мисля, че трябва да пийнем по глътка — каза той, хванал бутилка вино „Телави 2“ от Грузия. — Любимото на вашите ръководители.

Тя бе така благодарна за виното, че изпи наведнъж цялата чаша и беше малко замаяна, когато той започна да я целува и я поведе към леглото. Усещането за змийската кожа бе толкова силно, сякаш я носеше върху дрехите си. Засега той дори още не знаеше за нейното съществуване, но Серафима не бе в състояние да мисли за друго, освен за нея.

Франк я остави за момент, дръпна пердетата, загаси лампата и запали двете свещи на полицата над камината. Тя не смееше да издаде звук, искаше ѝ се да шепне, но сърцето думкаше като тъпан в гърлото ѝ. Когато се върна, той я целуна в устата и започна да смъква внимателно роклята, обсипвайки шията ѝ с целувки. Заляха я усещания, каквито не бе познавала дотогава, от слабините ѝ се надигна тръпка, тръгна нагоре и я накара да се извие под въздействието на изгарящата ѝ сила. За секунда дори забрави тревогите си, но тогава ръката му спря над роклята върху змийската кожа.

— Спри! — каза тя.

— Какво има?

— Ти... не си направил нищо лошо, но трябва да ти кажа нещо...

— Зная, че не си го правила досега — каза той, взирайки се в лицето ѝ. Мина му през ума нещо друго. — О, ако си, това няма значение. И да си, и да не си, няма значение.

— Не, не, не е това. Може ли... просто да спрем, докато ти кажа нещо?

* * *

Събудиха се прегърнати. В нейната стая на последния етаж в гериатричната женска болница в Темпелхоф, която сега беше пълна с ранени съветски войници. Без пудра и червило, само с гъстата коса върху раменете си, с размазан туш на очите, тя бе по-красива от всякога. Той знаеше, че този миг е безценен, и се опитваше да запечати в съзнанието си всяка подробност от нейната красота, от начина, по който Дашка се сгушваше в него, когато нещо я притесняваше или я караше да се чувства неловко.

— Мечтая си да се разходя с теб по улиците — каза тя.

Улиците на Берлин бяха пусти, ако не се брояха съветските войници, танкове и джипове. Всички къщи бяха разрушени. Лунният пейзаж на този унищожен град изглеждаше също толкова нереален, колкото и лицата на генералите в светлината на дъговите лампи при подписването на капитулацията. Асфалтовата настилка и паважът бяха разбити, кални и осеяни с шрапнели, парцали, гниещи вестници, детски обувки, дори понякога с цели хора (чи ли синове, чи ли бащи?), сплескани до дебелината на платно, на картон, вбити в земята от безжалостните вериги на танковете.

Но онази сутрин краката им сякаш не стъпваха по земята и въздухът искреше, като че ли бе пълен с кристали. И двамата бяха облечени в прости рубашки без отличителни знаци и никой не ги забеляза, когато отидоха до Канцлерството, където се бе самоубил Хитлер, и до Райхстага. Но повечето време просто се разхождаха из града. От време на време, когато оставаха за малко сами, той я целуваше и тя отвърщаше страстно на целувките му, дръпваше го в

някоя разрушена уличка и му шепнеше: „Вземи ме тук!“. Желанието ѝ го очароваше. Приемаше го за безразсъдна смелост.

Сатинов никога не бе вършил нещо толкова безразсъдно и безотговорно. Всеки войник можеше да го разпознае, всеки от хилядите чекисти, душещи из Берлин, можеше да донесе за него. Но след двайсетте години строга дисциплина просто не можеше да повярва колко приятно може да бъде просто да се разхожда така сред този пейзаж на разрухата с жената, която неочаквано бе обикнал.

Към обед те бавно и неохотно се върнаха в щаба, само за да научат, че го викат обратно в Москва. Идилията им бе продължила твърде кратко.

— Бъди предпазлив, скъпи. В Москва ще е трудно да се виждаме. Почти невъзможно.

— Ще измисля нещо — отвърна той.

— Знаеш колко обичам Генрих и децата си.

— Ти също знаеш, че никога няма да напусна Тамрико, че я обичам.

— Невъзможно е. Немислимо е — съгласи се тя. — Сталин никога не е разрешавал на някого от ръководителите да се разведе. Това не само би съсипало кариерата му, би могло да унищожи цялото му семейство.

Дашка бе права.

— Но обичам и теб — каза той. — Възможно ли е това?

Тя замълча нерешително и докато се прощаваха официално, преди той да се качи в джипа, козирува, после го прегърна по руски и когато устните ѝ бяха съвсем близо до ухото му, прошепна толкова бързо, че той едва успя да долови думите ѝ:

— Обичам те, скъпи. Повече от вчера. По-малко от утре.

— И аз теб, Дашка — отговори ѝ той също шепнешком. — Повече от вчера, по-малко от утре.

* * *

— Когато бях малка, прислужницата разсипа съд с вряла вода и ме изгори. Имам белег отстрани, който... който никой досега не е

виждал и... наричам го „моята змийска кожа“. Искях да ти кажа, за да знаеш какво да очакваш.

Франк се обърна към нея. Те лежаха един до друг на тясното легло, хълбок до хълбок.

— Заради това ли беше толкова притеснена?

Тя кимна.

— О, скъпа, помислих, че вече не ме харесваш. — Целуна я нежно по устните. — Моя сладка — прошепна на руски. — Това изобщо не би ме смутило. Смуцава само теб, но скоро и ти ще престанеш да се тревожиш, обещавам ти.

— Да ти го покажа ли?

— Няма нужда, скъпа. Много скоро ще те видя в цялата ти красота...

— Но аз предпочитам да ти го покажа, за да знаеш. За да мога да престана да мисля за него.

— Ако това ще те накара да се почувстваш по-добре, покажи ми го. — Той седна и й направи знак да стори същото.

Пламъчетата на свещите продължаваха да танцуват и въпреки че бе притеснена, тя още тръпнеше от възбудата. Погледна го. Влагата в милите му, блестящи от съчувствие и любов кафяви очи отразяваше светлината на свещите. Той разкопча роклята. После тя се обърна отново с лице към него и бавно я смъкна до гърдите си. Там спря, обзета от нерешителност. Мина й през ума да побегне — през вратата и после на улицата. Но той поклати глава, както прави човек, когато се възхищава на нещо красиво. Тя се пресегна назад, разкопча сутиена, но отново се поколеба. Смъкна роклята още малко, прикривайки гърдите си с длани. За всеки случай затвори очи — да не види, ако на лицето му се появи отвращение — и малко по малко вдигна ръцете.

— Ето!

— Може ли да те пипна?

Тя позна по гласа му, че се усмихва, и изпита неимоверно облекчение. Трепна леко, когато ръката му докосна змийската кожа. Върховете на пръстите му се плъзнаха по гладката кожа и после преминаха границата към грапавината, която се простираше от хълбока до гърдата й.

— Намирам те толкова невероятно хубава, че не мога да чакам повече. Пръстите му пропълзяха леко по змийската кожа и тя

потръпна.

— Сигурен ли си?

— По-сигурен, отколкото съм бил някога. Това може да стане наша обща тайна. Залог за нашата любов.

— Наш талисман.

— Да, наш талисман. Знаеш ли стихотворението? — Издекламира:

*... там вълшебница ми даде
този тайнствен талисман.*

Серафима го прекъсна, за да довърши:

*Каза тя с усмивка мила:
„Скъттай талисмана мой!“*

Не можеше да повярва, че е имала щастието да срещне този мил мъж, който бе превърнал страховете ѝ в талисман на любовта. Франк пресуши сълзите ѝ с целувки.

— А сега може ли аз да те съблека? Моля те!

Разсъбличането, още едно невероятно ново преживяване с цялото му напрежение, притеснение и облекчението накрая, я бе развълнувало дълбоко. Пред очите ѝ бляскаха червени звезди (дали беше от виното?), заливаха я вибриращи горещи вълни. Сега копнееше за неговите докосвания по онези специални места, изпълващи тялото ѝ с непозната наслада, която не можеше нито да понесе, нито да удържи. Не ѝ се искаше това да спира дори когато Франк посегна към пликче с надпис „Троян“ и с усмивка покри очите ѝ.

— Това е много по-конфузно от... — Не се доизказа, но Серафима разбра, че има предвид нейната змийска кожа и че трябва да бъдат благодарни и за двете.

След това се почувства красива за пръв път през живота си. Беше свалила от себе си своята грозота, да — усмихна се вътрешно, — точно както змията сваля своята кожа.

ДЕСЕТА ГЛАВА

Дашка Дорова и Херкулес Сатинов не се срещнаха повече чак до първия ден на новия срок в 801-во училище. Беше началото на май и той можеше да вижда Дашка пред златните порти, тя също можеше да го вижда и понякога, когато се разминаваха, му прошепваше: „Повече от вчера. По-малко от утре“. Или само „Алмаз!“. Но бяха непрекъснато наблюдавани от съпрузи, другари, лична охрана и секретари, а и внимаваха да не нараняват близките си и да не привличат вниманието на органите.

Когато надникваше в сърцето си, Сатинов откриваше, че обича Тамрико, но чувствата му към нея бяха друг вид любов. Обаче не виждаше в това никакво противоречие. Казваше си, че любовта има много нюанси. Те двете заедно го правеха завършен. Колкото до секретността, тя не го затрудняваше: той бе болшевик, свикнал бе да води таен живот.

Бяха намерили начин да си говорят по телефона. Понякога иззвъняваше апаратът в конферентната зала до кабинета му.

— Здравей, аз съм.

— Здравсти, аз.

— Обичам те — казваше тя.

— Обичам те и обичам да съм обичан от теб, това тайно вълшебство в живота ми е най-неочакваната радост за мен.

— Ала къде ще ни отведе? — питаше тя, изведнъж разтревожена.

— Ако питаш мен, не е нужно да води нанякъде. То просто съществува.

Тя прихваше:

— Наистина ли го казваш ти, Железния комисар? Как е могла тази прекрасна романтика да оцелее толкова дълго в нашата ледникова епоха?

— Като си представям, че те целувам и когато наближим шейсетте.

— Ако някой ден, опазил бог, по някаква причина и двамата останем сами, знам, че ще се съберем.

— Как си облечена? — питаше той. — С какво се занимаваш днес? — Мразеше Генрих, защото смяташе, че истинското притежание означава да делиш ежедневието на някого, че е въпрос на географска близост. Копнееше до ушите му да достигат тихите звуци, които издава тя, докато спи, да стои до нея, когато мие зъбите си сутрин, да вдишва миризмата на сън от косите ѝ, да чува стъпките ѝ по стълбите. Къде ли седеше, когато чете?

— Истинско блаженство е да разговарям с теб — каза ѝ той една вечер.

— Когато говорим, сякаш на света няма никой друг, освен нас — съгласи се Дашка. — Обичам нашите разговори. И теб. Повече от вчера. По-малко от утре.

* * *

Този срок за Серафима всичко беше различно. Преди двамата с Франк да се бяха любили, момчетата в училището ѝ обръщаха внимание, но сега се държаха така, сякаш беше напръскана с някакъв невидим магнетичен прашец — много по-късно щеше да разбере, че неговото име е секс. Момчетата като че ли го усещаха, макар и самите те да не бяха много наясно какво представлява той. Опитваха се да надникнат в очите ѝ. Наблюдаваха я и когато тя се обръщаше неочаквано, отклоняваха поглед. Канеха я в своите спортни отбори, литературни клубове и комсомолски лагери. Джордж и Минка я наричаха „Мистерията“; новото момче, Андрей Курбски, бе влюбено в нея, а Николаша Благоев направо бе обезумял от любов. Дори Василий Сталин забелязваше разликата, усещаше, че тя е вече жена. В училище бе фаворитка на Беня Голден. А после, съвсем неочаквано, доктор Рим започна да ѝ пише странни и недодялани любовни писма.

— Това е абсурд! Навярно аз съм единственото момиче в училище, което не е девствено. Но те откъде знаят? — споделяше тя с Франк.

— Има свирки, които чуват само кучетата. — Той се усмихваше, но в очите му имаше напрежение. Очевидно това не му бе съвсем безразлично. — Както оазис в пустинята: мъжете може и да не виждат кладенеца, обаче надуват водата.

Истината бе, че вниманието им ѝ доставяше удоволствие. Чудеше се кое е по-лошо: това, че правеше секс почти всеки ден (при положение че успееше да се отърве от майка си, която непрекъснато искаше да я води да пазаруват заедно), или че бе влюбена в отявнен американски капиталист. С цялото си същество се стремеше да запази най-скъпото нещо в живота си. Тайната ѝ несъмнено беше опасна. Ала не можеше да навреди на никого, нали?

* * *

А после дойде Парадът на победата, денят, в който на моста бяха убити Николаша и Роза. На другата сутрин пред златните порти Дашка успя да открадне миг със Сатинов. Увери се, че никой не може да ги чуе и промърмори много бързо:

— Херкулес, обади ми се днес в конферентната зала на клиниката.

Льоша вкара колата през портите на Кремъл и Сатинов изкачи стъпалата към кабинета си. Обади ѝ се в десет часа сутринта.

— Трябва да се откажа от теб — каза тя. — Тази ужасна трагедия променя всичко. Трябва да поставя на първо място децата си. Не мога да върша нищо, което би могло да им навреди. Трябва да се издължа на семейството си.

— Разбира се — успя да вмъкне той. — Права си. Разбирам.

— Ти винаги ще си част от моя живот. Винаги сте били само ти и Генрих и никога няма да има друг.

Гърлото му се сви, почти не можеше да говори. „Аз съм Железния комисар, каза си, невъзможно е да се чувствам по този начин.“

— Никога досега не съм обичал така и ще те обичам, докато умра.

— Трябва да престанеш да ми повтаряш това — каза Дашка и той разбра, че плаче. — Трябва да надвием тези чувства. Но аз винаги ще мисля за теб.

— И аз за теб. Няма да ме забравиш, нали?

— Как бих могла? Надявам се да ми простиш.

— Винаги ще ти прощавам, Дашка. Винаги.

Но болката, която изпита, когато остави слушалката, бе по-силна от тази, която причинява удар с юмрук в корема. И след като даде наставления на помощниците си, той заключи вратата на кабинета и смаян от своята емоционална обърканост, падна на колене пред Герасимовия портрет на Сталин и се разплака, удряйки глава в паркета. Чу се да казва:

— Как да живея без твоята любов? Как да продължавам нататък?

* * *

Когато след два дни посети Большой театър и тя не беше там, Франк бе обзет от ужасен страх. Тя не бе уточнила как ще го информира къде се намира. И никой не знаеше за него, така че никой не можеше да му го съобщи.

Оставяше ѝ тайни съобщения в Дома на книгата и посещаваше всяка вечер театъра с надеждата да я види на обичайното място. Но не. Изнизваха се вечер след вечер, а Серафима я нямаше.

Не можеше да спи; не можеше да се храни; представяше си най-зловещи неща — че е била изнасилена или изтезавана, че вече са я разстреляли или са я изпратили в най-далечния лагер. Но докато Сатинови и Дорови можеха да разговарят за ставащото, да споделят болката с любимите си хора, никой в света на Франк не знаеше за Серафима. Той не бе говорил за връзката им с посланика, нито с колегите си дипломати и никога не се бе срещал с родителите ѝ. Фантазираше си как ще им се обади — гледал бе толкова много филми на майка ѝ, — но вече бе твърде късно за това.

Обичаше Серафима толкова всеотдайно, че предпочиташе да знае, че е в Москва, да я зърне как се втурва в училището, жива и здрава, макар че това би означавало, че го е изоставила и няма да я види никога повече. Но в дните, когато бе чакал отвън и бе наблюдавал отдалече с отчаяната надежда пред училищните врати да се появи високо момиче с дълги руси коси, това не се беше случило.

Ала една вечер в театъра погледна надолу към партера и я зърна. Зарадва се. Тя се бе върнала!

* * *

Сатинов държеше Тамара в прегръдките си, докато тя му разказваше за Марико.

— Най-голямата привилегия на детството — каза тя — е чувството за сигурност в настоящето. Затова станах учителка. Искях и за Марико да бъде така.

Арестът на дъщеря им и мъчителните сцени в Лубянка го разклащаха из основи. За пръв път през живота си губеше контрол над себе си. Не се беше разколебал, когато другарите му бяха арестувани и разстреляни, когато частта му бе обкръжена и дори когато най-големият му син бе обявен за изчезнал, а по-късно и за загинал. Но сега се мъчеше да овладее неудържимата стихия на чувствата към жена, която не беше негова съпруга.

„Вертушката“ зазвъня. Той се отскубна от прегръдките на жена си и изслуша монотонната покана на Поскръобишев да отиде на вечеря у Сталин. Винаги изпитание, мъчение, задължение, сега посещението в дачата като че ли обещавахе някакво облекчение. Поне нямаше да се събуди в четири часа, да лежи буден и да страда чак до поредното безрадостно утро.

* * *

На вечерята Сталин се хвалеше със своите подвизи по време на заточението в Сибир.

— Един ден изминах със ските над трийсет километра, ударих четири яребици, отървах се от вълк — гръмнах го право в главата — и после успях да се върна в селото през виелицата.

Сталиновите истории за заточението ставаха все по-невероятни и Сатинов започна да мисли за Дашка. Изведнъж му се стори, че чува гласа ѝ: „Ти винаги ще си част от моя живот, как бих могла да те забравя, повече от вчера, по-малко от утре“. Сталин продължаваше да говори като че ли се обръщаше към него, може би искаше да чуе неговото мнение? Но какво значение имаше Сталин, когато Дашка го целуваше? „Съсредоточи се, каза си, не губи нишката...“

Очите на Сталин го заливаха със своя жълт блясък, но той не можеше да се концентрира. Намираше се в клетката на кръвожаден тигър, ала изобщо не го бе грижа, че може да бъде разкъсан. Сталин го сочеше. „1945 година е твоята връхна точка — каза си той. — Видя щурмуването на Райхстага; градове, улици и заводи носят твоето име. Но това е нищо в сравнение със загубата на Дашка. За бога, продължавай да мислиш трезво!“ Ала не можеше.

Зеленикавите петнисти лица на Берия, Хрушчов и Молотов, бледият потящ се Жданов — изведнъж всички се бяха втренчили в него. Сталин бе вдигнал пръст. Хрушчов, покрит с брадавици, чипонос и плешив, размахваше ръце във въздуха, докато шумът наоколо ставаше все по-далечен и после започна съвсем да затихва.

Най-сетне бе проумял, че във всички филми и всички популярни песни се говори все за дилемата, пред която бе изправен и той, и искаше да сподели това със Сталин. Искеше да му каже, че вече е само един най-обикновен човек. Нищо повече. Не бе загубил вярата си в марксизма и ленинизма, но се беше отдал на най-отявлен буржоазен сантиментализъм, на същата тази романтична еснафщина, която го бе отвращавала в Детското дело! Спомни си как презрително бе махнал с ръка на Джордж, Андрей и тяхното увлечение по Пушкин. Когато Джордж бе казал: „Любовта е всичко“, той му се бе присмял. Сега същият този ужасен глад го гризеше отвътре безмилостно ден и нощ.

Внезапно Берия го ръгна с лакът в ребрата.

— Какво е това? Ти не слушаш Йосиф Висарионович? На себе си ли говориш? Ела на себе си, пиян нещастнико! Другарят Сталин те питаше за Берлин.

Сталин гледаше право в него, надничаше в душата му.

— Може би другарят Сатинов е уморен? Всички сме уморени. Какво е, момче? Алкохолът, умората, войната или любовта?

Другите ръководители се разсмяха.

— Алкохолът! — извика Хрушчов.

— Или пък любовта? — подразни го Берия.

— Не и нашият Херкулес. В никакъв случай — каза Сталин. — Той е твърде праведен. Нашето момче от църковния хор. Стрелата на нашата справедливост.

— Така или иначе, ще трябва да пиеш едно наказателно питие заради грубостта си — каза Берия. — Дръж. А сега го изпий! До дъно!

Сатинов изпи на една глътка водката, която подпали стомаха му, но единственият ефект бе, че картините с Дашка, които се нижеха във въображението му, само станаха по-живи и примамливи. Той се пребори с импулса да се разплаче.

— Какво има, другарю? — попита Сталин и в гласа му прозвуча гняв и нетърпение. — Желаете ли другарят Сатинов да се оттегли и да подреди мислите си?

— Съвсем не — отвърна той твърдо, спомняйки си, че през трийсетте Сталин ликвидираше онези ръководители, които вече не можеха да се справят със задълженията си и да работят упорито. (Ала дори докато мислеше за тази ужасяваща перспектива, някаква лудост вътре в него продължаваше да повтаря: „Не ме е грижа дали ще получа куршум в тила. Само Дашка има значение! Бих умрял за нея и щом не мога да я имам, нека всичко да свърши!“.) — Всъщност, Йосиф Висарионович, ще бъда щастлив да отговарям за повече министерства, ако ми окажете това доверие.

— Например кое, бичо?

— На фронта научих нещичко за болничното снабдяване... — О, господи, трябваше да върне думите си назад, но вече бе късно. — Ако желаете, ще се радвам да надзиравам Министерството на здравеопазването.

Сталин присви изпъстрените си с лешникови точици очи. Пауните му крещяха натрапчиво отвън в градината.

— Добре — каза накрая. — Защо не? В здравеопазването е пълна бъркотия, както и навсякъде другаде. Въведи ред.

По-късно Сатинов и Микоян стояха един до друг пред писоарите на долния етаж.

— Внимавай, Херкулес — каза арменецът Микоян, най-свестният между ръководителите. — Да не си луд? Само самоубиец може да задреме, когато Сталин говори с него!

Сатинов се надяваше вечерята да продължи цяла нощ и по някое време рано сутринта да рухне в градината с пауните и розите — и да не се събуди никога повече.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

ИГРАТА НА СТАЛИН

Истинският болшевик не бива и не може да има семейство, защото трябва да се посвети изцяло на партията.

Йосиф Сталин

ПЪРВА ГЛАВА

Дашка се бореше да остане жива. Имаше чувството, че въздухът, който изпълва дробовете ѝ, е от сироп и че газите във втвърдяващ се бетон. Сега, когато Минка и Сенка ги нямаше, всеки миг бе изпълнен със смазваща тъга. Знаеше, че ако спре за момент, ще падне в несвяст, и не бе сигурна, че ще може да се изправи повече. Механичната нагласа на Генрих, безчувствената му природа също започваха да я вбесява. Покорството му пред Сталин по-важно ли бе за него от нея, от Сенка и Минка? Ала суровият, силен Генрих бе неин съпруг; единствената ѝ грижа бяха децата, а те щяха да се върнат само ако останеше с него.

Сега, пред златните порти, докато водеше Демян на училище, тя видя Херкулес Сатинов, великолепен в своята лятна генералска униформа, но измъчен и уморен като нея. Знаеше, че не бива да разговаря с него. Но въпреки това бе ужасена, че той ще надникне в очите ѝ, както някога тя бе надникнала в неговите, и двамата ще си спомнят всичко, което се бе случило помежду им.

При мисълта колко липсва на своя възхитителен Сенка, как той плаче в леглото, как мрази храната, която му дават, буквално започна да ѝ се повдига — и то още преди да се бе сетила за страха му по време на разпитите; ами ако получи астматичен пристъп? Ужасиите сякаш се рояха около нея, отвън и отвътре. „Моля те, Боже, нека бъдат добри с него и нека скоро си дойде!“

Погледна родителите, охранителите и учителите около себе си. Беше обикновена сутрин пред училището, но техният живот продължаваше да тече нормално, докато нейният бе вече напълно различен и напълно спрял. За нея вече нищо не беше същото; дори слънчевата светлина и цъфналите дървета бяха зацапани с погребално черни петна.

Херкулес сигурно знаеше нещо за Сенка? Трябваше да го попита. Бързо. Но се боеше, че някой можеше да подслуша техния мъчителен разговор, да забележи как се наклонят един към друг. Всяка грешка сега можеше да струва скъпо на Сенка и Минка, а това щеше

да я накара да намрази Херкулес. Когато той я погледна, на бузата му затрепка мускулче и тя почувства потиснатите му бушуващи чувства.

— Добро утро. Чудя се дали времето ще се промени? — каза тя.
— Слънцето... ме заслепява. Не мисля, че ще издържа още дълго.

— Не гледайте към слънцето — отвърна бавно и предпазливо Сатинов. — То може сега да ви заслепява, но няма винаги да е толкова ярко.

Дали ѝ казваше: „Почакай следствието да свърши, децата ти скоро ще си дойдат у дома“? Какво имаше предвид? Като лекар в Кремльовка Дашка бе виждала Абакумов и Берия, а и други ръководители по долни дрехи, докато бе мерила кръвното им налягане — но същите тези хора все пак бяха отвели децата ѝ и само Бог знаеше какво правят с тях. За пръв път се запита каква е тази създадена от тях самите система, която се отнася с децата по този начин? Искаше ѝ се да изкрещи на Сатинов: *Какво знаеш?* Ала не биваше да крещи, не биваше да гледа в слънцето, знаеше, че я проверяват и че не бива да издава страха и гнева си. „Преструвай се“, каза си, но това бе почти невъзможно. Тревогата отново я удари в стомаха, вътрешностите ѝ се преобърнаха, сякаш някой въртеше тирбушон в утробата ѝ, и за миг имаше чувството, че ще припадне.

— Ясно, ясно — каза тя. — Но времето скоро ли ще се промени?

— То се променя — отвърна той.

Какво ли имаше предвид? Че разследването вече приключва? Че Сенка и Минка си идват у дома?

— Дашка — каза той, като се наклони към нея, — чух, че идва дъжд...

— Дъжд ли? — попита отчаяно тя. — Но децата няма да разберат, че вали, защото са вътре.

— Точно така — каза Сатинов. — Върху тях може да паднат няколко капки, но тези, които ще се измокрят, сме ние.

— Ние ли?

— Бъдещето на комунизма зависи само от съветската младеж — каза той предпазливо.

Дашка затвори очи, опитвайки се да разбере какво означава това. Сигурно искаше да ѝ каже, че те вече не се интересуват толкова от децата. Вътрешностите ѝ се поотпуснаха, после се стегнаха като примка. Или пък имаше предвид, че ще използват децата им срещу

тях, техните родители? Нов спазъм в утробата я накара да изстене и тя притисна ръце към корема си. Дълбоката болка вътре в нея означаваше, че кърви. Не бе изненадана: всеки си имаше слабо място, нея отчаянието и страхът винаги я удряха там. Ала носеше кремав костюм и бе съвсем неподготвена за това. Закъсняваше за среща в министерството, а сега и това. Трябваше бързо да се прибере вкъщи и да се преоблече. После нещо я накара да спре и тя си даде сметка, че изобщо не бе попитала за семейството на Сатинов: как беше Тамара и къде беше Марико? С него бе само Марлен.

— Трябва да бягам — каза тя. — Марико тук ли е? Не я видях.

Изражението на Сатинов омекна за един красноречив миг.

— Тя в момента не може да идва на училище — промълви той с усилие.

Значи и Марико! Момиченцето беше само на шест години, четири години по-малко от Сенка! Какво ли преживяваха той и Тамара?

— И ти ли? — прошепна.

В душата ѝ се надигна съчувствие към него и, да, към Тамара. Пребори се с импулса да го докосне. Любовта ѝ към него беше като акула точно под повърхността на водата. Ако продължеше да се спотайва в плитчините, щеше да я разкъса. Прониза я чувство на отвращение, разкаяние, вина. Потръпна при мисълта за онова, което бе правила.

Изведнъж проумя, че използват децата им срещу тях. Ами ако Сенка бе казал нещо глупаво? А Минка? Щеше ли някой от тях да преживее това?

ВТОРА ГЛАВА

— Няма нужда от грубости — каза Беня Голден на полковник Лихачов. — Само питайте и аз ще ви отговарям. Нямам какво да крия, знаете тайните ми по-добре от мен.

Беня бе познавач на чекистките разследвания, сблъсквал се бе с метаморфозите, които те претърпяват от фаза на фаза, и също така му беше известно, че докато много ръководители имат властта да откриват и ускоряват дела, само Сталин можеше да ги пренасочва, преобразява и префасонира.

— Да поговорим за твоя живот, арестант Голден.

Беня разглеждаше своя разпитващ на светлината на голата крушка, която се люшкаше над масата като кадилница в православна църква, и забеляза колко равномерно бяха разположени възпалените червени пори по лицето му, сякаш някой ги бе подреждал нарочно.

— Честно казано, не мога да проумея как са те назначили в това училище. Всъщност не разбирам как изобщо си между живите. Да видим. — Той погледна в своята папка. — Роден в Лвов. През 1939 година си признат за виновен като участник в терористичен заговор, смъртната присъда е била заменена с 25 години в лагерите, но през юни 1941 г. ти е било разрешено да се присъединиш към наказателните батальони... — Лихачов го погледна изпитателно, едва ли не с уважение.

— Не приличаш на бандит.

— И не съм — призна Беня.

Лихачов запали цигара.

— Как, за бога, си успял да влезеш в тях?

Беня повдигна рамене.

— Просто не знам.

При катастрофалните отстъпления през 1941 година, когато хитлеристките танкове препускаха към Москва и милиони войници биваха обкръжавани и пленявани, на някои криминални престъпници от лагерите се разрешаваше, като особено благоволение, да влизат в наказателните батальони.

Беня Гехиден беше политически затворник, а на „политическите“ не им разрешаваха да участват дори в наказателните части. Но имаше някои изключения: Беня кандидатства, защото искаше да защитава Русия от нацистите и защото знаеше, че в лагера така или иначе ще загине, и молбата му бе удовлетворена.

— Значи дължиш живота си на бюрократична грешка — каза Лихачов. — Ще проверим тази работа.

На тези бойци, така наречените „щрафники“, се възлагаха неизпълними задачи, мисии на живот и смърт: прочистване на минни полета, защита на обречени позиции. Даваше им се една трета от обичайния порцион на червеноармейците и ги пазеха части на НКВД, на които бе разрешено да ги разстрелват без присъда и без обяснения дори за най-дребните нарушения. Ако служеха добре, те можеха (в изключително редки случаи на безпримерна храброст) да извоюват своята свобода. Но такива примери почти не бяха известни. Щрафниките не живееха толкова дълго.

— Как е оцелял хилав чифут като теб? — попита Лихачов.

За своя изненада, Беня се оказа свиреп боец. Командирите му го предложиха за ордена „Герой на Съветския съюз“, но като бивш политически затворник той не можеше да го получи. Ранен и освободен от армията през 1943 година, той кандидатства за преподавателско място в 801-во училище и за своя изненада, бе назначен.

Но през каквито и ужаси да бе преминал, Беня си беше останал такъв, какъвто беше преди — или поне една увредена, цинична, лишена от илюзии версия на някогашното си аз. И си мислеше, че половин човек се наранява по-трудно, отколкото цял. Защото можеше да бъде унищожено само тялото му. Затова сега седеше спокойно в една от стаите, които помнеше отпреди шест години, и чакаше сеансът да започне.

— От момента, в който си пристигнал, ти си започнал да подкопаваш марксистко-ленинската идеология в училището — казваше Лихачов.

— Не — отвърна Беня. — Искях да преподавам литература, както считам, че трябва да бъде преподавана.

— Какъв друг начин на преподаване може да има, освен партийния?

— Аз не съм политик.

— Тровил си мозъците на децата с романтичната еснафщина, която е била изповядвана от Клуба на фаталните романтици.

— Нищо подобно. Аз обичам Пушкин. Предостави ми се възможност да създавам у младите хора любов към литературата. През трийсетте години обичах една жена. Пушкин бе нашият поет. Нашето стихотворение, стихотворението на нашата истинска любов, бе „Талисманът“ и затова когато бях близо до Пушкин, се чувствах близо до нея.

— Отвращаваш ме, чифутино — изръмжа Лихачов. — Пропълзъл си в това училище, за да развращаваш децата на ръководителите и да организираш заговор за убийство на другаря Сталин.

Това даваше отговор на един от големите му въпроси. Когато започнаха да арестуват нови деца, той си помисли, че това едва ли е свързано със смъртта на Роза и Николаша и че по някакъв начин тази трагедия е била превърната в „конспирация“.

— Никога не съм участвал в какъвто и да било заговор — отвърна той, — освен ако не се смята за заговор да обичаш „Евгений Онегин“.

— НВ ли ръководеше заговора?

— Не е имало заговор. Колкото до НВ, да приема ли, че това са инициалите на Благов? Николай Владимирович?

— За глупаци ли ни вземаш? Не е Благов.

— Тогава не познавам никакъв НВ.

— Какво означава НВ в „Онегин“?

— А, в „Онегин“ трябва да е Нина Воронская — каза замислено Бенья. — Тя е единствената НВ в произведението. Ще ви го издекламирам. Онегин вижда Татяна в компанията на тази красива светска дама, наричана Клеопатрата на Нева:

*... и кой ще каже тук едва,
че Нина, с красотата дивна
и с поглед, всичко що плени,
съседката си затъмни?*

Беня затвори очи. Стиховете му носеха утеха на това мрачно място.

— Има ли номер на страницата за този цитат? — попита Лихачов.

— Страница ли? Глава 8, строфа 16, струва ми се.

Лихачов си записа това със своя детски почерк.

— И зад тази НВ трябва да се крие момиче, нали?

Беня Голден бе изкушен да се изсмее, толкова опростенческа бе дедукцията във въпроса. Заговор; неизвестно лице, наречено на персонаж от „Онегин“? Дали пък лицето, което търсеха, в крайна сметка не беше момиче?

— Аз познавам моя Пушкин — каза предпазливо. — Но не знам дали НВ е животно, зеленчук или минерал.

ТРЕТА ГЛАВА

— Добро утро, Малък професоре. Стани и заблести! — каза закръглената надзирателка, на която Сенка бе прикачил прякора Бламанж^[1]. — Има ли нови думи, на които да ни научиш?

Сенка забеляза промяната в тона ѝ. Той още беше в раираната копринена пижама, която носеше, когато го арестуваха; време беше да се преоблече. Майка му никога нямаше да му позволи да носи толкова дълго една и съща пижама!

— Спа ли изобщо? — попита Бламанж.

— Спах по-добре.

— Хубаво. Трябва да си отпочинал за онова, което ти предстои.

Час по-късно Бламанж му донесе закуската. Усмихна му се, разроши косата му и дори му отпусна две парчета бородински хляб и грамаден триъгълник козе сирене.

— Отслабнал си, младежо. Трябва да те поохраним. След малко ще дойдат да те заведат на всекидневния разговор.

Разговор? Сирене? Сенка се зачуди какво става. Зададе си същия въпрос, когато пазачите, които го съпровождаха, започнаха да се шегуват, единият дори залюля ключовете си като фенер. Възможно ли бе да са разрешили случая с убийствата? Ако тези недодялани мъже наистина бяха рицарите на революцията от прославената ЧК, създадена от другаря Дзержински, трябваше отдавна да са го решили! Самият Сенка можеше да го реши много по-бързо. На света положително нямаше друго десетгодишно момче, което да е принудено да разсъждава над толкова сериозни неща.

Въведоха го в друга стая за разпити, където завари друг разпитващ на име полковник Комаров. Къде беше Омара? Измъчваше другиго или, дай боже, лежеше пиян някъде в куп лайна? Или, още по-хубаво, някой биеше него?

Къдрокосият нов разпитващ изобщо не приличаше на чекист. Той наистина се усмихна. Сенка наведе глава и вдигна кафявите си очи, за да изобрази онова, което майка му наричаше „физиономия на детски идол“. Може би и тук някой считаше, че децата заслужават

внимание? Когато разпитващият запали цигара, Сенка забеляза, че на дясната му ръка липсва половин пръст.

— Кога мога да видя мама? — попита той, окуражен от привидната дружелюбност на Комаров. Майка му често повтаряше, че има нужда да го гушка колкото може по-често, и задължително поне по десет пъти на ден. Бедната мама не го бе прегръщала от дни. — Мама добре ли е? Боя се, че може да й липсвам. На мен тя ужасно ми липсва.

— Ще я видиш скоро, ако ни помагаш — отвърна Комаров и кръстоса крака, при което ботушите му изскърцаха.

— Досега ви помагах, нали?

— Да, несъмнено.

„Не твърде — помисли си Сенка. — Само глупак би ви помагал много.“

— Кажете ми тогава — каза Комаров, като се наклони напред и се престори, че е много заинтригуван от Сенка. — Вчера ходих на футболен мач на „Спартак“.

„О, не — каза си Сенка, — този ще ми говори, сякаш съм като всичките други момчета. Голяма грешка, полковник Комаров.“

— Обзалагам се, че обичаш футбола, а? Обзалагам се, че си истински футболист?

— Ами... — Сенка размишляваше дали да му угоди, или да му каже истината за своето отношение към спорта. Ако Омара му бе задал този въпрос, може би щеше да го излъже, но този изглеждаше по-мил. — Всъщност изобщо не обичам футбола.

— Мислех, че всички момчета обичат футбола.

— Не всички — гордо отвърна Сенка.

— Тогава се обзалагам, че обичаш баскетбола? Да не си от децата, които играят баскетбол?

— Не — каза Сенка.

— А лагерирането?

— Шегувате ли се? Мразя студа и неудобствата.

— Какво обичаш тогава?

— Опера. Балет. Кино. Поезия.

Комаров поклати глава и Сенка добави:

— Говоря сериозно. Аз мразя всички спортове.

— Много си зрял за възрастта си.

Накъде водеше всичко това? Сенка се чудеше какво ли си бяха наумили сега. Каза си: „Играй, докато разбереш“.

— Всъщност не, но предпочитам по всяко време да нося костюм. Комаров внезапно угаси цигарата.

— Разкажи ми за баща си.

„Подготви цялата си отбрана! — каза си Сенка. — Разположи бойците в укрепленията! Зареди оръдията! Наточи ятагана! Нещо не е наред.“

— Той е много зает в Централния комитет. Не се смее на шегите ми както мама, не ме гушка. Много е строг, но мама казва, че е такъв, защото работата му е много важна.

— Говори ли някога за политика?

— Никога.

— Какви истории разказва за работата си?

— Никакви. Казва, че работата му е секретна и ако го попитам за нея, може и да ме плесне. Много силно.

— Правилно. Споменава ли понякога другаря Сталин например?

Сенка събра цялото си внимание, за да отговори правилно.

— Не, освен за да каже: „Днес ще празнуваме рождения ден на великия Сталин“. И всяка вечер, преди да започнем да се храним, вдига наздравица за великия Сталин.

— Родителите ти харесват ли вашия апартамент?

— Да, обожават апартамента.

— Колко вили имате?

— Две. Както всички останали.

— Повечето хора изобщо нямат вили — каза Комаров. — Прекалено ли е да имате две? Майка ти иска ли повече?

— Не. — Накъде водеше всичко това? — Тя не се интересува от материални неща. — Което си бе откровена лъжа. Майка му обожаваше вилите и лукса на Запада!

— Майка ти е много добре облечена, нали?

— Тя е най-красивата майка на света.

„Любовта ти към нея е твоята слабост. Мисли внимателно!“

— Говори ли за това откъде си набавя дрехите и парфюмите?

— Мама работи много. Тя е лекар.

— Но обича хубавите неща в живота, нали? Колко кожени палта има?

— Не знам, но изглежда много хубава в тях.

— Искам да науча повече за майка ти. Ще ми разкажеш ли?

„Колко странно, че вече не питат за тях, за децата“ — помисли си Сенка.

— Какво искате да знаете?

— Родителите ти говорят ли понякога за политика?

„Не и пред нас — помисли си Сенка. — Само когато си шушукат в банята (макар че понякога чувам неща, които не бива да знам).“ Готвеше се да каже това, но се сети, че след като шепнат, значи, не искат някой да чуе какво си говорят, и реши да си замълчи.

— Говорят си какво ще има за вечеря, какви филми да гледаме, за времето.

Комаров протегна ръка и помилва Сенка по бузата, осакатеният пръст мина покрай окото му и после проследи очертанията на челюстта чак до брадичката, която повдигна леко. Сенка седеше съвсем неподвижно и се опитваше да не трепери.

— Трябва да ни помогнеш. Ако не, няма да видиш майка си. Никога повече.

— Ще ви помогна. Обещавам — прошепна Сенка.

Комаров се облегна назад и заговори нормално:

— И така, чувал ли си баща си да казва, че неговият гениален шеф винаги му се е доверявал, но вече не оценява способностите му?

Сенка моментално застана нащрек. Баща му обожаваше Сталин, всички знаеха това, ала веднъж — в началото на войната, когато Сталин го бе уволнил — бе критикувал своя началник. Но откъде знаеше Комаров за това? Станало бе в градината на дачата. Там нямаше никого, освен родителите му и него. Минка я нямаше. Но много добре помнеше, че Демян беше там. Демян бе чул.

— Това са само дреболии — каза непринудено Комаров. — Но ти навярно си спомняш случая? Спомняш си го, нали?

— Да критикува вожда на съветската държава би било нещо съвсем нетипично за моя баща — каза Сенка.

— Не се занасяй с мен, хлапе. Не лъжи. И има още една дреболия. Спомняш ли си, когато майка ти каза: „След всичко, което са преживели, нашите еврейски сънародници тук имат нужда от свое място“? Може би еврейска родина? Цион в Съветския съюз. Тя е

еврейка, нали? Преди да се омъжи, не се ли е казвала Дашка Мойсеевна Диамант?

Разхождали се бяха по „Грановски“ скоро след като съветските части бяха завзели Бабий Яр, където нацистите бяха избили толкова много евреи. Сенка си спомняше колко разстроена беше майка му. С тях нямаше никой друг — освен Демян. Сега вече знаеше, че когато бе предал Каdifената книга на тайните служби, Демян им бе дал и тази убийствена информация. Сенка почувства как по гръбнака му полази тъничка струйка страх. Демян бе малоумник. Тези две истории можеха да унищожат родителите им.

— Опитвам се да мисля — каза той тихо.

— Знаеш ли колко огромен е Съветският съюз? Помисли си за всичките негови танкове, заводи, степи, оръдия, за неговия народ, за партията, войската и мощта на органите за сигурност — а после помисли и за себе си, Сенка Доров, на десет години. Какъв шанс имаш? Можем да те смажем и от теб да не остане нищо. Единственото, което искаме от теб, е да си спомниш две кратки изказвания на твоите родители. Много ли искаме?

— Мисля, но никое от тях не ми звучи достоверно.

— Мога да приема, че брат ти си е измислил едното — каза Комаров. — Но ние мислим, че поне едната история трябва да е вярна.

— Едната от тях?

— Да, едната от тях.

Едната бе срещу баща му, другата — срещу майка му. Сенка знаеше, че никоя от тях не бе „дреболия“. Първата — критика срещу самия Сталин. Втората — ционистко — американски империализъм. Разкодирани и преведени на партиен език, и двете можеха да бъдат представени като измяна. Всяка можеше да доведе до незабавен арест и може би екзекуция. Да: мама, татко, деветте грама.

Светът се завъртя около Сенка. Той започна да диша по-бързо, но въздухът все не му стигаше.

— Не може да си е измислил и двете, нали? — каза с престорено безразличие Комаров, но после задъвка чуканчето на безименния си пръст и този тик показваше, че въпросът е много важен за него.

— Какво искате да кажете? — попита Сенка. Заради астмата усещаше дробовете си плитки, кислородът не му достигаше. Повдигаше му се, трябваше му захар. Спомни си деня, когато не можа

да прескочи коня в гимнастическия салон и как престореният му припадък бе разрешил онази криза. Трябваше да направи нещо. Колко бързо бяха стигнали от закачките до ешафода!

— Виж, просто е. Аз ти разказах две истории, една от които трябва да е вярна. — Комаров протегна ръка и отново проследи линията на челюстта му. — Избери едната — каза шепнешком.

Сенка се чувстваше като елен в капан. Ако потвърдеше едната, органите щяха да имат основание да повдигнат обвинение срещу един от родителите му. Баща му или майка му щяха да му бъдат отнети и може би ликвидирани. Каквото и да кажеше, щеше да унищожи някого, когото обича. Колкото по-дълго се дърпаше, толкова по-силно щяха да се стягат железните челюсти около краката му. Искаше да предложи себе си вместо своите родители, но такъв избор не му бе даден и му беше толкова зле, че се олюляваше на стола си. Майка му или баща му? И защо този ужасен избор бе предоставен тъкмо на него?

— Не може да не изпълниш тази малка молба на партията — казваше Комаров. — Избери едното или никога няма да излезеш от тук.

— Чувствам се толкова слаб... Не мога да дишам. — Сенка се свлече на пода и мракът се склочи над него.

---

[1] От фр. *blancmange*, млечен крем. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Влад Титоренко може да беше осемнайсетгодишен, но се справяше много по-зле от Сенка с разпитите в Лубянка. Докато преди бе обожавал Николаша Благов, сега установи, че се прекланя пред разпитващите го офицери, особено пред полковник Лихачов, чието излъчващо гняв и жестокост лице считаше за лице на съветската държава. Мислеше си, че би направил всичко и за най-малкия знак на одобрение от страна на Лихачов. Вместо това той го биеше и всеки път, когато го удряше, Влад намразваше още повече Николаша. Този отнесен кретен, този предател сякаш му се подиграваше дори от гроба със своите нелепи планове. Сега щяха да го изпратят в Сибир и родителите му щяха да се откажат от него. Недохранен, недоспал, той бръщолевеше за заговори, ръцете му мърдаха нервно, краката му танцуваха непрекъснато, беше толкова неспокоен, че се стряскаше и от най-слабото неочаквано движение. Състоянието му изплаши дори тъмничарите, които го сложиха под двайсет и четири часово наблюдение, да не би да се самоубие.

Да — казваше Влад — Николаша, тази змия, планираше преврат, като използваше за прикритие Клуба на фаталните романтици. Той беше злостен контрареволуционер, ренегат, влюбен в Серафима, но въпреки това всичките му приятели, останалите хиени, участваха в заговора. Кой е загадъчният нов вожд? Не бе сигурен. Чекистите му подхвърляха имена и той се съгласяваше. Директор Медведева — не е изключено. Може би учителят Голден? А какво ще кажеш за маршал Шако? (Веднъж бе видял как маршал Шако плесна Серафима по дупето пред златните порти.) Да, възможно бе да е той. Или пък доктор Рим?

И така, Влад продължаваше да дърдори, опитвайки трескаво да им угоди. Но май нищо не вършеше работа.

До днес, когато завари друг разпитващ, полковник Комаров, който четеше спортните страници на вестника с ботуши на бюрото и цигара в устата. Влад чакаше мълчаливо, застинал в стойка мирно. Комаров вдигна поглед, махна му да седне на стола и без да продума,

му предложи цигара. Опитва да му даде огънче, но той отскочи назад, очаквайки да бъде ударен. Когато го придума да се върне на мястото си, ръцете на Влад трепереха толкова силно, че се наложи сам да запали цигарата и да му я подаде през масата — като по-възрастен, дори приятел.

— Ти беше много откровен с нас, Влад. Скоро ще се прибереш вкъщи. Да видиш родителите си.

— О, благодаря ви, полковник. — Очите на Влад се насълзиха.

— Няма нужда да говорим повече за тези глупости. Можем да си говорим за всичко. За спорт. За дома ти. Уморих се да слушам за училищни лудории. — Комаров замълча. — Къде ли са родителите ти в този момент?

— Не знам... През почивните дни ходят на дачата.

— Баща ти е много способен човек, нали?

— Да.

— Той какво иска да работиш?

— Исква да стана инженер като него. Но аз не се справям много добре в училище. Той е разочарован от мен.

— Как е възможно? Току-що казах на полковник Лихачов, че от теб ще излезе чудесен съветски човек. Можеш да работиш всичко, каквото си пожелаеш, ти си патриот.

— Аз? О, благодаря ви, полковник.

— Така че баща ти трябва да те цени малко повече. Но може би е твърде зает със своята отговорна работа.

— Да, и майка ми мисли, че скоро ще го повишат.

— Така ли? И защо не е бил повишен досега?

— О, ами, те мислят, че е трябвало да го повишат. Мислят, че е пропуснат, защото всички са толкова натоварени.

— Кой са тези „всички“?

— Ами, властите.

— Централният комитет?

— Да, татко мисли, че те не са го забелязали, защото иначе вече е щял да заема по-висок пост. Моят баща е много умен и трудолюбив, добър комунист.

— Но счита, че вината е на Централния комитет? Чувал ли си го да казва това?

— Да, но само на майка ми, когато си говорят нощем в стаята.

— Тя гордее ли се с него?

— О, да, казва, че без неговите самолети нямаше да спечелим войната.

— А той какво казва?

— Съгласява се с нея.

— Някога виждал ли си завода в Сатиновград?

— Да, татко ни заведе веднъж, точно преди войната.

— Там чу ли, че има много самолети, които падат?

— Да, но това не беше по вина на баща ми.

— Откъде знаеш?

— Това го тревожеше много, но проблемът бил, че конструкцията им не можела да бъде променяна.

— Защо?

— Това не било негова работа.

— И е говорил за това с теб?

— Да, да...

Комаров се наведе напред, хапейки осакатения пръст.

— А чия?

— Татко каза, че било работа на маршал Шако и че е говорил за това с него, но решили, че не може да променят конструкцията.

— Баща ти каза ли защо?

— Не. Каза само, че проектите били одобрени от горе.

— И по-точно?

— Не съм сигурен.

— Ти, разбира се, познаваш другаря Сатинов?

— Да, той отговаря за министерството на баща ми.

— Може би, като е казал от горе, е имал предвид другаря Сатинов? Той е в Политбюро и в Държавния съвет по отбраната.

— Мисля...

— Продължавай.

— Мисля, че татко говореше за някого над Сатинов.

— Кой е над Сатинов?

— Ами, другарят Сталин.

— Значи баща ти казва, че ръководителят на съветската държава одобрява самолети, които падат?

— Е, не... Да, да... Не съм сигурен.

Комаров повдигна вежди, но не каза нищо и разбира се, Влад запълни вакуума:

— Мисля, че искаше да каже, че хората на върха не са толкова добре запознати със самолетите, затова подписват проекти, които стават причина самолетите да падат.

— Кои са те? Мислиш, че вождът на съветската държава подписва проектите ли?

— Мисля, че той подписва всичко.

Комаров започна да пише бързо. Влад дълго време не каза нищо, само слушаше как перото скърца по хартията.

— Трябва да подпишеш тези показания още сега. — Комаров бутна листа към него.

— После родителите ми ще дойдат ли да ме вземат? — Стомахът му се свиваше и гърчеше, чувстваше пареща дупка в гърдите, в гърлото му се надигаше страх.

— Не съм сигурен — каза Комаров, като се облегна назад и кръстоса ръце. — След всичко, което сподели с мен, просто не съм сигурен.

ПЕТА ГЛАВА

Херкулес Сатинов пристигна в Германия. Лимузината ЗИС, която го взе от летището в Темпелхоф, даде газ и закриволичи през апокалиптичния пейзаж на Берлин. Лъчът на фаровете улавяше за секунди силуети на борещи се за оцеляване същества — жена, носеща бидон с вода, глутници кучета, тичащи банди хлапаци, луд, танцуващ около огън.

Сатинов се взираше в проблясващите в светлините на конвоя зачервени отчаяни очи на хора и животни отвън, които се разбягваха между изгорелите танкови брони, планините от отломки, скелетите на рухнали сгради. Но всяка сянка, всяка развалина му напомняха за Дашка, защото тук се бяха прегръщали и целували — красиви видения в свят, който сякаш бе на прага на катастрофата.

Сталин, който беше прекарал целия ден в разговори с американския президент и английския премиер, беше облечен в новата си паунска униформа на генералисимус със златни пагони и само една звезда. Явно срещите на Потсдамската конференция бяха протекли добре, той изглеждаше оживен и самоуверен и донякъде бе възвърнал своята енергичност.

— Гамаджоба, бичо, радвам се, че успя да се присъединиш към нас — каза на грузински Сталин. — Взели сме с нас готвача от „Арагви“ и мисля, че една грузинска чорба ще ти дойде добре.

— Благодаря, Йосиф Висарионович — отвърна Сатинов, като си мислеше, че разстоянието до Берлин е твърде голямо, за да го прелетиш заради паница боб. Огледа се около себе си. Берия, Микоян и Генрих Доров също бяха тук.

„Ново прегрупиране“, помисли си той, докато тренираният му мозък анализираше какво може да означава то. Присъствието на Генрих Доров не беше на хубаво, той никога не идваше на Сталиновите вечери, тъй като беше по-скоро човек от обслужването, отколкото лидер. Сталин го използваше като зло куче и личността му се свързваше с лов на вещици и разследвания с трагични последствия. Веднага си помисли за Дашка — какво ли беше да си омъжена за

неварено пиле? Поздрави го с кимване и Генрих му отговори с опасно сърдечна усмивка. Децата на Доров също бяха арестувани, но това едва ли бе причината за присъствието му тук. Той беше робски предан на Сталин и без да арестуват децата му. Не, Доров бе тук като плашило. Да стресне някого. Да стресне него.

— Надявам се полетът ти да е бил лек — каза Сталин. — Аз самият не обичам да летя. Предпочитам влаковете. Но исках да те погледна в очите.

Шестгодишната дъщеря на Сатинов беше в затвора заедно с осемнайсетгодишния му син Джордж и Сталин искаше да го погледне в очите, за да провери дали още му е верен. Това бе установен ритуал и Сатинов не беше единственият. Съпругата на президента Калинин беше в затвора; хубавата млада жена на Поскръобишев, Бронка, бе изчезнала, навярно беше убита. Сталин му напомняше, че семейството е привилегия, както и животът, и че едното и другото са във властта на партията. А партията бе Сталин. Беше странна система, но болшевишките порядки бяха такива и Сатинов бе свикнал с тях.

Седнаха на масата, Сатинов от дясната страна на Сталин, Берия от лявата.

— Видя ли двореца, където провеждаме конференцията? — попита Сталин.

— Видях го — отвърна Сатинов, представяйки си как плаче Марико, когато безмилостни тъмничари я откъсват от майка ѝ.

— Жалък е в сравнение с нашите дворци — каза замислено Сталин. — Царете ни са знаели как да строят.

— Така е — съгласи се Сатинов, чувайки в себе си вика на Тамрико: „Марико е само на шест години! Накарай ги да я пуснат!“. Взе се в ръце. Знаеше, че лицето му не бива да издава нищо, освен преклонение и любов към Сталин.

Ала нощта му се стори безкрайна. По някое време разбра, че ще му бъде казано нещо за Марико и Джордж — ако Сталин се убеди, че си е научил урока и не се сърди. Скоро щеше да разбере и защо Генрих Доров бе тук. Преди войната тези игри може би бяха необходими, но нужни ли бяха и днес?

— Е, в Москва всичко ли е наред? — попита Сталин.

— Без вас нищо не може да бъде решено, но другарят Молотов и всички ние правим всичко по силите си.

— Трябва да се научите да вземате решения и без мен. Уморен съм!

— Но ние имаме нужда от вас, другарю Сталин! — извика Берия.

— Съветският съюз се нуждае от вашия гений, другарю генералисимус — присъедини се и Доров.

Сталин махна с ръка и жълтите му очи се върнаха към Сатинов.

— Значи Тамрико е добре?

— Много добре — отговори Сатинов, ала си мислеше: „Жена ми е обезумяла. Малката ни Марико е в затвора по ваша заповед, а на вас дори не ви е неудобно да ме погледнете в очите!“. — Всички в родината сме много горди да видим тук, в Потсдам, човека, който спечели войната, който ни доведе до Берлин.

— Обаче през 1814 година цар Александър е стигнал чак до Париж — каза Сталин. — Двамата с другаря Доров говорихме за теб.

— За мен? — Сатинов преглътна. Това беше предупреждението.

Сталин остави мълчанието да се проточи. Сатинов помисли за Тамрико и за децата си, помисли за Дашка и си каза: „Застреляйте ме, но освободете децата ми, оставете Тамара на мира“.

Накрая Сталин му отправи своята сатирска усмивка.

— Не се тревожи, Херкулес! Централният комитет счита, че ти и Берия трябва да бъдете произведени в чин маршал.

Абсурдната първа мисъл на Сатинов бе дали новият му чин ще впечатли Дашка. Не би трябвало, но знаеше, че ще я впечатли.

— Това е голяма чест и аз, разбира се, винаги се подчинявам на партията, ала не съм военен.

— Нито пък Берия. Какво ти! — Пренебрежителен поглед към Берия. — Но ти вече си генерал-полковник, Херкулес — отвърна Сталин.

— Обаче не притежавам дори частица от вашите военни познания...

— Нито от гения ви на стратег! — допълни Берия.

— Никога не съм командвал дори взвод — продължи да настоява Сатинов. — Генералите ще са възмутени.

— Тъкмо това е целта — отвърна Сталин. — Гласувахме го и е решено.

— За мен е чест, че партията ми има доверие. — Повишението не го успокояваше — Сталин често повишаваше някого само за да го

арестува след седмица — и си спомни как Кулик бе произведен в чин маршал едва ден след като хубавата му млада съпруга изчезна, за да не се върне никога повече. Повишението му трябваше да постави генералите на мястото им — също както и арестът на маршал Шако. Да го приеме, означаваше да приеме и ареста на Марико, но по правилата на техните абсурдни порядки, в замяна това щеше да ускори освобождаването ѝ.

Но когато се сбогуваше с останалите в края на вечерта, Генрих Доров му подаде своята влажна отпусната ръка.

— Поздравления, другарю маршал. — Очите му обаче казваха: „Преди другарят Сталин ме уволни, но сега отново има нужда от мен! Другарят Сталин иска да те проуча внимателно“.

Сатинов побърза да го отмине, но когато седна в колата, Берия провря глава през прозореца.

— Чух, че Марико е добре — каза той шепнешком. — Кадифени ръкавици. Не се тревожи.

ШЕСТА ГЛАВА

— Не, баща ми никога не би обсъждал плановете си с нас — държеше на своето Джордж Сатинов.

Отдавна минаваше полунощ, но в Лубянка лампите светеха както обикновено.

— А с майка ти? — попита Лихачов.

— Не знам за какво са си говорили.

— Никога ли не си дочувал нещо?

— Никога. Не разговаряха за политика, нито за самолети. Тя не се интересува от военни неща — казваше, че татко може да говори за тях с генералите.

— С кои генерали?

— Не зная.

— Шако идвал ли е някога в дома ви? — Джордж забеляза с тревога, че пред името на Шако липсваше иначе задължителното „другарят“.

— Не мисля.

— Хайде, Джордж, семейство Шако са живели във вашата сграда. Никога ли не идваха там?

— Аз поне не си спомням.

— Родителите ти спореха ли?

— Всички спорят.

— За политика ли?

— Те не говорят за политика.

— Майка ти комунистка ли е?

— Да, до мозъка на костите си.

— Знаеш ли, че баща ѝ е бил буржоа, който често е пътувал до Германия в периода 1918 — 1921 година?

— Никога не го е споменавала.

— Тя довольна ли е от апартамента и вилата ви?

— Никога не се е оплаквала.

— А баща ти?

— Баща ми не се оплаква никога и от нищо. Той изобщо не говори много.

* * *

— Андрей Курбски, когато беше в апартамента на Сатинови, коя стая видя?

— Какво имате предвид?

— Влиза ли в хола например.

— Да.

— Опиши го.

— Много голям. С паркетен под. Никога не бях виждал такъв палат.

— След това?

— Отидохме в кухнята.

— Кой беше там?

— Цялото семейство и прислужницата.

— Разкажи ми за другаря Сатинов и жена му.

— Няма нищо за разказване. Изглеждаха близки.

— Синовете?

— Те се отнасят към него с голям респект. Боят се от него.

— За какво говореха?

— Не мога да си спомня.

— Майка ти си е вкъщи, но винаги можем да я арестуваме, знаеш това. Сигурно си запомнил нещо?

— Мисля, че братът пилот разказваше истории за въздушни двубои и самолети.

— На другаря Сатинов ли?

— Не, на майка си, на Марико, Джордж и мен.

— Спомена ли, че самолетите падат?

— Не.

— След чая къде седяхте?

— Двамата с Джордж отидохме в кабинета на баща му. Поседяхме там малко и се шегувахме.

— На бюрото имаше ли документи?

— Да, така мисля.

— Не ги ли погледна?

— Не.

— Не обърна ли внимание какво представляват?

— Не.

— Но е възможно да са били протоколи от Политбюро или чертежи на самолети?

— Не зная.

— Хайде, Андрей, съсредоточи се: видя ли на тях да пише „Строго секретно“?

Андрей потръпна. Беше му студено и бе уморен. Помисли за майка си, сама в онази мъничка стая, как чака той да се прибере.

— Може би.

* * *

— Марико Сатинова, на колко години си? — попита полковник Комаров, като внимаваше да не повишава тон.

— На шест.

— Видя ли се с майка си тази сутрин?

— Да. И снощи.

— Скоро ще си отидеш вкъщи, но тъй като така и така си тук, помислих, че може да си побъбрим малко.

— Добре — отвърна несигурно Марико.

Комаров виждаше, че полага усилия да е храбра.

— Това кученце ли е?

— Да, аз имам двацет и пет кученца и те ходят в моето училище, защото всичките са момичета и си учат уроците, учат неща като марксизъм, както всички останали ученици.

— Каква забавна игра, Марико. Майка ти и татко ти играят ли с теб?

— Татко не, той е много зает, но мама играе.

— А братята ти?

— Да, малко, но Джордж все ходи някъде. Марлен се отнася много сериозно към задълженията си в Комсомола, а Давид непрекъснато лети със самолети.

— Той разказва ли ти за самолетите?

— Да. Те са опасни.
— Така ли? Защото германците могат да ги свалят ли?
— Да, и понякога падат.
— Той каза ли това на баща ти?
— Не мога да си спомня.
— А какво каза баща ти за това?
— Кажй здрасти на кученцето!
— Здравей, кученце. Какво каза баща ти за това? Обвинява ли някого?
— Не зная.
— Майка ти и баща ти говореха ли за това?
— Мама скоро ли ще дойде?
— Сигурно си чула майка ти да говори с баща ти? За самолети? За паднали самолети?
— Не зная. Понякога те си шепнат.
— За какво?
— За важни неща, които не са за деца.
— Кученцата ти не чуват ли понякога нещо?
Марико прегърна своето кученце и зарови лице в козината му.
— Не, те са твърде заети да учат марксизъм в Съветското училище за женски кученца.

* * *

Сенка бе прекарал няколко часа в успокояващата топлина на затворническата болница, възстановявайки се от пристъпа на паника.

— Сериозно ли е? Той преструва ли се? — питал бе лекарите Комаров. — Ако умре тук, всички вие ще плащате за това! Искаме го във форма и обратно при нас колкото е възможно по-скоро.

Лекарите му бяха сложили кислородна маска и го бяха занесли на носилка в болницата, давали му бяха лимонада, хляб и сладко, чай и захар. Храната бе набавила на мозъка горивото, което му беше нужно, но стоманените челюсти на онзи ужасен капан се врязваха все по-дълбоко в крака му всяка минута.

Мама или татко? Как би могъл да унищожи единия или другия? Как се бе стигнало до това? Всичко бе заради онзи кретен, онази

невестулка Демян!

Замисли се върху избора. Баща му беше така суров, така лишен от чувство за хумор. Това бе болшевишко правосъдие. Той нямаше ли да разбере и да каже: „Партията е винаги права“ и „По-добре да бъдат разстреляни сто невинни, но да бъде заловен един враг“? Да, баща му щеше да каже: „Постъпил си правилно, Сенка. Ако партията реши, че съм виновен, значи съм виновен — и наистина съм казвал това!“. Дали въобще го обичаше? Никога не му го беше показвал. Докато мама... Тя бе възхитителна. Но нейните коментари за евреите със сигурност не бяха толкова сериозни, така че, избере ли нея, сигурно нямаше да я арестуват, нали? Казаното от нея изглеждаше съвсем невинно. Но коментарите на баща му съдържаха критика към самия Сталин и той можеше да загуби главата си заради тях.

Ще избере майка си и никой от родителите му няма да пострада. Това с положителност беше правилното решение. Но ако беше мина в скрито минно поле? Ако беше по-сериозно, отколкото предполагаше? Тогава щеше да убие собствената си майка, онази, която обичаше повече от всичко на света и в цялата човешка история!

Изводите на Сенка станаха по-хладни и по-проницателни. Предложен му бе фалшив избор. Знаеше, че когото от родителите си и да избере, органите със сигурност ще ликвидират и двамата, а заедно с тях и цялото им семейство. Трябваше да има някакъв изход от лабиринта!

Но ето че отново се озова в стаята за разпитите и любезностите, доколкото ги бе имало, бяха свършили.

— Сенка, дай свидетелските си показания — каза полковник Комаров.

— Брат ми Демян е донякъде прав, но казаното от него е по-скоро погрешно — каза Сенка. — Думите са верни, но е объркал човека, който ги казва.

— Просто дай показанията, момче, и престани да се правиш на умен. Сега си на десет, но на дванайсетия си рожден ден може да получиш деветте грама, най-тежкото наказание. Дори и не си помисляй да лъжеш, или от теб няма да остане нищо, което да върнем на майка ти. Припадъкът ти престорен ли беше?

— Никога не бих направил подобно нещо.

— Надявам се. Сега говори, момче.

Сенка изпъна гръб. Беше направил своя избор. Сега трябваше да внимава да не обърка нещо.

— Просто е, полковник — поде той ясно и уверено. — Разговорът ви е предаден точно наопаки. Майка ми беше тази, която говореше за „гениалния шеф“, не баща ми. Баща ми никога дори не е споменавал вожда на съветската държава. За него дискретността е религия. Всичко, което прави великият Сталин, е правилно. Баща ми счита себе си само за слуга на партията, на великия Сталин, на работническата класа. Никога не използва думата „шеф“, когато говори за ръководителя на съветската държава.

— Тогава кой се е оплаквал от гениалния шеф? Кой е гениалният шеф?

— Майка ми се оплака, а гениалният шеф в нашето семейство... съм аз. Тя се оплакваше саркастично, че съм много разглезен.

Комаров престана да пише и вдигна поглед.

— Но майка ти е пропагандирала еврейско — ционистко — американски национализъм. Тя е еврейка, нали?

— Демян е объркал и това. Спомням си го много добре. Бяхме на дачата и баща ми — не майка ми — се оплакваше от „еврейските ни сънародници тук“, които трябва да си намерят свое място. Но говореше за съседите.

— Какви съсед?

— Семейство Розенблат, които непрекъснато искат да ползват нашия тенис корт, но накрая баща ми каза: не, стига вече; Розенблатови, „нашите еврейски сънародници тук“, трябваше да получат свое собствено място за следващата година. На татко му беше омръзнало да дели корта с тях.

Комаров прокара отрязания безименен пръст по устните си.

— Но баща ти не е евреин?

— Не, баща ми е бил възпитан като православен руснак, така че не може да бъде обвинен в ционистки национализъм, нали? Всъщност, ако някога е имал някакво отношение по този въпрос, то е било леко антиеврейско. Така че се надявам, полковник Комаров, че съм отговорил на всичките ви въпроси. Ако искате истината, това е истината и се заклевам в това пред самата партия. Глупавият ми брат ви е разказал вярно историите, обаче ги е обърнал наопаки.

Комаров дълго го гледа. Сенка чакаше, главата му се пръскаше. Щяха ли да го бият? Щеше ли да види отново майка си? После Комаров отметна глава и се разсмя.

— По-умен си, отколкото предполагах. И случайно имам нещо за теб. От майка ти е.

— Какво е то?

— Чака те в килията ти. Изненада. Сега върви. — Той щракна с пръсти. — Приятна изненада.

СЕДМА ГЛАВА

Четири часът сутринта. Телефонът в апартамента на Сатинов звъни. Тамара го чува в просъница, скача от леглото и установява, че вече държи слушалката до ухото си. Не е спала, откакто отведоха Марико, а истински — от ареста на Джордж. Всяка нощ се плъзга по повърхността на съня и всяка сутрин се чувства разбита. И не е само тя: всички родители на децата от Детското дело се чувстват по същия начин. Вижда ги пред златните порти, как се мъчат да се усмихнат, да преживеят деня с този ужасен меч, който виси над главите им. Питаше се кой би могъл да създаде такава адска ситуация, при която не им бе позволено дори да говорят за своите притеснения, освен шепнешком нощем и в сънищата, които се опитват да не си спомнят?

— Другарят Сатинов там ли е? — гласът на телефона е безизразен.

— Не съм сигурна. Мога да ида да проверя — отговаря Тамара.

— Със съпругата на другаря Сатинов ли говоря?

— Да?

— Бъдете в Лубянка в седем часа сутринта.

— О, боже. Какво ми казвате?

— Можете да приберете децата си.

Тамара избухва в сълзи и плаче толкова необуздано, че Сатинов се втурва в стаята, изплашен, че ги е сполетяла още по-голяма беда. Но не. Новините са добри и той уверява в това съпругата си, като я взема в прегръдките си. Не могат да си легнат отново. Трябва да бъдат готови да потеглят към Лубянка.

* * *

Бе рано сутринта и Сенка почти не бе спал. Сигурен беше, че ще се случи нещо хубаво. Каква бе изненадата, която му бе обещал Комаров? Майка му ли? Дали щеше да дойде, за да го отведе вкъщи?

Спасил ли я беше? Цяла нощ ушите му бучаха от ударите на изпълненото с вълнение и копнеж сърце.

— Събуди се, момче! — извика Бламанж тъмничарката. — Обличай се!

— Има ли новини? Вкъщи ли се прибирам? — попита Сенка.

Бламанж вдигна подобните си на лопати ръце — забранено бе арестантите да се информират каква ще бъде съдбата им.

— Сложи си най-хубавите дрехи, малък професоре! Имаме изненада за теб. Сега затвори очи!

Фокус-бокус! — и ето го, окачен на закачалка зад нея. Костюмът на Сенка, риза и вратовръзка.

— Костюмът ми! Толкова ще се радвам да изляза от тази пижама!

— Бъди благодарен — каза Бламанж, — не всички наши „гости“ имат този късмет, уверявам те.

Сенка облече любимия си костюм с риза и вратовръзката като на възрастен, изяде закуската, като не пропусна да забележи допълнителната бучка захар и втората филия черен хляб. После двама пазачи го поведоха към стаите за разпити и той се запита това ли е пътят за навън, това ли е пътят към майка му?

Представи си усмивката на Дашка, разтворените ѝ обятия, нейния сладък аромат.

Но пазачите отвориха вратата на друга стая за разпити, където го очакваше полковник Лихачов, Омара.

— Мислех... — Почувства се така, сякаш щеше да заплаче всеки момент.

— Знам какво си си мислил — каза Омара, дърпайки от цигарата. — Но ако искаш да си отидеш у дома, трябва да подпишеш това. — Той бутна през бюрото малък куп листове, закрепени с кламер.

— Какво е? — попита Сенка.

— Това са твоите самопризнания.

— Моите самопризнания ли? Но аз вече признах за тетрадката.

— Трябват ни други самопризнания.

Сенка потисна спазъма на плача, който се надигаше в гърлото му, докато се мъчеше уморено да пресметне как да постъпи. Веднъж бе чул баща си да казва на майка му: „Има само едно правило: никога не

признавай каквото и да било!“. А сега го изправяха пред това! И неясният образ на майка му отново изчезва в далечината.

— Тук е записано всичко, което си ни казал, и трябва само да го подпишеш — рече Омара.

Сенка седна на твърдия стол и погледна листовите. Изведнъж започна да се съмнява, че майка му изобщо е тук. Мамеха го и той за момент позволи отчаянието да го залее. След това събра сили и зачете, започвайки от заглавието „Протокол от разпитите на Семьон Генрихович Доров“. Страница след страница, пред него се нижеха реплики като от театрална пиеса, неговите отбелязани на всяка линия с „Доров СГ“. Не си спомняше всичко, но написаното му се струваше вярно, така че се върна на първата страница, която бе отпечатана с едър шрифт:

Аз, Семьон Генрихович Доров (роден 1935 г.), признавам, че съм бил член на антисъветска конспирация и заедно с група други деца от 801-во училище, членуващи в антисъветска младежка организация, наречена „Клуб на фаталните романтици“, съм заговорничил за свалянето на съветската власт и съм замислял терористични действия срещу членове на Политбюро.

Подпис и дата: ...

Семьон Генрихович Доров

— Искаш ли да видиш майка си?

— Да.

— Тогава подпиши и сложи край на това.

— Но аз никога не съм бил член на клуба. Бях твърде малък. Знаем, че не бива да го подписвам.

— Вече си подписал едно самопризнание.

— Аз наистина взех тетрадката. Но никога не съм заговорничил срещу държавата. Аз съм само на десет години.

— На дванайсет ще бъдеш достатъчно голям, за да получиш най-строгото наказание.

Сенка трепна.

— Да, говорим за смъртна присъда. Можем просто да те държим тук още няколко месеца и после — бум! Така че подписвай.

— Никога не съм заговорничил и не съм длъжен да подписвам. Не съм сторил нищо! — Сенка не можеше да сдържа повече сълзите и се разплака.

Лихачов потръпна, вбесен от рева му. Реши, че работата с деца е много неблагоприятна.

— Стегни се, затворник! — кресна той. — Подпиши!

— Няма, няма! Каквото и да ми сторите, няма да подпиша. Знам, че не бива! — След всичко, което бе преживял, той се боеше, че неговото самопризнание може да бъде използвано срещу баща му и майка му.

— Господи. Всички трябва да го подпишат.

— Всички ли? — Сенка вдигна поглед към Лихачов. Той носеше сам своето бreme, но кой още бе тук? Дали Минка беше наблизо? — Сестра ми ще подписва ли?

Лихачов отново потръпна, протегна се и после изви пръстите на ръката си назад, докато изпукаха.

— Добре, ела с мен. — Той избута Сенка от стаята и нататък по коридора, отвори друга врата и го натика в стая със стъклена стена, покрита с транспарант.

— Сенка!

Беше Минка, все още в хубавата си червена рокля. Изглеждаше много по-слаба, но иначе си бе все същата. Двамата се втурнаха един към друг, прегърнаха се и се разцелуваха през сълзи.

— Каква сладка двойка — каза Лихачов на полковник Комаров, който беше в стаята с Минка.

Минка задържа ръката си върху тесните рамене на Сенка.

— Подписа ли нещо? — попита го тя.

— Не — отвърна той, триейки очите си с ръкавите на самото. — Реших, че не бива.

— Аз също — каза Минка.

— Но ти беше член на Фаталните романтици — пошушна ѝ Сенка.

— Мисли за мама и татко! — отвърна му тя, също шепнешком.

— Никакво шушукане! — озъби се Лихачов. — Просто подпишете. И двамата.

— Аз няма да подпиша — каза Минка.

Комаров задъвка чуканчето си и после каза на Лихачов:

— Да помогнем ли малко?

Лихачов кимна, Комаров отиде при транспаранта и щракна ключ.

— Кой е това, а?

От малките високоговорители прозвуча женски глас с лек френски акцент, който каза:

— Много ли ще се бавят, Генрих? Къде са?

Беше майка им.

— Престани, Дашка — отвърна гласът на баща им. — Това не зависи от нас. Служителите на държавна сигурност работят по правилата на съветското правосъдие. Така че ще чакаме.

Комаров изключи високоговорителите.

— Те са в съседната стая. Искате ли да ги видите, или не?

— Подписвате или оставате в затвора — добави Лихачов.

Минка и Сенка си стискаха ръцете.

— Няма да подпишем, нали, Минка? — каза Сенка, възвърнал донякъде авторитетния си професорски тон.

— Съжалявам, другарю полковник — каза тя. — Ние сме сигурни, че не бива да подписваме.

— Чувстваме се много храбри — твърдо добави Сенка. — Няма да подпишем!

Комаров погледна към Лихачов, който излезе от стаята. После освободи транспаранта, който се нави нагоре и откри чакалня. Сенка и Минка видяха родителите си да седят притеснено редом с Елена Титоренко и Сатинови. Всички мълчаха.

— Другите подписали ли са? — попита Минка. — Джордж и Влад?

— Разбира се. Всички трябва да направят самопризнания — каза Комаров.

— Тогава защо не са там, отвън?

— Всички трябва да подпишат. Това е заповед от горе!

— Виж! — каза Сенка изплашено и пискливо. — Той говори на мама! Казва им, че никога няма да излезем отук! Дали да не подпишем?

Полковник Лихачов говореше с родителите им, баща им стана, погледна към огледалното стъкло, после доближи, посочи към тях и

Комаров включи микрофоните.

— Деца — каза Генрих Доров, — там ли сте? Минка? Сенка? Аз не ви виждам, но полковникът казва, че ме чувате. Подпишете веднага и си идвате вкъщи!

Лихачов се върна с леко самодоволен вид.

— Ето, чухте — каза той.

Минка и Сенка се спогледаха.

— Видях мама — каза Сенка. — Тя е в съседната стая!

Минка го прегърна, тя също плачеше.

ОСМА ГЛАВА

Сатинови пристигнаха първи — в шест часа сутринта. Когато видя стаята, Тамара залитна и съпругът ѝ я подхвана за лакътя.

— О, Херкулес, това е същото помещение, където се срещам с Марико.

— Търпение — каза той, крепейки я.

В мрачната сива стая, вмирисана на застоял тютюнев дим и на пот, имаше четири реда дървени столове, седалките на които бяха протрити от безбройните притеснени семейства, чакали тук през годините. Вътре нямаше никого, освен тях. Сатинов мислеше за своята вечеря със Сталин. Беше прав, Сталин бе искал да го погледне в очите, преди да освободи Марико. Но децата още не се бяха прибрали. Дали Марико сега не ги гледаше иззад онова голямо огледало на стената пред тях? Какъв ли бе точният брой на стотиците хиляди хора, които не бяха дочакали подобно обаждане и никога повече не бяха видели децата, съпругите, братята си?

— Ще дойдат ли изобщо? — избухна Тамара. — Херкулес, те никога няма да дойдат!

— Тихо — каза Сатинов. — Трябва да чакаме. — Нищо друго не можем да сторим.

* * *

Час по-късно пристигна майката на Влад, Елена Титоренко, след това майката на Андрей, Инеса Курбская, и накрая — Дорови. Когато Сатинов видя Дашка, сърцето му подскочи болезнено и той се извърна.

Генрих носеше тъмен костюм и въртеше на пръст черното си бомбе — знак за увереността му, че великият Сталин отново се нуждае от него. Сатинов му кимна. После Тамара стана и поздрави Дашка, чиято тежка черна коса беше прибрана в кок на тила. „Какъв заплетен живот водим“, помисли си той, докато наблюдаваше двете най-силно

обичани от него жени да се прегръщат в затвора Лубянка в очакване на любимите си деца.

Затишие, продължаващо вече час; ужасни мисли: ами ако Марико излезе, а Сенка не, или ако Влад излезе, а Андрей не?

Тамрико беше до него, толкова крехка, с толкова нежно, толкова честно лице. Въздъхна, взе ръката ѝ и я стисна.

Внезапно вратата се отвори, всички погледи се насочиха натам — и влезе Влад Титоренко. Късо подстриган, с раздърпана ученическа униформа и изцъклен поглед на зомби. Майка му, силно начервена жена с двойна брадичка, светловиолетова шапка, подобна на обърнато нощно гърне, и палто в същия цвят, извика „Влад!“ и попи сълзите си с мръсна жълта кърпичка. Момчето се сепна, огледа стаята, явно боейки се от гнева на баща си, и попита:

— Татко тук ли е?

Въпросът като че ли смути Елена Титоренко повече и от него самия.

— Не, не... ами... няма го! Той замина.

Така Сатинов научи, че са арестували неговия подчинен Титоренко. Вече двацет и пет години преуспяваше в този пълен с опасности таен свят. Децата му може би щяха да се приберат вкъщи, ала бяха започнали арести на подчинените му. Това не бе хубаво за него, но не бе и фатално.

Влезе чекист, който каза нещо на Генрих, той приближи огледалото и посъветва Минка и Сенка да подпишат протоколите от разпитите. Минаха още няколко минути. Дори Сатинов, който беше участвал в щурмуването на Зимния дворец през 1917 г. и бе чакал в кънтящата тишина на бункера началото на Сталинградската офанзива, вече се беше изнервил и сърцето му биеше лудо.

Дашка и Генрих станаха. Вратата се отвори и се чу възбуденото сладко гласче на Сенка, който се радваше, че ще види отново майка си.

— Чух, че тя била лекарка — каза чекистът, докато държеше вратата отворена.

— О, да, тя е най-добрата лекарка на света! — извика Сенка. — Преглеждала е всичките важни личности. — И влезе.

Дашка се хвърли към сина си и Минка. Генрих си сложи бомбето и зачака зад нея, като си даваше вид, че е едва ли не в реда на нещата децата му да бъдат арестувани и освобождавани.

— Миличък Сенка! — извика Дашка и се наведе към него.

Сенка се хвърли в ръцете ѝ, започна да я целува и за момент целият потъна в обятията ѝ, така че Сатинов виждаше само върха на разрешената му глава. После тя прегърна и Минка, а Генрих я докосна по рамото.

— Не тук! Да не забравяме, че сме болшевики! — каза той рязко.

— Разбира се — отвърна Дашка. Дорови тръгнаха към вратата, после тя се обърна назад към Тамрико, пожела ѝ късмет, погледна го и излезе заедно със семейството си.

— О, боже, къде е Марико? Къде са децата ни? — Тамара отново изпадна в паника.

Вратата се отвори и те скочиха на крака. Беше Андрей, блед и слаб, но иначе невредим. Двамата с майка му си тръгнаха.

Сатинов и Тамара отново бяха сами. Държаха се за ръце, толкова бяха напрегнати, че не можеха да говорят. След миг вратата се отвори отново.

— Мамче! — извика пискливо гласче.

Марико влетя в стаята, прегърнала едно от своите кученца и следвана от Джордж. Прекоси тичешком стаята толкова бързо, че родителите ѝ нямаха време да се изправят, преди да се хвърли в прегръдките на майка си. Тамрико я грабна и я завъртя.

— Виж какво съм ти донесла! Виж кой е дошъл да те посрещне! — Бръкна в чантата си и извади няколко от кученцата на Марико. — Стари приятелки и една нова!

Марико изпищя от радост, грабна кученцата и отново обви ръце около майка си.

— Здравей, татко — каза смутено Джордж, който все още беше облечен в своя футболен екип.

— Изглеждаш добре, Джордж — каза сковано Сатинов. — Може би малко си поотслабнал. Радвам се да те видя! — И сложи ръка на рамото на момчето, безпрецедентна проява на непринуденост. Джордж изглеждаше благодарен и той разбра, че момчето се бои от гнева му.

Целуна Марико по главата и каза:

— Хайде. Време е да се прибираме у дома.

Изминаха пътя до „Грановски“ в мълчание.

— Татко, толкова съжалявам. Трябваше да подпиша — каза Джордж още с влизането им в апартамента. И бащата, и синът бяха

наясно, че признанията на децата могат да бъдат използвани срещу родителите.

Сатинов дълго не свали поглед от Джордж, искаше му се да протегне ръце към него през мрачната долина на собствената си сдържаност. Искаше му се да му каже колко много го обича и че не му се сърди за нищо, но не знаеше как да започне.

— Знам — каза той рязко. — Взел си си поука. Съдът ще разгледа случая, но междувременно трябва да завършиш срока в училище. Нека повече не го споменаваме.

— Благодаря, татко — отвърна официално Джордж.

— Виж, татко, виж! — Марико се втурна в стаята, награбила куп от своите плюшени ученички. — Кученцата бяха в колибата, защото са били непослушни, но сега се връщат в училището. Толкова се радвам!

* * *

— Затворник Голден, знаем, че си развратничил с много жени и си разлагал съветския им морал.

— Казах ви, че не съм.

— Съблазнявал си ученичките си.

— Никога. — Беня се върна в мислите си към щастието на своето второ пришествие, връщането си от смъртта и открилите се пред него нови възможности. Всъщност преподаването в 801-во училище му носеше повече радост от всичко друго в живота, включително и огромното удовлетворение от написването на успешна книга. Но с това вече бе свършено.

— Знаем от наш информатор, че си се срещал с ученичката Серафима Ромашкина в кафенето до „Дома на книгата“. Имали ли сте сексуална връзка с ученичката Серафима Ромашкина?

— Не. — Беня бе изумен, че от всички деца следствието се бе фокусирало тъкмо върху Серафима. Разбра, че тя е в голяма опасност.

— За какво говореше с нея?

— За Пушкин. За поезия.

— За поезия? Подвел си я да се отклони от марксизма-ленинизма с помощта на еснафски буржоазен индивидуализъм?

Беня пое бързо въздух. Разпитващият бе изровил нещо — но все още не беше направил връзката. През трийсетте години той бе обичал една жена, която беше изчезнала в месомелачката на гулаг. Сега, по чиста случайност, четеше лекции за литературата и любовта на нейната братовчедка. Двамата със Серафима се бяха срещали на кафе. Той я попита:

— Знаеш ли кое е любимото ми стихотворение на Пушкин? То е най-романтичното от всичките му стихотворения и е много специално за мен. „Талисманът“.

— Какво щастливо съвпадение! — Серафима плесна с ръце, очите ѝ засияха. Никога не бе изглеждала по-красива. — И на мен то ми е любимото! Това е нашето, искам да кажа, моето стихотворение! Специално е и за мен!

И Беня веднага разбра, че е влюбена. Извърна се за момент, за да не ѝ позволи да надзърне в очите му, но погълната от собственото си щастие, Серафима не забелязваше нищо и той я благослови, като ѝ издекламира стиховете, с които Пушкин се обръща към младо момиче на име Адел, любима дъщеря на приятел: *Играй, Адел, не познавай тъгата,/твоята пролет е тиха и ведра,/отдай младостта си на любовта*. И тя го слушаше, наклонила глава настрани...

Чекистът го върна към мрачното тук и сега:

— Арестант Голден! За какво говорехте с нея? Ти участваше ли в антисъветския заговор на Серафима и нейния специален приятел?

— Какво имате предвид?

— Ние разнищихме всичко, Голден, знаем, че Детското дело е било конспирация, инспирирана от чужбина и ръководена от това момиче и капиталистически шпионин чужденец.

Разбрал какво е длъжен да стори, Беня прехапа устни.

— Изтълкували сте нещата напълно погрешно — каза той.

Полковник Лихачов се намръщи.

— Давай показания или ще те размажа от бой.

Беня затвори очи и си спомни елегичните дни от онази зима през 1930 г., когато бе влюбен.

— Признавам, че аз измислих Клуба на фаталните романтици с неговата буржоазна анти ленинистка еснафщина — каза той бавно. — Аз подсказах на Николаша Благов идеята за антисъветския заговор. По-рано ме питахте кой е НВ? Аз съм НВ. Повечето московчани са се

срещали с чужденци по време на войната, несъмнено и Серафима Ромашкина се е срещала. Но позволете ми да свидетелствам пред партията и лично пред великия Сталин, че Серафима не е замесена в никаква чужда конспирация. Аз съм заговорникът.

— Ще признаеш ли всичко това, арестант Голден?

— Да, само ми дайте книжата да ги подпиша.

— Съзнаваш ли, че това престъпление се счита за тероризъм и за него се налага най-тежкото наказание по член 158?

Беня кимна. После, докато полковник Лихачов записваше самопризнанието му, просто седеше облегнат назад и чакаше мълчаливо. В съзнанието му нахлуваха прекрасни картини: как много отдавна, пред хотел „Метропол“, целува жената, която обича, сред снежна вихрушка; как среща погледа на Агрипина, докато тя прави чай в комуналната му квартира; как открива рядка книга на битпазара. И това тук, последната му почтена постъпка: да защити това момиче, което имаше толкова много неща, заради които да живее. Представи си, че чува трополенето и гълчавата на децата, които заемат местата си в класната стая преди неговите часове за Пушкин. Ето го Джордж. И Андрей. Минка. И там, най-отзад, вперила поглед навън към черешовите дървета и несъмнено потънала в мечти за тайната си любов — Серафима.

Плесна с ръце и чу собствения си глас, сякаш отекващ от много далеч, от много отдавна, от един вече несъществуващ свят: „Скъпи приятели, мили ми романтици, изпълнени с копнеж мечтатели! Отворете книгите, надявам се, че завинаги ще запомните онова, което ще прочетем днес. Предстои ви вълшебно пътешествие, пълно с нови открития“.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Апартаментът на Франк, ранен следобед. Лъчите на слънцето пронизват кръжащите във въздуха пращинки и се изливат върху отсрещната стена в златен калейдоскоп. Макар още да не знае, че приятелите ѝ ще бъдат освободени, Серафима предчувства, че те скоро ще се приберат по домовете си, и ѝ се струва, че всичко в нейния свят е наред. Франк я посреща и за известно време думите са излишни. Той, както винаги, весело ѝ отдава чест с двата пръста и тя вижда, че е в прекрасно настроение.

Сетивата ѝ регистрират с наслада цитрусовия аромат на одеколона му, докосването на нежната му кожа и меката му като на момиче коса, очите му. Целува го по бузата, той повдига брадичката ѝ и я целува по устните. Тя затваря очи и дълбоко от гърлото ѝ се изтръгва въздишка.

Той започва да я съблича и този път тя сама разкопчава ризата му, пръстите ѝ изведнъж стават толкова пъргави, че изпълняват задачата за рекордно кратко време. Когато той ѝ помага да издърпа роклята през главата си, не се притеснява, че змийската ѝ кожа ще се разголи. Напротив, няма търпение да му покаже, че още е негова, цялата, с всичко изящно и всичко грубо у себе си. Когато и двамата остават голи, усеща как змийската кожа предвкузва докосването му. Копнежът ѝ бива задоволен, пръстите му се плъзват леко по изгорената пергаментова кожа.

— Това означава, че си моя и ще бъдеш моя завинаги — прошепва той.

*... там вълшебница ми даде
този тайнствен талисман.*

Любят се, после, без да я изпуска от прегръдките си, той казва:

— Серафима Константиновна!

— Защо си така официален?

— Трябва да те попитам нещо. — Серафима усеща как тялото му се напруга, докато събира смелост. — Ще се омъжиш ли за мен?

— Шегуваш ли се?

— Приличам ли ти на шегаджия?

— Май не — съгласява се тя. — Ти си сериозен млад мъж. — Млъква. Замисля се. — Няма нужда да го правиш. Не съм сигурна, че ще ми позволят да напусна страната, а това може да ти навлече куп неприятности...

— Скъпа, единственото, което искам, е да прекарам остатъка от живота си с теб. Виж какво съм ти донесъл. — Отваря малка червена кутийка, подплатена с коприна. Вътре има златен пръстен с три диаманта, големият по средата. — Искам да го носиш през целия си живот с мен. Моля те, моля те, кажи да!

Серафима е толкова развълнувана, че се бои да не припадне. Само допреди няколко седмици е била в затвора, а сега може би ще се пренесе от комунистическа Москва в Ню Йорк, Америка — от ученичка ще се превърне в съпруга. И изведнъж осъзнава, че и нейното единствено желание е да се омъжи за Франк. Ала има много неща, които я изпълват със страх. Приятелите ѝ са още в затвора и съзнава опасността, която крие връзката с Франк.

— Добре ли си? — пита загрижено той. — Напоследък преживя толкова много. Няма нужда да ми отговаряш веднага. Аз просто...

— Какво? — пита тя.

— Просто не мога да понеса да бъдем разделени отново така, без да зная къде си.

Тя бавно му подава ръката си. Казва:

— Да, ще се омъжа за теб. Аз също искам да бъда завинаги с теб.

Той ѝ слага пръстена, който лепва на пръста ѝ, сякаш винаги го е носила.

— Нима е възможно? — възкликва той. — Ставал е на баба ми, става и на теб. — Повдига ръката с пръстена, целува я, после целува устните ѝ. — Ти вече си бъдещата госпожа Франк Белман, трябва да планираме всичко много внимателно.

* * *

На другия ден пред златните порти настроението бе празнично. Пухчетата на тополите се носеха из въздуха като талази на снежна вихрушка. Въздухът миришеше на люляк. До края на срока оставаше само седмица.

Докато идваха пеша от улица „Грановски“, с охрана пред и зад тях, Сатинов каза на трите си деца:

— Сигурен съм, че не е нужно да ви напомням: не обсъждайте помежду си нищо, свързано със следствието.

Пред портите децата се разцелуваха с приятелите си, чувствайки се почти като възрастни след преживения кошмар. Джордж попита Андрей както преди:

— Какво ново?

Само че нищо вече не беше както преди.

— Всички излязоха от затвора — отвърна Андрей. — Слава богу.

— Освен учителя ни Беня Голден — допълни Минка Дорова и хвана подръка Серафима. — Но съм сигурна, че и той ще излезе скоро.

Сатинов проследи с поглед децата си, докато минаваха през училищните порти. Нещата се бяха променили, но все пак сякаш беше постигната някаква крехка нормалност. С тези мисли той се обърна и си тръгна, но изведнъж спря отново. Пред него стоеше самата Дашка Дорова, която целуваше своя Сенка, своя любим Малък професор, преди да го пусне да влезе в училището.

Тя се изчерви, когато го видя.

— Поздравления, другарю Сатинов, имам чувството, че започва нов срок — каза тя. — И честито повишение!

Денят изведнъж му се стори главозамайващо слънчев. Копнееше да ѝ обясни, че това повишение не е съвсем такова, каквото изглежда. Само тя би го разбрала и мисълта му щеше да има някаква стойност само ако я споделеше с нея. Вместо това каза, припомняйки си как бе изглеждала тя, когато тези гъсти черни коси, сега прибрани в красив кок, се разпиляваха върху голите кехлибарени рамене:

— Днес няма нужда да говорим за времето.

— То просто стана за мен по-слънчево — отговори му тя и на устните ѝ грейна онази ослепителна леко коса усмивка.

— Чудех се...

— Какво? — попита тя, затаила дъх.

— Чудех се... как ли е скъпият академик Алмаз. Мъчи ли го подаграта?

— Чувства се по-стар и по-раздразнителен от всякога. И много, много по-трудно подвижен.

— Да му се обаждам ли понякога? Ще ми бъде ли позволено, как мислите?

Тя замълча, после пристъпи по-близо до него и той усети разкошния ѝ парфюм.

— Мисля, че бихте могли. Да, бих казала дори, че той очаква обажданията ви.

ДЕСЕТА ГЛАВА

Време беше да си даде почивка. Отново в кремълския си кабинет след конференцията в Потсдам, Сталин се чувстваше изтощен и болен.

Той беше повелителят на света. Можеше ли да си представи това, когато баща му Бесо му показваше как се заковава подметка на ботуш в обуварницата си в Гори? Когато надяна дяконския черен стихар с бяла якичка в Тифлиската семинария? Когато бродеше из планините с пушка през рамо и магарета, натоварени с плячката от банковите си обири? През онези години на заточението в Сибир, когато ловеше риба заедно с ескимосите и съблазняваше селските момичета? Но мисията му все не беше завършена. Все още никой не го подкрепяше: съпруги, приятели, другари — всички те бяха глупаци, слаби хора или предатели. През какви изпитания трябваше да премине заради тях! Рузвелт, от когото се възхищаваше, беше мъртъв; Труман бе дребен търговец, а не държавник. Чърчил бе загубил изборите. Що за система бе тази, която изхвърля човека, който току-що е спечелил войната? Това бе напълно необяснимо, особено като се има предвид с кого го бяха заменили: Атли приличаше на провинциален началник-гара. Освен това Атли беше социалист, а той презираше социалистите, считаше ги за либерални мухльовци и лигльовци, по-лоши и от империалистите. Кинжал в гърба, това заслужаваха те.

Сега американците имаха своето ново оръжие с изумителна разрушителна сила, атомната бомба, и затова, тъкмо когато бе победил, трябваше отново да мобилизира цялата си енергия, за да ги настигнат. Смущаващото изтръпване в тила, болките в ръцете и слабостта в крайниците непрекъснато се засилваха и специалистите казваха, че трябва да си почине. Не бе излизал в отпуск от 1937 година, така че реши да прекара известно време във вилата си на Черно море. Щеше да се наложи да остави Молотов и Сатинов да го заместват и те щяха да оплескат всичко, разбира се. Бяха прекалено доверчиви. Не виждаха враговете. Приличаха на слепи котета. Но все едно, влакът му бе вече подготвен. Оставаха още едно-две неща, които трябваше да се свършат, преди да потегли.

Сталин вярваше, че притежава изключителен талант за съчиняване на филмови сценарии и че е можел да стане писател, ако бе избрал това поприще — помнеше вълнението, което беше изпитал, когато публикуваха юношеските му стихове. Сега четеше всички сценарии и даваше благословията си за всеки филм, който се снимаше в студията на „Мосфилм“. Във влака на връщане от Потсдам бе прочел сценария на Айзенщайн за „Иван Грозни“ II. Никак не го беше харесал.

В малкия киносалон до кабинета му с петнайсет кресла, тапицирани с тъмнорвено кадифе, се бяха събрали седмината ръководители, плюс министъра на киното, онзи кретен Болшаков. Към тях щеше да се присъедини и сценаристът Ромашкин, за да изгледат някои епизоди от втората част на „Катюша“, която се снимаше по това време. Сталин помнеше, че дъщерята на Ромашкин, Серафима, бе свързана по някакъв начин с Василий и с Детското дело — но не можеше да си спомни много добре докъде точно бе стигнало следствието. (Тъкмо заради това щеше да се види по-късно с Абакумов.)

Прожекцията започна, Сталин гледаше епизодите и ги одобряваше — до сцената, в която София Цейтлин целува актьора, изпълняващ ролята на съпруга ѝ.

— Вулгарно е — каза той. — Целувката е твърде дълга! Това е в разрез със съветския морал. Погледнете как я е сграбчил! Целувката трябва да се махне. Какво те е прихванало, Болшаков, че си пуснал тази гадост?

— О, другарю Сталин, мислех, че сцената е наред, но никога не бих я пуснал, без да ви я покажа.

На Сталин му доставяше удоволствие да гледа как Болшаков трепери от страх.

— Как мислите, другари? Да му простим ли, или да го накажем? — Стана и пафкайки лулата си, закрачи напред-назад пред екрана. — Да му простим? Или да не му простим?

Единствените звуци, които се чуваха, бяха пафкането и скърцането на кожените му ботуши. Никой не обели и дума. Лицето на Болшаков бе зачервено, плешивото му теме лъщеше от пот.

— Да простим или да не простим? Добре, Болшаков, ще ти простим. Но следващия път обуздавай целувките!

После даде на Ромашкин инструкции по нова задача: да напише сценарий за „Иван Грозни“ II. Пренаписването на сценария не можеше да се повери на Айзенщайн.

— Не показвай само, че Иван е бил жесток. Покажи защо е трябвало да бъде жесток. Ясно ли е?

Ромашкин си записа дадените му наставления, но към края на срещата попита дали може да включи и роля за съпругата си, София Цейтлин.

— Разбира се — каза Сталин. — Е, каквото е добро за гъската, е добро и за гъсока, така че — защо не?

София Цейтлин беше красавица, считана от всички за голяма изкусителка. (О, да, маршал Шако се мислеше за голям рицар, но поразказа това-онова, след като си получи заслужения пердах.) Обаче нейната външност, с тези дръзки черни очи и гъсти вежди, беше еврейска, името Цейтлин беше еврейско и Сталин се питаше дали е достатъчно руския... Евреите бяха навсякъде; искаха да си присвоят дори самата война, като твърдяха, че те, а не руснаците, са пострадали най-много от нацистите. Някои от тях искаха своя собствена ционистка държава на Крим, други искаха нова Юдея в Палестина. Те не бяха лоялни — никога и към никого. Дали пък наистина не бяха на страната на Америка? Дори любимката му Светлана се бе омъжила за евреин. Тези евреи се вгризваха като червеи дори в собственото му семейство.

Отново му се виеше свят и затова нареди да го закарат в Близката дача, където легна на дивана в кабинета си. Абакумов, сега повишен в министър на държавната сигурност, вече бе там, очакваше го, застанал мирно, и през следващия половин час му докладва за арестите в Берлин и за украинските националисти, които предстои да бъдат екзекутирани, за новите сведения относно американските ядрени разработки, получени от английските агенти на КГБ, и за случая с ареста на шведския граф в Будапеща.

Сталин опитваше да се концентрира, но ставите го боляха, както винаги след заточенията в Сибир. Абакумов бе недодялан полицай, отявлен простак, но слава богу, си знаеше работата.

Той стигна до авиаторското дело. Маршал Шако бе пречупен, обвиняваше за своите погрешни проекти всички останали, дори Сатинов, наклеветил бе и маршал Жуков, че преувеличава своята роля за постигането на победата. „Хубаво, помисли си Сталин, ще покажем

на Жуков кой е шефът тук!“ Детското дело беше приключило и преди да бъдат освободени, децата бяха признали, че са писали антисъветски материали.

В крайна сметка излезе, че не Серафима, дъщерята на Ромашкин и Цейтлин, е стояла зад заговора. Абакумов беше разкрил врага, който бе окуражавал децата да се обърнат към антисъветския романтизъм и да се правят на вождове: престъпникът, който бе направил самопризнания, беше не друг, а писателят Беня Голден, който някак си бе успял да се промъкне в 801-во училище като учител.

— Мислех, че сме се разправили с него преди войната — каза Сталин.

Абакумов се готвеше да обясни, но Сталин махна с ръка.

— Може би този път, когато приключим с него, ще бъде по-къс с една глава. Но все пак трябва да накажем децата, нали?

— Да, другарю Сталин. Но има допълнително развитие, за което трябва да ви докладвам. Вместо да прилагам физическо насилие, аз освободих предварително Серафима, очаквайки тя да ни отведе до някои свои неподходящи връзки. От информатора в училището бяхме научили, че тя се среща с някого. Казано ни бе, че нейният обожател ѝ оставя бележки в определени чуждестранни книги в Дома на книгата.

— Кои книги? — полюбопитства Сталин. Той обичаше книгите.

Абакумов започна да преглежда бележките си и Сталин се размърда нетърпеливо.

— Романи от Хемингуей, Едит Уортън, Голсуърти.

— Добър вкус — каза Сталин, който бе забелязал, че Абакумов очевидно не бе чувал нито едно от тези имена.

— Да, да. Ние, естествено, я следяхме и тя ни отведе до Большой театър, а оттам и до любовното гнездо. Установихме, че редовно се среща с млад американски дипломат. Подслушвахме апартамента. Той ѝ направи предложение за женитба и тя прие.

— Любят ли се в този апартамент?

— Да, другарю Сталин.

— Тя е само на осемнайсет години. Като баща... — Но си спомни, че неговата дъщеря Светлана бе имала връзка с четирийсетгодишен женен сценарист, когато бе на шестнайсет. Евреин! Тогава ѝ беше ударил шамар!

— Американецът също е млад — продължи Абакумов, — но цялата тази работа е неприятна. От 1941 г. насам сме разрешили на повече от 8000 съветски жени, които са се срещали със съюзнически офицери или дипломати, да заминат със своите партньори зад граница, затова предполагам, че и на Серафима ще разрешим да замине за Америка с годеника си, но като се има предвид видното ѝ семейство...

Сталин отново се отпусна назад на дивана, дръпна от цигарата и затвори за миг очи. Страната беше в развалини, заобиколена от врагове, пълна с чужди агенти, заплашена от Америка. Дисциплината бе наложителна. Но това момиче бе влюбено. Беше младо.

Лежало беше в затвора. Защо младите трябваше да се влюбват? Спомни си своите съпруги, множеството си приятелки и си помисли унило: „Ако бе имало повече любов в живота ми... Но ние, болшевиките, сме военен религиозен орден като рицарите тамплиери. Революцията винаги беше на първо място. Аз не бях никакъв съпруг и сега съм сам. — Въздъхна. — Винаги сам“.

— Мисля, че трябва да им отпуснем още месец за тези военновременни връзки — каза накрая. — След това вратите се затварят.

Току-що си бе спомнил, че Серафима е дъщеря на еврейка. Отново евреи.

* * *

Беше рожденият ден на Сатинов и преди да потегли към къщи, той забеляза, че в таблата за входящата му кореспонденция се бе появил плик с отпечатан на машина надпис: „Др. Сатинов. Секретно“. Когато го отвори, намери вътре само лист, откъснат от сборник с разкази на Чехов. Нямаше нищо друго, така че започна да го чете.

Беше чел много малко, Сталин често му казваше, че трябва да чете Чехов, за да обогати знанията си. „Аз съм стар, но никога не спирам да се уча“, казваше Сталин, ала Сатинов винаги беше твърде зает.

Сега зачете тази страница от разказ, озаглавен „Дамата с кученцето“. Героят и героинята, и двамата щастливо женени за други, се срещат в курорта Ялта и между тях възниква връзка. Там беше

написано: „Те се обичаха като най-близки хора, като мъж и жена, като скъпи приятели. Мислеха, че самата съдба ги е създала един за друг“. Мислите, които се въртяха в главата на мъжа, докато отиваше да се срещне с любимата, бяха предадени по следния начин: „... Никой не знаеше за това, навярно и никога нямаше да узнае. Той имаше два живота: един открит за всеки, комуто бе нужно да знае, пълен с общоприети истини и общоприети лъжи, и друг, който протичаше в пълна тайна. И по някакво странно, може би случайно стечение на обстоятелствата всичко, което бе важно, интересно и необходимо за него, всичко, в което бе искрен и не се самозаблуждаваше, което бе същината на съществуването му — всичко това ставаше тайно от другите“.

Този пасаж бе отбелязан. Сатинов натисна звънеца на бюрото си. Чубин, секретарят му, се появи незабавно с бележника, молива и адамовата си ябълка.

— Изпрати някого в Дома на книгата да купи разказите на Чехов.

— Сега ли?

— На мига, Чубин. Погрижи се в него да е включен разказът „Дамата с кученцето“.

И докато четеше, имаше чувството, че чете за себе си и за Дашка. Наистина нямаше по-хубав подарък от този.

* * *

В последния ден от срока родителите на децата от Детското дело бяха повикани в училището малко преди края на часовете. Сатинов се срещна с Тамрико пред директорския кабинет. Тя се тревожеше от онова, което щяха да чуят вътре. Каза му шепнешком:

— Ами ако трябва да се върнат в затвора? Ако отново ги арестуват? Просто не бих понесла да ги загубя за втори път.

Сатинов я целуна по челото.

— Марики няма да бъде засегната. Дори за Джордж няма да е толкова лошо, както се опасяваш.

След малко пристигнаха Генрих и Дашка Дорови заедно с другите родители. Бащата на Серафима, сценаристът Константин Ромашкин, също бе тук; Сатинов знаеше, че София е на снимки.

Тамрико, която стоеше плътно до него, пъкна ръката си в неговата, той я стисна и забеляза с внезапна тъга, че Дорови правеха съвсем същото. Елена Титоренко и Инеса Курбская бяха сами.

Директор Медведева още бе отстранена, така че вратата отвори старият учител по математика другарят Нуделман, който ги покани да влязат.

— Моля, седнете. Давам думата на другаря полковник Лихачов, който е дошъл да ви информира — каза той.

Полковник Лихачов, в армейска униформа, поздрави другарите Сатинов и Доров, но едва кимна на жените. Какъв чаровник бе само този мъчител! Сатинов прогони от съзнанието си мисълта, че малката му Марико е била в ръцете на това влечуго.

Лихачов примигна, сякаш здравословната светлина в тази стая с весели плакати и пъстри мушката бе непривична за него. Отвори кожената си чанта и извади бежова папка, на която пишеше „МДС — Министерство на държавната сигурност“ и „Строго секретно“. Тя съдържаше само един лист.

— Другари и граждани, децата, все ученици в 801-во училище — подхвана надутото той, след което прочете имената им. Джордж Сатинов беше на първо място.

Тамрико стисна по-силно ръката на Сатинов, а той си представи, че и Дашка стиска ръката на Генрих, защото двете майки мислеха за своите малки деца, ужасени от мисълта, че може отново да бъдат изпратени обратно в затвора. Спомената бе и Марико. След нея последва Минка Дорова. Лицето на майка ѝ замръзна в очакване на следващото име. Да, Сенка Доров. Дашка изстена тихо, когато го чу. Сатинов имаше чувството, че чува как бият сърцата на всички родители в стаята, но може би чуваше само своето, защото изведнъж осъзна, че страда не само за една майка и едно дете, а за две майки и две деца.

— Всички гореспоменати подписаха самопризнания за конспиративна дейност против съветската държава и затова, съгласно член 158, могат да бъдат осъдени на десет до двайсет и пет години затвор, а за онези над дванайсетгодишна възраст, тоест всички гореспоменати престъпници, с изключение на Марико Сатинова, на шест години, и Сенка Доров, на десет, включително и на най-тежкото наказание.

Тамрико ахна и пръстите ѝ в ръката на Сатинов се разтрепериха. Дашка сложи длан на устата си.

Лихачов я стрелна с поглед, после продължи да чете. За момент Сатинов се питаше дали не беше сглупил, като бе посъветвал Генрих Доров да нареди децата да подпишат самопризнанията. Не бе ли направил огромна грешка? Дали Абакумов — и Сталин зад него — беше измамил всички им?

— Обаче — продължи Лихачов — поради младостта на посочените престъпници тримата съдии решиха да не ги подвеждат под отговорност по този параграф и вместо това им наложиха следните наказания.

В стаята бе съвсем тихо, на Сатинов дори му се струваше, че чува свистенето на машините, които метяха улицата отвън.

— Осъждаме ги на един месец изселване в Алма Ата, Казахстан, ако е нужно придружавани от възпитатели или бавачки. Посещения на родителите се разрешават веднъж седмично.

По бузите на Тамрико потекоха сълзи, сълзи на облекчение! Четири седмици изселване с придружители си беше лятна ваканция, най-хубавата възможна — дори за Марико, която можеше да замине с любимата си бавачка Лека!

Сатинов тихичко благодари на другаря Сталин за разумното решение, за проявената справедливост. Знаеше, че ако пожелае, можеше да го арестуват по авиаторското дело, но това не му изглеждаше вероятно. Децата бяха свободни, Тамрико и Дашка бяха в безопасност! Само това беше важно. Гледаше ги как разговарят на няколко крачки пред него, възхищаваше се и на едната, и на другата и се чудеше как бе успял да събере и двете в живота си. Затова почти не чуваше какво му говори Генрих Доров, който се бе изравнил с него.

— Облекчение е, че този случай приключи без лоши последствия — каза Невареното пиле, като се огледа, за да се увери, че никой друг не го чува. — Но трябва да ви предупредя като приятел, другарю Сатинов: боя се, че в ръководството на Министерството на авиацията и в самолетостроителния завод в Сатиновград има много нередности. Ще ми отнеме две седмици, докато завърша доклада си и го внеса в Централния комитет. Когато му дойде времето, ще трябва да се срещнем, за да изгладим проблемите. Но обещавам да не ви задържам твърде дълго.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Серафима бе прекарала цял месец в Средна Азия заедно с останалите от Детското дело. Родителите ѝ бяха отстъпили прислужницата Люда, делила бе един апартамент с Минка и Сенка, а децата на Сатинови бяха настанени в съседна къща, така че, ако не се брои палещата жегата, за компанията млади заточеници изгнанието всъщност се беше оказало една приятна ваканция. Серафима и Франк си пишеха всеки ден, от време на време дори успяваха да се свържат по телефона от пощата и тя можеше да чува гласа му по бучащата линия, докато планираха новия си живот.

В деня, в който се завърна в Москва, родителите ѝ не си бяха вкъщи.

— Майка ти е на снимачната площадка — каза шофьорът, когато ролсът се отправи към студията на „Мосфилм“ на Воробьови гори.

Веднага щом мина през портала, я насочиха към Първо студио. Всички пътища в този миниатюрен град сякаш водеха към нейната майка.

— Ето там е! — извика сценичен работник, сочейки огромно, подобно на хангар студио.

— Нататък! — упъти я мъж от охраната.

— Тъкмо завършва сцена на бойното поле — пошушна ѝ актьор с нацистка униформа и окървавено лице. — Видя ли я?

София Цейтлин, която снимаше „Катюша“ II, беше застанала до сива гаубица в макет на окоп с цвят на пръст, осветен от прожектори, които, колкото и да бяха ярки, не можеха да надминат блясъка на черните ѝ очи и пухкавите ѝ устни. Облечена беше в ненужно тясна зелена рубашка и по-къса от обичайното кафява пола, поне по мнението на Серафима. Размаха автомат ППШ и настъпи с тока си един от „мъртвите“ нацистки войници (някои от които бяха чучела, други — млади руски актьори в униформи на Вермахта), проснати в подходящи за мъртъвци пози.

В сценария (написан, както и първата „Катюша“, от съпруга ѝ и одобрен лично от другаря Сталин) тя изпълняваше ролята на

медицинска сестра, чиято част временно е отблъсната, но героинята ѝ продължава да се сражава, унищожава едва ли не цяла нацистка армия, успява дори да стреля с базука и да извади от строя танк „Тигър“. (В първата част, когато се случва почти същото нещо, тя бе привела в действие цяла установка с ракетни снаряди „Катюша“, откъдето идваше и името на филма.) Любимият ѝ, прост войник, се обажда по телефона в Кремъл, за да се оплаче от нейно име от бюрократите, опитващи да попречат на обикновената медицинска сестра да поеме командването. И сега тя научава, че другарят Сталин я е подкрепил.

— Край! — извика режисьорът по мегафона. — Браво! Прекрасна работа, София! Завършихме сцената! Благодаря на всички. Достатъчно за днес.

Момче щракна клапата и потен сценичен работник ѝ помогна да прекрачи труповете по земята; друг пое автомата от ръцете ѝ.

— Дъщеря ви е дошла да ви види — викна режисьорът по мегафона.

Всички се обърнаха към Серафима и тя се стъписа. Майка ѝ вдигна ръка да заслони очите си и се опита да надзърне отвъд светлината на прожекторите.

— Там ли си, Серафимочка?

— Да — отвърна тя.

— Ще се видим в гримьорната ми! — извика София и гласът ѝ отекна в подобното на пещера студио. На нея определено не ѝ трябваше мегафон.

В гримьорната, където миришеше на лалета, на пудра и гримове, цял рояк асистентки работеха по различни части на майка ѝ. Една почистваше грима, като докосваше леко лицето ѝ с гъба; втора събуваше ботушите ѝ; трета слагаше букетите във вази, а самата София се бе облегнала назад на стола и пушеше цигара с цигаре.

— Ето те и теб, Серафима! Как беше в Казахстан? Виждаш, че тук, както винаги, ме затрупват с работа, но за актриса на моята възраст не е лесно. Непрекъснато се появяват млади момичета, готови на всичко, за да получат ролите, и всяка от тях си има „покровител“, някой шеф, който дърпа конците в тяхна изгода...

— Мамо, трябва да говоря с теб насаме.

— Нещо важно ли е?

— Да, мамо.

— Можеш да се довериш на обслужващите ме дами, нали, момичета? — Асистентките ѝ зачуруликаха в хор.

— Не, наистина е лично — настоя Серафима. — И спешно. Ще бъдеш ли така добра?

— О, добре. Оставете ни сами, момичета!

Когато стаята се изпразни, Серафима каза на София, че се е запознала с американец и че са се сгодили.

София изглеждаше шокирана.

— Не е задължително да се омъжваш за него — каза тя.

— Ние се обичаме, мамо, и ще живеем в Америка.

— Какво? Ще напуснеш мен и папа? Не можеш да постъпиш така.

Серафима се усмихна.

— Винаги си ми казвала да следвам сърцето си, мамо, и аз правя тъкмо това.

— И си сгодена? Не виждам пръстен. Има ли диамант?

— Премерих го, преди да замина, идеално ми става. Но е толкова голям, че му го върнах. Ще го сложа в Америка.

— Върнала си го? Аз никога през живота си не съм връщала пръстен. О, Серафимочка! Но защо в Америка? Ние с баща ти няма никога да те видим. — София изхлипа и от очите ѝ рухнаха сълзи. Но дори плачът ѝ се струваше на Серафима пресилен и екстравагантен.

Майка ѝ изведнъж изтри очи и гримът се размаза по бузите ѝ.

— Поздравления, миличка. Но... кога планирате да заминете? Сигурно ще можем първо да се запознаем с него?

— Скоро, мамо.

— Знаеш, че моментът, който си избрала, е ужасен за мен, нали?

— Не мога да отлагам заминаването си, мамо.

София остави цигарата и взе ръцете на Серафима в своите.

— Моля те, отложи заминаването си в чужбина. Заради мен.

— Не мога. Той ме чака. Исква да ме отведе в Америка веднага. Аз искам да бъда с него и когато бях в затвора...

— Но сега си си у дома. Можеш по всяко време да заминеш зад граница. Познавам една актриса, която се омъжи за английски журналист и замина с него за Лондон само преди няколко седмици. Каква разлика има, ако почакаш само още няколко седмици?

Серафима се намръщи.

— Но защо?

— Защото ми предстои да изиграя най-важната роля в живота си. Баща ти е написал специална роля за мен, царицата в „Иван Грозни“ II, а твоята връзка с чужденец, с американец, може да развали всичко. Как ще изглежда това в очите на... — Дори София никога не споменаваше напразно името на Сталин. — ... на Централния комитет?

Серафима проклинаше майка си, нейната себичност, нейния егоцентризъм, ала също така я обичаше и искаше тя да е щастлива. Защото това засягаше и баща ѝ. Би ли искала бракът ѝ да започне с нещастieto на майка ѝ? Би ли могла да изгради своето бъдеще върху разочарованието на хората, които обича?

— Моля те, направи това за мен — умоляваше я София. — Животът ми не е постлан с рози! Мислиш ли, че всичко между мен и баща ти е идеално? Всеки ден е изпитание. Вие привлякохте вниманието с вашите странни приумици в Клуба на романтиците, а аз съм сама толкова често! Моля те да почакаш само още няколко седмици, преди да обявиш какви намерения имате.

— Колко време ти трябва? — попита Серафима.

— До три седмици ролите ще бъдат разпределени. Да кажем, месец?

Какво можеше да се промени за един месец? Но Серафима почувства как я обзема мъчително безпокойство. Истина бе, че Детското дело бе създавало неприятности на майка ѝ. Всъщност то можеше да съсипе кариерата ѝ, а тя не се бе оплакала нито веднъж. Серафима се отърси от лошите предчувствия, обърна се и прегърна майка си.

— Само месец, мамо — каза тя. — Само месец и после Франк и аз заминаваме за Америка.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

Минали бяха шест седмици, откакто децата бяха осъдени и въпреки че те вече се бяха върнали от Средна Азия, кариерата и целият живот на Херкулес Сатинов все още бяха на ръба на пропастта. Странното бе, че макар подчинените му генерали от военновъздушните сили да бяха арестувани и дори Генрих Доров да го беше предупредил, че има проблеми с министерството му, той на практика не бе очаквал това да се случи. То бе назрявало дълго време, но такъв беше маниерът на Сталиновото ръководство: той винаги следваше капризите си и упражняваше натиск. В очите на Сталин дори самият факт, че се бе чувствал в безопасност, можеше да е бил достатъчно основание да го стресне.

Сега — на хиляди километри от Москва, от Тамрико, от семейството си и Кремъл — Сатинов седеше сам, небръснат, в примитивната кухня на малка държавна дача в покрайнините на Самарканд, пушеше цигара от лют местен тютюн, отпиваше от чашата арменски коняк и мислеше за Дашка Дорова.

Мъж в униформа със сини петлици и тесни ориенталски очи го погледна от прага и отново изчезна. Сатинов не му обърна внимание. Беше август, жегата в тази къща с червени стени, изградена върху червена почва, бе потискаща и той беше гол до кръста. Болезнени бодежи пронизваха гърдите му, но не знаеше дали има киселини в стомаха, или нещо не е наред със сърцето му.

Как бе изгубил контрол над нещата? Нима бе захвърлил всичко заради една жена, която бе преобърнала живота му наопаки и го беше превърнала в ад?

Освобождаването на децата бе разпалило отново любовта им, напук на неговия здрав разум и нейните все по-силни лоши предчувствия, и този кратък, последен изблик на чувства бе пламнал с особена сила. Ала кратките телефонни разговори и единствената им среща бяха за него по-мъчителни от липсата на контакти, защото предизвикваха такива пристъпи на неутолим копнеж, че не знаеше как да се справя с него.

— Свършено е, веднъж и завинаги — бе казала тя. — Никакво подновяване повече. С теб прекосих моста към света на страстта, но си дадох сметка, че не съм създадена за такъв живот, и се върнах обратно. Не можем да рискуваме всичко, което е наистина ценно; не можем да градим своето щастие върху нещастieto на хората, които обичаме. Тези неща се започват лесно, но да приключиш с тях, е изкуство, не е ли така? Трябва да си отида.

И после, по-късно същия ден, в таблата за входящата му кореспонденция се появи нов плик, адресиран на пишеща машина: „Др. Сатинов, Строго секретно“. Отвори го и вътре намери лист от евтино издание на Пушкиновия „Евгений Онегин“. Никога не бе чел „Онегин“, а Детското дело бе затвърдило убеждението му, че романтичната поезия е безполезна глезотия в тази стоманена ера на прогреса и социализма.

— Чубин!

— Да, другарю Сатинов?

— Тичай да ми купиш един „Онегин“.

Бедният Чубин, отново смаян от внезапните литературни прищевки на началника си, стори каквото му бе наредено и Сатинов запрелиства „Онегин“. Накрая стигна до страницата, която му беше изпратила тя, наведе се над бюрото и започна да я изучава внимателно. От дуела е минало много време. След дългогодишни странствания в чужбина Онегин среща отново Татяна. Сега тя е влиятелна светска дама, омъжена в Петербург. Онегин разбира, че е безумно влюбен в нея и ѝ пише, за да ѝ каже това. Тук следва пасажът, отбелязан от молива на Дашка:

*А мене... тоя шум и трясък,
живот омразен и презрен,
успехите и моя блясък
не ме пленяват нито ден...
Да, аз ви любя (без лукавост),
но с друг се клех в тържествен час
и върна вечно ще съм аз.^[1]*

Това бе той, отговорът на Дашка, настигнал го в тишината на тази стая с голям портрет на Сталин, заседателна маса и внушителен брой телефони. Ядосвал се бе на своите деца, задето се пренасят в света на романтиката, а сега той самият, железният комисар на Сталин, се бе потопил в него. Всеки стих го шибаше като камшик, но той четеше и препрочиташе пасажите, питайки се дали може да издържи дори и минута повече на тази емоционална въртележка, която го мятеше ден след ден между страданието и възторга, на това безкрайно кръжение между радостта и отчаянието, което бе продължило почти през цялата им година заедно.

Сега, изнемогвайки в задуха на къщата с червени стени в Самарканд, Сатинов се връщаше към всеки миг от тяхната връзка. Мислеше си, че му е провървяло да се люби с такава жена. „Имаш огромното щастие да обичаш и да бъдеш обичан“ — каза си гласно.

През съзнанието му преминаваха като на кино (за хиляден път) вълшебните сцени в стаята за интимни срещи на ресторант „Арагви“. „Сексът изпълва само няколко часа от цялото ни съществуване — мислеше си той, — но все пак тези безценни мигове струват повече от месеци и години от обикновения ни живот.“

Централноазиатската горещина го заливаше на вълни, които размътваха зрението му. Каква противоречива личност бе тя, овладяна и хладна в своята сфера, но също така способна на неудържимото пламенно безразсъдство, което помиташе и двама им. Понякога се забавляваше — и самоизтезаваше, — като пресмяташе колко е часът в Москва и се мъчеше да си представи какво прави тя в този момент. Дали слагаше Сенка да спи? Или се събличаше в края на деня? Ненавиждаше Генрих, задето бе неразделна част от простите тайни на нейното всекидневие.

Мразеше го и заради ролята му в неговото продължително заточаване в Самарканд, макар че той бе само вестоносец на Сталин. Генрих би направил всичко, каквото му кажеше Сталин. Заля го вълна от убийствен гняв и замечта да унищожи Генрих — но това би означавало да унищожи също така Дашка и семейството ѝ. Не, много по-добре бе да изтърпи своето наказание в Самарканд, докато останалите му любими хора — Дашка, децата, Тамрико — са в безопасност в далечната Москва. Може би най-голямото му облекчение бе, че Генрих Доров не подозираше нищо за връзката му с

неговата съпруга. Никой не знаеше за нея и той се надяваше никой никога да не научи.

И така, тук, в къщата с червените стени, Сатинов се събуждаше всяка сутрин с вкус на пепел в устата и надигаща се в гърлото сол. И плачеше в леглото. Той, маршал Херкулес Сатинов.

---

[1] Гл. 8/46, 47. — Б.пр. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Моля ви, не ме гледайте така сурово, Серафима — каза генерал Абакумов, който разговаряше с майка ѝ в дневната на апартамента им. Той се изправи с усилие, ботушите му изскърцаха, медалите издрънчаха, пистолетът му се удари със звън в метала на колана. — Но исках да дойда лично, вместо да изпращам някой свой подчинен.

— Какво има? — попита Серафима. — Неравното чело и тъмните вежди на Абакумов я ужасяваха и тя отстъпи крачка назад. Той ѝ напомняше за времето, което бе прекарала в Лубянка.

Погледна майка си и разбра, че нещо не е наред.

— Кажете ми, мамо.

Абакумов се прокашля.

— Молбата ви да заминете зад граница с годеника си е отхвърлена, както и молбата ви да се омъжите за него.

Дъхът на Серафима секна, прилоша ѝ, усещаше смътно, че майка ѝ бе сложила ръка на рамото ѝ.

— Но всички получават разрешение. Много момичета заминаха зад граница...

— Съжалявам — каза Абакумов. — Това исках да ви съобща. Няма нищо лично, нито е свързано с Детското дело. Самият факт, че много момичета се омъжват за чужденци и заминават зад граница, ускори промяната в правилата.

— Има ли някакъв начин да ни помогнете, другарю генерал? — попита София, вперила искрящите си очи в него.

— Боя се, че не. Проверих заради вас. Разпореждането идва от Централния комитет. Мило момиче, запомни го от мен: пътят на живота е лъкатушен и някои семена падат на камениста почва. С две думи, това е положението.

* * *

Сатинов навлиза в центъра на Самарканд, върви между прости узбеки, казахи, таджики, които се разхождат, клечат, дъвчат тютюн, пият чай по дървените тераси на чайханите далеч от Москва в своите халати и бродирани тюбетейки и наблюдават как времето тече. Сяда и пие чай в една чайхана. После прекосява развалините на стария площад „Регистан“ и тръгва между кирпичените стени към мавзолея на Тамерлан; „компанията“ му — охраната от цивилни азиатци — върви след него.

Тамерлан, този безмилостен сакат завоевател, Сталин на своето време, лежи под надиплен небесносин купол, подобен на гигантска чалма. Сатинов поглежда надолу към семплата нефритена плоча, която покрива гроба му, и осъзнава, че стореното от него самия и дори белязалите световната история дела на Сталин може един ден да потънат в забрава, както това тук.

Изглежда невероятно, но ако един ден изградената върху гробовете на милиони държава на Ленин рухне? „Тогава може дори да преименуват училищата и улиците, носещи моето име — мисли си той. — Това, което наистина има значение, са децата, любимата ми съпруга и тя, моята тайна страст. Ами ако любовта ще е единственото оправдание, че изобщо съм живял на този свят?“

Той свежда глава пред скромния гроб на Тамерлан. Закопнява за смъртта, незабавна и неочаквана, и не се бои от нея. Сълзи забулват очите му, благодарен е за тази сладка тъга, която го прави завършен.

* * *

Високо в планината над Черно море възрастен мъж в бял ленен костюм пушеше лулата си, очите му — цепки на яркото слънце, ирисите като на тигър — жълти и с черни пръски, високите, сипаничави и леко потъмнели от слънцето скули — покрити с лунички.

— А тук, на юг — казваше той на своите гости, — вашият стар домакин плеви зеленчуковата градина. Честният труд е добър за душата.

Градинарят, рижав възрастен мъж, който не бе лишен от известна прилика с него, кимна и промърмори нещо на грузински.

— Казва, че домати не са лоши — обясни Сталин. — Искате ли да си занесете в Москва малко домати и смокини?

— Градината е хубава — съгласи се американският посланик Аверил Хариман, издокаран в кремов костюм с остри като бръснач ръбове на панталона. — Генералисимус, трябва да ви поздравя за вашите домати, както и за останалите ви постижения.

Франк Белман, млад и строен в своята безупречна американска военна униформа, преведе бързо и гладко на руски. Сталин се разсмя, бръчките около устата му напомняха усмивка на тигър, но Франк не можеше да мисли за нищо друго, освен за Серафима. Когато се срещна с нея, след като плановете им за заминаването бяха осуетени, той се изплаши, че любимата му ще се поболее от разочарованието и мъката.

— Е, благодаря, че дойдохте да ме видите тук, на юг. Старецът трябва да си почине...

Визитата беше приключила. Сталин се заклатушка по пътеката с кривите си крака, изкачи стъпалата към верандата, премина между белите колони и влезе в хладната вила, където миришеше на портокалови цветове и тютюн. Франк забеляза, че всяка повърхност в къщата бе отрупана с книги — видя романи от Един Уортън, Хемингуей и Фадеев, биографии на Надир Шах и херцога на Марлборо, купища литературни списания; отворена книга с бележка на полето, написана със син молив.

Сталин ги преведе през къщата до входа от другата страна, където, редом с неговите лимузини, чакаше буикът на посланика. Дебел подпийнал генерал, навярно началникът на охраната, отдаде чест и се затътри подир тях по стълбите към алеята. Крайбрежната вила на Сталин в Абхазия бе образец на тоталитарната архитектура, непревземаемо орлово гнездо на върха на стръмна скала над Черно море, невидима от всички страни, освен откъм морето, и до нея можеше да се стигне само през тесен тунел, издълбан в масивния каменен склон. Франк положи големи усилия да се съсредоточи максимално и да предаде всеки нюанс в думите на посланика, но мислите му бяха другаде. При Серафима.

— Благодаря ви, че ни приехте, генералисимус — каза Хариман. — Трябва да ви уверя, че ние, американците — и в Белия дом, и хората от улицата, — още сме възхитени и благодарни за героизма и

самоотвержеността на Червената армия под вашето блестящо командване.

— Моля, предайте моите почитания на президента Труман — отвърна Сталин. — И се надявам, че грузинската храна и вино са ви харесали.

— Диди матлот! — отвърна посланикът на грузински.

Приятел на бащата на Франк, Хариман бе як и висок, с тежки вежди и рамене на играч на поло.

Сталин го изгледа благо. Разговорът им сякаш вървеше много бавно и Франк едва се сдържаше да не се намеси. Ужасяваше се, че Хариман го е забравил или, още по-лошо, е решил, че моментът не е подходящ за отправяне на молби.

— Генералисимус, преди да ви оставим на това прекрасно място и на така заслужената ви почивка, може ли да ви помоля за една лична услуга?

Франк бе толкова нервен, че едва успя да преведе, макар че това бяха думите, които за него бяха по-важни от всичко казано досега.

— Можете да поискате всичко. След всичките тези години двамата с вас сме вече приятели — каза Сталин с известно вълнение. — Имахме някои общи моменти като съюзници.

— Благодаря ви. Преводачът ми тук, капитан Белман, който превеждаше на доста от нашите срещи, е сгоден за руско момиче на име Серафима Ромашкина.

— Поздравления! — рече Сталин. Погледът му се метна за миг към Франк. Никакъв знак, че знае за кого става дума. — Ние вярваме в любовта между съюзниците.

— Тя е дъщеря на актрисата София Цейтлин и сценариста Константин Ромашкин.

— Очевидно имате добър вкус. — Кратка усмивка, после непроницаемата азиатска маска.

— Но вероятно по някакво недоглеждане — продължи Хариман — на това момиче е отказано да напусне Съветския съюз.

Сталин погледна косо към Франк, който се опитваше да си придаде честен, скромнен и сериозен вид, после въздъхна.

— Страната ни е пълна с блюдолизци — каза той. — Ленин определяше това явление като „руска болест“. Вашите вестници ме наричат диктатор, но както виждате, аз не контролирам всичко.

Политбюро си има собствено мнение и понякога трябва да внимавам да не обидя твърдоглавците там. — Той махна на дебелия генерал. — Другарю Власик, запишете имената.

Генералът вече пишеше в малък бележник. Франк почувства върху себе си неразгадаемия блясък на Сталиновите жълти очи.

— Не се тревожи, младежо, ще проуча случая.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Късен следобед, 18 ч. Телефонът звъни. Гол до кръста, пуснал бодлива прошарена брада, с кафяви лекъосани панталони и боси крака, Сатинов, който чакаше в кухнята, вдигна слушалката.

— Как си, скъпи? — каза Тамара.

— Добре — отвърна той. След като потисна моментното разочарование, че не беше гласът, който казваше „Аз съм“, за него беше утеха да я чуе.

— Как върви проектът? — попита Тамара.

— Тук съм много зает — излъга той.

— Толкова много работа ли има, колкото се опасяваше?

— Още повече. Не мога да си поема дъх от зори чак до... Току-що влизам.

— Реколтата от захарна тръстика ще покрие ли заплануваните количества?

— Надявам се, ако успеем да изгладим проблемите.

— Скъпи, знаеш ли кога ще се върнеш?

— Не, но мисля за теб през цялото време. Как са децата?

— Марико е до мен. Искаш ли да говориш с нея?

— Да.

— Добре ли си, Херкулес? Звучиш малко унило.

— Просто съм уморен.

— Ето ти Марико.

— Здравей, татенце!

Глас, по-приятен за него и от трели на славей. Сатинов едва не заплака.

— Миличка Марико, как са кученцата от твоето училище?

— Днес имат урок по пеене.

— Целуни ги от мен. — Гласът му трепна. „Любовта — помисли си — е достатъчна само когато може да съществува в света, в който живееш.“ — Марико, целувам те от цялото си сърце.

— Довиждане, татенце! Ето ти пак мама.

— Обичам те, Херкулес — каза Тамара и той почувства как топлината, която сякаш бе твърде силна, за да идва от нейното малко тяло, стигна безпогрешно до него, като стрела, която прелита през гъста гора и улучва целта си — както бе искала тя.

— И аз те обичам, Тамрико.

— Хайде, до утре — каза тя и затвори.

Тогава той осъзна, че може никога повече да не види нито Тамара, нито Марико. Че е бил напълно обсебен от Дашка и изобщо не го е било грижа за истинския му живот. Едва сега, когато Тамара даде слушалката на Марико, си спомни, че като член на Политбюро бе получил протоколите от разпитите на маршал Шако, които съдържаха следните редове:

Разпитващ: Кой е отговорен за престъпните саботажни
на тези самолети?

Арестант Шако: Виновникът е само един — Сатинов.

С колко ли изтезания бяха изтръгнати тези думи от устата на храбрия му приятел? Но той ги беше прочел и бе продължил нататък като сомнамбул, който намира някак си пътя по познатите стълби и коридори на своя живот, без да вижда нищо около себе си.

На другата сутрин в кабинета му дойде Чубин.

— Другарят Молотов кани най-учтиво вас и другаря Доров на разговор в кабинета си.

Сатинов премина дългите коридори и когато влезе в приемната, завари Молотов и Доров да чакат със странно изражение на лицата. Преди да бе сварил да каже нещо, между тях и него застана полковник Осипов, началникът на охраната на Молотов.

— Здравейте, другарю Сатинов.

— Здравейте, полковник.

— Това е за вас. — И му връчи затворен плик.

Строго секретно

До: другаря Сатинов, Е. А.

От: другарите Сталин, И. В., Молотов, В. М., Жданов, А. А., Берия, Л. П. и т.н.

Политбюро единодушно реши, че

1. Другарят Сатинов е допуснал сериозни грешки в самолетостроенето;

2. Органите по сигурността да разследват саботажите и катастрофите в ръководените от другаря Сатинов сектори;

3. Възлагаме на другаря Генрих Доров да разследва поведението на другаря Сатинов;

4. Другарят Сатинов да бъде освободен като секретар на Комунистическата партия и първи заместник-премиер;

5. Другарят Сатинов незабавно да бъде изпратен да контролира събирането на реколтата от захарна тръстика в Узбекистан.

Подпис: Сталин и т.н.

Сатинов се огледа за Молотов и Доров, но те бяха изчезнали.

— Кога заминавам?

— Прочетохте ли това? — попита неуверено Осипов.

— Разбира се. Веднага ли тръгвам?

— Не. Преди това органите са организирали среща. Последвайте ме.

Отведоха го в заседателната зала на другаря Молотов. На масата, между двама цивилни служители на държавна сигурност, седеше смазан човек, толкова слаб, че опърпаният костюм едва се държеше на него, яката на ризата бе твърде широка за превития врат, лицето бе покрито с рани и кръвонасядания, някога гъстите му мустаци бяха проскубани. Осипов каза на Сатинов да седне срещу своя човек и той разбра, че това е така наречената очна ставка за изтръгване на самопризнания.

— Познавате ли този човек, другарю Сатинов?

— Да.

— Кой е той?

— Полковник Льоша Бабанава.

— Бихте ли се съгласили, другарю Сатинов, че Бабанава знае всичко за вас?

— Не, не всичко — отвърна Сатинов. Бабанава не знаеше за Дашка. Или пък знаеше? — Но да, знае доста.

— Бабанава малко ни се опъна. Той е силен мъж. Но сега трябва да кажеш, каквото знаеш, Льоша.

— Казах им всичко. Всичко. Съжалявам, началник. — Льоша вдигна очи и Сатинов надникна в тях. Наистина ли бе предал приятелството им? Не би му се сърдил, ако беше го сторил, ала трябваше да помисли какво знае бившият му телохранител. Възможно ли бе Льоша да е знаел за Дашка?

— Видяхте ли? — каза полковник Осипов. — Затова си спестете излишните страдания, другарю Сатинов, и ни кажете онова, което Льоша вече потвърди. Льоша?

Мълчание. Един от цивилните потупа Льоша по рамото и му посочи листа с напечатан текст пред него. Той сякаш се събуди.

— Често ви чувах да казвате, че нашите самолети са летящи ковчежи за пилотите ни и че Сталин е виновен за това.

— Не е вярно. Никога не съм казвал подобно нещо. Нито веднъж.

Бедният Льоша отново бе потупан по рамото. Този път му бе трудно да намери нужното място на листа, така че полковник Осипов му подшушна очаквания отговор. Той кимна.

— Били сте вербуван за шпионин от американците и ционистите.

— Никога — отвърна Сатинов. — Верен съм на идеите на Ленин и Сталин още от шестнайсетгодишен.

— Още едно нещо, Льоша — каза полковник Осипов.

— Да, в разрез с комунистическия морал, вие...

Сатинов изтръпна.

— На фронта, когато бяхте в щаба на маршал Рокосовски и в Берлин, вие продавахте медицински материали от Министерството на здравеопазването за лична печалба.

Сатинов надникна в душата на Льоша, изведнъж осъзнал, че те са на път да разбият целия му живот. Че са само на крачка от самата Дашка. Прусия. Берлин.

— Знаех всичко — каза Льоша. По лицето му се стичаха сълзи. — Вие не подозирахте, че знам за неморалните ви постъпки. Но аз им

казах всичко!

* * *

След това Сатинов бе откаран право на гарата и тикнат в запазеното купе с охрана от двама чекисти. Сега, две седмици по-късно, още не беше паднал, но се люшкеше на ръба на пропаст, в която неминуемо щеше да повлече Тамрико, децата си, а вероятно и Дашка, заедно с нейните. Децата на Троцки бяха ликвидирани до едно; хубавата дъщеря на Тухачевски бе изпратена зад арктическия кръг. Засега никой не се занимаваше с него, нито бе жив, нито бе в рая, нито пък в пъкъла. Още беше така омаян от Дашка, че бе като вцепенен.

Горчивите мисли за сгромолясването му, за ролята на Генрих в него, за предателството на Льоша бяха прогонени от спомена за последните му срещи с Дашка в специалната стая на „Арагви“ — толкова жив, че в пороя от картини и възприятия сякаш отново усети, вдъхна и вкуси нейното удоволствие. Още виждаше блясъка на стиснатите ѝ бели зъби, през които напиреха запъхтият дъх и смехът, усмивката на великолепните извити нагоре устни, чувстваше целувките с вкус на бяло вино, копринената мекота на кехлибарените бедра, когато тя сядаше върху него, надявайки се, напук на здравия разум, че чакащият в нишата келнер изобщо няма да се досети, че той е дълбоко в нея, благопристойно покрит от бялата ѝ плисирана пола.

„Знаеш, че това просто не може да продължава — казваше тя след това, с разширени от възбуда зеници, видимо изумена от поведението им не по-малко от него. — Но не бъди толкова сериозен. Целуни ме още веднъж.“

Спомените се разпокъсаха и изчезнаха и тогава Сатинов разбра, че след като още не се беше измъкнал от това положение, го очакват деветте грама в тила — по-скоро рано, отколкото късно.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Това е от мен, с пожелания за дълъг и щастлив семеен живот! — каза Сенка и ѝ подаде книга, озаглавена „Западната философия след 1900 г.“.

— Скъпи Сенка — извика Серафима, — ще я пазя като най-скъпо съкровище!

Тя стоеше на перона на Беларуската гара в лятна рокля на цветя, с кремаво кожено куфарче в ръката, докато от локомотива излитаха пухкави бели струи пара. По целия мръсен перон хората се сбогуваха по хиляди начини. Всеки, който видеше Серафима и групата около нея, би предположил, че съучениците и семейството ѝ я изпращат на почивка, но тя се боеше, че никога повече няма да види нито тях, нито Русия. И колкото да бе влюбена във Франк (който я чакаше на новото си назначение в Париж) и да очакваше с нетърпение новия си живот на Запад, знаеше, че душата ѝ е в Русия — и клишето не беше пресилено: отсега страдеше за Москва, за диамантените ледени кристали по прозорците, стиховете, издълбани върху постаментата на Пушкиновия паметник, белите брези в горите, бълбукането на невидимите ручейчета под снега, когато започне топенето, охрата и синьото като черупка на паче яйце на старите дворци — и то още преди да бе погледнала приятелите си в очите. Всичките деца на Дорови и Сатинови бяха дошли да я изпратят. С тях не само бяха учили в едно училище, свързваше ги и Детското дело, а до този момент бе казала довиждане само на Сенка. Толкова беше трогната, че едва можеше да говори.

— Не се обиждай, но целият ти грим се е размазал — каза Сенка, ала и той се беше разплакал и изглеждаше толкова дребничък в своя костюм на малък професор, че Серафима го грабна в прегръдките си.

— Знам, скъпи Малък професоре. Ужасно ли изглеждам?

— Боя се, че изглеждаш страшна, ала не ме е грижа. Ти винаги ще ми липсваш и ще мисля за теб, докато съм жив, защото винаги си била моето любимо голямо момиче, Серафимочка. И ще дойда да те

видя. Моля те, запази ми обичайния президентско — императорски апартамент в хотел „Уолдорф-Астория“.

— Обещава ли? — попита тя.

Минка го дръпна и каза:

— Стига, Сенка, разстройваш я. Бъди щастлива, Серафимочка, най-скъпа моя приятелко. Обещай да ни пишеш скоро, всички ще трябва да ти дойдем на гости. — Прегърна я силно и каза: — Като си помисля само, че се е започнало от онази вечер в Большой театър и си успяла да го запазиш в тайна!

— Големите момчета казваха, че си загадка — засмя се Сенка. — И са били прави! Мисля, че това е най-страхотната любовна история, за която съм чувал, по-хубава от всички възпявани от средновековните трубадури!

— Млъкни, Сенка, защото ще ме накараш отново да се разплача — отвърна му Серафима.

Баща ѝ слезе от вагона, след като бе качил куфара на багажника.

— Господи, колко е тежък — каза той, докато изтриваше потта от челото си.

— Вътре са всичките ѝ книги! — обясни София Цейтлин, издокарана във виолетов костюм с бяла визонова яка и шапка с широка периферия, обвита в бял прозрачен воал. — Много щастие, скъпа моя.

— Вече ми липсваш — каза баща ѝ. — Прати ни телеграма веднага щом пристигнеш в Париж! Ела да се видим скоро или ще те посещаваме твърде често! — Той изтри очите си и Серафима го прегърна, което не бе правила от години. — По-добре се качвай, влакът тръгва след пет минути.

Джордж помогна на Серафима да се качи във вагона, където ѝ бяха запазени най-добрите места. Униформен шафнер попита дали има куфари, които трябва да се качат на багажника.

Сенка скочи във вагона и пхна ръката си в нейната.

— Докато съм жив, ще съжалявам, че не избра мен, а онзи американец! Наистина ли съм твърде млад за теб?

— О, Сенка! — възкликна Серафима, смеейки се през сълзи. — Слизай бързо!

Влакът изпухтя, заблъскаха се врати, вагоните изскърцаха и се размърдаха, сякаш събудени от сън. Сенка и Джордж скочиха долу. Локомотивът изсвири. Серафима чу, че някой я вика, погледна между

децата на Дорови и Сатинови и видя Андрей Курбски, който тичаше по перона. Надвеси се навън да му каже довиждане тъкмо когато влакът потегли. Облак пара излетя със свистене. И после бе късно за нови сбогувания, защото вече излизаха от гарата. Джордж, Минка, Сенка и Андрей Курбски, които ѝ махаха и ѝ пращаха въздушни целувки, оставаха все по-назад, докато накрая се загубиха от очите ѝ.

* * *

Скъпи другарю Сталин, уважаеми бащице,

Аз допуснах големи грешки в ръководството на самолетостроителната промишленост. Съжалявам, че моите грешки и арогантност доведоха до загубата на самолети и смели пилоти. Извинявам се. Като болшевик, аз се предавам изцяло в ръцете на партията и великия вожд, чието доверие не оправдах и от чиято мъдрост се нуждая толкова много, за да се справя успешно с отговорностите на партийен работник. На колене пред вас, уважаеми Йосиф Висарионович, признавам своите прегрешения. Моля, накажете ме както намерите за добре. Готов съм да изпълня всяка задача, отговорна или редова, за да помогна страната ни и комунистическото движение да постигнат нови победи под вашето гениално и далновидно ръководство. Разчитам на вас да ме учите като любим баща. Без вашите бащински наставления аз, както и всички останали ваши сътрудници, съм загубен, няма кой да ми сочи верния път.

Херкулес Сатинов

Беше късно след полунощ в Самарканд и хлебарките в къщата с червени стени шестваха по пода уверено като танкове на парад пред мавзолея на Ленин.

Сатинов остави писалката и повика охраната. Писмото щеше да бъде изпратено незабавно на Сталин, където и да се намираше той.

Надяваше се само да не е вече късно.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Докато влакът летеше през смарагдовозелените хълмове и опустошените бойни полета на Белорусия, Серафима седеше в своето луксозно купе и гледаше нижещите се край прозорците брезички и разрушени села, черни танкове и върволици от скелети на изгорели камиони. Понякога гладуващи жени с безумни очи, които приличаха повече на плашила, отколкото на хора, тичаха покрай влака, протегнали жълти пръсти за залък хляб.

Серафима се облегна назад и си представи как Франк я чака на перона на Гар дю Нор в Париж, вдигнал два пръста до челото в онова елегантно козируване, от което сърцето ѝ винаги се разтапяше. Дали щеше да носи цветя? Какво ли си казваха двама души, които се готвят да започнат нов живот заедно? Всичко това бе без значение, защото те се обичаха.

Серафима не можеше да си представи как ще изглежда Ню Йорк. Знаеше, че след няколко месеца до края на конференцията на външните министри в Париж Франк ще я отведе в къщата си в Манхатън. Затвори очи и извика във въображението си картини от американски филми — но по-силно от всичко копнееше да види своя любим Франк, да го целува, да го прегръща, да бъде негова съпруга. Върна се към спомена за мига, когато се срещнаха в Большой театър, за първия път, когато се любиха, как той погледна нейната змийска кожа и я накара да почувства, че тя е най-красивият талисман на любовта, който светът е познавал. Спомни си изстрелите на моста и как си беше помислила, че те бележат края на любовта ѝ, как я бе арестувал Абакумов, затворническата килия в Лубянка, настояването на майка ѝ да отложи заминаването си, за да получи желаната роля, своето безпокойство, ужасните моменти, когато ѝ бе отказана изходна виза, и чудото, когато Франк бе представен на Сталин и всички бариери се вдигнаха.

— Само петнайсет минути до Минск — каза шафнерът. — Искате ли чай? Лимонада? Сок? Вино? Шампанско?

— Да. Чай, моля.

Влакът вече намаляваше скоростта преди Минск, когато той ѝ донесе чая в порцеланов чайник и ѝ го сервира с праметната през лакътя салфетка. Чаша с чинийка, сякаш бяха в салон на английски херцог.

Докато пиеше чая си, Серафима гледаше през прозореца разрушените предградия на Минск. Особено тягостно впечатление ѝ направи къща, стените на която бяха сринати, но леглата, масите, играчките и книгите на изчезналото семейство още бяха по местата си. Къде ли бяха сега тези хора? Това бе последната ѝ мисъл, преди светът да започне да се върти все по-бързо около нея, лишавайки мускулите ѝ от всякаква сила. Чу смътно как чашата падна и се разби на парчета, после главата ѝ клюмна и забравата се спусна над нея като черно кадифено покривало.

* * *

Сатинов спеше, когато телефонът иззвъня. Беше два часа след полунощ, но той вдигна слушалката.

— Другарят Сатинов?

— Да?

— Свързвам ви с другаря Сталин.

Вибрациите по кабела, прекосяващ пустини и степи, бучаха и пищяха в слушалката.

— Бичо! Момче! Много ли си зает там? — Беше той.

— Другарю Сталин, болшевишки привети!

— Ако не прекъсвам работата ти по прибирането на захарната тръстика, имаш ли време да поговорим?

— Да, другарю Сталин.

— Херкулес, ти си избран отново за секретар на партията и заместник-премиер.

Въздишка на облекчение.

— Благодаря ви, другарю Сталин.

— Партията е винаги права, Херкулес. Другарят Сталин е винаги справедлив. Ела на гости на стареца, който знае как да отглежда най-хубавите домати в Грузия, та вечер да си попеем „Сулико“ на верандата. Помниш ли?

— Да, да, разбира се.

— Без лоши чувства, нали?

— Разбира се.

— В тази държава има твърде много информатори. Твърде много подлизурковци. Но всичко трябва да бъде проверявано.

— Бдителността преди всичко.

Сатинов разбра, че макар да бе изтезаван, Льоша не го беше предал. Ала връзката му с Дашка не бе останала тайна за него, затова бе споменал за Прусия и Берлин. За да му каже, че е знаел за нея и че по-скоро би умрял, но не би го предал. Сатинов преглътна буцата, която внезапно заседна на гърлото му. Никога не бе имал по-верен приятел от Льоша.

— А сега да се върнем към работата — каза Сталин. — Молотов проявява арогантно неподчинение. Замини за Москва. Направи му строго предупреждение. И още нещо. Ти ли отговаряш за здравеопазването?

— Ако вие желаете, другарю Сталин.

— Трябва ни нов министър. Онази докторка се оказа неподходяща, проверяват я. И този неин съпруг, какъв некадърник. Самолетът ти вече лети към Самарканд.

Телефонът замлъкна и Сатинов остана полуседнал и полуклекнал на ръба на леглото, вперил очи в тъмнината, асимилирайки този нов обрат. „Онази докторка... проверяват я.“ Главозамайването от наркотика на Сталиновото благоволение се бореше с неясната тревога за Дашка. Какво беше направил?

Поднасящи гumi и блъскане на врати; алеята бе осветена и мъже в униформа палеха лампите в къщата. Полковник Осипов, същият, който го бе информирал за отстраняването му преди няколко седмици, влезе в спалнята.

— Хайде, другарю Сатинов — каза той и го разтърси, както разтърсват дете. — За щастливците сутринта идва рано.

* * *

Септември 1945 г. Първият ден от новата учебна година в 801-во училище.

Много деца бяха завършили и Капитолина Медведева бе щастлива, че повечето от тях бяха приети в Московския университет, а няколко се бяха класирали и в елитния Институт за чужди езици. Докато стоеше на златните порти и чакаше пристигането на родителите и учениците, погледна с ъгълчетата на очите си към Инокентий Рим, за да се увери, че както му бе наредила, е застанал зад нея, за да подканва децата да влизат в училището, та да не се трупат опашка.

— Всичко е готово, както пожелавате, другарко директор — каза той.

— Много добре, другарю Рим.

Сега най-сетне можеше да си позволи известно удовлетворение, че се е върнала на любимата си работа, ала помнеше много добре, че само едно нещо я бе спасило от жестоката съдба, която бе сполетяла колегата ѝ Голден.

Когато чу тежките обвинения срещу себе си на съда в отдел „Образование“ на Централния комитет, тя каза: „Инспектори, другари. Може ли да кажа нещо? Отнася се за мнение от най-висока инстанция, в което, мисля, ще намерите връзка с моя случай“.

И им връчи късчето хартия с надраскана с червен молив бележка: *До учителката Медведева. Светлана несъмнено владее историята. Партията цени добрите учители. Й. Ст.*

Да, Светлана Сталин бе обичала историята и една снежна сутрин през 1938 г. червенокосото малко момиче с луничките бе влязло в клас с бележката, която бе предало на своята любима учителка.

Капитолина не бе говорила за случилото се с никого и не бе показвала бележката на когото и да било. Но това свято късче хартия я беше спасило.

Лимузините започнаха да пристигат. Появи се и другарят Сатинов със своята дъщеричка Марико. Изглеждаше по-мургав и по-слаб от преди и бръчките на лицето му бяха станали по-дълбоки.

— Добро утро, другарю Сатинов — каза Капитолина Медведева.
— Добре дошли за новата учебна година в 801-во училище.

ПЕТА ЧАСТ СЕРАФИМА

*Разбра тя молещия взор,
вида му с немия укор.
Наивната и проста дева,
из миналото селско чак,
отново тук възкръсна пак.*

А. С. Пушкин,
„Евгений Онегин“^[1]

---

^[1] Гл. 8/41. — Б.пр. ↑

ПЪРВА ГЛАВА

Декември 1953 г.

„Ако не се приближиш, няма да я видиш. Приближиш ли се твърде много, ще те видят.“

Полуосветената Ярославска гара: мразовита зала с мъждукащи лампи сред ледения мрак на московската зима, в която сноват насамнатам прегърбени фигури, лицата им скрити наполовина от шапки, шалове и яки на тежки палта. Някои от тях чакат този момент много отдавна.

Влакът вече пристига, две иглени връхчета светлина в тъмнината, докато навлиза в гарата.

Тълпата се хвърля напред. Някои от хората застават на първа линия, влизат в ролята на официални посрещачи. Други, които знаят какво да очакват или очакват да бъдат разочаровани — или не желаят да бъдат разпознати, — остават отзад. Никой не се осмелява да говори високо, всички шепнат и гарата с нейния висок бароков покрив сякаш се превръща в катедрала на духове. Само облачетата от замръзналия им дъх и синкавосивия дим от цигарите показват, че разговарят. Обединява ги усещането за потискани чувства; всички са радостни, но и обзети от страх, долавят се само приглушените удари на сърцата и ускореното дишане дълбоко под кожените палта и дебелиите шалове.

Сред облаците пара онези, които стоят отзад, вече не могат да видят почти нищо. Сега и те са принудени да се устремят напред, за да не изпуснат своите близки и приятели, връщащи се от кошмарните лагери в Печора и Норилск, от онзи далечен арктически кръг на ада.

— Виж, ето ги!

Пътниците слизат от влака, нарамили торби, вързопи и очукани кожени куфари. Лицата им са жълти и изпити, но и те издават надежда и страх, както лицата на посрещачите. Някои се прегръщат, някои плачат, други търсят любими хора, които не са преживели дългото чакане и не са тук.

„Виж, ето там! Познато лице. Тя ли е? Не, би могло, но... Или там?“

Две жени слизат от влака, като си помагат взаимно, едната е по-възрастна, другата — по-млада. И двете са остарели, ала изглеждат добре, като пергамент, който се е запазил в ада на лагерите. Тя ли е? Да, несъмнено, ето ги тъмните очи и извитите устни, макар сега да изглеждат много по-тънки. Носи безформено габардинено палто с много кръпки и проскубана шапка от заешка кожа. Тя помага на приятелката си, която е доста по-висока и има още по-окаян вид със своето кремаво куфарче, овързано с парчета протрито въже. Обръщат се и оглеждат перона за някого, който може да е дошъл да ги посрещне и... Да, те са. Дашка Дорова и Серафима Ромашкина се връщат към живота в един толкова променен свят: Сталин е мъртъв, Берия е екзекутиран, някои от лагерите се затварят и затворниците биват освобождавани.

Двете тръгват бавно по перона, лицата им ту потъват в мрак, ту проблясват в светлината на редките лампи, от време на време се скриват в парата и се появяват отново, обвити в белите валма като в пелерини. После се забързват, лицата вдигнати, устните леко разтворени, Дашка и Серафима са се хванали за ръка, за да си вдъхнат кураж.

Той приближава, за да види кой ги посреща. Наблюдава ги, докато вървят към скупчения полукръг от чакащи семейства, забелязва как забавят крачка, тръпнещи от надежда и страх. Лицето ѝ, което някога бе свежо като праскова и прекрасно, сега е болезнено слабо и тъмно, вътрешният му пламък почти е угаснал. Косата ѝ навярно е посивяла — пронизва го болка при спомена за тежката ѝ тъмна коса.

Тя прегръща Серафима — колко близки изглеждат, — после поема в една посока, а Серафима в друга.

Той тръгва след Дашка. Тя сочи към някого, изпуска куфара и разтваря ръце, лицето ѝ се подмладява с години, озарява се от усмивка и сякаш утрото е дошло по-рано и слънчевите лъчи пробиват и стоплят мрака в мразовитата гара. Неволно мускулите на краката му се напрягат да стигне при нея пръв, да ѝ покаже, че е още обичана и е била обичана през цялото време. Дали го е знаела? Дали е мислила за него? Цялото му същество изведнъж се изпълва от единственото желание да целува лицето, очите, устните ѝ, да ѝ каже толкова много неща, да си бърби с нея, сякаш наоколо няма никого, да чуе нейните

разкази за лагера, да разбере дали академик Алмаз още е жив, да ѝ каже, че винаги я е обичал.

Казва си: „Не приближавай и крачка повече. Нахлупи шапката. Върни се в сенките“. Защото сега вижда кого поздравява Дашка: светлината е уловила Генрих Доров, ала това е нов, почти неузнаваем Генрих Доров. Лицето му изглежда по-пълно, кожата му е розова, дори бялата му коса сякаш е станала по-гъста. Той се беше развел с Дашка, когато я арестуваха през 1945 година. Според йерархическия етикет на техния дисциплиниран свят бе прието да се постъпва така. Алтернативата навярно е била смърт.

Генрих, на когото бе забранено да се връща в Москва, бе дошъл да я посрещне. Той може да бъде арестуван дори и само защото е тук, но все пак, за пръв път през живота си, бе нарушил правилата на партията, за да накара Дашка да се почувства обичана след всичко, което бе преживяла.

Просълзява се, докато наблюдава тази сцена. Благодарен е, че са ѝ засвидетелствани любовта и уважението, които заслужава. Затова е дошъл, нали? Ала истината е, че е разочарован горчиво, някак си се чувства отблъснат.

Генрих държи Дашка в прегръдките си и той вижда, че си говорят. Сега тя ще научи, че в деня на смъртта на Сталин Централният комитет е отстранил Генрих заради зверствата му и го е изселил в провинцията. Властта бе отровила Генрих, но крахът, както изглежда, го бе върнал към живота.

Какво казва тя? „Къде е Сенка?“ И Генрих отвръща: „Сенка те чака заедно с другите. Той вече е млад мъж. Няма търпение да те види. Не е минал и ден, в който да не сме говорили за теб...“.

Тълпата напиря напред. „Нахлупи шапката. Слей се със сенките, сякаш никога не си идвал тук. Излез на улицата, вземи се в ръце, изхвърли призраците от ума си, отърси се от тази донкиховска любов и се върни при Тамрико и хубавия подреден дом, който сте си създали.“

ВТОРА ГЛАВА

Дашка бе тази, която бе спасила живота ѝ. Преди осем години, когато се бе качила на влака, който трябваше да я отведе в Париж, при новия ѝ живот, бъдещето с Франк ѝ изглеждаше като сбъднат сън.

А после, когато действието на хапчетата отмина, се събуди отново в Лубянка. Пътуването ѝ с влака, заминаването, разрешението да напусне страната — всичко това бе обещано на американците. Сега нейното „внезапно заболяване“ означаваше, че не може да напусне страната, докато здравословното ѝ състояние не се подобри. По-късно разбра, че личната ѝ трагедия е била симптом на влошаващите се отношения на Сталин с американците и че никога повече няма да има възможност да се поиска подобно благоволение.

Десет години по член 158 за шпионаж в полза на чужда държава (с други думи, за връзка с американец, макар и не с цел заговор за сваляне на съветската власт, за което би получила смъртна присъда или двайсет и пет години затвор); едва тогава започна най-сетне да проумява защо е била разпитвана. Полковник Комаров ѝ обясни, че вече не е заподозряна като организатор на заговора на „фаталните романтици“ — учителят ѝ Беня Голден продиктувал този коварен еврейско-троцкистко-американски замисъл на слабоумния Николаша Благос, защото бил влюбен в нея.

— Но това не е вярно! — възрази Серафима.

— Да не искаш още десет години, задето ни лъжеш? — отвърна Комаров. — Просто подпиши тези свидетелски показания и това ще е краят на Детското дело.

— Какво ще се случи с него?

Комаров прокара пръст през шията си и Серафима разбра, че Беня Голден се е пожертвал — не само заради нея, а за да освободи всички деца, на които бе преподавал в 801-во училище.

* * *

Беше чудо, че преживя пътуването с влак до Печора и Норилск, за разлика от хората, които умираха и чиито тела бе видяла да изхвърлят от вагоните в движение. Но както щеше да разбере скоро, тяхната съдба не бе по-различна от тази на дървосекачите и работниците по строежа на железопътната линия от лагерите, принуждавани да работят при всякакви климатични условия, които гинеха в снеговете и ги оставяха да лежат в преспите, докато пролетното слънце не ги извади оттам, напълно запазени.

Когато пристигна в Печора, тя бе разпределена в бригадата на дървосекачите и само за няколко дни безсънните нощи в бараките, мизерните дажби и тежкото физическо натоварване ѝ докараха такава треска, че беше на косъм от смъртта. Лежеше в спалното помещение и обмисляше предложенията на похотливи лагерни пазачи и татуирани бандитски главатарии да стане тяхна любовница. Как иначе можеше да оцелее? Но истината бе, че очакваше с радост смъртта, като приятел, и се надяваше, че ако не я довършат гладът и треската, за това ще се погрижи разбитото ѝ сърце. Нима ѝ бе останало нещо, заради което да живее? Смъртта ѝ щеше да е сватбен подарък за Франк и фактът, че той никога нямаше да узнае за него, нямаше да го направи по-малко романтичен и свят.

Някак успя да се добере до „санаториума“, барака с няколко изцапани с кръв дюшека. Никакви лекарства; до нея труп със зеещи разкривени уста, застинали в последен беззвучен вопъл; никакви лекари. Ту губеше съзнание, ту идваше за кратко на себе си. Но когато един ден се свести, чу познат глас:

— Ще живееш, Серафимочка!

Над нея се бе надвесила Дашка Дорова и ѝ се усмихваше. Серафима се зачуди дали не е на небето и не гледа от горе към златните порти на 801-во училище, към Джордж, Минка и Сенка.

— Доктор Дорова, какво правите тук? И вас ли обвиниха в нещо?

— Това е единствената тема, която ние, затворниците тук, не обсъждаме помежду си. Но, честно казано, просто не зная. Слушай, скъпа, възложиха ми да организирам лагерна болница — и за охраната, разбира се. — Тя се наведе над Серафима и добави шепнешком: — Казах им за твоята подготовка като медицинска сестра. Разбра ли ме, ангелче? Имам нужда от теб.

И така, през следващите няколко години Дашка Дорова агитираше неуморно началниците от МВД да набавят някои основни медикаменти и легла и да изпращат при нея всички лекари и сестри от лагера. По този начин бе спасила живота на Серафима и много други затворници.

Постепенно двете жени започнаха да се доверяват една на друга. Вечер често пушеха и говореха до късно за Детското дело: какво бе означавало то и как Серафима бе допринесла това да се случи, като бе поощрявала театралните превъплъщения на „фаталните романтици“, за да отвлича вниманието от Франк Белман.

В началото Серафима си рецитираше за утеха „Талисманът“, вдигнала поглед към небесната синева, и всеки ден си повтаряше, че никога няма да престане да обича Франк и че каквото и да се случи, един ден ще се съберат. През дългите часове, дори години, докато двете с Дашка пушеха и пиеха арменски араг^[1] — лете, измъчвани от облаците комари, на стъпалото пред бараката, зиме край огъня, обгърнати от безкрайната арктическа нощ, — време, белязано от дребните победи, кръвните вражди и смъртните опасности на лагерния живот, Дашка говореше за децата си и преди всичко за своя Сенка, чиито писма четеше и препрочиташе и знаеше почти наизуст. Търпеливо изслушваше словоизлиянията на Серафима за любовта и тъгата, без да ѝ казва как да постъпи. Но сантиметър по сантиметър я водеше към нова преценка на фактите, към една нова Серафима. Докато една вечер Серафима не вдигна към нея поглед, изпълнен с ярост.

— Той никога няма да се върне. Никога няма да го намеря отново. Било е само мечта, която не може да се осъществи. И през всичките тези години съм живяла с тази лъжа.

Тя стана, отвори широко вратата на бараката и побягна през снега.

— Където и да си, Франк, аз те пускам. Бъди свободен! — изкрещя в нощта към синия звезден купол. — Довиждане, моя любов!

— Връщай се вътре, момиче! — извика от дървения праг Дашка.

— Чува ли ме той в Америка? Чуваш ли ме, Франк? За теб аз вече съм призрак и не очаквам да ми отговориш. Искам да живееш живота си и да бъдеш щастлив.

— Тихо! Ще събереш пазачите, ще събудиш пациентите и дори не си си облякла палтото, малка глупачке такава. Влизай вътре! — Дашка нагази в снега с кожените пантофи, за да хване Серафима и да я върне в бараката.

— Сега по-добре ли се чувстваш, скъпа ми Серафимочка? — попита я, когато седнаха отново край огъня. — Постъпи правилно. Сега ще бъдеш по-щастлива и ще имаш повече сили да понасяш този наш нов живот.

Серафима хвана ръката на Дашка.

— Благодаря за цялото ти търпение.

— Белезите ще ти останат завинаги — каза Дашка. — Хирурзите никога не успяват да отстранят всички частици от шрапнелите. Те остават в тялото ти завинаги, понякога почти ги забравяш, но когато се раздвижат, те пронизва такава болка, че изкрещяваш. Ала ти ще го преживееш, уверявам те.

Серафима си задаваше въпроси за Дашка не за пръв път. Уважаваше я като бивш министър и лекар, но наред с това тя беше много затворена, жена загадка и очевидно много, много силен човек. Отдавна заслепена от слънчевия ѝ нрав, сега Серафима започваше да забелязва и сенките.

— Говориш така, сякаш и ти имаш някакъв опит в тези неща.

Дашка пое дълбоко дима от цигарата и впери поглед в огъня.

— Важното е не кого обичаш, а кой те обича.

* * *

Сега, осем години по-късно, Серафима се сбoguва с Дашка на Ярославската гара и видя как съпругът ѝ я посрещна. Както и много други, Серафима не бе успяла да прати известие на родителите си, но жадно се взираше в множеството лица, за да види дали някой не е дошъл да я чака. На част от семействата бе съобщено, други не знаеха кога ще се върнат техните близки. Тъкмо се готвеше да излезе на улицата и да махне на някоя кола да я закара до апартамента на родителите ѝ, когато откри познато лице със свенлива усмивка.

— Андрей? Ти ли си? — попита, изведнъж зарадвана, че го вижда.

— Да — отговори Андрей Курбски, все още запазил своята миловидност на момче от църковния хор, но много по-занемарен. — Толкова се радвам да те видя.

— Кого си дошъл да посрещнеш?

— Теб, разбира се.

— Но откъде знаеше, че съм на този влак?

— Не знаех.

— Какъв късмет, че се срещнахме.

— Не беше просто късмет. Не ми беше приятно да мисля, че тук няма да има никого, когато се върнеш.

— Как разбра, че са ни освободили?

— Майка ти ми каза, че си в Печора. Помолих за услуга свои познати, така че знаех, че ще е този месец.

— Този месец? Но това означава...

Андрей се усмихна, леко се изчерви и намести тежките очила.

— Да, посрещах всеки влак.

— Всяка нощ?

— Да. Не е толкова трудно... Нося си книга и изпушвам няколко цигари. Понякога се затоплям и с глътка водка. О, ето, запазил съм ти малко. — Подаде й плоско шишенце и тя отпи от него.

Водката остави пареща диря в гърлото и предизвика огнен вихър в стомаха ѝ.

— Благодаря ти, Андрюша! — Пийна още малко. — Никой друг не ме чака. Няма къде да бързам...

— Знам — каза той. — Затова съм тук.

Тогава ѝ мина през ума, че той винаги я е обичал дори когато не се е знаело дали е още жива и дали някога ще се върне. Виждаше също, че не се решава да разкрие докрай своята преданост, опасявайки се, че може да я подплаши.

— Но ти никога не ми писа... Изобщо не знаех...

— Как можех да ти го кажа? — попита той. — Не знаех откъде да започна.

Тя вдигна ръце към лицето си.

— Изглеждам направо ужасно. Някога бях хубава, но сега сигурно приличам на вещица.

— Не и за мен — каза бързо Андрей. — Ти винаги си била абсолютно неповторима, а сега повече си такава. Може би си

забравила, че те изпратих на гарата, когато заминаваше да се омъжиш на Запад. Тогава си казах, че ще посрещна влака, когато се върнеш.

— Ти ме изпрати. — Серафима си спомни изражението му, когато влакът потегли. През тези осем години не бе мислила за него нито веднъж, но сега я обзе чувството, че през цялото време е бил с нея. — Тук е студено, нали? Треперя.

Той взе куфара ѝ.

— Може ли? Предполагам, че искаш да отидеш в жилището на родителите си, но... — Погледна я изпитателно. — Имам малък апартамент, топъл е, пълен е с книги и...

Андрей започна да си пробива път през тълпата, за да излезе на улицата, където бе паркирал колата си, и Серафима тръгна след него. От очите ѝ рукоуха сълзи — не просто сълзи на благодарност за добротата му, а защото тъкмо в тази минута наистина пускаше Франк Белман да си отиде. Това бе началото на новия ѝ живот с Андрей Курбски и краят на стария.

Докато минаваха под арките на гарата, видя в сенките висок слаб мъж. През сълзите зърна лице, което ѝ напомни за Херкулес Сатинов. Но не можеше да е той: сега Сатинов беше по-важна клечка, така че какво би правил тук? Мъжът нахлупи ниско черната мека шапка, потопи се в нощта и докато Серафима примигне, вече беше изчезнал.

---

[1] Разпространено в Армения, Грузия и Азербайджан название на водката. — Б.пр. ↑

ЕПИЛОГ

1973 г.

Охраната се обади от пропуска на „Грановски“.

— Гостът се качва, другарю маршал.

— Благодаря — каза Сатинов. В средата на седемдесетте, но строен като много по-млад мъж, той погледна часовника си. Беше седем часът сутринта; Тамрико бе на дачата с Марико, която не се беше омъжвала, а в Москва бе пристигнала американска делегация за преговорите по договора за ограничаване на въоръжаването и като министър на отбраната той бе придружавал западните гости в Большой театър и на банкета до малките часове. Когато най-сетне се прибра вкъщи, телефонът звънеше. Вдигна и заслуша внимателно.

— Добре — каза накрая. — Елате рано сутринта.

Така че очакваше това посещение, но почти не бе спал, чудил се бе какво може да означава то.

Стана и прекоси хола с полилеите. Във времето на Никсън и Брежнев на стената вече нямаше портрет на Сталин в цял ръст; на мястото му бе окачен неговият, в маршалската униформа. Мина по коридора с излъскания паркет, пред входната врата се поколеба за момент, отвори — и ахна от изненада.

* * *

В апартамента си на Патриаршеските езера с книжни лавици по стените Серафима Курбская тъкмо седяше.

— Търсиха ме по телефона — каза тя на съпруга си, който стоеше на вратата и я гледаше.

— Зная.

— От Американското посолство. Искат да се срещна с някого.

— Така си и мислех.

— Как се досети?

— Винаги съм очаквал това обаждане — каза Андрей. — И случайно видях името му в „Правда“. Той води американската делегация.

— Не казах, че ще отида.

— Искаш ли да отидеш?

— Нямам нищо против да не ходя. Не искам да те тревожа.

— Но искаш ли да го видиш отново?

— Мисля, че искам.

— Тогава трябва да идеш. Серафима?

— Да?

— Дълга ти това. И ако още имаш чувства...

— О, Андрей. Не ми дължиш нищо. Аз ти дължа много. Двайсет щастливи години. Имаме нашите деца, нашите книги, поезията, театъра.

Андрей приближи, седна до нея и хвана ръката ѝ. Тя забеляза колко бе блед.

— Всъщност не сме говорили за това, но докато бяхме в училището, аз... направих нещо, за което винаги съм съжалявал. Съгласих се да наблюдавам хората за органите. Обичах те още тогава, затова се стараех да причинявам възможно най-малко вреда, но... все пак... Когато се връщам назад, докато лежа нощем до теб... — Андрей се изправи, отиде в далечния край на стаята, избърса очилата си, после се върна и седна отново до нея. — Аз бях този, който им каза, че ходиш в Дома на книгата всеки следобед, и сега се питам дали не съм изиграл някаква роля в това, че разбраха за теб и Франк Белман.

Серафима сложи глава на рамото му.

— Разбрах, че работиш за органите. Стигнах до този извод в килията си в Лубянка. Имах достатъчно време. А и когато се върнах от лагера, знаеше кога ще пристигна, защото беше попитал ръководещия те офицер от КГБ. — Тя замълча. — Скъпи Андрюша, никога не съм те обвинявала за това. Зная, че ти, както и милиони други, не си имал никакъв избор, особено докато бяхме ученици. Трябвало е да защитиш майка си.

Андрей въздъхна и я прегърна.

— Благодаря ти, но все пак искам да те закарам да се срещнеш с него. Искам да се чувстваш свободна да постъпиш както желаеш и да

отидеш, където желаеш. Бях толкова щастлив да те имам през всичките тези години. Сега е мой ред да се отплатя.

* * *

— Простете — каза Сатинов и изтри челото си. — За миг ми заприличахте на...

— На майка ми?

— Да. Извинете ме, професор Доров, остарявам.

— Предполагам, че когато сте я познавали, е била на моята възраст, около четиридесетте?

— Да. — Сатинов се обърна и посочи към хола. — Моля, заповядайте.

Докато сядаха, Сенка Доров, който имаше тъмни очи и няколко лунички по бузите, гъста тъмна коса, пълни устни и леко коса усмивка, огледа внушителната стая. Грамадният портрет на изтъкнатия му домакин, пламтящият огън в камината и полилеите, всичко това му напомняше детството, когато и двамата му родители бяха на ръководни длъжности. Прислужницата донесе чай.

— Какво мога да направя за вас? — попита Сатинов.

— Ще мина направо на въпроса, ако позволите — отвърна Сенка. — Майка ми почина преди два дни.

Новината удари Сатинов право в слънчевия възел.

— Почина от рак в Пятигорск, където родителите ми се оттеглиха. Беше болна от доста време. — Сенка замълча. — Тя ме помоли да ви предам лично един пакет.

— Благодаря. Като дете вие бяхте най-близък с майка си.

— И продължихме да бъдем близки. Чак до края. Вие отдавна не сте я виждали, предполагам?

— Да, всъщност от 1945 г. Вие много приличате на нея, Сенка, както и когато бяхте още момче, Малкия професор.

— Но сте я познавали добре. — Не беше точно въпрос.

— В известен смисъл. — Сатинов никога не бе съжалявал, че бе останал с Тамрико, както и никога не му бе минавало през ума да я напусне. След връзката с Дашка той бе станал предишният — поне външно. Строгите правила в поведението на елита продължаваха да се

спазват и при Сталин, и при неговите наследници, и всички се отнасяха към него сякаш бе същият затворен и студен човек. Ала през всичките тези години Дашка бе присъствала в живота му като някоя от онези невзривили се, но все още способни да разрушат всичко наоколо немски бомби, които откриваха от време на време дълбоко заровени в нечия градина. В течение на годините той си бе дал сметка, че с Дашка се е държал като глупак, и все пак щеше да пази спомена за тази лудост до края на дните си като най-ценно съкровище.

— Е, тя ме помоли да ви предам ето това — каза смутено Сенка и му подаде пакет, завит в кафява хартия и вързан на кръст с канап. — Това е. Изпълних дълга си!

— Благодаря още веднъж. — Сатинов знаеше, че лицето му е безизразно. В края на краищата прикриването на чувствата бе негова втора природа.

— Преди да си тръгна, другарю Сатинов, може ли да попитам нещо? Арестуването на майка ми бе тежък удар за мен като малък. Но така и не разбрах съвсем за какво бе арестувана. По онова време вие бяхте в ръководството на страната. Питам се дали сте знаели нещо?

— Дори ние не знаехме всичко. Виждахме само онова, което Сталин искаше да видим.

— Значи знаете, че е била арестувана за липса на бдителност при опазването на държавната тайна и за подпомагане на враг на народа. Спомената бе отново и във връзка с Лекарския заговор за убийство на някои от ръководителите и ако Сталин не беше умрял...

— Щеше да бъде разстреляна.

— Да, тя смяташе, че е имала късмета да ѝ се размине. Но дали това не е имало нещо общо с баща ми?

— Възможно е. Сталин арестува съпругите на Молотов, Калинин и Поскръбишев.

— Е, баща ми е мъртъв вече от двайсет години и аз понякога се чудя дали арестът ѝ не е бил свързан по някакъв начин с Детското дело.

— И това е възможно. Тя бе помогнала на Беня Голден да бъде назначен в училището. Познаваха се от Одеса.

— Има и още нещо — Сенка се обърна към него и той отново бе поразен от приликата му с Дашка. — Нещо, което винаги ме е

тревожило. Възможно ли е арестуването ѝ да е имало нещо общо с мен?

Сатинов се замисли за момент.

— Кажете ми — каза накрая, — майка ви говорила ли е някога за своите пациенти вкъщи?

— Не, понякога си шушукаха с татко и аз чувах някои имена.

— Кой по-точно?

— Ами, споменавахе Жданов, но за неговото болно сърце знаеха всички.

Сатинов кимна.

— Винаги сте знаели твърде много за възрастта си, но нали бяхте Малкия професор.

Усмивката, с която му отговори Сенка, бе абсолютно копие на майчината му.

— Защо ви интересува това?

— Просто от любопитство. Тя беше толкова дискретна. — Сатинов му предложи цигара и сам запали една. — Арестуването ви във връзка с Детското дело за вас сигурно е било тежко преживяване.

— Вашата Марико беше още по-малка.

— Така е, но тя беше в Лубянка само две нощи. Вие прекарахте там много повече време.

— Беше страшно, но въпреки че бях толкова малък, цялото ми внимание бе насочено към това как да не причиня неприятности на родителите си.

— Знаете ли, че ексекутирахме Комаров и Лихачов заедно с Абакумов през 1954 година?

По чувствителното лице на Сенка премина изражение на погнуса. Какво друго да се очаква от един либерален интелектуалец?

— Те бяха главорези — каза той. — След смъртта на Сталин прочетох протоколите от разпитите ви в архива на КГБ. Трябва да кажа, че ви бяха поставили ужасна клопка.

— Искаха аз да обвиня в нещо родителите си.

Сатинов поклати глава.

— По време на Сталин в държавна сигурност бе пълно с криминални елементи.

Сенка изглеждаше разтревожен.

— Тогава мислех, че решението, което намерих, е свършило работа. Но когато арестувах майка ми, вече не бях толкова сигурен. Много искам да разбера дали вината за онова, което се случи след това с нея, е моя.

Сатинов стана и отиде до своя огромен хромиран сейф. Отвори го, извади отвътре куп книжа и започна да ги прелиства.

— Преглеждах това онзи ден. И ето тук е написано колко сте били умен. Виждате ли? След взетите от вас показания: „Обвиненията да не бъдат повдигани“. — Той замълча. — Аз бях там, когато излязохте. Помните ли?

— Спомням си много ясно.

— Когато видяхте майка си да седи там, в чакалнята, бяхте толкова развълнуван. Чухме как говорехте за нея, толкова много се гордеехте с нея!

Сенка отметна глава назад точно като Дашка.

— Точно така!

Сатинов щракна с пръсти.

— Но после казахте нещо друго. Почти го чувам и сега. Какво беше то?

— Ами, казах, че мама е един от най-добрите лекари в Русия.

— И какво още?

— Че всички важни личности са се преглеждали при нея!

— Аха, значи това е било — каза Сатинов, спомняйки си дните в заточение, когато едва ли не бе проклинал Дашка, задето го бе накарала да я обича толкова много. Имало бе и моменти, когато се беше питал дали той самият не бе предизвикал нейния крах. Сега най-сетне Сенка бе разрешил тази загадка.

Онова, което Сенка не знаеше, бе, че точно преди Парада на победата през 1945 г. Поскръбишев, секретарят на Сталин, бе записал час за преглед при нея. Казал ѝ бе, че самият той не е болен. И вместо това я бе откарал в дача, където тя бе прегледала Сталин и му бе поставила диагнозата атеросклероза и лека сърдечна недостатъчност и бе препоръчала поне три месеца почивка. Съзнавайки, че здравословното му състояние е единствената пречка пред пълното му господство, Сталин никога повече не се бе консултирал с нея. Неговите лекари бяха единствените хора на света, които имаха някаква власт над него, диагнозите им — единствената заплаха за властта му.

Сега Сатинов разбра, че Сенка, който така успешно беше предпазил майка си, бе заявил пред цяла стая, пълна с чекисти: *Мама е един от най-добрите лекари в Русия! Всички важни личности са се преглеждали при нея!* Предавано от уста на уста, това бе стигнало някак си и до Сталин. *Всички важни личности!* Всички ли? Сталин си е задал въпроса дали е говорила за своя най-важен пациент. Това е било повече от достатъчно, за да я унищожи. Оттам и обвинението: *нарушаване на държавната тайна.*

Сатинов въздъхна, артритът го мъчеше. Той бе единственият човек, на когото бе казала Дашка. И изобщо не бе издавала държавни тайни.

— Не може да е било заради това, нали? — попита Сенка, отново разтревожен.

— В никакъв случай. Удало ви се е да излезете от там, без да кажете и една погрешна дума.

Сенка видимо си отдъхна и тъмните му очи заблестяха.

— Какво облекчение — каза той. — Благодаря ви. Сега наистина трябва да тръгвам.

Сатинов стана и му подаде ръка.

— Майка ви каза ли нещо за мен? Във връзка с пакета?

Сенка се взря за момент в сивите очи на Сатинов.

— Не. Нищо.

Тогава Сатинов разбра, че той знае за любовта му към Дашка — и се зарадва. Историята им продължаваше да живее.

* * *

Нахлупил синя фуражка, Андрей караше бежова лада по алеята към грозна правителствена вила — дървена ловна хижа, подобна на огромна швейцарска овчарска колиба. Отпред бяха паркирани четири лимузини ЗИЛ, внушителни като кралски баржи. Двама охранители, представители на вида *Homo Sovieticus*, с твърде тесни костюми, мазни кафяви вратовръзки и заресани над плешивините коси, слязоха по стълбите с наперената походка на хора от КГБ, изпълняващи своите служебни задължения. Андрей показва личните им карти за четвърти

път през последния час, те изляяха в уоки-токитата, върнаха им картите и посочиха Серафима.

Андрей заобиколи да ѝ отвори вратата. Изпрати я с поглед, докато изкачваше стъпалата. Преди да влезе, тя спря, обърна се, усмихна му се и махна леко с ръка. После изчезна в дървената постройка.

Андрей се върна в колата, седна и зачака, обзет от тревога. Съдбата ги беше събрала, а сега бракът му се люшкаше на везните. Съдбата наистина бе лъкатушеща река, натрупване на случайности, кинетична енергия на незначителните подробности.

Андрей протегна ръка към пода пред задната седалка и взе куп съчинения. Сложи ги на волана и започна да ги поправя с червен молив. Той преподаваше Пушкин в 801-во училище, където беше обичан от поколения ученици заради колоритния начин, по който вдъхваше живот на „Онегин“.

Да, помисли си Андрей Курбски, двамата със Серафима дължаха много на Беня Голден, и не само заради любовта към поезията. Бяха нарекли своя син Беня. А дъщеря си — Адел, момичето, на което Пушкин бе посветил прекрасните стихове, които Беня бе рецитирал на Серафима. Андрей винаги започваше уроците си с думите на Беня: „Скъпи приятели, мили ми романтици, изпълнени от копнеж мечтатели“.

* * *

Серафима бе ескортирана през ловната хижа и градината до края на брезовата гора. Елегантен и строен, Франк Белман я очакваше в палто от камилска вълна, вратовръзка на точки от „Хермес“, жълт панталон и мокасини „Гучи“. Обърна се, тръгна насреща ѝ и спря на крачка от нея. Тя не знаеше какво да очаква, но той подаде ръка официално и каза:

— Толкова се радвам, че дойде. Надявам се, не възразяваш, че те потърсих...

— Не, не бях изненадана — отвърна Серафима. — Знаех, че един ден ще се срещнем.

— Говоря на английски, защото зная, че си учителка по английски.

— Колко добре си информиран.

— Да се разходим ли из гората? Английският беше любимият ти предмет, наред с Пушкин.

— Имаш добра памет.

— Разбира се.

Изглеждаше много самоуверен, този принц от капиталистическа Америка, много по-сигурен в себе си от младия колеблив Франк, когото си спомняше. Съмняваше се, че в този загорял от слънцето среброкос държавник и милионер бе останала дори частица от нейния Франк. Не, тук нямаше нищо за нея.

— Всичко ми се струва толкова далечно.

— Да. — Когато разбра, че иска да се прибере вкъщи, Серафима изпита разочарование, ала и облекчение. Имаше ли някакъв начин тактично да сложи край на тази среща?

— Знаеш ли, че сега съм женен и имам четири деца?

— Радвам се за теб.

— А ти?

— Да, и аз съм омъжена и имам две деца.

Той кимна.

— Изглеждаш прекрасно.

— А ти имаш вид на истински американски плутократ. — Той се помъчи да се усмихне. — Един от онези злодеи, за които четем в нашите вестници. — Замълча за момент. — Франк, приятно ми беше да те видя отново наистина, но мисля, че сега трябва да си вървя.

Франк изглеждаше много загрижен.

— Нещо лошо ли казах? Има толкова неща, за които искам да те попитам.

Серафима отстъпи назад.

— И аз се чувствам по същия начин. Има много за казване, но в действителност няма какво да се каже. Така че, ако не възразяваш, ще си вървя.

* * *

Сатинов затвори вратата на кабинета в дома си, където се бяха случили толкова важни събития от живота му. Бе седял на това бюро, когато Сталин му се беше обадил, за да му каже, че немците са нахлули. Тук научи, че синът му Ваня е загинал. Тук Джордж и приятелите му слушаха джаз по грамофона. На това венецианско огледало се бе видял да плаче за Дашка, докато утешаваше Тамрико след ареста на децата им. Тук Марико му бе показала своето училище за кучета в деня, в който я освободиха от затвора, и Марлен им бе представил своята годеница. Сега седна на коженото кресло и вперил поглед в пакета, който сякаш излъчваше далечна светлина, като лампа дълбоко под леда.

Сряза канапа, представяйки си как Дашка връзва възлите със своите къси пръсти, и си спомни златистата кожа на пухкавите ѝ китки. По-късно двамата с Брежнев щяха да договорят с американците бъдещия мир на планетата. Но в момента не можеше да мисли за друго, освен за жената, която някога бе обичал толкова силно. Спомни си как, дълго след като Дашка си бе отишла, животът с Тамара и децата му беше напомнял кораб в тихо пристанище, който вече не е подмятан от водни талози и урагани, и как се бе питал дали вече не е умрял, докато накрая не бе осъзнал, че това спокойствие е началото на неговото завръщане към щастието.

В пакета имаше униформа, безупречно сгъната и леко избеляла, книга и няколко други дребни предмета. Първо погледна книгата: Чехов, „Събрани разкази“, евтино издание от 1945 г. Инстинктивно отвори на „Дамата с кученцето“, за да прочете пасажа, който някога му бе изпратила, но когато стигна до мястото, страницата липсваше, останал бе само назъбеният ѝ край. Това бе същата книга, която беше използвала, за да му каже, че го обича — и я бе пазила през всичките тези години.

След това извади униформата и ръцете му затрепериха както при първия допир с нейното тяло, когато малко по малко я бе разсъблякъл, за да докосне парещата ѝ кожа. Изправи се, за да разгледа униформата по-добре, после я разстла на пода част по част, като тяло. Рубашката с червения кръст и отличителните знаци на медицинския корпус, пристегната в кръста; зелена риза; кафява пола, подгъната малко повече от позволеното в разпоредбите; черни копринени чорапи; чифт обикновени войнишки ботуши; синьо кепе; и малката значка на

Червения кръст. Дълго се вири във всяка от дрехите, стъписан от посланието, вложено в този подарък, от чувствеността на жената, която бе запазила всичко това, и от безграничната радост да разбере, че го е обичала винаги, през цялото това време.

Изведнъж падна на колене и се просна в цялата си дължина върху униформата. Вдигна ризата към лицето си и разпозна парфюма ѝ „Коти“ отпреди всичките тези години.

— Здравей, аз съм! — каза тя на ухото му.

— Здравсти, аз — отвърна той. По лицето му и по грубия плат на рубашката се стичаха сълзи.

Не знаеше колко време бе лежал така, опитвайки да се овладее. Но след известно време стана, изтръска се, отиде до камината и започна да хвърля дрехите в огъня. Остави рубашката за накрая. Откопча медицинската значка и я пусна в джоба на панталона си. Когато вдигна дрехата към устните си за последен път, от нея изпадна нещо тежко и той погледна да види какво е: беше стетоскопът ѝ, старомоден, с кожена слушалка. Провери да не е останало нещо в огъня, но стетоскопа сложи на бюрото си.

На вратата се почука, беше младият му адютант.

— Време е да потегляте към Американското посолство, другарю маршал. След пет минути.

— Много добре — отвърна Сатинов.

— Дъщеря ви и съпругата ви се върнаха, другарю маршал.

— Благодаря.

Щом вратата се затвори отново, той отиде при големия хромиран сейф в ъгъла на кабинета, отвори го и извади от него пожълтения лист с неравен край, откъснат от разказа на Чехов преди много години, и го сложи на мястото му. После рязко затвори книгата. Усмихна се. Листът и книгата бяха отново събрани ведно, така както той и дамата с кученцето никога не биха могли. Пъхна томчето между книгите на етажерката до бюрото си и ръката му още лежеше на нея, когато Тамара влезе в кабинета да го целуне.

Тя веднага забеляза стетоскопа.

— Това е нещо ново. Може би от войната?

— Да — отвърна той, — просто нещо от войната. Изпрати ми го лекар ветеран.

— Ветеран? — Тя го погледна изпитателно. — Ще го задържиш ли?

— Може ли? — попита той.

— Да, разбира се. Трябва. Каква хубава вещ. Спомен.

* * *

— Сбогом, Франк — каза Серафима и хладно подаде ръка.

— Сбогом — той също подаде ръка, — мила вълшебнице.

Серафима замръзна на мястото си като прикована към земята.

— Знаеш, че помня. Всичко — промълви тихо Франк.

— Аз също. — Усмихна се. — Тогава ще бъдеш доволен, че преподавам Хемингуей, Едит Уортън и Голсуърти.

Имената на тези автори, изглежда, му поддържаха по същия начин, по който „вълшебницата“ поддържа на нея. Франк извърна очи и въздухът помежду им сякаш се промени.

— Нашият код! — Гласът му бе станал дрезгав. — Серафима, никога не си простих за твоя арест и времето, което прекара в лагерите. Отне ми години да науча какво се е случило. Разбира се, не повярвах, че наистина си се разболяла във влака, но не можех да сторя нищо. Не можех да питам семейството ти, без да ги поставя в опасност, и се чувствах ужасно виновен, задето бях съсипал живота ти. Едва сега, с разведряването, получих възможност да разпитам за теб. Слава богу, че си оцеляла, но онова, което наистина искам да кажа, е... — Замълча и хвана ръцете ѝ. — Ще ми простиш ли за случилото се?

Гърлото ѝ се сви и думите трудно излизаха от устата ѝ.

— Няма какво да ти прощавам. Ти беше най-голямото щастие в моя живот. Все още си. И винаги ще бъдеш. — Погледна го, спомняйки си начина, по който я поздравяваше всеки път, преливащ от вълнение, че я вижда отново: неговото неповторимо козируване с двата пръста. — Кога се ожени?

— През 1951 година. Чаках те шест години.

— Тогава съм била още в лагера. — Представи си неговия годежен пръстен на ръката на друга жена, на съпругата му, майката на неговите деца. Но нали го беше освободила — през онази снежна нощ с Дашка. Тя, призракът, нямаше право да го носи.

— Знаеш ли, все още често се хващам да казвам на глас: „Липсваш ми, обичам те, искам те“ — каза той.

— И аз — прошепна тя. — Мислех за теб... В лагера мислех за теб всеки ден. Когато гледах към слънцето по пладне и към северната звезда в полунощ.

— Не минаваше нито ден, без да си спомня за теб, Серафимочка.

— И аз за теб, Франк. Обаче и двамата сме женени, и двамата имаме семейства, които обичаме.

— Права си — каза той и бръкна в джоба си, сякаш търсеше нещо. — Но не трябва ли да поддържаме връзка?

Тя се замисли за момент, после поклати глава.

— Не можем да се върнем назад, ти и аз. Но трябва да знаеш: винаги ще те обичам и никога нищо няма да промени това.

— И аз се чувствам по същия начин, но, о, ако можеше отново да е 1945 година и с теб да планираме живота си заедно!

Известно време вървяха смълчани под лъчите на следобедното слънце.

— Колко време беше в лагера? — попита той.

— Осем години.

— Толкова дълго. Ужас. Как оцеля?

— Спаси ме скъпа приятелка, лекарка — макар че мислите за теб, спомените за прекараното заедно време също ми помагаша да оцелея.

Франк затвори очи за момент.

— Родителите ти живи ли са?

— Да. Майка ми.

Той поклати глава.

— Ако не беше тя, щяхме да сме заедно. Получи ли онази проклета филмова роля?

— Това е най-глупавото — отвърна Серафима. — Накрая престана изобщо да получава големи роли. Сталин беше решил, че е твърде много еврейка.

— Майка ти се е чувствала виновна пред теб, предполагам?

— Заради това и заради изгарянето, когато бях малка. Но отчаяно се беше опитвала да ми се реваншира и да ме измъкне от там.

— Какво имаш предвид?

— Не бих казала това на никого, освен на теб. Преговаряла бе първо с Абакумов, а после и с Берия, използвайки всичко, което има. За да уреди освобождаването ми.

— Искаш да кажеш...? Господи. Горката жена.

— Берия просто ѝ се натрапил, а после се оказало, че вече не ръководи органите, докато Абакумов я ухажвал като старомоден рицар, но тя отстъпила твърде късно — точно преди той самият да бъде отстранен и арестуван.

— Значи се е дала за нищо? Но в същото време с това е изкупила вината си?

— Не беше нужно да се оправдава пред мен, но да, струва ми се, че си прав.

— Мисля, че трябва да се връщаме вече — каза Франк.

— Да, трябва.

Той понечи да заговори, отказа се, после опита отново:

— Преди да се върнем, може ли да направя нещо? Мислил съм за това през всичките тези години.

Когато пристъпи към нея, Серафима се сепна леко, но кимна. Чудеше се дали няма да я целуне. Той сложи ръка върху блузата ѝ точно над змийската кожа и издекламира на безупречен руски:

*... там вълшебница ми даде
този тайнствен талисман.
Каза тя с усмивка мила:
„Скътай талисмана мой!...*

И Серафима го прекъсна, за да продължи:

*Вярвай в дивната му сила —
даден ти е с обич той!“*

— Ти никога не си го губил — промълви тихо, обзета от облекчение и любов, също както първия път, когато той проследи с

пръсти белега и я люби. Почувства как кожата ѝ реагира на неговото докосване.

— Не. Защото ми го даде една вълшебница.

Обратния път изминаха хванати за ръка. Когато видяха къщата, той я целуна по устните и Серафима му върна целувката.

— Да те целувам, е съвсем същото, каквото винаги е било — каза тя.

Видя, че той плаче и за да му даде време да дойде на себе си, измина последните метри сама. Изкачи стълбите, прекоси къщата и се върна при колата от другата страна.

— Къде искаш да те закарам? — попита Андрей, когато тя се качи. Пръстите му барабаниях по волана.

— У дома, разбира се — отвърна тя. — Къде другаде?

* * *

По-късно същия ден, след многочасови преговори, маршал Херкулес Сатинов и посланик Франк Белман се разхождаха из гората, обзети от приятелските чувства и удовлетворението, които идват с осъществяването на съвместен проект след добросъвестна и усърдна работа. И двамата бяха уморени. Белман, който бе много по-млад, забеляза, че походката на Сатинов е скована. Размениха няколко думи за времето, после Сатинов каза:

— Надявам се, посланик, че тази сутрин сте намерили каквото търсехте.

— Да, маршал, намерих всичко, което исках да намеря.

Възцарилата се тишина се нарушаваше само от леките им стъпки по килима от борови иглички и гласовете на птиците.

— Човек не може да иска повече от това — каза Сатинов. — Да излекува раните от миналото.

Отново мълчание.

— А вие? — попита Франк. — Казахте, че сте имали гост от своето минало.

— Да — сдържано отвърна Сатинов, гледайки към гората. — Срещата се оказа удовлетворителна.

— Човек не може да очаква повече от това — каза Франк и бръкна в джоба си да намери диамантения пръстен, който не бе дал на никоя друга, който бе пазил през всичките тези години, който днес бе донесъл за нея.

— Мисля, че в крайна сметка и двамата с вас сме щастливци.

— Прав сте. — Белман докосна пръстена сякаш за късмет. — По-щастливи сме от всички. Надявам се и вие да сте успели да излекувате раните от миналото.

— При мен нямаше нищо за лекуване — отвърна хладно Сатинов и продължи нататък, премятайки нещо в ръката си. Франк си помисли, че може да е броеница, но когато го настигна, видя, че е малка медицинска значка.

Спомен от войната.

ИСТОРИЯ: ФАКТИ И ИЗМИСЛИЦА

Това не е роман за властта, а за личния живот: за любовта на млади години и на средна възраст, за семейството, децата и романтиката. Но действието се развива сред Сталиновия кремълски елит, а това означава, че познатите проблеми в семейния живот, радостите и рисковете, свързани с децата, с изневерите и кариерата, могат да бъдат много по-големи, отколкото ако всичко това се случи в Хампстед. Този роман е самостоятелен, ала някои от героите и семействата участват и в предишния, „Сашенка“.

Очевидно е, че образите на много от съветските ръководители, генерали и тайни полицаи визират реално съществували хора и техните характерни особености; дори понякога думите им са цитирани точно. Целта ми беше да направя атмосферата възможно най-автентична, но ми бе особено приятно, че всичко това е измислица.

За всеки, който се интересува от сюжета и неговата достоверност, ще отбележа, че той пресъздава, в най-общи линии, няколко истински истории.

- През 1943 г. две деца в училищна възраст, и двете от семейства на висши съветски функционери, загиват при стрелба на Каменния мост. Тайната полиция открива в тетрадките им шеговити планове за съставяне на правителство. Приятелите им, повечето от които също са от елита, в това число синовете на члена на Политбюро Анастас Микоян, са арестувани по подозрение за участие в антисъветски заговор. Пълната история е публикувана в „Сталин: дворът на червения цар“, в мемоарите на Анастас Микоян „Так было“ и мемоарите на сина му Степан Анастасович Микоян „Автобиография: Спомени за изпитанията на военните самолети и живота сред кремълския елит“. Лично интервюирах някои от тези деца, включително Степан и Серго Микоян и племенника на самия Сталин, Стан Реденс. Те са прекарвали в затвора шест месеца и са били освободени едва след като са подписали самопризнания. Наказанието им е било интерниране в Средна Азия за шест месеца.

- През 1944/1945 г. майор Хю Лунги от Английското посолство се среща с руско момиче, в което се влюбва и за което иска да се ожени. Лунги е превеждал на Чърчил по време на разговорите му със Сталин на Техеранската конференция. Когато годеницата му опитва да напусне Русия, тя е упоена във влака и е върната обратно в Москва. На лична среща със Сталин Лунги го моли да позволи на момичето да замине. Той обещава да провери как стоят нещата. Ала годеницата не получава разрешение да замине. Вместо това е арестувана, осъдена за измяна и изпратена в лагерите. Лунги успява да се свърже с нея едва през шейсетте години, когато и двамата са вече щастливо женени.

- Сталин строго се е придържал към правилото да не проявява снизхождение към децата на ръководителите, и особено към собствените си деца. Той отказва да размени своя пленен от нацистите най-голям син Яков и се вбесявал от лудориите на разглезания си втори син Василий. През войната Василий води екипажа си на риболов, по време на който се използват гранати. Убит е човек и разгневеният Сталин нарежда той да бъде отстранен и разжалван. Но показаното благоволение към сина на вожд (и амбициите на самия Сталин за него) са достатъчно големи, така че той скоро бива повишен в далеч надхвърлящия ограничените му възможности чин генерал от авиацията. Под негово командване едно прелитане във формация над Червения площад по време на парад се обърква катастрофално, стига се до падане на самолет и той отново е разжалван.

- През 1945 г. в Потсдам Сталин е информиран от сина си Василий, че съветските самолети катастрофират често поради производствен дефект. Това довежда до така нареченото Авиаторско дело срещу маршала от военновъздушните сили Новиков и други висши офицери, сред които е и министърът на военната авиация Шахурин. Делото е насочено отчасти и срещу отговарящия за авиацията член на Политбюро Георги Маленков, който е временно понижен, но в действителност също участва в организираната кампания за намаляване влиянието на съветските маршали, насочена най-вече срещу легендарния Георгий Жуков. Новиков и редица други офицери биват жестоко изтезавани; някои от тях са разстреляни. Маленков временно е изпратен да наблюдава прибирането на реколтата в Средна Азия, както Сатинов, и както Сатинов, скоро е върнат отново във властта.

- Сталин окуражава съперничеството между двамата ръководители на тайните служби: Виктор Абакумов, началник на СМЕРШ, който докладва лично на него, и дългогодишния началник на НКВД Берия. Абакумов и Берия непрекъснато се оплакват на Сталин един от друг. През 1945 г. Сталин ограничава властта на Берия в тайната полиция, като го отстранява от поста министър на вътрешните работи. Но Берия си остава неговият най-способен организатор и заместник-премиер, който отговаря за най-важния проект по онова време: създаването на съветска ядрена бомба. Протежето на Берия Меркулов остава министър на държавната сигурност до 1946 г., когато бива заменен от Абакумов. Берия, Меркулов и Кобулов са екзекутирани през 1953 г., след смъртта на Сталин; Абакумов споделя съдбата им през 1954 г.

- През 1945 г. Сталин получава сърдечна криза или малък инфаркт. Той е крайно чувствителен към разгласяването на каквито и да било сведения за негови заболявания, които биха могли да подкопаят политическата му власт, и е подозрителен към лекарите. Така се ражда Лекарският заговор. Дългогодишните му лични лекари, поставили му диагнозата атеросклероза, са арестувани. Вж. по-долу.

- Насилието над затворнички и обикновени гражданки е било неофициална привилегия на началниците в тайните служби, които често са използвали заплахи за арест на съпрузи и приятели, за да получават сексуални услуги. След ареста на Берия през 1953 г. е съобщено за стотици, ако не и хиляди изнасилени от него жени. Дватама началници на охраната му, полковниците Саркисов и Надарая, са разобличени като сводници и похитители на момичета, които Берия си е набелязвал по московските улици. Стана известно, че през войната той на два пъти е боледувал от венерически болести. Абакумов също е злоупотребявал с положението си. През 1946 г. той нарежда ареста на филмовата актриса Татяна Окуневская, която го е отблъснала; преди това същата е била упоена и изнасилена от Берия. Сталин затварял очи за тези произволи на властниците, ползващи се с неговото благоволение, но насърчавал верните си слуги да събират сведения, които могат да бъдат използвани срещу тях по-късно.

- След 1945 г. растящото американско надмощие и американската подкрепа за ционизма, които довеждат до създаването на Израел, превръщат съществуващите предразсъдъци на Сталин към евреите в

маниакален и убийствен антисемитизъм. Сталин иницира редица разследвания срещу съветски евреи, довели първо до уволнения, после до арести, след това до убийството на актьора и еврейски лидер Соломон Михоелс при инсценирана автомобилна катастрофа през 1948 г. и накрая до антиеврейските процеси от 1949/1950 г., повечето обвиняеми в които — партийни работници и писатели — са екзекутирани. В делото по Лекарския заговор от 1952/1953 г. лекари от кремълската клиника, предимно кардиолози и евреи, са обвинени в убийства и планове за убийства на висши партийни ръководители, първият от които бил Андрей Жданов, починал от сърдечно заболяване през 1948 г.

- Съпругата на Николай Булганин, член на Политбюро, министър на въоръжените сили, маршал, е преподавала английски език в една от елитните московски гимназии.

- Айзенщайн е режисирал филма „Иван Грозни“ I и II. Сценарият е бил контролиран лично от Сталин. Ракетната установка, наречена „Катюша“, е била прославно съветско оръжие, имало е популярна песен „Катюша“, но не и такъв филм.

- Образите на писателя Константин Ромашкин и филмовата звезда София (Муши) Цейтлин са вдъхновени отчасти от действителните прекеждия на филмовите звезди Татьяна Окуневская и Валентина Серова. Последната е била омъжена за Константин Симонов, знаменит поет, публицист и писател. Както обясних и по-горе, Окуневская е пострадала жестоко от Берия и Абакумов. На Серова ѝ е провървяло повече, но тя е имала връзка с Василий Сталин. Техните истории се споменават в много книги, включително в автобиографията на Симонов, но са разказани най-добре в прекрасната книга на Орландо Файджис „Доносниците“.

- По отношение на жените във властта има една неточност. Сталин се е отнасял с недоверие към жените и лекарите и никога не е издигал жена за министър, въпреки че в правителството е имало няколко съпруги на ръководители, които са работили като заместник-министри, в това число съпругите на членовете на Политбюро Молотов и Андреев. И двете са освободени от длъжност, поне отчасти заради еврейския си произход. Подобно на Дашка Дорова, Полина Молотова накрая е арестувана и съпругът ѝ се развежда с нея. Когато след смъртта на Сталин е освободена, тя се връща към брака си.

Подробностите за всекидневието, училищния живот и бюрокрацията също са верни, но за целите на повествованието малко съм сгъстил датите. Например преименуването на народните комисариати на министерства — НКГБ на МГБ и НКВД на МВД — е станало малко по-късно, през 1946 г., както и повишаването на Василий Сталин в чин генерал, въвеждането на военните чинове за служителите в тайните служби, отстраняването на Меркулов от поста министър на държавната сигурност и замяната му с Абакумов, истинското Авиаторско дело. Детското дело в действителност се е водило през 1943 г. Всички исторически факти, които са в основата на този роман, могат да бъдат намерени в моята книга „Сталин: дворът на червения цар“, но също така препоръчвам „ГУЛАГ“ на Ан Епълбаум, „Доносниците“ и „Прати ми вест“ на Орландо Файджис, които съдържат множество примери от рода на историите, разказани в този роман и в „Сашенка“.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.